

سید قطب

Sayyid Qutb

U okrilju Kur'ana

في
ظلال
القرآن

3

Naslov originala
SAYYID QUTB
FĪ ZILĀLI-L-QUR'ĀN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī zīlālī-l-Qur'ān

3

SARAJEVO, 1997.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ
كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potruži da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobožali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

3

بقية سورة البقرة وأول سورة آل عمران

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG !

PREOSTALI DIO SURE EL-BEKARE I POČETAK SURE ALU IMRAN

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ovaj treći džuz sastoji se iz dva dijela. Prvi dio je dopuna sure *el-Bekare*, koja obuhvata prva dva džuza, a drugi obuhvata početak sure *Alu Imrān*. Ovdje ćemo govoriti, općenito, o prvom dijelu, a o drugom dijelu govorit ćemo kasnije kada budemo izlagali suru *Alu Imrān*, ako Bog da.

Ovaj preostali dio sure *el-Bekare* nastavak je razrade njegove osnovne teme koju smo objasnili na početku prvog džuza. Temu smo pratili kroz tekst sure sve do kraja drugog džuza. To je pripremanje muslimanskog društva u Medini da se uzdigne i probudi noseći obaveze koje preuzima Umma. Time se Umma preporuča i priprema za ovo veliko povjerenje u smislu prave vjerničke koncepcije. Umma koja posjeduje i iskustva vjerničkih naroda ranijih poslanstava. Na taj način ova Umma upoznala je pravi put, a upoznala je i kliskost na tom putu, upozorena na spletke svojih neprijatelja, neprijatelja Allaha, neprijatelja istine i neprijatelja vjere, kako bi joj bili jasni njihovi postupci u svakoj fazi kretanja.

Ova priprema sa svim sredstvima, popudbinom, iskustvom i svim ciljevima - ona je ono čime Kur'an časni liječi pokoljenja muslimanskog društva kroz vremena, pokoljenje za pokoljenjem. To je čvrsti, jasni i stabilni program izgradnje muslimanskog društva za vođenje islamskog pokreta u svakom pokoljenju. Prema tome, Kur'an je nešto živo, nešto pokretno i djelotvorno. To je kompletan statut koji je primjenljiv i pogodan za svako vrijeme. Štaviše, on je zrela vodilja za onoga koji traži uputu, savjet i pravi put, vodilja u svakoj poziciji, na svakom koraku i u svakom pokoljenju.

Ovaj preostali dio sure *el-Bekare* dolazi poslije upućivanja Allahovih riječi Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, na kraju drugog džuza ove sure:

To su Allahove pouke koje mi tebi istinito kazujemo, a ti si, zaista, Poslanik! (2/252).

Ovo je pogovor na kazivanje o prvcima Sinova Isrâilovih poslije Mūsāa svom vjerovjesniku kada su rekli : *Postavi nam vladara da bismo se na Allahovom putu borili (2/246)* i na čijem je kraju navedeno: ... *i Davud ubi Džaluta, i Allah mu daje i vlast i vjerovjesništvo, i nauči ga onome čemu je On htio (2/251).*

Prema tome, kraj drugog džuza odnosi se na Mūsāov narod, zatim na Davuda, alejhi-s-selam. U tome je bilo nagovještaja o poslanstvu Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, i o njemu datom iskustvu ranijih Božijih poslanika.

Ovdje počinje treći džuz poslije ovih riječi vezanih za prethodno kazivanje o poslanicima i Allahovom odabiru jednih nad drugima; o specifičnostima uzdizanja na viši stepen i kazivanjima o kasnijim razilaženjima i međusobnim ubijanjima pristalica ovih poslanika.

Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge. S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za viši stepen izdigao. A Isāu, sinu Merjeminu, jasne smo dokaze dali i Džibrilom ga podržali. Da je Allah htio, ne bi se međusobno oni poslije njih ubijali, kada su im jasni dokazi već došli, ali oni su se razišli; neki od njih su vjerovali, a neki su poricali. A da je Allah htio, oni se ne bi međusobno ubijali, ali Allah radi ono što hoće (2/253).

Povod ovom nastavljanju govora o poslanicima između kraja drugog džuza i početka trećeg džuza je sasvim jasan. Taj povod je sasvim jasan u tekstu cjelokupne ove sure.

Većina dijaloga u tekstu odvija se između muslimanske grupacije koja se razvijala u Medini i Sinova Isrâilovih, kao što se to može primijetiti iz prva dva džuza. Tek tada se govori o razilaženju i međusobnom ubijanju pristalica ovih poslanika nakon njihove smrti i nakon što su neki vjerovali a drugi ne..., govor o ovom razilaženju i ubijanju dolazi na prikladnim mjestima za to, da bi muslimanska Umma nastavila svojim putem, suočavajući se sa Sinovima Isrâilovim i drugim narodima kako je to zahtijevala stvarna situacija koja je vladala među pristalicama ovih poslanika i da bi muslimanska Umma ostala na pravom putu, a oni koji su skrenuli, da ostanu na svom putu; da bi ova Umma sa svojim sljedbenicima

nastavila progres, jer je to upućena grupacija koja treba da se suprotstavlja onima koji unose devijacije.

Zbog toga je ovo objašnjenje o poslanicima, o njihovim sljedbenicima, o razilaženju i ubijanju, popraćeno otvorenim pozivom na udjeljivanje *Prije nego što dođe Dan kada neće biti ni otkupa, ni prijateljstva, ni posredništva* (2/254). Prema tome, udjeljivanje je propisana obaveza na imetak radi obaveze džihada u svim situacijama, posebno u situaciji u kojoj muslimansko društvo oprema borce na Božijem putu, iz sredstava tih boraca i sredstava onih koji udjeljuju na Božijem putu.

Nakon svega ovoga slijede i pravila islamskog poimanja na kojima počiva muslimanska zajednica. To je objašnjenje Božije jednosti i jedinosti i Njegova života, da On sve čini, da sve postoji u Njemu, da je njegova apsolutna vlast nad svim, da Njegovo znanje obuhvata sve, da je Njegova puna kontrola nad svim, da je Njegova kompletna moć i Njegova zaštita nad svim da nema posredništva kod Njega bez Njegove dozvole, da nema znanja osim onog kojeg je On poklonio, a to je da bi musliman nastavio svojim putem jasnog poimanja svoje ideologije na kojoj počiva Njegov cjelokupni program:

Allah je - nema Boga osim Njega - Živi i Vječni! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?! On zna šta je bilo i prije njih, i šta će biti poslije njih, a od onoga što On zna - drugi znaju samo onoliko koliko On želi. Moć Njegova obuhvata i nebesa i Zemlju i Njemu ne dojadi održavanje njihovo; On je Svevišnji, Veličanstveni! (2/255).

Musliman se bori na Božijem putu, ne da prisili nekoga da prihvati ovu njegovu ideologiju i njegove koncepcije, nego da se uoči razlika između upute i zablude, da iščeznu faktori smutnje i zablude, a onda neka bude sa svijetom ono što će biti, jer:

U vjeru nije dozvoljeno silom nagoniti - pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha - drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti. A Allah sve čuje i zna (2/256).

Musliman nastavlja, potpuno smireno, ići svojim putem, u Božijoj zaštiti i Njegovoj vlasti, sasvim pouzdan u Allahovu uputu i Njegovu zaštitu:

Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmine na svjetlo, a onima koji ne vjeruju - zaštitnici su šejtani i oni ih odvođe sa svjetla u tmine; oni će biti stanovnici džehennema, oni će u njemu vječno ostati (2/257).

Tako slijede ovi pasusi jedan za drugim na početku ovog džuzu, na način kako je i otpočelo u ovoj suri od samog njenog početka, da bi se ostvarili ciljevi i svrhe u životu muslimanskog društva.

Slijedi objašnjenje vjerničkog poimanja istine smrti i života... izlažući to kroz niz iskustava, spominjući npr. Ibrāhima, alejhi-s-selam, u dva slučaja i izvjesnu drugu osobu ne objašnjavajući njegovu ličnost, kao treće iskustvo. Svi ovi slučajevi završavaju objašnjenjem istine smrti i života i povezivanjem te istine direktno sa Božijim htijenjem i Njegovim znanjem; čiju tajnu i njenu suštinu ljudski um ne može spoznati. Ona je iznad domena ljudske spoznaje, pripada samo Allahu, nikome drugom.

Povezivanje ovoga kazivanja sa sukobom i džihadom je sasvim jasno, kao i povezivanje ovoga kazivanja sa korekcijom vjerničkog poimanja općenito.

Tada dolazi do nešto dužeg razgovora o međusobnim povezivanjima na kojima počiva muslimansko društvo i zaključuje da je međusobna briga osnova ovoga društva, a da je kamata odbačena i prokleta. Tekst se zadržava i na udjeljivanju, sadaki i zekjatu. Ovom pitanju posvećeno je dosta prostora u preostalom dijelu ove sure. Ovo pitanje je pretočeno kroz ciklus slika, sjena, događaja i nadahnuća što čini da se poboljšava nada njena opisa lijepim tekstom na njenom mjestu kod suočavanja. Razlog je veoma opravdan zašto se navodi ovdje u ovom tekstu sa ubistvima i džihadom, a i davanje (*nafaka*), na Božijem putu (*fi sebili-l-lahi*), i zekjat koji je važan sastavni dio općeg islamskog života, kojeg reguliše ova sura svojim raznim odredbama i usmjerenjima.

Na drugoj strani, a nasuprot davanja sadake i zekjata, stoji kamata. Taj grozni sistem koga strašno napada Kur'an na više stranica Mushafa, iz kojih kao da sijeva strašna oluja s namjerom da poruši ovu nesreću privrednog i društvenog života s namjerom da postavi drugu osnovu, pravilnu i snažnu - na čemu bi izrastalo islamsko društvo kakvog gradi Allah, subhanehu, ovim Kur'anom.

U nastavku se govori o propisima vjere s kojima Kur'an preteče sve druge donijete zemaljske zakone. To se iznosi u dva ajeta - teksta, od kojih je jedan najduži ajet u Kur'anu. U njima dolazi do izražaja posebnost Kur'ana kod navođenja propisivanja zakona. Tekst je slikovit i inspirativan i u tome je potpuno jedinstven i zadivljujući.

Ova sura završava potpuno skladno sa početkom, ističući ono što je najizrazitije u tekstu u početku ovog poglavlja, zadržava se na osnovi

islamske koncepcije vjerovanja u Allaha, u meleke, u knjige i poslanike: *Mi ne izdvajamo ni jednog od poslanika Njegovih* (2/285)... To je pravilo koje je isticano u ovoj suri i ranije više puta. To je navedena i topla dova upućena Allahu, koja govori o prirodi odnosa između vjernika i njegova Gospodara i njegove pozicije u odnosu na Svevišnjeg. U ovim posljednjim ajetima može se primijetiti i naznaka iz historije Sinova Israilovih, o čemu je bilo govora u ovoj suri:

*Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo!
Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas!
Gospodaru naš, ne stavljaš nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti,
pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa
nam pomози protiv naroda koji ne vjeruju!* (2/286).

Ovo je kraj koji se potpuno podudara sa početkom i odgovara dugom do detalja izloženom tekstu.

« تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ ، مِّنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ اللَّهُ ، وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ
دَرَجَاتٍ ، وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ . وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
مَا أَقْتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ . وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَّنْ
آمَنَ وَمِنْهُمْ مَّنْ كَفَرَ . وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلْتُمُوهُ ، وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِّنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا
خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ ، وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ .

« اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ، لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ ، لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ . مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ ؟ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ،
وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ . وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ، وَلَا
يَؤُودُهُ حِفْظُهُمَا . وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ .

« لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ . قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ . فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا ، وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ .
 « اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ؛ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ، أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ » .

Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge. S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za više stepeni izdigao. A Isâu, sinu Merjeminu, jasne smo dokaze dali i Džibrilom ga podržali. Da je Allah htio, ne bi se međusobno oni poslije njih ubijali, kada su im jasni dokazi već došli, ali oni su se razišli; neki od njih su vjerovali, a neki su poricali. A da je Allah htio, oni se ne bi međusobno ubijali, ali Allah radi ono što On želi (2/253).

O vjernici, udijelite dio od onoga čime vas Mi darujemo, prije nego što dođe Dan kada neće biti ni otkupa, ni prijateljstva, ni posredništva! - A nevjernici sami sebi čine nepravdu (2/254).

Allah je - nema Boga osim Njega - Živi i Vječni! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji! Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?! On zna šta je bilo i prije njih i šta će biti poslije njih, a od onoga što On zna - drugi znaju samo onoliko koliko On želi. Moć Njegova obuhvata i nebesa i Zemlju i Njemu ne dojadi održavanje njihovo; On je Svevišnji, Veličanstveni! (2/255).

U vjeru nije dozvoljeno silom nagoniti - pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha - drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti. A Allah sve čuje i zna (2/256).

Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo, a onima koji ne vjeruju - zaštitnici su šejtani i oni ih odvođe sa svjetla u tmine; oni će biti stanovnici džehennema, oni će u njemu vječno ostati (2/257).

Prvo s čime se suočavamo u ovoj cjelini je taj specifični izraz koji se odnosi na poslanike:

Tih poslanika (2/253).

Ovdje nije rečeno - ovi poslanici, nego je otpočet razgovor o njima ovim specifičnim terminom koji u sebi sadrži i jasni nagovještaj o kome bismo mogli govoriti i prije nego se suočimo sa tekstom ove cjeline.

To je posebna skupina, posebne prirode, mada su bili ljudi... Ko su oni? Šta je poslanstvo? Šta je priroda poslanstva? Kako su se poslanstva završavala i upotpunjavala? Zašto su samo oni bili poslanici i zbog čega?

Ovo su pitanja koja odmah traže odgovor. Za ono što osjećam i kakvo značenje tome treba dati, ja ne mogu da nađem dovoljno izraza, pa ipak treba pokušati bar približno naći izraz za pretakanje tog osjećaja i značenja.

Ovaj svijet u kome mi živimo i čiji smo sastavni dio ima svoje osnovne zakone na kojima počiva. Ovi zakoni su istovremeno i svemirski zakoni koje je Allah dao ovom svemiru da ide i kreće se po tim zakonima i da djeluje prema njima.

Čovjek otkriva dijelove ovih zakona postepeno. Sve što se više on penje stepenicama spoznaje, sve više otkriva te zakone, ili mu se oni sami otkrivaju, i to onoliko, koliko odgovara njegovoj ograničenoj spoznaji. Njemu je dato onoliko koliko mu je potrebno da bi mogao izvršavati zastupništvo na Zemlji u jednom vremenski ograničenom intervalu.

Čovjek se oslanja kod otkrivanja djelića ovih svemirskih zakona na dva osnovna izvora, a ti su: opažanje i iskustvo. To su dva djelimična izvora u prirodi, nisu beskonačna niti apsolutna u svojim rezultatima, ali ponekad vode ka svemirskim zakonima ali dugim nizom vremena... Pa i to otkriće je samo djelimično otkriće a ne konačno i apsolutno, jer tajna skladnosti između tih svih zakona je tajna Sveznajućeg Koji uskladuje sve zakone. Ova tajna ostaje vazda sakrivena, prema kojoj se ne može uputiti srazmjerno djelimično opažanje, bez obzira na dužinu vremena. Vrijeme nije konačni faktor u ovoj oblasti, nego je to granica sposobnosti samog čovjeka, prema smislu njegova formiranja i ulozi njegova postojanja, a to je relativno djelimična uloga. Zatim tu dolazi i relativnost vremena, vremena koje je dato ljudskom rodu na Zemlji. A i ljudski rod je sa svojom ulogom također djelimičan i ograničen... Preostaju samo još sva sredstva spoznaje i svi rezultati do kojih je čovječanstvo doprlo pomoću ovih sredstava ograničenih tim djelimičnim i relativnim krugom.

U ovakvoj situaciji se javlja uloga poslanstva, uloga posebne prirode kojoj je Allah dodijelio iskonsku spremnost da u suštini odgovara potrebama ugovora, ulogu poslanstva na način čija je priroda nama još uvijek nepoznata, mada posljedicu poslanstva znamo zahvaljujuću tom cjelovitom zakonu na kome počiva ovaj svijet.

Ova posebna priroda je ona koja prima objavu i koja je u stanju da je primi, jer je pripremljena za njen prijem... Ona prima Božije znake koje

dočekuje ovaj svijet, jer je ova priroda direktno vezana s ovim svemirskim zakonom koji upravlja ovim svijetom... Kako se primaju ovi znakovi? Koji aparat je u tu svrhu korišten? Mi osjećamo veliku potrebu, da i mi imamo tu prirodu koju je Allah poklonio samo odabranim ljudima, da bismo odgovorili na to! ... *A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje (6/124).* To je velika stvar. Veća i od svake tajne na ovom svijetu koja bi mogla čovjeku naumpasti.

Svi poslanici su spoznali istinu monoteizma (*tewhida*) i svi su poslani sa monoteizmom. Svima im je donosilo objavu jedno duhovno biće, uputilo ih na njegov izvor koji se ne umnožava. U protivnom, umnožila bi se i duhovna bića, umnožila bi se i njihova dostavljanja koja su poslanici primali. Ovo spoznavanje desilo se u samu zoru čovječanstva, prije nego je porasla spoljna spoznaja, sačinjena na opažanjima i iskustvima i prije nego su se otkrili neki svemirski zakoni koji ukazuju na to jedinstvo.

Svi poslanici pozivali su na ibadet Allahu Jedinom. Pozivali na ovu istinu koju su primili i za koju im je naređeno da je prenesu drugima. Njihova spoznaja ove istine bila je prirodna logika koja je izrasla iz donošenja jednog zakona u dotičnom periodu kao što je bilo i njihovo preporadanje radi saopćenja, prirodni rezultat njihovog apsolutnog vjerovanja u istinu - bit, u bit koja je upućena njima od Allaha Jedinoga, koji ne može mnogobrojan biti, skladno snažnoj, istinitoj i obaveznoj dostavi koju je dočekala njihova priroda.

Ova pritiskujuća obaveza, koju osjeća priroda vjerovjesnika, manifestuje se u riječima samih vjerovjesnika o kojima kazuje i Kur'an ili koju katkada opisuje zajedno sa njima.

Nju susrećemo npr. u riječima Nūha, alejhi-s-selam, upućenim njegovom narodu, kada kaže:

"O narode moj," - govorio je on - "da vidimo! Ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On od sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to, zar da vas silimo da protiv volje vaše priznate?" (11/28).

O narode moj! Za ovo ja od vas ne tražim blaga, Allah će mene nagraditi. I ja neću otjerati vjernike, oni će pred Gospodara svoga izići; ali, ja vidim da ste vi narod koji ne zna (11/29).

O narode moj! Ko bi me od Allaha odbranio kad bih ih ja otjerao? Zašto se ne urazumite? (11/30).

To nalazimo i u kazivanju Saliha, alejhi-s-selam, kada kaže:

"(O narode moj", - govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju (11/63).

Ovo nalazimo i u biografiji Ibrāhima, alejhi-s-selam:

I narod njegov se s njime raspravljao. "Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?" - reče on. "Ja se ne bojim onih koje vi Njemu ravnim smatrate, biće samo ono što Gospodar moj bude htio. Gospodar moj znanjem Svojim obuhvata sve. Zašto se ne urazumite? (6/80).

A kako bih se bojava onih koje s Njim izjednačujete, kada se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate, iako vam On za to nije nikakav dokaz dao? I znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran? (6/81).

Ovakvo nešto susrećemo i u kazivanju Šu'ajba, alejhi-s-selam:

"(O narode moj", - govorio je on - "shvatite da je meni jasno ko je Gospodar moj i da mi je On dao svega u obilju. Ja ne želim da činim ono što vama zabranjujem; jedino želim da učinim dobra koliko mogu, a uspjeh moj zavisi samo od Allaha; u Njega se uzdam i Njemu se obraćam (11/88).

Kod Jākuba, alejhi-s-selam, nalazimo da se on obraća svojim sinovima:

Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim, a od Allaha znam ono što vi ne znate (12/86).

I tako dalje i tako dalje, nalazimo u riječima vjerovjesnika i njihovu opisu tragove tog snažnog pritiska na njihovu prirodu koje izražavaju njihove riječi a što oječaju u dubini svoje savjesti.

Malo pomalo, otkrivale se ljudskoj vanjskoj spoznaji pojavnosti koje izdaleka ukazuju na zakon jedinstva u ovom svemiru. Učenjaci su spoznali pojavnost jedinstva svemira i jedinstva kretanja u ovom prostranom svemiru. Otkrili su u granicama spoznaje ljudske moći, da je atom osnova izgradnje cjelokupnog svemira, da je atom energija, da se materija susreće u energiji u ovom svemiru predstavljena u atomu, da je iščezao dualizam koji se dugo vremena smatrao tačnim. Otkriveno je da je materija skupina atoma i da se kod razbijanja ovih atoma dobija energija, da se prelazi iz energije u energiju. Otkriveno je također, u granicama ljudske moći, da se atom unutar stalno kreće, da je sastavljen od elektrona koji kruže u svemiru oko jezgra ili jezgara, a to je centar atoma, da je kretanje stalno,

neminovno u svakom atomu i da je svaki atom kao što kaže Feriduddin Attar, sunce oko koga kruže zvijezde poput ovog našeg Sunca a zvijezde, koje mi se čine da su stabilne, stalno kruže oko Sunca.

Jedinstvo formiranja i jedinstvo kretanja u ovom svemiru predstavljaju dvije pojavnosti na koje je upućen čovjek. To su dva znaka koja ukazuju izdaleka na zakon kompletnog velikog jedinstva. I to je spoznao čovjek u granicama svoje moći kroz opažanje i iskustvo, dok je posebno nadarena priroda spoznala taj veliki kompletni zakon u jednom trenu, jer ona prima svoju dodjelu, saznanje direktno i sama može da to primi.

Oni (poslanici) nisu sakupljali svjedoke i pojavnosti za to jedinstvo putem naučnih iskustava, nego, s obzirom da im je poklonjena mogućnost, aparat za kompletno i direktno primanje, oni su primali dodjelu sa jednog izvora, preko Džibrila, unutrašnjim primanjem, direktno, pa su spoznali direktnom spoznajom da jedna te ista dodjela mora da proističe iz jednog izvora. Ovaj iskonski aparat u tim posebnim i poklonjenim prirodama je bio precizniji, potpuniji i savršeniji jer on spoznaje u jednom trenu šta stoji iza jedinstva dodjele iz jednog te istog izvora, jednog htijenja i djelatnosti u ovom postojanju, pa je u vjeri potvrđeno jedinstvo Božijeg bića koje po svom slobodnom nahodenju raspolaže ovim postojanjem - Bitkom.

Kako je ovo divno rečeno, jer savremena nauka tvrdi da je spoznala jednu ili dvije pojavnosti iz skupine pojavnosti svemirskog jedinstva. Nauka čas potvrđuje jedno, čas ga negira, i svaka činjenica koju navodno spozna jeste relativna i ograničena činjenica. Niko nikada ne može da prodre apsolutno do kraja neke istine. Osim toga, naučne teorije su i prevrtljive, jedna dokida drugu ili je mijenja.

Ovdje mi nije bila želja da ističem jedinstvo formiranja i jedinstvo kretanja da bi tom jedinstvu približio istinitost primanja prema jedinstvu izvora i zakona u osjećajima poslanika. Ne, nikako... Cilj mi je bio sasvim drugi. Želja mi je bila da definišem izvor pouzdanog ishodišta primanja za formiranje istinskog, kompletnog i sveobuhvatnog poimanja činjenice Bitka.

Naučna otkrića su možda katkada i dokučila neke svemirske pojavnosti vezane za činjenicu velikog jedinstva... jedinstva kojeg su osjetila čula poslanika ranije u okviru tog velikog, prostranog, sveobuhvatnog i direktnog jedinstva, a koje je spoznala iskonska priroda kompletno, sveobuhvatno i direktno. Ova priroda je sama po sebi vjerna,

bez obzira da li su teorije savremene nauke spoznale neke od tih pojavnosti ili ne. Naučne teorije su predmet istraživanja i recenziranja od same te nauke. Teorije nisu stabilne od samog početka, niti konačne, pa na koncu ni kategorične. Prema tome, sa njima se ne može porediti istinitost poslanstva. Poređenje mora da bude sa nečim što je stabilno i apsolutno. Prema tome, poslanstvo je stabilno mjerilo, apsolutno i jedino.

Iz ove istine proističe druga istina koja je veoma važna.

Ove posebne prirode koje su usko vezane, za Onoga koji poznaje tajne ovog postojanja, preko direktnih veza, one su te koje mogu da ocrtaju čovječanstvu kompletni smjer i kretanje, smjer čovječanstva koji je u skladu sa prirodom svemira, njegovim stalnim zakonima i njegovim konstantnim poznavaoцем tajni. Ta priroda prima Allahovu objavu direktno. Ona ne griješi niti luta, ne laže ni prećutkuje, faktori mjesta i vremena ne prekrivaju joj istinu, jer ona prima ovu istinu od Allaha, za Koga nema ni vremena ni mjesta.

Visoka volja je htjela da upućuje vjerovjesnike s vremena na vrijeme kako bi čovječanstvo bilo u vezi sa apsolutnom Istinom čije bi primjedbe i iskustva mogli biti saopćeni jednom dijelu njih tek nakon protoka stotina stoljeća. Pa i pored toga, sve neće biti nikada otkrivene. Vrijednost ovog spajanja govori o ispravnosti njihova plana da ide u skladu sa svemirom, ustaljivanje njihova kretanja sa kretanjem svemira i ispravnost ustaljivanja njihove prirode sa prirodom svemira.

Osim toga, postoji samo jedan izvor iz koga čovječanstvo prima istinito, kompletno i potpuno poimanje istine cjelokupnog Bitka, istine bitka čovjeka, cilja cjelokupnog bitka, pa i cilja bitka čovjeka. Samo iz ovakvog poimanja može proisteći jedinstven, ispravan i dobar program koji se podudara sa istinom koja je planirala Kosmos, istinom njegova kretanja i njegova smjera i time uvela sav svijet u mir, mir s ovim svemirom i mir sa njihovim prirodama koje su dio prirode ovog svemira, mir u radu jednih s drugima, njihovoj aktivnosti, napretku i progresu u ovom zemaljskom životu.

Poslanstva su taj jedini izvor. Svaki drugi izvor je zabluda i laž jer taj drugi izvor se ne susreće s tim jedinstvenim izvorom koji spaja i koji je spojen.

Drugi izvori spoznaje dopušteni čovjeku dati su njemu prema njegovoj sposobnosti, da pomoću tih sposobnosti otkriva neke svemirske pojavnosti, neke njegove zakone i moći, onoliko koliko je čovjeku potrebno

za buđenje, sa preuzetim teretom zastupništva na Zemlji, da bi odgovorio potrebama života, njegovog napretka i razvoja. Čovjek je na osnovu tih izvora otišao daleko, ali ta daljina ne doseže okean apsolutne istine koja mu je potrebna da prilagodi svoj život, ne samo situaciji i vanrednim uvjetima koji se stalno javljaju, nego da ga prilagodi svemirskim stabilnim i neprekidnim zakonima na kojima je uspostavljen Bitak, sukladno glavnom cilju bitka čovjeka u cjelini, cilju kojega vidi samo uzvišeni Stvoritelj čovjeka, Stvoritelj Koji nije ograničen prostorom i vremenom, dok ga čovjek koji je ograničen i prostorom i vremenom i koji stoji pod utjecajem njihovih okruženja, uopće ne primjećuje.

Onaj koji je postavio plan putovanja na cjelovitom putu, samo On zna taj cjeloviti put. Pred čovjekom je koprena i on ne može da sagleda taj cjeloviti put, štaviše, on ne može da primijeti ni moment koji neposredno slijedi. Između čovjeka i tog slijedećeg momenta spušten je zastor koji ne dozvoljava čovjeku da vidi šta stoji iza njega. Pa odakle onda čovjeku mogućnost da postavi plan da bi prevalio nepoznati put?!

Prema tome, može biti ili glupost, zabluda i progonstvo ili povratak na program koji se oslanja na Stvoritelja svega postojećeg, program poslanstva, program poslanika i prirode koja je u uskoj vezi sa svim što postoji i sa Stvoriteljem tog postojećeg.

Poslanstva su jedno za drugim prolazila, vodila čovječanstvo putem istine i svjetla, a čovječanstvo se tu i tamo raspršavalo i odvajalo od trasirane staze, zanemarilo poziv vode i skrenulo. Tako je ostalo jedno vrijeme dok nije došlo do upućivanja drugog vode.

Svaki put otkriva se u poslanstvu jedna istina u novom naprednijem ruhu koja odgovara obnovljenom njenom iskustvu. Tako je bilo sve dok nije došlo posljednje poslanstvo, vrijeme u kome je zasijala zrelost razuma. Došlo je posljednje poslanstvo koje se obraća ljudskom razumu sa cjelinama cjelokupne istine, da bi čovječanstvo pratilo njene korake u okviru tih konačnih širokih linija, tako da poslije ovog poslanstva nema potrebe za novim poslanstvom s tim da se javljaju novi obnovitelji, komentatori kroz stoljeća.

A onda, ili da čovječanstvo ide unutar ovog punog okvira, kome uvijek teži i kome usmjerava svoju novu, obnovljenu i naprednu aktivnost i da pomoću nje dostigne do apsolutne istine, do koje se ne može doći nekim drugim putem, ili da se čovječanstvo raspe, zaluta i neosporno dospije u zabludu daleko od oznaka na putu.

Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge. S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za više stepeni izdigao. A Īsāu, sinu Merjeminu, jasne smo dokaze dali i Džibrilom ga podržali. Da je Allah htio, ne bi se međusobno oni poslije njih ubijali, kada su im jasni dokazi već došli, ali oni su se razišli; neki od njih su vjerovali, a neki su poricali. A da je Allah htio, oni se ne bi međusobno ubijali, ali Allah radi ono što On želi (2/253).

Ovaj ajet je sažetak o poslanicima i poslanstvima, a istovremeno odvaja poslanike od ostalih ljudi i odlikuje ih. Ajet potvrđuje i to da je Allah odlikovao neke poslanike više nego druge, spominje neke naznake tog odlikovanja i njihove pojavnosti. Ajet ukazuje i na razilaženje pokoljenja koja su dolazila iza tih poslanika, na njihovo razilaženje nakon što su im došli jasni dokazi, ukazuje i na međusobna ubistva među pokoljenjima zbog ovog razilaženja. Ajet ukazuje i na to da su neki vjerovali a neki poricali, da je Allah odredio da dođe kod njih do međusobnog sukoba kako bi se nevjerovanje odagnalo vjerovanjem, i zlo odagnalo dobrom. Brojne ove činjenice na koje ukazuje ovaj ajet čine kazivanje o poslanstvu i njegovoj dugoj historiji.

Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge (2/253).

Odlikovanje se ovdje manifestuje u dodijeljenoj širini poslaniku, u onome što obuhvata njegov poziv (*da'wa*) i njegova aktivnost, kao npr. da bude neko poslanik samo jednog plemena, jednog naroda, jednog pokoljenja ili poslanik svih naroda i svih pokoljenja... Ovo ovisi i o odlikama koje se poklanjaju jednoj osobi ili jednom narodu, a ovisi i o prirodi samog poslanstva, njegovoj sveobuhvatnosti ljudskog i svemirskog života.

U tekstu se navode dva primjera, Mūsā i Īsā, alejhima-s-selam, i površno ukazuje i na druge:

S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za više stepeni izdigao. A Īsāu, sinu Merjeminu, jasne smo dokaze dali i Džibrilom ga podržali (2/253).

Kada se u Kur'anu spomene razgovor Allaha s jednim od poslanika, odmah čovjek pomisli da se odnosi na Mūsāa, alejhi-s-selam, iako ga nije imeovao. Kur'an spominje i Īsāa, sina Merjeme, alejhi-s-selam. Njegovo ime pripisano majci mu, spominje se na više mjesta u Kur'anu. Svrha toga je sasvim jasna. Kur'an je objavljen u vrijeme kada su na sve strane vrvile svakakve priče o Īsāu, da je sin Allaha, subhanehu, da njegova priroda ima u sebi porijeklo dvojnosti, božanstva i džibrilstva ili da je samo božanske prirode u koju se stopila priroda džibrilstva kao kap u čaši, i kakve sve ne druge izmišljene priče i predstave o kojima su se sporile crkve i pagode. U

Vizantiji je dolazilo zbog toga i do prolijevanja krvi. Kur'an stalno ističe da je Īsā, alejhi-s-selam, ljudskog porijekla i na većini mjesta pripisuje ga majci, Merjemi. Kada se u Kur'anu spomene ime *Ruhu-l-kudus*, pod tim imenom se misli na Džibrīla, alejhi-s-selam. On donosi objave vjerovjesnicima, alejhimu-s-selam. To je najuzvišenija i najveća podrška. On prenosi Božije znakove vjerovjesnicima, alejhimu-s-selam, o njihovom postavljenju za ovu časnu i veliku ulogu. On ih stalno potvrđuje da nastave na ovom teškom i dugom putu. On im donosi smirenost, potvrđenje i pomoć kada se nalaze u teškoj i složenoj situaciji na ovom putu. Ovo sve je podrška pored jasnih dokaza koje je Allah dao Īsāu, alejhi-s-selam. Ovi dokazi obuhvataju Indžīl, knjigu koja je njemu poslata i nadnaravnosti koje je Īsā izveo i koje su detaljno izložene na odgovarajućim mjestima u Kur'anu, da bi se potvrdilo njegovo vjerovjesništvo u suočavanju sa Sinovima Israilovim, koji su njegovo vjerovjesništvo uporno odbijali.

Ovdje u tekstu se ne spominje Muhammed, alejhi-s-selam, jer su riječi upućene njemu, kao što se to vidi iz ranijeg teksta, npr: *To su Allahove pouke koje mi tebi kazujemo. A ti si, zaista, poslanik!* (2/252), *Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge...* (2/253). Prema tome, ovdje u tekstu obavještava se vjerovjesnik Muhammed, alejhi-s-selam, o drugim vjerovjesnicima, alejhimu-s-selam.

Kad god pogledamo glavne osobine vjerovjesnika, alejhimu-s-selam, bilo s koje strane, primijetiti ćemo da je Muhammed, alejhi-s-selam, iznad svih, bez obzira da li se to odnosilo na sveobuhvatnost poslanstva i njegove cjeline, ili s obzirom na ono što ono obuhvata i na cjelinu tog poslanstva.

Islam je najkompletniji pojam istine jedinstva, a to je najveća istina uopće, jedinstva Stvoritelja, Kome ništa ne liči, jedinstva volje iz koje izrasta ovo postojanje sa jednom riječju: *Budi*, jedinstva postojanja koje proističe iz te volje, jedinstva zakona koji sudi ovim Postojanjem - Bitkom, jedinstva života koji je nastao iz jednostavne ćelije do čovjeka koji govori, jedinstva čovječanstva od Ādema, alejhi-s-selam, do posljedjeg njegovog sina na Zemlji, jedinstva vjere koja potiče od Allaha Jedinog do čovječanstva jedinog, jedinstva skupine vjerovjesnika koja prenosi i saopćava ovaj poziv (*da'wa*), jedinstva vjerničke umme koja se odazvala ovom pozivu (*da'wi*), jedinstva ljudske aktivnosti koja stremlji prema Allahu, pokoravajući se Njemu u cjelini, što se zove *ibadet*, jedinstva ovog i budućeg svijeta, kuća rada i doma nagrade, jedinstva programa kojeg je propisao Allah ljudima, a drugi se program ne prima, i jedinstva izvora iz koga ljudi poimaju sva svoja poimanja i svoj program u životu...

Muhammed, alejhi-s-selam, je taj čija je duša imala apsolutno iskustvo sa činjenicom velikog jedinstva, njegova pamet mogla je da pojmi ovo jedinstvo i da ga predstavi, njegovo biće moglo da predstavi ovo jedinstvo u svom realnom životu, biće ponuđenom ovom svijetu.

Pored toga, on je vjerovjesnik koji je upućen čitavom čovječanstvu od dana njegovog poslanstva sve dok Allah bude dao da se Zemlja nasljeđuje i onaj ko je na Zemlji. On je taj čije se poslanstvo oslanja na svjesnu ljudsku spoznaju bez ikakvoga pritiska, čak i bez materijalne pobjedonosne mu'džize da bi se time označio period ljudske zrelosti.

Osim toga, on je bio i posljednji poslanik, a njegovo poslanstvo završetak svih poslanstava. Poslije njega nema više objave. U ovom poslanstvu ocrtano je ljudskom rodu to veliko jedinstvo i obznanjen prostrani i sveobuhvatni program koji će obuhvatiti svojim okvirom buduću aktivnost čovječanstva. Preostaju samo objašnjenja i komentari koje će izlagati ljudska pamet u granicama ovog Božijeg programa, a neće se dogoditi nova Božija objava.

Allah, uzvišeni, zna - a On je stvorio čovjeka - šta je čovjek i ko je čovjek, zna šta je bilo i šta će biti sa svijetom. Uzvišeni Allah zna da je ovo posljednje poslanstvo i zna kakav sveobuhvatni program proističe iz njega za život. To je nešto najbolje što garantira životu razvoj, obnovu i polet. Svaki čovjek koji smatra da on zna bolje od Allaha koji su interesi svijeta, ili smatra da ovaj Božiji program nije povoljan za obnovu života koji bi bio napredan na Zemlji, ili smatra da on ima svoj program koji bi bio uzorniji od programa kakvog želi Allah, i kad bi čovjek smatrao samo jedno od ovoga ili sve ovo navedeno, on bi bio pravi nevjernik bez imalo sumnje. Time bi taj želio i sebi i čitavom čovječanstvu ono što bi moglo biti najgore i za njega i za svo čovječanstvo. Odabrao bi za sebe položaj otvorenog neprijateljstva prema Allahu i neprijateljstva za svo čovječanstvo, na koje se Allah smilovao ovim poslanstvom, želio njemu sve najbolje ovim Božijim programom koji proističe iz ovog poslanstva - da vlada ljudskim životom za sva vremena.

Poslije toga došlo je do međusobnog ubijanja pristalica *tih poslanika*. Nijedan dio iz skupine tih poslanika u svojoj prirodi, nijedna poslanica koju

su donijeli ti poslanici, nijedna cjelina nije ostala a da se sljedbenici tih poslanika nisu međusobno razišli pa čak i međusobno ubijali zbog tih razilaženja.

Da je Allah htio, ne bi se međusobno oni poslije njih ubijali, kada su im jasni dokazi već došli, ali oni su se razišli; neki od njih su vjerovali, a neki su poricali. A da je Allah htio, oni se ne bi međusobno ubijali, ali Allah radi ono što On želi (2/253).

Ovo međusobno ubijanje nije se dogodilo suprotno Allahovom htijenju, niti je moguće da se bilo što dogodi u svemiru suprotno htijenju Uzvišenoga. Njegovo htijenje je da ovo ljudsko biće bude ovakvo kakvo je sa ovim njegovim formiranjem i njegovom spremnošću na uputu i zabludu, da bude povjereno samom sebi na izboru svoga puta, da li upute ili zablude. I sve što nastaje iz ovog formiranja, ove osobenosti i njegova usmjerenja sve biva u okviru ovoga htijenja i dešava sukladno ovom htijenju.

Isto tako razilaženje u spremnosti između osobe i osobe ove vrste jedan je od zakona Stvoritelja radi raznovrsnosti stvorenja, ali istog korijena i nastanka, da bi se susrele ove različite spremnosti za preuzimanje različitih, brojnih i raznovrsnih dužnosti zastupništva.

Allah nije htio učiniti sav svijet kao jednu ponovljenu kopiju izvučenu kao preko indiga, dok su potrebna zaduženja zastupništva na zemlji za razvoj života i njegov napredak brojna i jasno različita. Božije htijenje je da su dužnosti različite, kao što je rečeno, a i spremnosti su različite da bi razilaženje, koje se javlja u tome, bilo sredstvo kompletiranja. Svaki čovjek je zadužen da odabere za sebe uputu, pravi put i vjerovanje (iman). U čovjeku je skrivena spremnost za ovo. Pred njim su dokazi i upute u Kosmosu. Kod njega je i uputa poslanstva i poslanika kroz vremena. U okviru upute i vjerovanja je i raznovrsnost dobra koje ne mogu sabrati u čvrsti kaluf ni svi modeli ljudi.

Ali oni su se razišli; neki od njih su vjerovali, a neki su poricali (2/253).

Kada je razilaženje došlo do ovoga stepena, pa je preostalo ili vjerovanje ili nevjerovanje, neizbježna je bila borba da bi jedni druge odbacili, odbaciti nevjerovanje vjerovanjem, zabludu uputom, zlo dobrim, jer Zemlja ne odgovara za nevjerovanje, zabludu i zlo, a nema smisla ni kazati za jedan narod da su oni sljedbenici vjerovjesnika kada razilaženje među sljedbenicima seže do granice nevjerovanja i vjerovanja. Ovako je situacija bila u Medini, s kojom se sučavala muslimanska zajednica, kada

je objavljen ovaj tekst. Politeisti u Mekki su smatrali da oni ispovijedaju vjeru Ibrahîmovu, Jevreji u Medini, da ispovijedaju vjeru Mûsâa, a i kršćani su smatrali da ispovijedaju vjeru Îsâa. Međutim, svaka od ovih grupa bila se daleko udaljila od osnova svoje vjere, osnova poslanice njihova vjerovjesnika i svaka je bila skrenula tako daleko da se može za njih reći da su poricali svoju vjeru. U vrijeme objave ovog teksta iz Kur'ana muslimani su se borili protiv politeista, Arapa. Malo je trebalo da se sukobe i sa pristalicama Knjige koji su je poricali. Tada je objavljen ovaj tekst koji potvrđuje da je sukob među onima koji se razilaze u vjerskom opredjeljenju do ove granice, u Božijem htijenju i sa Njegovim dopuštenjem.

...A da je Allah htio, oni se ne bi međusobno ubijali (2/253).

Ali je On htio, htio da se oclagna poricanje vjerovanjem, da se na Zemlji uspostavi istina jedinog ispravnog vjerskog opredjeljenja kojeg su objavljivali svi poslanici, od kojeg su skrenuli neki. Allah zna da zabluda neće ostati vazda pasivna, nego, s obzirom da je zabluda po prirodi zla, ona mora da pokaže nasilje, mora da pokuša da zavede upućene, mora da skrene i bori se protiv pravog puta. Prema tome, protiv zablude se mora boriti da bi stvari krenule pravim putem.

Ali Allah radi ono što On želi (2/253).

Apsolutno htijenje i s njim djelotvorna moć! Određeno je da ljudi budu različiti u svom formiranju. Određeno je da budu povjereni sami sebi kod svoga izbora. Određeno je da će onaj ko ne krene pravim putem - zalutati. Određeno je da zlo mora da pokaže neprijateljstvo i da želi skretanje. Određeno je da će doći do sukoba između upute i zablude. Određeno je da će se vjernici boriti za uspostavljanje jedine, jasne i ispravne istine, da se ne uzima u obzir pripadnost sljedbenika poslanicima, nego se uzima u obzir istina koju oni ispoljavaju i ono što oni čine. Neće ih spasiti od borbe vjernika protiv njih to što su oni nasljednici nekog vjerskog opredjeljenja, a ustvari - oni su od toga odstupili.

Ova istina koju je Allah potvrdio muslimanskoj zajednici u Medini je apsolutna istina koja nije ograničena vremenom. To je metod Kur'ana koji uzima jedan određen slučaj da bi potvrdio apsolutnu neprekidnu istinu.

U tekstu se dalje govori, poslije osvrta na razilaženja i sukobe, apelom *O vjernici!* i pozivaju se na udjeljivanje od onoga čime ih je Allah darovao. Udjeljivanje je jedna vrsta džihada:

O vjernici, udijelite dio od onoga čime vas Mi darujemo, prije nego što dođe Dan kada neće biti ni otkupa, ni prijateljstva, ni posredništva! - A nevjernici sami sebi čine nepravdu (2/254).

To je poziv muslimanima izrečen na lijep način koji ih povezuje s Onim Ko ih poziva i u Koga oni vjeruju. *O vjernici!*

To je apel na udjeljivanje iz obilja kojeg im je On darovao. On im je to darovao i On ih sada poziva da udjeljuju od toga što im je dao: ... *Udijelite dio od onoga čime vas Mi darujemo!*

To je poziv da se iskoristi prilika, jer ako čovjek tu priliku zanemari, ona mu se neće više vratiti: ...*prije nego što dođe Dan kada neće biti ni otkupa, ni prijateljstva, ni posredništva!*

To je prilika poslije koje nema unosne kupoprodaje; ako je sami propuste, nema poslije nje ni sadake ni posredništva koje bi otkrilo egzemplarnu kaznu ili je smanjilo.

Tekst dalje ukazuje na situacije u kojima se ljudi pozivaju da radi njih udjeljuju. To je udjeljivanje radi džihada, radi suzbijanja i odstranjenja nevjerovanja i radi sprječavanja nasilja predstavljenog u ovom nevjerovanju.

... a nevjernici sami sebi čine nepravdu (2/254).

Učinili su nepravdu Istini negirajući je; učinili su nasilje sami sebi dovodeći se do propasti; učinili su nasilje ostalim ljudima odvrćajući ih od upute i vjerovanja, predočavajući im pogriješan put i lišavajući ih vrhunskog dobra, kakvo se ne može ni zamisliti: dobra mira, milosti, smirenosti i uvjerenja.

Oni koji se suprotstavljaju istini vjerovanja teže da se vjerovanje ne ustali u srcima ljudi, bore se protiv programa vjerovanja, da se vjerovanje ne ustali u životu, bore se protiv zakona vjerovanja, da se taj zakon ne ustali u društvu itd.; oni su najveći neprijatelji čovječanstva i najveći njegovi nasilnici. Dužnost je čovječanstva, kad bi bilo upućeno, da takve progoni kako bi ih onemogućilo da čine nepravdu i nasilje, da im se suprotstave i životom i bogatstvom. Ovo je dužnost muslimanske zajednice koju im je

povjerio njihov Gospodar i Koji ih nazva takvim i Koji im dade takvo svojstvo, radi čega i upućuje ovaj jako inspirišući apel.

Prilikom objavljivanja teksta Kur'ana o razilaženju pristalica vjerovjesnika poslije njihova dolaska, međusobnog ubijanja i poricanja vjerovanja nakon što su stigla jasna objašnjenja, objavljen je i ajet koji sadrži osnove vjerovanja, podsjećajući kroz svojstva Allaha (subhanehu), šta znači jednota (*vahdanijjet*) u najtačnijem smislu i objašnjava glavne naznake toga. Ovaj ajet ima veliki značaj, sadrži jasne dokaze i obuhvata široku oblast.

Allah je - nema boga osim Njega - Živi i Vječni! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji! Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?! On zna šta je bilo i prije njih i šta će biti poslije njih, a od onoga što On zna - drugi znaju samo onoliko koliko On želi. Moć Njegova obuhvata i nebesa i Zemlju i Njemu ne dojadi održavanje njihovo; On je Svevišnji, Veličanstveni! (2/255).

Svako ovo svojstvo sadrži po cjelovito pravilo islamskog poimanja. Premda se objavljeni dijelovi Kur'ana u Mekki, u cjelini, odnose na izgradnju ovog poimanja, ipak se mi susrećemo i u dijelovima Kur'ana objavljenim u Medini, također, u različitim situacijama sa ovom osnovnom, veoma važnom tematikom na čijim osnovama počiva islamski program u cjelini. Ovaj program neće se učvrstiti u osjećaju čovjeka, a da se ne ustale i ove osnove, da postane jasan i pretvori se u prihvaćene činjenice u duši čovjeka koje se oslanjaju na jasnoću i uvjerenje.

Već sam govorio, razrađujući suru *Fatih*u na početku prvog džuza ovog izdanja djela *U okrilju Kur'ana*, o velikoj važnosti objašnjenja svojstava Allaha (subhanehu) u svijesti čovjeka, jer gomilanje koje je preovladivalo u svijesti čovjeka predislamskog perioda, građeno je, uglavnom, na nejasnoćama ove istine. Preovladivala su mitska kazivanja i legende, zatim mrkli mrak koji je tu istinu prekrivao čak i u filozofiji najvećih filozofa. Kad je došao islam, nad tim je zasijao ovaj sjaj i izbavio ljudsku svijest iz ovog teškog i nagomilanog tereta, oslobodio te zablude i tonjenja u tamu.

Svako ovo svojstvo koje sadrži ovaj ajet predstavlja temelj na kojem počiva čisto islamsko poimanje, i jasni islamski program.

... Allah je - nema boga osim Njega (2/255).

Ova kategorična jednota u kojoj nema nikakva povoda za devijaciju, niti je zaogrnutu onim što je nastalo kod ranijih religija, poslije njihovih poslanika, kao što je vjerovanje u trojstvo nastalo iz crkvenih institucija nakon Īsāa, alejhi-s-selam, niti ima bilo kakve tame koja je prekrivala totemističko vjerovanje koje je naginjalo ka monoteizmu: Međutim, i ovo totemističko vjerovanje obavijeno je raznim mitskim kazivanjima kao što je vjerovanje starih Egipćana i koje je jedno vrijeme naginjalo ka vjerovanju u jednotu Allaha, a onda ovu jednotu zaogrnilo predstavom božanstva u Suncu i postavljanju manjih božanstava koja ga služe.

Ova odlučna i čista kategorična jednota čini temelj na kome počiva islamsko poimanje, iz čega proističe islamski program života u cjelini. Iz ovog poimanja nastaje smjer kretanja prema Allahu izražavajući to robovanjem i ibadetom. To znači da čovjek može biti rob samo Allahu i ibadetiti samo Njemu. On nema potrebe da se pokorava bilo kome osim Allahu - u svemu onome što mu Allah naređuje. Iz ovoga poimanja nastaje pravilo koje glasi: vrhovna vlast pripada samo Allahu, jedino je Allah zakonodavac ljudima. Zakonodavstvo ljudi proističe iz zakonodavstva Allaha. Iz ovoga poimanja nastaje pravilo da svaka vrijednost potiče od Allaha i ni jedna vrijednost života ne znači ništa ako se ne prihvate na tas Allahova mjerila. Nema zakonske vrijednosti ni jedan donijeti zakon, tradicija ili uredba ako se suprotstavljaju Allahovom programu. Ovo se na isti način proteže i na sve druge osjećaje u srcu ili programe života ljudi na Zemlji koji proističu iz smisla i značenja jednote.

Živi i Vječni (2/268).

Život kojim se opisuje jedno božanstvo je život sam po sebi koji ne dolazi iz drugog izvora kao stečeni i poklonjeni život od strane Stvoritelja. Allah (subhanehu) je u ovom smislu jedinstven u životu. To je život iskonski, vječiti, bez početka i kraja. Prema tome, to je život neograničen vremenom koje prati život datih stvorenja koja su ograničena početkom i krajem, što znači da se Allah (subhanehu) razlikuje od drugih stvorenja i u ovom smislu. To je apsolutni život koji nema onih specifičnosti kojima su ljudi uobičajili da definišu život. Prema tome, Allahu ne sliči ništa i Njegov život je, bez svake sumnje, iznad specifičnosti kojima se odlikuje život svega ostaloga. Ovo potvrđuje Allahu svojstvo života apsolutnosti da je bez

ikakvih osobina koje definišu značenje života u smislu kako to ljudi shvaćaju. Ovim iščezavaju i sva mitološka shvatanja o ovom pitanju koja su kružila u viziji ljudi.

Pojam *Vječni* znači Allahovu (subhanehu) vječnost nad svim postojećim, kao što znači i postojanje Njime svega što postoji. Prema tome, nema postojanja ničemu bez oslanjanja na Njegov bitak i Njegov raspored, a ne, kao što to poima najveći grčki filozof, Aristotel, da Bog ne razmišlja bilo šta o Svojim stvorenjima, da razmišlja samo o Svom biću i misli da je u ovakvom poimanju prečišćavanje Allahovog bića i Njegovo veličanje. Time on prekida sponu između Allaha i ovog bića kojeg je On stvorio... i ostavio ga. Islamsko poimanje je pozitivno, a ne negativno poimanje. Ono počiva na principu da je Allah (subhanehu) iznad svega u vječitosti i da sve počiva u svom bitku po volji Allaha i u Njegovom rasporedu. Svijest muslimana, njegov život, njegov bitak i bitak svega oko njega su povezani sa Allahom koji je jedini, Koji slobodno vlada Sobom i svim i svačim oko Sebe skladno mudrosti i rasporedu. Otud je čovjek obavezan da se pridržava u svom životu ocrtanog programa i uspostavljenog na ovoj mudrosti i ovom rasporedu, da oslanja na nj svoju vrijednost i svoje mjerilo, da se kontroliše koristeći ove vrijednosti i ova mjerila.

Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! (2/255).

Ovo je potvrđivanje Njegove (subhanehu) vječnosti nad svim i uspostavljanje svega zahvaljujući Njemu. Ovo je potvrđeno u formi izraza koji približava ljudskoj spoznaji sliku vječnosti istovremeno i u kome se govori i o slici realne istine u razlici Allaha (subhanehu) od svega... *Njemu nije ništa slično...* Ovo sadrži i negiranje lahkog sna, ili dubokog sna i čisti Ga (subhanehu) i od jednog i od drugog u potpunosti.

Istina ove vječnosti nad svim što postoji u svojoj cjelini ili dijelovima, u svako vrijeme i u svakoj situaciji izgleda zastrašujuća kada čovjek pokušava da je pojmi i računa u svojoj ograničenoj viziji. Istina ove vječnosti ne može se pobrojati ni brojem atoma, ni molekula, ni brojem stvari ni događaja u ovom ogromnom Kosmosu. Čovjek poima, onoliko koliko je u njegovoj moći vječnost Allaha (subhanehu) nad svim što postoji ni njihovu ovisnost u postojanju o Allahovu i Njegovom rasporedu. To je nešto što ljudska moć spozna ne može spoznati. A ono od toga što čovjek spozna, to je sasvim malo a za čovjeka jako veliko, toliko veliko da čovjek glavom vrti zbog toga, veliko da mu pamet stane, a srce napokon pomiri s tim.

Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji (2/255).

To je kompletno vlasništvo i istovremeno ono je apsolutno... Vlasništvo koje nema ograničenja prolaznosti ni saučesništva. To se podrazumijeva iz poimanja božanstva Jedinoga. Allah je jedini, On je Živi jedini, Vječni jedini i Gospodar jedini. Ova jednota negira saučesništvo u svakom pojmu kojeg ljudski um može spoznati. Istovremeno to se odražava i na shvatanje značenja vlasništva u pravom smislu u svijesti ljudi. I kada se odlije stvarno vlasništvo Allahu, ljudima ne preostaje nikako vlasništvo u početku, nego samo zastupništvo u vlasništvu kojeg im je ustupio Vlasnik Jedin koji gospodari svim i svačim. Prema tome, ljudi su obavezni da se povinuju u ovom svom zastupništvu uvjetima Vlasnika koji im je ustupio ovo vlasništvo. Ovi uvjeti Vlasnika koji im je ustupio ovo vlasništvo objašnjeni su u Njegovu zakonu. Zastupnici nemaju prava da istupaju iz okvira ovog zakona. U slučaju da istupe i prekrše ove okvire, njihovo vlasništvo koje proističe iz ugovora ovog zastupništva postaje nevažeće, njihovi postupci također nevažeći, ove postupke vjernika na zemlji potrebno je odbaciti. Tako nalazimo trag i uticaj islamskog poimanja u islamskom zakonodavstvu i u realnosti praktičnog života koji se odvija na toj zakonitosti. I kad Allah kaže *Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji (2/255)*, Allah time ne određuje samo istinu vjerničkog poimanja nego postavlja i jednu od osnova pravila ljudskog života i načina povezivanja na čemu počiva taj život.

Ipak, samo ustaljenje ove činjenice u svijesti čovjeka... sam osjećaj čovjeka o istini Vlasnika (subhanehu), da njemu pripada sve što je na nebesima i Zemlji... sama spoznaja čovjeka da u njegovoj ruci nema nikakva vlasništva, za koje on kaže da je njegovo vlasništvo i povraćanje toga vlasništva njegovom Vlasniku kome pripada sve što je na nebesima i Zemlji, sam njegov osjećaj da je sve ono što je u njegovoj ruci pozajmljeno na određeno vrijeme, zatim da će biti kasnije vraćeno njenom Vlasniku koji mu je to pozajmio do zacrtanog roka, sama prisutnost ovih činjenica i osjećaja, to samo je garancija da umiri žestinu požude i pohlepe, žestinu škrtosti i hlepnje i žestinu neutoljive gladi. Istovremeno, to je garancija da će čovjek biti zadovoljan onim što ima i što dobije, da će to obilato izliti smirenost na srce i stabilnost u osjećaju. Čovjek neće biti nesretan zbog onoga što je prošlo ili izgubljeno i neće mu srce sagorjeti zbog neutoljive gladi za traženim i željenim.

Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?! (2/255).

Ovo je jedna druga osobina Allahovih svojstava koja govori o položaju božanstva i položaju robovanja. Svi ljudi zauzimaju stav robovanja u prisutnosti božanstva. Taj stav i taj položaj oni ne prekoračuju niti prelaze, stoje u položaju skrušenog i pokornog roba, koji ne istupa ispred svoga Gospodara, niti se usuđuje na zauzimanja kod Njega bez Njegovog odobrenja Njemu. Podvrgava se Njegovu odobrenju i zauzima se u granicama Njegova odobrenja. Oni se utrkuju međusobno u dobru, a utrkuju i da budu odabrani i u mjerilu kod Allaha, ali uvijek ostaju pri granici koju čovjek ne može prekoračiti.

To je nagovještaj i naznaka uzvišenosti i strahopoštovanja u okrilju cijenjene i uzvišene božanstvenosti. Ovaj nagovještaj i naznaka produbljuje pojam negativnog pitanja koje govori da ovakvo nešto ne može biti i nijeće ga. Jer, ko bi bio taj koji bi se zauzimao kod Allaha bez Allahove dozvole.

U okviru ove činjenice javljaju se i ostala devijantna poimanja kod onih koji su dolazili poslije brojnih vjerovjesnika jer su pomiješali činjenicu božanstva sa činjenicom robovanja. Tvrdili su za Allaha (subhanehu) da je smjesa s kojom se miješa ili učestvuje sinovstvo ili drugo šta u bilo kojoj drugoj formi ili drugom poimanju; ili su smatrali da On (subhanehu) ima saučesnike koji se zauzimaju kod Njega i da se njihovo zauzimanje sigurno prihvata; ili su smatrali da On (subhanehu) ima neke ljude za zamjenike koji se oslanjaju u svojoj vlasti na blizinu s Njim. U okrilju ove činjenice nastaju sva ta poimanja koja su nemoguća i neostvariva i koja ne padaju na um čovjeku, niti ih on ima u svojoj viziji.

Ovo je ta čistota kojom se odlikuje islamsko poimanje koje ne ostavlja prostora za prijevaru, varku ili potres u mišljenju. Božanstvo je božanstvo. Robovanje je robovanje. Ne postoji mogućnost da se susretnu njihove dvije prirode ni blizu. Gospodar je gospodar, a rob je rob. Otuda nema nikakve mogućnosti da se udruže njihove dvije prirode ni da se sretnu.

Vezu između roba i Gospodara i milost Gospodara prema robu, Njegovu blizinu, ljubav i pomoć.. islam je odredio i jako izlio u dušu čovjeka, ispunio time srce vjernika, preplavio ga i ostavio čovjeka da živi u priyatnom okrilju te veze, bez potrebe miješanja prirode božanstva i prirode robovanja, bez potrebe za neprovidivosti, nagomilanosti sljepilom i nemirom, pri čemu se ne bi mogla jasno uočiti ni jedna slika, ni blistava ni tačno definisana.

On zna šta je bilo prije njih i šta će biti poslije njih, a od onoga što On zna - drugi znaju samo onoliko koliko On želi (2/255).

Ova istina sa svoja dva kraja doprinosi, također, definisanju muslimana u odnosu na njegovo Božanstvo, zatim definisanju njegova položaja u odnosu na njegovo Božanstvo. Allah zna šta je bilo prije njih i šta je iza njih. To je izraz o Njegovom kompletnom i potpunom znanju koji je tačno provjerio sve što je oko njih. Ovaj izraz obuhvata njihovu sadašnjost i ono što je pred njima, a obuhvata i njihovu nespoznajnost, obuhvata ono što je bilo i prošlo i ono što će biti, a što je za njih prekriveno. Obuhvata i ono što oni znaju i ono što oni ne znaju - kroza sva vremena. To je filološki izraz koji ima značenje općenitosti, koji obuhvata kompletno znanje do u detalje, dočim oni ne znaju ništa, osim ono što im Allah dozvoli da znaju.

Prvi dio istine je: kompletno Božije znanje, podrazumijevajući tu i ono što je bilo prije njih i ono što će biti poslije njih, je takvo da izazove kod čovjeka potres, čovjeka koji stoji u svakom momentu pred svojim Gospodarom, go kao od majke rođen, Gospodarom koji zna ono što je bilo prije njega i ono što će biti poslije njega, zna ono što čovjek u sebi čini i što naglas govori, zna šta čovjek zna i šta ne zna, zna kakva mu je prošlost i kakva će biti budućnost, a što ne zna ni sam taj čovjek niti će moći spoznati... osjećaj čovjeka sa ovim podlobnostima koje će izazvati kod njega potres onoga koji stoji razgolićen sa svim svojim tajnama pred Allahom kao i to da je podoban da se u njegovo srce ulije puna predanost Onome Koji zna sve što je javno i što je tajno.

Drugi dio istine je da ljudi znaju samo onoliko koliko im je Allah omogućio da znaju, a što je veoma važno da bi ljudi o tome razmišljali, posebno u ovo naše vrijeme u kome su stavljeni na veliko iskušenje naukom o svemiru i životu.

... a od onoga što On zna - drugi znaju samo onoliko koliko On želi (2/255).

On (subhanehu) je jedini koji sve zna apsolutnim, kompletnim i sveobuhvatnim znanjem. On (subhanehu) dozvoljava i otkriva ljudima od tog Svog zvanja onoliko koliko On hoće, potvrđujući svoje istinito obećanje: *Mi ćemo pružiti dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina (41/53).* Međutim, oni zaboravljaju ovu činjenicu. Fasciniralo ih u tome znanje koje im je Allah dozvolio, bilo da se radi o zakonima svemira koje im je Allah dozvolio da spoznaju ili da spoznaju nešto iz oblasti nespoznajnog, ali

zakratko i do određene granice. I ovo ih fascinira kao i ono što smo gore istakli, tako da zaboravljaju dozvolu koju im je darovao Allah da to spoznaju ovim znanjem, pa ne spominju Allaha niti su Mu zahvalni, nego se vesele, a katkada i kur'anske poruke poriču.

Allah (subhanehu) poklonio je čovjeku spoznaju u času kadla mu je povjerio zastupništvo (*hilafet*) na Zemlji. Obećao je čovjeku da će mu pokazati svoje znakove na horizontu i u njemu samom i obećao mu istinu i potvrdio mu Svoje obećanje, otkrivajući mu iz dana u dan, iz pokoljenja u pokoljenje, linijom koja se skoro uvijek penje, neke energije i svemirske zakone koji su mu potrebni u vršenju funkcije zastupništva na Zemlji, kako bi pomoću njih dospio do krajnjeg savršenstva koje mu je predviđeno na ovom ocrtanom putovanju.

I onoliko koliko je Allah dopustio znanja čovjeku u ovoj oblasti i otkrio mu to na Zemlji, toliko je ostavio tajni da ih čovjek nikada ne spozna jer mu nisu ni potrebne u ovom zastupništvu. Tajnu života ostavio mu je nepoznatom i još uvijek je ona nepoznanica. Raspravljanje o tome je padanje u novu nepoznanicu bez dna. Čovjeku je ostao nepoznat i moment koji neposredno slijedi. Taj moment je nespoznajan. Nema puta do njegove spoznaje. Spuštena zavjesa gusta je. Ne vrijedi da čovjek pokuša da je podigne. Ponekad blicne iza zavjese blic pojedinom srcu sa posebnom Božijom pomoći, a onda se ponovo spusti zavjesa i zavlada tišina. Čovjek ostaje pri svojoj granici, i ne može nikako da je prekorači.

Brojne tajne čovjeku su ostale nepoznate. Ostalo je sve nepoznato što se ne odnosi na zastupništvo na Zemlji, a Zemlja je taj mali atom koji pliva u neograničenom prostoru kao trunka koja lebdi u zraku.

Pa i pored toga, čovjek je fasciniran sa tim dijelom znanja, s kojim raspoláže nakon dozvole, obmanut pa sebe smatra božanstvom na Zemlji. On ne vjeruje i negira da ovaj svemir ima Gospodara, iako učenjaci ovog dvadesetog stoljeća pokazuju skromnost i poniznost. Počeli su da shvaćaju da im je dostupno samo neznatno znanje, dok neznalice koje se prave da su učeni smatraju da su saznali mnogo toga.

Moć Njegova obuhvata i nebesa i Zemlju i Njemu ne dojadi održavanje njihovo (2/255).

Izraz u ovoj pojmljivoj slici donijet je u okviru teme koja je apsolutno apstraktna, donijet je na kur'anski način slikovitim izrazom. Slika ovdje predočava činjenicu koja se želi predstaviti srcu snažno, dojmljivo i čvrsto, jer je za moć upotrijebljen termin *kursi*, prijesto, tron, a koji se pretežno

upotrebljava da označi termin *mulk*, vlast. Pa ako je Njegov tron obuhvatio nebesa i Zemlju, to znači da ih obuhvata Njegova vlast. Ovo je ta činjenica umno pojmljiva, ali slika koja je ocrтана i u osjećanju čovjeka kroz izraz koji se da osjetiti, stabilniji je i postojniji. Tako isto i izraz u riječima Uzvišenog: ... i Njemu ne dojadi održavanje njihovo (2/255). Ovo je metonimija za izraz koji se odnosi na kompletnu moć. Međutim, i ovaj izraz donijet je u formi slike koja se da osjetiti, slike koja ne traži napora da se pojmi niti riječi da se kompletira. Ovo je zbog toga što kur'anski izraz teži ka ocrtavanju slika čije se značenje otjelovljuje čulom. Na taj način izraz postaje realniji, djelotvorniji i osjetljiviji.

Nema potrebe ni da se upalimo zbog tih stranih zapadnjačkih filozofija koje su nam na mnogo mjesta pokvarile jednostavnost kur'anskog teksta i njegove jasnoće ni da se mi dalje upuštamo u rasprave koje su iskrsele oko ovih izraza u Kur'anu, ako shvatimo izražajni metod Kur'ana.

Lijepo bi bilo da ovdje dodam, da nisam naišao ni na jedan vjerodostojan hadis koji bi govorio o prijestolju, tronu, komentarisao i definisao šta se misli pod onim što je navedeno u Kur'anu, ako shvatimo izražajni metod Kur'ana. Bilo bi djelotvornije da se ni ja ne upuštam u ovo pitanje više nego što je ovdje objašnjeno.

On je Svevišnji, Veličanstveni! (2/255).

Ovo je kraj svojstava naznačenih u ovom ajetu, označava istinu, inspiriše čovjeka ovom istinom, ukazuje da je Allah (subhanehu) jedini na ovoj uzvišenosti i veličini. Izraz upotrijebljen na ovaj način sadrži značenje ograničenosti i isključivosti. U tekstu nije rečeno "On je svevišan, veličanstven" da bi samo potvrdio ovo svojstvo, nego je rečeno: *Svevišnji, Veličanstveni* da se ovo svojstvo ograniči samo na Njega (subhanehu) bez sudruga.

Allah je ovdje označen da je jedini Svevišnji, jedini Veličanstveni. Ni jedan čovjek ne dostiže ovaj položaj, a ako to i ustvrdi, Allah će ga ograničiti i poniziti i na Sudnjem danu na muke staviti, jer Allah kaže: *Taj drugi svijet daćemo onima koji ne žele da se na Zemlji ohole i da nered čine (28/83)*, a za Faraona, izlažući njegovu propast, kaže: *ali su se oni uzoholili (23/46)*.

Čovjek se uzdiže dok se uzdiže, veliča dok veliča, ali ne prelazi položaj robovanja Allahu, Svevišnjem, Veličanstvenom. I kada se ova istina ustali u duši čovjeka, ona se povraća ka položaju robovanja. Ona dovodi

čovjeka da se oslobodi lične oholosti i terora, dovodi ga u takvu situaciju da se kod njega javlja strahopoštovanje prema Allahu, dovodi ga do osjećaja svijesti o svevišnjosti i veličanstvenosti Allaha, dovodi ga do lijepog ponašanja u odnosu na Allahovo pravo i oslobađa ga oholosti prema drugim ljudima. Robovanje Allahu je i vjerovanje i poimanje. Ono je istovremeno i rad i ponašanje.

I kad tekst Kur'ana završi sa objašnjenjem pravila vjerničkog poimanja u najosjetljivijim tačkama, objašnjenjem Allahovih svojstava i veze stvorenja sa Allahom, izlažući to na ovako lijep način, tekst prelazi na objašnjenje puta vjernicima dok oni nose u sebi ovo poimanje, obavljaju ovaj vjernički poziv i preuzimaju dužnost vođenja zalutalog i izgubljenog čovječanstva:

U vjeru nije dozvoljeno silom nagoniti - pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha - drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti. - A Allah sve čuje i zna (2/256).

Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo, a onima koji ne vjeruju - zaštitnici su šejtani i oni ih odvođe sa svjetla u tmine; oni će biti stanovnici džehennema, oni će u njemu vječno ostati (2/257).

Pitanje vjerničkog opredjeljenja, kako to uči islam, je pitanje uvjerenja i zadovoljstva, nakon objašnjenja i spoznaje, a nije pitanje silom nagonjenja, protivljenja i prisile. Islam se obraća ljudskoj spoznaji sa punom snagom i moći, obraća se razumu koji razmišlja, shvatljivim samo po sebi riječima, obraća se emotivnoj savjesti a i smirenoj prirodi, obraća se cjelokupnom čovječanstvu i ljudskoj sveopćoj spoznaji, ali bez prisile pa i materijalne nadnaravnosti čijem se viđenju katkada pribjegava radi poslušnosti, ali svijest čovjeka ne može o tome da razmišlja niti njegova spoznaja da se veže za to, jer je nadnaravnost iznad čovjekove svijesti i njegove spoznaje.

Ako se islam ne obraća ljudskoj svijesti sa materijalnom, prisilničkom nadnaravnosti, onda je daleko shvatljivije i odmah upada u oči da joj se ne obraća ni sa silom i natjerivanjem da bi dotični prihvatio islam, bilo pritiskom prijetnjom ili silom nagonjenja, bez objašnjenja, udobrovoljenja i zadovoljstva..

Kršćanstvo, posljednja vjera prije islama, bila je nametana ognjem, paklom i mjerama mučenja i prisile. Ovo je prakticalovala Vizantija odmah nakon prihvaćanja kršćanstva od strane imperatora Konstantina. Sredstva prisile bila su primjenjivana istim divljaštvom i okrutnošću kao i ranije koje je Vizantija primjenjivala protiv male grupe kršćanske raje koji su bili prihvatili kršćanstvo iskreno i iz ljubavi. Ova sredstva prisile nisu bila upotrijebljena samo protiv onih koji nisu prihvatili kršćanstvo nego i protiv samih kršćana koji nisu prihvatili službeno državno kršćanstvo, nego su se suprotstavljali u nekim ideološkim postavkama vezanim za prirodu Isaa.

Čim je došao islam, a poslije ovakve situacije, na samom početku, između ostalog objavio je ovaj uzvišeni princip:

U vjeru nije dozvoljeno silom nagoniti - pravi put se jasno razlikuje od zablude! (2/256).

U ovom principu zasjala je plemenitost Allaha prema čovjeku, poštovanje volje čovjeka, ideje i osjećaja, prepuštanje njegovog pitanja vezanog za uputu i zablude kod vjerničkog opredjeljenja samom čovjeku, opterećujući ga prema njegovom radu. Ovo su najspecifičnije karakteristike oslobođenja čovjeka od onoga što mu se negira u dvadesetom stoljeću od strane tiranskih učenja i sistema koji tonu.. Ova učenja i sistemi ne dozvoljavaju ovom biću, kojega je Allah počastio slobodnim izborom vjerničkog opredjeljenja, da mu savjest priljubi uz pojam života i njegovo uređenje, ne kako mu diktira država raznim svojim usmjeravajućim sredstvima i kljukanjem, poslije toga, svojim zakonima i situacijama, pa ili da prihvati učenje te države koje mu naređuje da ne vjeruje u Gospodara svemira, koji upravlja njime, ili da bude izložen smrtnoj opasnosti raznim sredstvima i uzrocima.

Sloboda vjerskog opredjeljenja je prvo "pravo" čovjeka, čime se čovjek opisuje kao "čovjek". Onaj ko otima čovjeku slobodu vjerničkog opredjeljenja, on mu prethodno otima i pravo da se naziva čovjekom. Zabranjujući mu slobodu vjerskog opredjeljenja i slobodu pozivanja ka nekom vjerskom opredjeljenju, oduzima mu osiguranje da ne bude izložen nemiru i mučenju. U protivnom, to bi bila samo formalno sloboda, sloboda imenom, koja nema potvrde u realnom životu.

Islam, a on je najnaprednije poimanje bitka i života, najbolji program za društvo čovjeka, bez sumnje, poziva i apeluje da nema prisile u vjeru. Islam prije svega poziva muslimane i apeluje na njih prije nego na ostale, da je njima zabranjeno da druge prisiljavaju da prihvaćaju islam. O, kakve

li razlike između islama i ostalih učenja ovosvjetskih sistema ograničenih na prisilu i nametanje putem državne vlasti svojih učenja, a onome ko se suprotstavlja tome ne dozvoljavaju čak ni da živi!?

Termin je ovdje upotrijebljen u formi totalne negacije: *U vjeru nije dozvoljeno silom nagoniti* (2/256). Time se negira čitava vrsta, kako to kažu gramatičari - filolozi. To jeste, negira se čitava vrsta prisile. Negira se od samog početka. Prisila je potpuno izbačena, diskvalificirana iz svijeta bitka i događaja, a ne samo da je zabranjeno da se primjenjuje. Zabrana je ovdje data u formi negacije, a negacija vrste je jača i djelotvornija.

Tekst se i dalje dotiče ljudske savjesti i budi je, izaziva joj želju za uputom. Upućuje na pravi put, objašnjava činjenicu imana i naglašava da je ta činjenica postala sasvim jasna. To se izražava riječima:

Pravi put se jasno razlikuje od zablude (2/256).

Vjerovanje je pravi put kome čovjek treba da teži, a nevjerovanje zabluda od čega čovjek treba da bježi i čuva se da ne bude time zapljusnut.

●vo je zaista tako. Neće li čovjek da promisli o blagodatima vjerovanja o svijetlom i jasnom poimanju koje je dalo vjerovanje ljudskoj spoznaji, o smirenosti i miru datom ljudskom srcu, o velikom interesovanju i čistim osjećajima koje je izazvalo vjerovanje u duši čovjeka, koje je omogućilo da ostvari u ljudskom društvu zdrav sistem i pouzdan, sistem koji unosi napredak i progres u životu... neće li čovjek da razmisli na ovaj način o blagodatima vjerovanja da bi u toj blagodati pronašao uputu koju može odbaciti samo glupak, ostaviti pravi put i krenuti krivim, ostaviti uputu a prihvatiti se zablude, a kada nastaje nered, uznemirenost, propadanje i lutanje na štetu smirenosti, mira, napretka i uzdignuća.

U nastavku u tekstu daje se više objašnjenja i definisanja činjenice vjerovanja:

(Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha - drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti (2/256).

Nevjerovanje treba da se usmjeri tamo gdje zasluhuje da bude usmjereno, a to je nevjernički bog, zavodnik (šejtan), a vjerovanje treba da se uputi tamo gdje zasluhuje da bude upućeno, a to je Allah.

Termin nevjernički bog, *tagut*, izveden je iz korijena *tugjan*, ugnjetavanje, tiranstvo, pritisak, a znači sve ono što pritiskuje svijest čovjeka, ono što djeluje protiv pravde i prelazi svaku granicu koju je ocrtao

Allah ljudima i koje nema nikakva regulatora o vjerovanju u Allaha, ni zakona koga je propisao Allah, ni jedan se njegov program ne oslanja na Allaha, ni jedno poimanje, ni jedan stav, etičko ponašanje ili tradicija ne potiče od Allaha. Ko odbacuje sve ovo u svim svojim pojavnostima i vjeruje samo u Allaha i oslanja se samo na Allaha, taj je spašen. Njegovo spašenje je predstavljeno u pridržavanju za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti.

Ovdje se nalazimo pred slikom stvarnosti i sadržajne činjenice koju se poima osjetilima... Vjerovanje u Allaha je pouzdana veza koja se ne može nikada prekinuti... Ona je tako jaka da nikada ne može biti presječena. Onaj ko se pridržava toga nikada neće zalutati s puta spasa. Ova veza seže do Onoga koji daje i propast i spas... Vjerovanje je u svojoj suštini upućivanje ka Prvoj istini s Kojom počivaju i sve ostale istine u ovom Bitku... istini Allaha i istini zakona kojeg je propisao Allah ovom Bitku i pomoću koga je uspostavljen ovaj Bitak. Onaj ko se pridržava Njegove veze produžuje stazom upute ka svom Gospodaru, on neće pobijati, zaostajati, ni odvojiti se drugim putem, niti će ga odvesti u progonstvo i zabludu.

A Allah sve čuje i zna (2/256).

Čuje šta se govori i zna šta je sakriveno u srcu. Vjernik je povezan s Njim i njegova vrijednost neće biti umanjena, niti će mu biti učinjeno bilo kakvo nasilje, zanemarena njegova nada.

Tekst nastavlja da slika u osjetilnoj živoj sceni koja se kreće putem upute i putem zablude. Nastavlja sa ocrtavanjem kakva će biti uputa, a kakva zabluda... Slika kako Allah uzima one koji vjeruju za ruke i izvodi ih iz tmine na svjetlo, dok oni koji zavode (šejtani), a oni su prijatelji onih koji ne vjeruju, uzimaju ih svojim rukama i izvode sa svjetla u tminu.

To je čudna scena, živa i inspirativna. Fantazija prati i ove i one, kako dolaze s ove strane i odlaze na onu. To je osjetilno čulna scena umjesto scene stvarane izrazom raja koji se razumski da pojmiti i koji ne pokreće fantaziju, ne dotiče se osjetila, ne mobilise savjest nego se obraća samo umu riječima.

I kad bismo htjeli da spoznamo vrijednost metoda kur'anskog odslikavanja i kad bismo pokušali da stavimo na mjesto ove žive scene kakav god hoćete umom pojmovni izraz i da kažemo npr. Allah je zaštitnik onih koji vjeruju, upućuje ih ka vjeri, a onih koji ne vjeruju su zaštitnici zavodnici (šejtani) i oni ih vode u nevjerovanje. Ovakav izraz ponire pred

samim nama i gubi svu toplotu, svaki pokret i zvučnost koja se javlja u njemu.¹

I pored slikovitog živog izraza koji inspiriše, susrećemo se sa tačnim izrazom o samoj činjenici:

Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo, a onima koji ne vjeruju - zaštitnici su šejtani i oni ih odvođe sa svjetla u tmine (2/257).

Vjerovanje je svjetlo. Ono je svjetlo po svojoj prirodi i samoj činjenici, a nevjerovanje tmine i mrak, tmine brojne raznovrsne ali, konačno, sve su one tmine. Nema ni jedne činjenice koja bi bila tačnija i detaljnija za izraz vjerovanje do svjetlo, a nema ni jednog boljeg izraza da se označi nevjerovanje do tmina.

Vjerovanje je svjetlo s kojim se rasvjetljava biće vjernika koje najprije zasija u njegovom srcu, obasja njime njegovu dušu, pročisti je i proširi oko nje puni sjaj svjetla i jasnoće, svjetlo koje otkriva istine stvari, istine vrijednosti i poimanja, tako da ih vjerničko srce vidi potpuno jasno bez ikakva prekrivača, jasne, ničim zamagljene, ustaljene na svojim pozicijama, ne klata se, uzima iz toga što hoće, ostavlja što hoće smireno, pouzdano, čvrsto, u čemu nema kolebljivosti. Svjetlo koje otkriva put ka kosmičkom zakonu tako da dovodi u sklad vjernika - njegovo kretanje i kretanje svemirskog zakona oko čovjeka i kroz čovjeka; tako da vjerniku omogućava da nastavi svojim putem ka Allahu smireno i polahko ne osjećajući nikakav pritisak ni sukob s neugodnostima, ne padajući ni tamo ni ovamo. Put mu je u njegovoj prirodi otkriven i poznat.

To je jedno svjetlo koje upućuje čovjeka u jednom pravcu a zabluda nevjerovanja nudi mu raznovrsne tmine: tminu posrtanja i srasti, tminu progonjenja i padanja nisko, tminu oholosti i nasilja, tminu slabosti i poniženja, tminu dvoličnosti i licemjerstva, tminu pohlepe i bjesnila, tminu sumnje i uznemirenosti..., nudi mu brojne tmine da se ne mogu ni pobrojati. Sve se one svode na jedno a to je progonjenje i odvrćanje od puta Allahova, u težnji za susretanjem sa nečim drugim a ne sa Allahom, za uvođenjem odredaba koje su van Allahova programa... tako da čovjeku ne ostavlja svjetlo jedinoga Allaha koje se ne cijepa, svjetlo jedine istine koja se ne zamagluje ničim, nego čovjek ulazi u tmine raznih vrsta i svojstava... a sve su to tmine...!

¹Vidi o tome više poglavlje Tarikatu-l-Kur'an u djelu Et-Tasviru-l-fenni fi-l-Kur'an

Loša posljedica pogodit će one koji pristupe ovim tminama.

... oni će biti stanovnici džehennema, oni će u njemu vječno ostati (2/257), što je i razumljivo, ako nisu bili upućeni ovim svjetlom pa onda neka u paklu vječno i ostanu.

Istina je jedna, nije brojna, a zabluda raznovrsna i brojna. Prema tome, šta preostaje poslije istine do zabluda?!

Prije nego predemo iz ove cjeline na drugu, smatramo da je lijepo da kažemo nekoliko riječi o ajetu: *U vjeru nije dozvoljeno silom nagoniti* (2/256) uz obavezu džihada u islamu, i situacije u koju je islam bio zaronio imajući u vidu riječi ranije citiranog ajeta i *borite se protiv njih sve dok mnogoboštva ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno ispovijedati ne mogne* (2/193).

Neki od neprijatelja islama koji imaju svoj cilj, objašnjavajući ovaj ajet, padaju u proturječnost, pa smatraju da je islam nametnut mačem upravo u vrijeme kada je rečeno *U vjeru nije dozvoljeno silom nagoniti*, a drugi, praveći se da oni brane islam od ove optužbe, namjeravaju u svojoj lošoj namjeri da ugase duh džihada u osjećaju muslimana, omalovažavaju važnost džihada u historiji islama, njegovom nastanku i razvoju i nagovaraju muslimane slatkorječivim riječima, ali i prevarantskim, da nema potrebe ni danas ni sutra da se koristi džihad. To je sve navodno u formi odbrane od optuživanja koja nanose štetu islamu.²

I jedni i drugi su orijentalisti koji rade na istom i na jednom polju u borbi protiv islama, unose devijacije u njegov program i ubijaju živahnost koja napaja osjećaje muslimana koji hoće da osiguraju proživljenje ovog duha, pred kojim neprijatelji nisu mogli nikada stajati na bojnopolju! I oni koji su se osigurali i smirili otkako su umrtvili osjećaj džihada, okovali ga raznim sredstvima i odmjerili odlučne i divljačke udarce na svim mjestima muslimanima, počeli su ustvrđivati muslimanima da ratni sukobi između imperijalizma i njihovih domovina nije nikako rat zbog vjerskih opredjeljenja gdje bi trebao da dođe do izražaja i džihad, nego je to rat za

²U predvodnici ovih je Arnold, autor djela *Ed-De'wetu ila-l-islam*, preveo dr. Ibrahim Hasan i njegov brat.

osvajanje tržišta, sirovina, centara i baza. Prema tome, nema potrebe dozivati i džihad.

Islam je iskoristio mač, borio se i trudio u svojoj dugoj historiji, ne da prisili bilo koga da prihvati islam, nego da osigura više svojih ciljeva od kojih svaki od njih zahtijeva primjenu džihada.

Islam se u početku borio da odagna od muslimana zlostavljanje i spletke koje su im drugi nametali i da osigura živote, imovinu i vjersko opredjeljenje. Taj veliki princip, o kome je bilo govora u ovoj suri u drugom džuzu, jasno govori da je *zlostavljanje teže od ubijanja* (2/191). Napad na vjersko opredjeljenje, zlostavljanje zbog toga i izazivanje smutnje među muslimanima, smatra se gorim od napada na sami život. Prema ovom velikom principu, vjersko opredjeljenje je veličanstvenije od samoga života. I pošto je muslimanu dozvoljeno da se bori, da odbrani svoj život i imovinu, onda mu je preče da odbrani svoje vjersko opredjeljenje i svoju vjeru. Pošto su muslimani bivali izlagani zlostavljanju i smutnji zbog svoga vjerskog opredjeljenja, onda im nije bilo drugog izlaza nego da se suprotstave ovom zlostavljanju i da brane ono što im je najdraže. Bili su izlagani zlostavljanju u raznim krajevima svijeta. Andaluzija je doživjela ovo grozno i divljačko zlostavljanje i kolektivno ubijanje muslimana zbog njihove vjere. Zlostavljanja su doživjeli i neki predstavnici kršćanskih nekatoličkih učenja s ciljem njihova preobraćanja u katoličku vjeru. U Španiji danas nije ostalo ni traga od islama, ni drugih kršćanskih učenja. I Jerusalem i njegova okolina svjedoci su grozote križarskih napada koji su bili usmjereni samo protiv vjerskog opredjeljenja i uništenja vjere. Muslimani su ovaj otpor vodili pod zastavom svoje ideologije i pobijedili u njemu. Zaštitili su ovaj lijepi kraj od bolne sudbine kakva je zadesila Endelus. Muslimani su još uvijek izloženi zlostavljanju u krajevima komunističke, totemističke, cionističke i kršćanske dominacije u raznim krajevima svijeta.³ Džihad je za ove muslimane još uvijek obavezan da bi otklonili ovo zlostavljanje, ako su pravi muslimani.

Islam se zatim borio da bi učvrstio slobodu poziva (*da'wa*) nakon što je učvrstio slobodu vjerskog opredjeljenja. Islam je donio najkompletnije poimanje Bitka i života i najnapredniji sistem razvoja života. Ovo dobro islam je donio da bi ga poklonio cjelokupnom čovječanstvu, dostavio ga i njihovim ušima i njihovim srcima, pa ko hoće poslije objašnjenja i saopćenja neka vjeruje, a ko želi, neka ne vjeruje. U vjeru nije dozvoljeno

³Vidi više u djelu *Dirasatun islamije*, pet poglavlja od S. Kutba.

silom nagoniti. Ali prije toga potrebno je odstraniti sa puta sve što stvara poteškoću saopštenju ovoga dobra svim ljudima, potrebno je odstraniti sve prepreke koje brane ljudima da čuju, zadovolje se i priključe povorci upute, ako žele. Među ovim preprekama su, tu i tamo, i totalitarni režimi u svijetu, koji odvrćaju narod da sasluša poziv ka uputi i zlostavljaju one koji upućuju. Islam se bori i protiv ovih totalitarističkih sistema, da bi se umjesto njih uspostavio pravedan sistem koji bi osiguravao slobodu poziva ka istini svugdje na svakom mjestu i slobodu onih koji upućuju. Ovaj cilj nije nikada nestao. Otuda je džihad obaveza muslimana da prenesu poziv ako su muslimani.

Islam se borio i da uspostavi i svoj posebni sistem, učvrsti ga i zaštiti. To je takav sistem koji donosi slobodu čovjeka prema čovjeku, njegovu bratu, onda kada ga uvjeri da je jedno robovanje, robovanje samo uzvišenom Allahu i kada likvidira robovanje čovjeka čovjeku u svim formama i pojavama. Nema ni jedne osobe, sloja društva i naroda koji bi propisivao odredbe ljudima i otrgao ih od puta Božijeg zakona. Postoji samo jedan Gospodar svih ljudi, koji im svima propisuje zakon. Svi se oni njemu okreću s poštovanjem i skrušenošću kao što se samo Njemu okreću sa vjerovanjem i ibadetom. Čovjek se može pokoravati sistemu koji donosi ljudska ruka samo ako se taj sistem oslanja na Allahov zakon, povjeren grupi stručnjaka koja je zadužena za njegovu realizaciju. Nema niko pravo da uspostavlja sam sobom zakon, jer je donošenje zakona božansko pravo, ničije drugo. Zakon je manifestacija božanstva u životu čovjeka. Otuda nema pravo niko da to čini, da za sebe tvrdi i uzima položaj božanstva, jer je i on jedan od robova.

Ovo je pravilo božanskog sistema kojeg donosi islam. Na ovom pravilu počiva i etički čisti sistem u kome se garantuje sloboda svakom čovjeku, čak i onome koji nije prihvatio islamsko vjerovanje. U njemu su zaštićene časti svakog pojedinca, čak i onoga koji nije prigrlio islam; čuvaju prava svakog građanina u islamskoj zemlji, bez obzira na njegovo vjersko opredjeljenje. Niko se u tom sistemu ne prisiljava da prihvati islamsko učenje, niti je u vjeru dozvoljeno silom nagoniti, nego je to samo saopćenje.

Islam se bori da uspostavi ovaj veličanstveni sistem na zemlji, učvrsti ga i štiti. On je imao pravo da se bori i sruši nasilničke režime koji počivaju na temelju robovanja čovjeka čovjeku, u kome čovjek želi da se proglasi za božanstvo i bespravno praktikuje u njemu ulogu božanstva. Islam se morao suprotstaviti tim nasilničkim sistemima svugdje u svijetu i boriti se protiv njih, da bi oglasio svoj veličanstveni sistem... zatim svijet učinio slobodnim u njihovom vjerskom opredjeljenju, koji su samo obavezni da se

pokoravaju njegovim društvenim zakonima, etičkim, privrednim i međunarodnim, dočim u svom vjerničkom osjećanju u srcu - oni su sasvim slobodni. I u građanskom pravu oni su, također, sasvim slobodni. Oni ga primjenjuju prema svom vjerničkom opredjeljenju. Islam ih štiti a štiti i njihovu slobodu na vjerničko samoopredjeljenje. On štiti njihov slobodu u tome, garantuje im njihova prava, štiti njihove svetosti u granicama tog sistema.

Ova borba za uspostavljanje ovog sistema još je uvijek obavezna muslimanima, *dok ne iščezne mnogoboštvo* (ugnjjetavanje) *i dok samo Allahova vjera ne ostane* (8/39), i dok ne nestane čovjeka - božanstva na Zemlji i obožavanje drugoga osim Allaha.⁴

Prema tome, islam nije koristio mač da se ugoni svijet da silom prihvati islam, ni proširio na ovaj način kao što žele neki neprijatelji islama da ga optuže za to. Islam se borio da uspostavi sigurnosni sistem u čijem će okrilju sigurni pripadnici svih vjera koji će živjeti povinjavajući se sistemu, makar i ne prihvatili učenje islama.

Snaga islama morala je postojati radi samog islama, njegova širenja, mira i ustrajnosti vjernika na njihovom vjerskom opredjeljenju i onih koji ga žele prihvatiti, koji žele uspostavljanje njegovog sistema i njegove zaštite. Džihad je imao veliku važnost i nije mogao biti zanemaren ni sada ni ubuduće, kako to žele neki njegovi najveći neprijatelji koji žele da takav sud nametnu i muslimanima.

Islam mora da ima svoj sistem, mora da ima svoju snagu, mora da njeguje džihad jer je to njegova priroda bez koje islam ne može da postoji, niti da predvodi.

Tačno je da ...u vjeru nije dozvoljeno silom nagoniti (2/255) ali ...i protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje, i druge osim njih, vi ih ne poznajete, Allah ih zna (8/60).

Ovo pitanje ovako je riješeno u islamu... Ovako muslimani trebaju da shvate istinu svoje vjere i istinu svoje historije, da ne zauzimaju prema svojoj vjeri stav optuženoga koji pokušava da se brani. Muslimani moraju uvijek da zauzimaju stav smirenih, pouzdanih i onih koji nadmašuju sva poimanja na Zemlji, sve sisteme na Zemlji, sva učenja i pravce na Zemlji...

⁴Više o objašnjenju džihada vidjeti djelo *El-Džihad* od Mevdudija i djelo *Es-Selamu-l-'alemi fi-l-islam* od S. Kutba.

Muslimani se na smiju povinjavati onome ko se pravi da brani njih i njihovu vjeru u namjeri da ih liši osjećaja prava na džihad, radi osiguranja svoga cilja. Džihad je namijenjen i radi drobljenja i uništavanja agresivnosti i netačnosti. Džihad ima cilj i da omogući čitavom čovječanstvu da uživa u dobru kojeg je islam donio, u dobru kada se neće niko smjeti usuditi da učini bilo kakav prekršaj čovječanstvu niti da mu onemogući nešto. Takav bi bio najveći neprijatelj čovječanstvu. Takvog treba upućivati ne bi li krenuo pravim putem, opametio se, pa i sam počeo druge da upućuje i urazumijeva. Vjernici koje je Allah odabrao i učinio im dobro kroz blagodat vjerovanja takvoga treba da upućuju. Ovo je njihova obaveza i obaveza radi samih njih i radi čitavog čovječanstva. Oni su zaduženi time i od strane Allaha.

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ ؟ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ : رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ . قَالَ : أَنَا أَحْيِي وَآمِيتُ . قَالَ إِبْرَاهِيمُ : فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ . فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ . وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ .

« أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا ، قَالَ : أَتُنِيحُونَ هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا ؟ فَأَمَّا لَهُ اللَّهُ مِثَّةَ عَامٍ مُمْ بَعْتَهُ . قَالَ : كَمْ لَبِثْتُ ؟ قَالَ : لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ . قَالَ : بَلْ لَبِثْتُ مِثَّةَ عَامٍ ، فَاَنْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ، وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ - وَلَنَجْعَلَ آيَةً لِلنَّاسِ - وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِرُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا . فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ : أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .

« وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ : رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى . قَالَ : أَوَلَمْ تُؤْمِنْ ؟ قَالَ : بَلَى ! وَلَكِن لِّيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي . قَالَ : فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ، ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ، ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا ، وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ » ..

Zar nisi čuo za onoga koji se s Ibrāhimom o njegovu Gospodaru prepirao, onda kad mu je Allah carstvo dao? Kad Ibrāhim reče: "Gospodar moj je Onaj koji život i smrt daje", - on odgovori: "Ja dajem život i smrt!" - "Allah čini da Sunce izlazi sa istoka" - reče Ibrāhim -, "pa učini ti da grane sa zapada!" I nevjernik se zbuni. - A Allah silnicima neće ukazati na pravi put (2/258).

Ili za onoga koji je, prolazeći pored jednog od temelja porušenog grada, povikao: "Kako će Allah oživjeti ove što su pomrli?" I Allah učini te on umre i tako ostade stotinu godina, a onda ga oživje i zapita: "Koliko si ostao?" - "Dan ili dio dana" - odgovori. "Ne", - reče On -, "ostao si stotinu godina. Pogledaj jelo svoje i piće svoje, - nije se pokvarilo; a pogledaj i magarca svoga - da te učinim dokazom ljudima -, a pogledaj i kosti, - vidi kako ih sastavljamo, a onda ih mesom oblažemo." I kad njemu bi jasno, on povika: "Ja znam da Allah sve može!" (2/259).

A kada Ibrāhim reče: "Gospodaru moj, pokaži mi kako umrle oživljuješ!" - On reče: "Zar ne vjeruješ?" - "Vjerujem" - odgovori on -, "ali bih da mi se srce smiri." - "Uzmi četiri ptice" - reče On -"i isijeci ih, pa pojedine komade njihove stavi na razne brežuljke, zatim ih pozovi, brzo će ti doći. Znaj da je Allah silan i mudar!" (2/260).

Ova tri ajeta razrađuju jednu temu u cjelini, razrađuju tajnu života i smrti ili činjenicu života i smrti. Na ovaj način ovi ajeti čine jedan detalj islamskog poimanja, pored pravila o kojima govore ranije navedeni ajeti s početka ovog džuza. Oni su direktno povezani sa ajetima koji govore o prijestolju (*ajetu-l-kursi*) i sa onim što se govori o svojstvima Allaha Uzvišenoga. Svi ovi ajeti zajednički predstavljaju vid dugog napora koji se odražava u Časnom Kur'anu da bi se izgradilo ispravno poimanje činjenica ovog bitka u svijesti muslimana i njegovoj spoznaji. To je nešto što je neminovno da bi se čovjek okrenuo životu poslije toga kako valja, na način koji proističe iz zdravog i jasnog viđenja i koji počiva na nečemu što je pouzdano, sigurno i stalno. Sistem života, program ponašanja i pravila ahlaka (etike) nisu izolirani od ideološkog vjerničkog poimanja. Štaviše, to počiva na ideološkom i vjerničkom poimanju i proističe iz njega. Otuda nije moguće da se život uspostavi na čvrstoj osnovi, ustraje na tome i da ima stabilno mjerilo, bez povezivanja sa akidom (vjerovanjem), bez kompletnog poimanja istine ovog bitka i njegova povezivanja sa njegovim Stvoriteljem koji mu je dao ovo postojanje... Zatim ovu čvrstu koncentraciju vezanu za objašnjenje pravila vjerničkog ideološkog opredjeljenja o čemu govore svi mekanski ajeti Kur'ana, koristili su muslimani i u Medini povodom svakog ozakonjenja i usmjerenja u svim životnim poslovima.

Prvi ajet ovdje prenosi dijalog između Ibrāhima, alejhi-s-selam, i nekog vladara iz njegova vremena, koji se spori s njim o Allahu. U tekstu se ne spominje ime tog vladara, jer spominjanje njegova imena ne povećava ni u čemu pouku koju odražava ovaj ajet. Ovaj dijalog izložen je Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, i muslimanskoj zajednici čudnim stilom ove rasprave u kojoj se Ibrāhim, alejhi-s-selam, prepire s tim čovjekom o svom Gospodaru. Čovjeku se čini kao da se scena ovog dijaloga ponovo izvodi nadnaravnim izrazom Kur'ana.

Zar nisi čuo za onoga koji se s Ibrāhimom o njegovu Gospodaru prepirao, onda kad mu je Allah carstvo dao? Kad Ibrāhim reče: "Gospodar moj je Onaj koji život i smrt daje", - on odgovori: "Ja dajem život i smrt!" - "Allah čini da Sunce izlazi sa istoka" - reče Ibrāhim -, "pa učini ti da grane sa zapada!" I nevjernik se zbuni. - A Allah silnicima neće ukazati na pravi put (2/258).

Onaj vladar koji se prepirao s Ibrāhimom, alejhi-s-selam, o Ibrāhimovu Gospodaru nije negirao postojanje Allaha u osnovi, nego je negirao Njegovu jednotu u božanstvu kod apsolutno samostalnog postupanja sa svemirom i unošenju reda onako kako se u svemiru odvija. Ovakvo nešto su učinili neki koji su unosili devijacije u predislamskom periodu, priznavajući postojanje Allaha, ali su Mu pridruživali druga, druga božanstva, kojima su pripisivali aktivnost i djelatnost u njihovu životu. Ovaj vladar je nijekao, također, da vrhovna djelatnost pripada samo Allahu, da samo Allah upravlja poslovima na Zemlji i zakonima društva.

Ovaj vladar, tvrdoglavi negator, čini to zbog onoga zbog čega bi čovjek trebao u Allaha vjerovati, i biti Mu odan *onda kada mu je Allah carstvo dao (2/250)* i predao vlast njemu u ruke. On je trebao biti zahvalan, ali je vlast učinila nasilnicima, oholim i umišljenim sve one koji ne procjenjuju Allahovu blagodat kako valja, pa stavljaju nevjerovanje na mjesto zahvale, zavode onim čime bi trebali biti upućeni. Oni sude jer Allah njima sudi, a Allah nije dao vlast nikome da svijet čini robljem svojim zbog manjkavosti zakona s kojim ljudi raspolažu. Takvi su Allahovi robovi kao i ostali ljudi, podliježu Allahovim zakonima kao i drugi ljudi. Ni oni ne mogu biti bez Allahova zakona, jer su oni zastupnici a ne izvornici i utemeljivači.

Zatim, i Allah se sam čudi zbog njegova stava i izlaže to Svom poslaniku riječima:

Zar nisi čuo za onoga koji se sa Ibrāhimom o njegovu Gospodaru prepirao, onda kad mu je Allah carstvo dao? (2/258).

Zar nisi čuo!? To je strašan i grozan izraz. Nijekanje i insistiranje na nijekanju nosi u sebi i izrazom i značenjem nešto neugodno. Sama primjena toga je zaista negiranje. Zar da dođu oni koji se spore i prepiru zbog blagodat i dara? Zar da čovjek tvrdi za sebe ono što je Božija kompetencija? Zar da sudija sudi narodu, po svojoj strasti, ne oslanjajući se na Božiji zakon?!

Kad Ibrāhim reče: "Gospodar moj je Onaj koji život i smrt daje" (2/258).

Davanje života i smrti su dvije pojave koje se stalno ponavljaju u svakom trenu koji čovjek može i pojmiti i osjetiti. Život i smrt istovremeno su i tajna koja čovjeka zbunjuje, čije spoznavanje nije čovjeku dostupno, čiji je izvor u nečemu drugom, a ne u stvorenom. Otuda je neminovno pribjeći božanstvu koje je sposobno da gradi i razgrađuje, i da čini i da uništava na putu rješavanja ove zagonetke pred kojom je nemoćno svako živo biće.

Mi ne znamo ništa šta je bit života, a šta smrti, sve do ovog časa, međutim, spoznajemo njihove manifestacije u živim i mrtvim. Mi smo primorani da pripisujemo izvor života i smrti Snazi koja pripada vrsti snage koju čovjek ne može spoznati... To je Božija snaga.

Ibrāhim, alejhi-s-selam, definiše svoga Gospodara atributima u kojima ne učestvuje niko, niti može iko smatrati da ih ima i kaže: "Ovaj kralj pita Ibrāhima koga on obožava i koga drugog smatra izvorom presude i zakona do njega i kaže: "Gospodar moj je Onaj koji život i smrt daje" (2/258), prema tome, On je Taj koji presuđuje.

Ibrāhim, alejhi-s-selam, poslanik kome je dat iskonski dar na koji smo ukazali na početku ovog džuza, nije bio taj koji daje život i smrt, nego samo citira ove dvije činjenice. To pripada Gospodaru Jednome u čemu ni jedno stvorenje ne učestvuje. Međutim, onaj koji se prepire s Ibrāhimom o njegovu Gospodaru, misli da je on vrhovni presuditelj u svom narodu, da je moćan da sprovede svoju naredbu u svom narodu, vezanu za život i smrt, manifestujući time božansku manifestaciju. I kaže Ibrāhimu: "Ja sam gospodar ovoga naroda. Ja postupam s njima onako kako hoću. Prema tome, ja sam gospodar kome i ti moraš da se povinuješ i predaš njegovoj presudi".

On odgovori: "Ja dajem život i smrt!" (2/258).

Tada Ibrāhim, alejhi-s-selam, ne htjede da se upusti u dijalog i prepirku o značenju - oživiti i usmrtiti - sa čovjekom koji se prepire i raspravlja o tako velikoj istini, istini davanja i oduzimanja života, o tajni o kojoj sve do danas čovječanstvo nije saznalo ništa. Tada Ibrāhim odstupi od ovog svemirskog tajnog zakona ka drugom, uočljivom i vidljivom, odstupi od samog izlaganja o svemirskom zakonu i Božijim svojstvima, ka metodologiji izazova riječima: *Gospodar moj je Onaj koji život i smrt daje*, i zatraži da izmijeni Alahov zakon onaj koji ga niječe i koji se toliko tvrdoglavo spori o Allahu, da bi mu pokazao da Gospodar nije sudija jednog naroda koji živi negdje na kutku ove zemlje, nego je njegov Gospodar Allah, Taj koji postupuje po svom raspoloženju kako hoće ovim cijelim svemirom. Iz ove njegove Boženstvenosti prema svemiru proističe da je On Gospodar ljudi, da je On Taj koji im propisuje zakon. I kaže:

"Allah čini da Sunce izlazi sa istoka" - reče Ibrāhim -, "pa učini ti da grane sa zapada!" (2/258).

Ovo je svemirska istina koja se, također, ponavlja. Pogledi i razmišljanja se upućuju tamo svakog dana. Ovo svemirsko zbivanje ne mijenja se ni jednom, niti kasni i jednom. To je očevidnost koja govori prirodno, čak i kad čovjek ne bi ništa znao o činjenicama Kosmosa i njegovim teorijama. - Poslanstva govore o prirodi ljudskog bića u svakoj fazi intelektualnog, kulturnog i društvenog razvoja, kako bi ta poslanstva uzela za ruku čovječanstvo i izvela ga iz položaja u kome se ono tada nalazilo. Ovaj izazov kojim se obraća prirodi bio je isto kada se govori jezikom realnosti, ne trpi prepiranja.

I nevjernik se zbuni (2/258).

Izazov je tu, on postoji, predmet je očevidan i nema povoda za pogrešno shvatanje ili za vođenje prepirke ili pretvaranje... Predati se bilo je bolje i vjerovati važnije. Međutim, oholost sprječava čovjeka da se vrati ka istini, sprječava čovjeka i drži ga da se drži nevjerovanja, zbuni se, iznenadi i zblahne. Allah ga ne upućuje na pravi put jer on nije ni dotakao uputu, niti želi ka istini, ne pridržava se cilja i pravednosti.

A Allah silnicima neće ukazati na pravi put (2/258).

Ova prepirka koju je Allah iznio Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, i muslimanskoj zajednici, primjer je zavođenja i tvrdoglavosti, primjer iskustva kojeg spoznaju novi nosioci poziva (*da'wa*) u suočavanju sa negatorima i pripremanju duša da se suprotstave tvrdoglavosti onih koji stalno negiraju.

Tako nastavlja Kur'an sa iznošenjem tih činjenica od kojih je sačinjeno pravilo čiste islamske koncepcije. *Gospodar moj je Onaj koji život i smrt daje (2/258).* ... *"Allah čini da Sunce izlazi sa istoka" - reče Ibrāhim -, "pa učini ti da grane sa zapada!" (2/258).* Istina i u ljudima, istina i u horizontu. Dvije velike svemirske istine koje se ponavljaju i izlažu da ih ljudi primjećuju svakodnevno, nastupom noći i dana. Za ovo ne treba nikakvo ozbiljno znanje niti dugo razmišljanje. Allah se smilovao ljudima pa im je povjerio pitanje imana i naputio ih u iman preko ovog očevidnog ponavljanja, a ne naukom, koja katkada kasni, a katkada posrne, niti razmišljanjem koje nije pripremljeno i podešeno za početnike. Allah im je povjerio ovo osjetljivo pitanje, bez čega ne bi bilo ni njihove prirode, ni njihova života, ni njihova organizirana društva ako bi izgubili to. Bez toga ljudi ne bi mogli znati gdje bi primali svoje zakone, vrijednosti i etičko ponašanje. Allah im je povjerio ovo osjetljivo pitanje u samom susretanju sa prirodom, sa činjenicama izloženim u svemiru, a koje se kao takve nameću. Te činjenice čovjek ne može da ne uoči osim ako je tvrdoglav i uporan u svojoj tvrdoglavosti...

Pitanje vjerovanja je pitanje u svakoj osjetljivoj stvari na kojoj počiva život ljudskog bića. Živo biće traži hranu, vodu i zrak kao što traži natalitet i razmnožavanje na prirodan način. Ovo pitanje ne popušta u svojoj životnosti sve dotle dok se ne usavrši i upotpuni misao o tome ili dok se ne razvije znanje ili nauka i ponudi mnoštvo saznanja o tome... U protivnom, život bića bio bi izložen rušenju i paklu. Vjerovanje na ovaj način za čovjeka znači stalno traganje za hranom, vodom i zrakom, itd..., a onda mu je Allah u tome povjerio da je susretanje sa prirodom preko Njegovih zakona koji se uočavaju u cjelokupnom svemiru i u samom čovjeku i... horizontu oko njega.

A u tekstu govora o tajni života i smrti dolaze i druga kazivanja.

Ili za onoga koji je, prolazeći pored jednog do temelja porušenog grada, povikao: "Kako će Allah oživjeti ove što su pomrli?" I Allah učini te on umre i ostane tako stotinu godina, a onda ga oživje i zapita: "Koliko si ostao?" - "Dan ili dio dana" - odgovori. "Ne", - reče On -, "ostao si stotinu godina. Pogledaj jelo svoje i piće svoje, - nije se pokvarilo; a pogledaj i magarca svoga - da te učinim dokazom ljudima -, a pogledaj i kosti, - vidi kako ih

sastavljamo, a onda ih mesom oblažemo.” I kad njemu bi jasno, on povika: “Ja znam da Allah sve može!” (2/259).

Ko je taj *koji je prošao pored jednog do temelja porušenog grada*? Koji je to grad pored kojeg je prošao, a ono do temelja porušeno? O tome Kur'an ne govori detaljno. Da je to Allah htio, svakako bi i to objasnio. Da je bilo kakva mudrost u tekstu koja se ne bi mogla ostvariti bez tog objašnjenja, ne bi bila zanemarena u Kur'anu. Da se zadržimo malo, kako to mi inače činimo *U okrilju Kur'ana*, i kod ovog momenta. Scena je ocrтана snažno, jasno i inspirativno za osjećaje. Scena smrti, istruhnuća i gladi, ocrтана opisno riječima: ... *do temelja porušenog grada*... porušenog totalno, ocrтava se kroz osjećaj čovjeka koji je prošao pored ovog grada. Ovi osjećaji koje nudi njegov izraz ... *kako će Allah oživjeti ove što su pomrli?*... (2/259).

Ovaj govornik svakako zna da Allah iza toga stoji, ali scena istruhnuća, gladi i strašan događaj kojeg je on doživio u svom osjećaju, djelovala je na njega da je on ostao zapanjen... kako će Allah ove oživjeti nakon njihove smrti? Ovo je krajnje do čega može dosegnuti jedna scena svojim izazovom... Eto tako Kur'an stavlja pred čitaoca svoj izraz i svoje izazove pa se scene ocrтavaju kao da su one tog momenta oličenje pred očima čovjeka i u onome što on tada osjeća.

Kako će Allah oživjeti ove što su pomrli? (2/259). Kako će teći život u onima koji su mrtvi?

I Allah učini te on umre i tako ostade stotinu godina, a onda ga oživje... (2/259).

Njemu nije rečeno kako. On ga je samo dao da se primijeti u svijetu realnosti. Osjećaji i dojmovi su katkada tako snažni i duboko prodiru da se ne mogu objasniti racionalnim dokazom ni logikom ni općom realnošću koju vidi posmatrač, nego kroz lična i direktna iskustva kojima se ispunjava osjećaj, pomiruje time srce bez ikakvih riječi!

Zapita: “Koliko si ostao?” - “Dan ili dio dana!...” (2/259).

On sam ne zna koliko je ostao, jer osjećaj vremena vezan je za život i svijest, premda ljudski osjećaj nije precizno mjerilo istine. Pošto se osećaj ponekad potčinjava nečemu i zaluta tako da ga dugi period vremena smatra kratkim zbog iznenadnog okruženja, kao što kratko vrijeme, trenutak, ponekad smatra dugim vremenskim periodom zbog, također, iznenadnog okruženja.

Reče On: "Ostao si stotinu godina" (2/259).

Slijedeći prirodu iskustva, a ovo je osjećajno i realno iskustvo, primjećujemo da su tako morala biti neka djela koja predstavljaju čin i aktivnost sto godina... Ova djela koja se mogu osjetiti nisu u hrani čovjeka, ni u njegovu piću, koja nisu od vlage pokvarena.

Pogledaj jelo svoje i piće svoje, - nije se pokvarilo;... (2/259).

Prema tome, onda svi ovi primjetni tragovi, sva ova djela morala su biti predstavljena u njegovoj ličnosti ili njegovom magarcu...

A pogledaj i magarca svoga - da te učinim dokazom ljudima -, a pogledaj i kosti, - vidi kako ih sastavljamo, a onda ih mesom oblažemo (2/259).

Koje kosti? Njegove kosti? Da je to bilo tako kao što kažu neki komentatori, to jeste da su njegove kosti bile bez mesa, on bi tada kada se probudio bacio svoj pogled i onesvijestio bi se, a ne bi njegov odgovor bio:

Dan ili dio dana (2/259).

Zbog toga prihvaćamo da su kosti magarca bile ogoljene, bile bez mesa i da je, navodno, mrtav, zatim slijedeći je znak bio da su se kosti uklopile jedna u drugu, zaogrnule mesom i vratile se u život, nadomak viđenja njegova gospodara koga nije dotaklo truhnuće ni njegovo jelo ni piće, kako bi sva ova objašnjenja bila na jednom mjestu i nadomak oka i na jednom mjestu izložena istim zračnim i okolišnim utjecajima. Drugi znak moći, koji ne obesnažuje ništa, moći koja je apsolutno u postupcima i koja je bez ikakvih ograničenja je da čovjek spozna kako ovo sve Allah oživljava poslije smrti.

Međutim, kako se dogodila ova nadnaravnost? Pa ona se dogodila isto onako kako se dogodila svaka druga nadnaravnost, nadnaravnost prvog života, nadnaravnost koju često zaboravljamo da se zbiva, a ne znamo kako se dogodila! Ne znamo kako je došlo nego samo znamo da je došlo od strane Allaha, na način kako je On to htio... Dok Darwin, najveći biolog, zastupa u svojoj teoriji o životu da je nastao evolucijom, njegovo zavođenje zavelo ga je tako daleko dok nije došao do prve ćelije. Na prvoj ćeliji je stao, ne znajući odakle se pojavio život u ovoj prvoj ćeliji. Međutim, on neće da se preda tamo gdje bi se trebala predati ljudska spoznaja, koja je u odnosu na prirodnu logiku veoma, veoma uska, a to je da je nužno da postoji Neko Ko je darovao život ovoj prvoj ćeliji. On ne želi da prihvati ovo iz razloga koji nisu naučni, nego historijski zbog njegova sukoba s crkvom, pa kaže: "Objašnjenje nastajanja života sa postojanjem Stvoritelja, bilo bi

poput unošenja elemenata nadnaravnosti u prirodu - u nešto što je čisto mehaničko”.

Kako mehaničko! Mehanika je sasvim daleko od ovog pitanja koje traži da se istražuje izvor ove tajne, tajne koja stoji pred očima i duhovnim providenjima.

Ovaj njegov sud i on sam uplašili su se od pritiska prirodne logike kojoj pribjegava ljudska spoznaja u namjeri da spozna šta stoji iza prve ćelije. Sve se vraća *Prvom uzročniku*. On ne kaže šta je to *Prvi uzročnik*, ne kaže šta je to taj prvi uzročnik koji je dao život prvi put, ne kaže ko vlada u svojoj teoriji, a ona je veoma opširna - usmjeravanjem prve ćelije na njenom putu koji neminovno, kako on kaže, ide prema gore, nemajući drugog puta razvijajući se, ne ostajući onakva kakva je bila. To je bježanje, licemjerstvo i nešto što je nemoguće.⁵

Da se vratimo do nadnaravnosti Grada i da pitamo: šta je to čime se može objasniti da je nešto istruhlo, a nešto ne, a bilo i jedno i drugo pod istim uvjetima i na jednom mjestu? Nadnaravnost stvaranja života prvi put i nadnaravnost, također, njegovo vraćanje, ne objašnjavaju ovo razilaženje, ne objašnjava šta biva sa stvarima istih uvjeta.

Ono što objašnjava ovu pojavu je slobodna volja.. Slobodna bez ograničenja, a što mi smatramo kao cjeloviti, nužni, obavezni zakon, kome nema razloga za protivljenje ili izuzimanje od tog zakona. Dovoljna nam je ova grješka u poređenju sa apsolutnim Božijim htijenjem. Pogriješka je nastala iz toga što mi stavljamo naše procjene i naše mogućnosti intelektualne ili naučne iznad Allahovih (dž.š). Ova grješka javlja se u brojnim slučajevima.

Mi nemamo pravo da poredimo apsolutnu moć sa zakonom koji smo mi donijeli, zakonom koji se bazira na našem iskustvu, ograničenih sredstava i našeg objašnjenja ovog iskustva, zato što smo mi ograničene spoznaje.

Za Allahovo dozivanje nama da spoznamo jedan svemirski zakon od tolikog broja zakonitosti: ko nama može reći za taj zakon da je to konačni apsolutni i cjeloviti zakon iza kojeg ne stoji nikakav drugi zakon?

Božiji dar je konačni, apsolutni zakon. Apsolutna volja stvara i gradi zakon, ali nije ograničena njime... nego je izborna u svakoj situaciji.

⁵Vidi više poglavlje *Frojd* u djelu *Al - insanu bejne - l - madijje ve - l - islam*.

Tako nastavlja ovo iskustvo i pridodaje zakonu novih misionara - daija, zalogu pravog vjerničkog poimanja, i odlučuje pored istine smrti i života i njihovu vraćanju Allahu i o drugoj istini na koju smo ukazali malo prije, istini slobodne volje kojoj Kur'an posvećuje dužnu pažnju učvršćujući je u svijesti vjernika, radi direktnog spajanja sa Allahom preko javnih uzroka i prethodnih djela, jer Allah radi šta hoće. Ovako kaže čovjek koji ima iskustvo:

I kad njemu bi jasno, on povika: "Ja znam da Allah sve može!" (2/259).

Tada dolazi treće iskustvo, iskustvo Ibrāhima, najbližeg vjerovjesnika sljedbenicima Kur'ana.

A kada Ibrāhim reče: "Gospodaru moj, pokaži mi kako umrle oživljuješ!" - On reče: "Zar ne vjeruješ?" - "Vjerujem" - odgovori on -, "ali bih da mi se srce smiri." - "Uzmi četiri ptice" - reče On - "i isijeci ih, pa pojedine komade njihove stavi na razne brežuljke, zatim ih pozovi, brzo će ti doći. Znaj da je Allah silan i mudar!" (2/260).

Ovo je čežnja ka okruženju tajne božanskog življenja. I kada se pojavi ova čežnja od strane čežnjivog i blagog Ibrāhima, vjernika, zadovoljnoga, skrušenoga, pobožnoga, Allahu bliskog prijatelja, kada se pojavi ova čežnja od Ibrāhima, ona otkriva ono što se krije u njemu i daje uvid u srcima najbližih u tajne Allahovog činjenja.

To je čežnja koja nije vezana za postojanje imana, za njegovu čvrstoću, savršenstvo i postojanost, niti za zahtjev za dokaz ili jačanje imana... nego nešto drugo, nešto što ima drugi okus. To je predmet duhovne ljubavi ka okruženju božanske tajne u vrijeme njenog praktičnog događanja. Okus ovog iskustva u ljudskom biću je nešto drugo, a ne čežnja za imanom i vjerom u nevidljivo, makar to bila i vjera prijatelja Ibrāhima koji govori sa svojim Gospodarom, a i njegov Gospodar s njim. Iza ovoga ne stoji iman - vjera, niti dokaz za vjeru, nego je i Ibrāhim, alejhi-s-selam, želio da vidi ruku moći dok ona radi kako bi došao do ukusa ovog okruženja, pomirio se s njim, disao u njegovoj atmosferi, živio s njim itd... To je nešto drugo, a ne iman - vjera iza koje nema druge vjere.

Ovo iskustvo i ovaj dijalog koji je vođen u ovom iskustvu otkrili su višebrojnost imana u srcu koje čezne za ovim okusima. Srce (Ibrāhima) promatra pažljivo.

A kada Ibrāhim reče: "Gospodaru moj, pokaži mi kako umrle oživljuješ!" - On reče: "Zar ne vjeruješ?" - "Vjerujem" - odgovori on -, "ali bih da mi se srce smiri" (2/260).

Već je citirana želja čovjeka za viđenjem Božije ruke kako djeluje, smirenost ukusa da otkrije tajnu koja je bila prekrivena dok se On javlja i otkriva u svom punom sjaju. Bog je znao čvrstinu vjerovanja svog roba i prijatelja (Ibrāhima), ali je ovdje pitanje otkrovenja, objašnjenja, definisanja ove ljubavi, njenog oglašavanja i prijatnog postupanja od strane Plemenitog, voljenog Gospodara sa Svojim robom koji Mu se obraća.

Allah je odgovorio na ovu ljubav i čežnju u srcu Ibrāhima i dozvolio mu direktno lično iskustvo:

"Uzmi četiri ptice" - reče On -, "i isijeci ih, pa pojedine komade njihove stavi na razne brežuljke, zatim ih pozovi, brzo će ti doći. Znaj da je Allah silan i mudar!" (2/260).

Naredio mu je da uzme četiri ptice, da ih približi sebi da bi se uvjerio u njihove osobine i karakteristike da ne bi pogriješio kod njihova prepoznavanja, da ih zakolje i njihova tijela isječe na komade, da njihove dijelove tijela razaspe po okolnim brežuljcima, a onda ih pozove pa da se njihovi komadi po drugi put sastave, da im se povрати život i da nastave svoj način življenja. Ovo je stvarno bilo.

Ibrāhim je vidio Allahovu tajnu kako se zbiva pred njegovim očima. To je tajna koja se svakog časa događa. Ljudi primjećuju posljedice tih zbivanja tek kada se potpuno manifestuju. Ovo je tajna poklanjanja života, života koji je došao prvi put, a prije toga nije ni postojao, života koji izrasta toliko puta da se ne može sažeti ni u svemu novom živom.

Ibrāhim je vidio ovu tajnu svojim očima. Ptice koje su se rastavile sa životom i njihove dijelove tijela rasute na udaljena mjesta, a onda u njima ponovo život kruži, kruži da nastavi svoje aktivnosti.

Kako? Ovo je ta tajna koja nadmašuje spoznaju čovjeka kako dolazi do formiranja ljudskog tijela. On gleda isto onako kako je to gledao Ibrāhim. Vjeruje i to potvrđuje kao i svaki vjernik. Međutim, on ne zna prirodu toga. Ne zna kako dolazi do toga. To je Božije djelo. A ljudi znaju samo onoliko koliko im je On dodijelio, a On nije htio da njihovo znanje i

to obuhvati, jer ono je iznad ljudskih moći. Priroda saznanja je izvan ljudske prirode. Ljudi nemaju potrebe za tim saznanjem u svom zastupništvu.

To je pitanje koje pripada samo Stvoritelju. U to se ne protežu vratovi stvorenih, pa i ako se protegnu, naći će samo spuštenu zavjesu nad tajnom prekrivenom. Trud je otišao uzalud. Trud onoga koji neće da napusti nespoznajno, prikriveno, ostavljeno samo Onome koji zna nespoznajno.

« مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُبُلَةٍ مِئَةٌ حَبَّةٌ ۚ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ، وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ * الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ، وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ * قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى، وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ، فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا، وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ * وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَتَحْسِينًا مِّنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ، فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطُلٌّ، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ .

« أَيُّودُ أَحَدُكُمْ أَن تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ، وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضِعْفًا، فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ؟ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ؛ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ، وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ؛

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَيِّ حَمِيدٌ * الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ ، وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا ، وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ * يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ . وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا ، وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ * وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ . وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ * إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ ؛ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهِيَ خَيْرٌ لَكُمْ ، وَيُكَفِّرُ عَنْكُمُ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ ، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ .

« لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ ، وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ؛ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا يُنْسِكُمْ ؛ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ ؛ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ ، وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ * لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ ، يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ ، تَعْرِفُهُمْ بِسَيَاهُمْ ، لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا . وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ .

« الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ، وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ، وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ » . .

Oni koji imanja svoja troše na Allahovu putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. - A Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjereno dobar i sve zna (2/261).

One koji troše imetke svoje na Allahovu putu, a onda ono što potroše ne prate prigovaranjem i uvredama, čeka nagrada u Gospodara njihova, - ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati (2/262).

Lijepa riječ i izvinjenje vredniji su od milostinje koju prati vrijeđanje. - A Allah nije ni o kome ovisan i blag je (2/263).

O vjernici, ne kvarite svoju milostinju prigovaranjem i uvredama, kao što to čine oni koji troše imetak svoj da bi se ljudima pokazali, a ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet; oni su slični litici sa oskudnom zemljom kad se

na nju sruči pljusak, pa je ogoli; oni neće dobiti nikakvu nagradu za ono što su radili. - A onima koji neće da vjeruju Allah neće ukazati na pravi put (2/264).

Oni koji troše imetke svoje u želji da steknu naklonost Allahovu i da im to postane navika - liče vrtu na visoravni na koji se izliva obilna kiša, pa daje dvostruk plod; ako ne bude kiše obilne, bude kiše rosulje. - A Allah dobro vidi ono što vi radite (2/265).

Kome bi od vas bilo drago da posjeduje bašću punu palmi i vinove loze kroz koju teku rijeke i u kojoj ima svakovakih plodova, a da je ostario i da ima nejaku djecu, a da onda naiđe vatrena oluja preko nje i ona izgori? - Tako vam Allah objašnjava dokaze da biste razmislili (2/266).

O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stičete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo, ne izdvajajte od onoga što ne vrijedi da biste to udijelili - kad ni vi sami to ne biste primili, osim zatvorenih očiju. I znajte da Allah nije ni o kome ovisan i da je hvale dostojan (2/267).

Šejtan vas plaši neimaštinom i navraća vas da budete škrti, a Allah vam obećava oprost i nagradu Svoju; Allah je neizmjereno dobar i zna sve (2/268).

On daruje znanje onome kome hoće, a onaj kome je znanje darovano - darovan je blagom neizmjernim. A shvatiti mogu samo oni koji su razumom obdareni (2/269).

Za sve što potrošite i što zavjetujete - Allah, sigurno, za to zna! - A nevaljalima neće niko pomoći (2/270).

Lijepo je kad javno dajete milostinju, ali je za vas bolje ako je dajete siromasima kad niko ne vidi, i On će preći preko nekih vaših rdavih postupaka. - A Allah dobro zna ono što radite (2/271).

Ti nisi dužan da ih na pravi put izvedeš, Allah izvodi na pravi put onoga koga On hoće. Imetak koji udijelite drugima u vašu je korist, ono što udijelite drugima neka bude samo Allahu za ljubav - a ono što od imetka udijelite drugima nadoknadiće vam se potpuno, neće vam biti učinjeno krivo - (2/272).

i to siromasima koji, zauzeti na Allahovom putu, nemaju vremena da zarađuju pa onaj koji u to nije upućen misli da su, zbog skromnosti, imućni; poznaćete ih po izgledu njihovu, oni proseći ne dodijavaju ljudima. - A ono što od imetka drugima date - Allah, sigurno, za to zna (2/273).

I oni koji udjeljuju imanja svoja noću i danju, tajno i javno, dobiće nagradu od Gospodara svoga; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati (2/274).

Tri prošle cjeline u ovom džuzu kružile su oko izgradnje nekih osnova imanske koncepcije, objašnjenja te koncepcije i učvršćivanja korijena tih osnova u raznim oblastima. Ovo se protezalo na više strana ovog drugog džuz, koji inače razmatra, kao što smo rekli, pripremanje muslimanske zajednice da se uzdigne, noseći obavezu svoje uloge u rukovođenju čovječanstvom.

Od sada, pa do otprilike, do kraja ove sure, govorit će se o uspostavljanju pravila privrednog i društvenog sistema na kome želi islam da uspostavi muslimansko društvo i da ga u tom sistemu organizira. To je sistem solidarnosti i saradnje predstavljen u obaveznom zekjatu i sadaki koja se zasniva na dobrovoljnosti. Nije to sistem kamate koji je vladao svojevremeno u predislamskom periodu. U tekstu se dalje govori o etici dobrovoljnog davanja sadake, proklinjaju kamate, postavljanju odredbe dugovanja i trgovine u slijedećim ajetima ove sure. Ovo sve bi bila jedna od osnova privrednog islamskog sistema i društvenog života koji počiva na tom sistemu. Između ovih triju cjelina je čvrsta veza, što znači da je to u osnovi jedna tema razgranata u nekoliko pojedinosti... tema islamskog privrednog sistema.

U ovoj cjelini nalazimo i razgovor o obavezama ulaganja i dijeljenja, zatim pravilnik o sadaki i solidarnosti. Dijeljenje na Božijem putu je, tako rečeno, pratilac džihada kojeg je Allah propisao Ummi. Allah obavezuje Ummu na buđenje i povjera joj poziv na pravi put (*da'wa*), da zaštiti muslimane time, da odbija zla, smutnje i nasilja u cilju osamostaljenja od svih snaga kojima se napadaju muslimani, pravi smutnja na zemlji, odvraća od Allahova puta i zabranjuje čovječanstvu to veliko dobro koje mu nudi islamski sistem. Sprječavanje ove djelatnosti Ummi smatra se, po islamskom učenju, najvećim prekršajem i neprijateljstvom, čak većim i od svih drugih neprijateljstava usmjerenih protiv života i imetka.

Poziv na dijeljenje ponavlja se nekoliko puta u ovoj suri. Ovdje tekst podrobno ocrtava pravilnik o dijeljenju i ukazuje na način njegove izvodljivosti, unoseći to sa mnogo ljubavi i prisnosti. Pravilnik objašnjava i duhovno i društveno ponašanje, etiku koja pretvara dobrovoljno davanje, sadaku, u čin koji pročišćava dušu davaoca sadake a istovremeno čini i korisnu i plodonosnu akciju za onoga ko prima tu sadaku. Sadaka pretvara i cjelokupno društvo u jednu porodicu kojom vlada saradnja, solidarnost,

međusobna ljubav, milosrđe i uzdiže čovječanstvo na plemeniti nivo - uzdiže i onoga ko je dijeli i onoga ko je uzima.

Premda se ove smjernice koje se nalaze u ovoj cjelini smatraju stalnim pravilnikom koji nije ograničen vremenom, niti okruženjem, ipak napomenimo da je on došao kao odgovor realnoj situaciji u vrijeme kada se ovaj tekst suočio s takvom situacijom u muslimanskoj zajednici, a s kojom se može sočiti i u svakom drugom muslimanskom društvu i kasnije. U to vrijeme tamo su postojale osobe škrte i tvrde, zbog kojih je i trebalo iznijeti ovakva snažna upozorenja i djelotvorne inspiracije, a bilo je nužno iznijeti i primjere, uslikati situaciju kroz scene koje su žive i skoro da progovore, kako bi prostrujale do dna duše posmatrača.

Bilo je tamo i takvih koji su bili veoma bogati. Svoj imetak su davali samo uz kamatu. Bilo je i takvih koji su ga dijelili uz veliki prezir ili iz licemjerstva, a i takvih koji su dijelili, ali bi taj svoj dar popratili prigovorom i uvredom, pa i takvih koji su dijelili ono što je najslabije u njihovoj imovini, a zadržavali bolje. Bilo je i svih drugih i sličnih njima, pored onih koji su dijelili iskreno na Božijem putu, onih koji su davali najbolje iz imetka, dijelili ga potajno, na potajnom mjestu i javno na javnom mjestu, bez ikakvih prigovora, iskreno i dobronamjerno...

Bilo je i ovih i onih tada u muslimanskoj zajednici. Spoznati ovu činjenicu, nudi nam brojne koristi.

Prvo, koristi nam da spoznamo prirodu Kur'ana i njegovu ulogu. To je nešto živo, nešto što se kreće. Mi to primjećujemo u sjeni ovih događaja, kako djeluje i kreće se usred ove muslimanske zajednice, suočavajući se sa realnim situacijama, odbijajući jedne, učvršćujući druge. Kur'an pokreće muslimansku zajednicu i usmjerava je, stalno djeluje, stalno je u kretanju. Kur'an je na poprištu borbe i poprištu života. On je element koji potiskuje, pokreće i usmjerava na ovom poprištu.

Odatle mi osjećamo najveću potrebu za Kur'anom baš na ovakav način. Osjećamo potrebu za Kur'anom kojeg vidimo da je živ, da se kreće, da druge pokreće. Period između islamskog pokreta, islamskog života i islamske realnosti, s jedne strane, i između nas, s druge strane, udaljio se. Kur'an se u našim osjećajima izdvojio od historijske žive realnosti tako da on ne predstavlja u našim osjećajima taj život koji je nekada vladao na Zemlji u historiji muslimanske zajednice. Skoro da ne možemo ni reći da je za vrijeme te stalne borbe bio *dnevna stvar* za muslimana vojnika. Kur'an je usmjerenje koje musliman prima i radi rada i radi sprovođenja... On je

kao takav u našim osjećajima zamro... ili bar spava. Također nema te stvarne snage koju je imao u osjećaju muslimana prilikom njegove objave. Mi smo danas na takvom nivou da Kur'an slušamo samo zbog toga što ga neko lijepo uči, ili što na našu savjest nejasno utiče, ili, eventualno, da ga učimo kao virdove, a to je najmanje što može utjecati na osjećaj iskrenog vjernika i prouzrokovati u srcu stanje savjesti, mira ili smirenosti. Kur'an čini sve ovo, ali je poželjno, pored svega ovoga, da čini kod muslimana svijest i život. Poželjno je da čini situaciju svjesnosti čime Kur'an pokreće pokret života, zbog čega je i došao - da ga izgradi. Poželjno je da musliman gleda na Kur'an u poprištu borbe koju Kur'an vodi i koju je stalno spreman da vodi, jer to čini radi života Umme. Poželjno je da to okrene muslimana prema Kur'anu, da čuje šta treba da čini, kao što su to činili prvi muslimani, i da spozna istinu kur'anskog usmjerenja u okviru današnjih događanja, problema i raznih okruženja u njegovom životu, da vidi historiju muslimanskog društva, predstavljenu u ovom Kur'anu, historiju koja se provlači kroz njegove riječi, njegove upute i da osjeti kako mu ova historija nije strana, nego je to njegova historija. Njegovi današnji događaji se protežu iz te njegove historije. Događaji koji ga danas pogode, oni su plod onoga što je zadesilo njegove pradjedove, na šta Kur'an ukazuje otvoreno. Na kraju, čovjek osjeća da je ovaj Kur'an njegov, Kur'an koji mu pokazuje kroz događaje i okruženja, da je on njegov Pravilnik koji mu predočava način razmišljanja i življenja, njegov pokretač sada i kasnije, bez prekida.

Drugo, spoznaja ove činjenice nudi nam da vidimo istinu stalne, kontinuirane ljudske prirode usmjerene prema pozivu u vjeru i zaduženjima tog društva realnim viđenjem kroz stvarnost, u životu prve muslimanske zajednice, na što upozoravaju ajeti Kur'ana. Ova zajednica, na koju je stizala objava Kur'ana i koja se obavezala Resulullahu, alejhi-s-selam, imala je i izvjesne slabosti i manjkavosti koje su zahtijevale da se o toj zajednici neko stara, usmjerava se i stalno podstrekava. Pa ipak, to je nije spriječilo da postane najbolje pokoljenje među pokoljenjima. Spoznaja ove činjenice koristi nam zbog toga što iznosi istinu jednog ljudskog društva bez pregonjenja, bez pretjerivanja i bez tendencioznog predstavljanja; koristi nam, jer odgoni očaj od nas, kad god osjetimo da nismo dostigli te horizonte koje ocrtava islam i koji poziva ljude da ih dostižu. Dovoljno je da budemo na putu toga, da ustrajemo na tome i budemo iskreni kako bismo dostigli to. Koristi nam da spoznarno i drugu istinu, a to je da poziv ka savršenstvu treba da dopre do ljudi, da ne bježe, da ne odustaju ni očajavaju ako se pojavi kakav nedostatak ili mahana. Ljudi su takvi, oni se uzdižu polahko, polahko, slijedeći upućeni poziv

njima kao obavezu. Pozivaju se ka savršenstvu, podsjećaju na dobro, uljepšava im se dobro, čini odvratnim zlo, izbavljaju od nedostataka i slabosti, uzimaju za ruku i vode kad god posrnu i padnu na ovom putu i kad god im se čini da je daleko put.

Treće, spoznaja ove činjenice koristi nam u ustaljivanju ove jednostavne istine koju često zanemarujemo i zaboravljamo, a to je da su ljudi - ljudi, da je poziv (*da'wa*) - poziv i da je borba - borba. Borba je prvo i prije svega borba protiv slabosti, nedostatka, škrtosti i pohlepe u samom čovjeku. Zatim to je borba protiv zla i pokvarenosti, protiv zablude i nasilja u realnom životu. Borba i jedna i druga mora da se vodi. Odgovorni u muslimanskoj zajednici moraju se suočavati sa ovim negativnostima, isto kao što se suočava Kur'an i Resulullah, alejhi-s-selam. Grješke i posrtaji moraju biti, moraju se javljati i slabosti, nedostaci na fazama puta kroz koji se prolazi, ali mora se pristupiti razmatranju i odstranjivanju slabosti i nedostataka, kad god ih događaji i iskustva izbace na površinu. Srca moraju biti okrenuta ka Allahu na način kako ih Kur'an upućuje u svom usmjerenju... Ovdje se vraćamo na početak govora, vraćamo se konsultaciji Kur'ana u našem životu, kretanju i životnom okruženju. Vraćamo se da vidimo kako djeluje Kur'an i kreće se u našim osjećajima i u našem životu, da li onako kako je radio i kretao se u životu prve grupacije...

Sada se detaljnije vraćamo na tekst Kur'ana u ovoj cjelini.

Oni koji imanja svoja troše na Allahovu putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. - A Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjereno dobar i sve zna (2/261).

Ovaj pravilnik ne počinje riječima stroge dužnosti i obaveza (*farz - tekliif*), nego počinje riječima *poticati suosjećaj (hat te'lif)*. Kur'an motiviše osjećaje i žive emocije cjelukupnom čovječijem biću. Kur'an iznosi sliku života koja pulsira, razvija se, daje i poklanja - sliku usjeva, dar zemlje ili dar Allahov, sliku usjeva koji daje dvostruki plod u odnosu na sjeme. Ovu sliku Kur'an izlaže, inspirišući npr. one koji udjeljuju svoj imetak na Božijem putu.

Oni koji imanja svoja troše na Allahovu putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna (2/261).

Pojmovno značenje ovog izraza završava se računskom operacijom koja kaže da se jedno zrno umnožava do sedamsto puta. Međutim, živa scena koju nudi izraz je obuhvatnija od ovoga i ljepša. Više mobilise osjećaj i jače djeluje na svijest. To je scena života koja se razvija, scena života prirode, scena usjeva koji daruje, scena čudnovata u svijetu bilja, klas koji nosi sedam klasova, klas jedan, a sadrži u sebi stotinu zrna.

U povorci darovanog života koji se razvija usmjerava ljudsko srce da udjeljuje i daje. Žito se ne daje nego prima, ne umanjuje nego povećava. Val davanja i razvoja nastavlja svojim putem. Udvostručavaju se osjećaji koje je mobilisala scena usjeva i žetve. Allah uvećava kome hoće. Uvećava bez broja i računa. Uvećava iz Svoje opskrbe čije granice niko ne zna. Uvećava iz Svoje milosti čiju dalekosežnost niko ne poznaje.

Allah je neizmjereno dobar i sve zna (2/261).

Neizmjereno... jer Njegovo davanje se ne sužava, povlači, niti ostaje neprekidno. Sve zna... zna namjere i nagrađuje ih. Ni jedna tajna Mu nije skrivena.

Međutim, koje je udjeljivanje koje raste i razvija se? Koje je to davanje koje Allah umnožava na ovom i onom svijetu kome On hoće?

To je udjeljivanje koje uzdiže ljudske osjećaje, a ne remeti ih. Udjeljivanje koje ne uznemirava plemenitst, ne povređuje osjećaje, udjeljivanje koje proističe iz plemenitosti, iz čistote, koje je usmjereno samo prema Allahu u želji za Njegovim zadovoljstvom.

One koji troše imetke svoje na Allahovu putu, a onda ono što potroše ne proprate prigovaranjem i uvredama, čeka nagrada u Gospodara njihova, - ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati (2/262).

Prigovaranje je nešto prezreno, nešto što u sebi krije zlo, nešto što je niska i bijedna svijest. Ljudska duša koja udjeljuje a to popratni prigovorom, želi kroz ono što je udijelila postići lažni ugled ili želju, želi da omalovaži onoga koji je primio (dar), želi da skrene pažnju ljudi na sebe. Prema tome, takvim davanjem skrenuta je pažnja ljudi, a ne pažnja Allaha. To su osjećaji koji se ne javljaju u zdravom srcu, čestitu čovjeku, oni ni na um ne padaju vjerničkom srcu. Sadaka sa prigovaranjem šteti i onome ko je prima i onome ko je udjeljuje. Prema tome, prigovaranje pretvara sadaku u mučenje, muči onoga ko udjeljuje i onoga ko prima. Prigovor pretvara

sadaku onoga ko udjeljuje radi samodopadljivosti i oholosti koja se javlja u njemu sa željom da vidi svoga brata poniženog, i time što puni licemjerstvom i udaljavanjem od Allaha. Prigovor šteti onome što je primio sadaku s ponižavanjem i s omalovažavanjem. Reakcija je na to da se kod njega javlja mržnja i osveta, a islam ne želi udjeljivanjem samo prikrivanje praznina, punjenje stomaka i odstranjenje potrebe... Nikako! Nego islam želi pročišćavanje i očišćenje duše onog koji daje i mobilise svoje ljudske osjećaje i svoja povezivanja sa svojim bratom siromahom, povezivanje u ime Allaha i čovječnosti, želi da ga podsjeti na Božiju blagodat učinjenu njemu i njegovu obavezu sklopljenu sa Allahom zbog ove blagodati, a to je da se ta blagodat - dobročinstvo troši i jede bez pretjerivanja i oholosti, da od toga udjeljuje na Božijem putu bez sprječavanja i prigovarivanja. Kao što želi tim udjeljivanjem da zadovolji onoga koji je uzeo taj dar, i stvori kod njega pouzdanje u vjeru, da mu je on brat, radi Boga i humanosti, želi pokriti praznine u cijelom društvu kako bi se na temelju toga uspostavila solidarnost i međusobna saradnja na jedinstvu temelja tog društva, jedinstvu njegova života, jedinstvu njegova smjera i jedinstvu njegovih obaveza. Prigovarivanje ništi sve ovo a udjeljivanje čini otrovom i vatrom. To bi bilo onda mučenje, iako ga ne prati drugo mučenje npr. izazvano rukom ili jezikom. Ovo mučenje samo po sebi ništi udjeljivanje, ruši društvo i izaziva mržnju.

Neki istraživači psiholozi ovih dana potvrđuju da prirodno reagiranje u ljudskoj duši na dobro je neprijateljstvo jednog dana.

Oni to objašnjavaju da onaj ko prima osjeća nedostatak i slabost pred onim koji udjeljuje. Ovaj osjećaj tinja u njegovoj duši, pa ga on pokušava savladati time što poprijeko gleda dobročinitelja i prigušuje neprijateljstvo prema njemu. On osjeća stalno svoju slabost i nedostatak prema dobročinitelju, a dobročinitelj želi od onoga kome je udijelio da taj uvijek osjeća, da je on kao udjelitelj bio dobročinitelj prema njemu. Ovo je taj osjećaj koji u njemu povećava mržnju prema dobročinitelju i raste sve dok se ne pretvori u neprijateljstvo.

Ovo je moglo biti istinito u društvima predislamskog perioda, u kojima ne vlada duh islama, niti islam ima glavnu riječ. Međutim, ova vjera, islam, rješava ovaj problem na drugi način. Rješava ga tako da uvjeri čovjeka da je sav imetak Božiji imetak i da su sva sredstva koja se nalaze u rukama ovog ili onog, Allahova sredstva. To je činjenica zbog koje se mogu gložiti samo neznalice, gložiti da li su to sredstva ovoga ili onoga, izbliza ili izdaleka. Sva su ona Božiji dar. Čovjek ni sa čim od toga ne raspolaže. Jedno zrno pšenice, da bi bilo proizvedeno, u tome učestvuju snage i energije svemira, počev od sunca do zemlje, vode, zraka, itd. Ni jedna od

ovih moći nisu u ljudskoj moći. Uporedi sa zrnom pšenice kap vode, konac odjeće i ostalo! Kada vlasnik udijeli bilo šta iz svojih sredstava, on je udijelio iz Allahovih sredstava. I kada unaprijed učini neko dobro, to je neka vrsta zajma Allahu, koji će mu to umnožiti višestruko. A onaj koji je lišen dobra i koji je primio dar od vlasnika, samo je posrednik i uzrok da to taj darovalac ostvari višestruko od Allaha za ono što je udijelio. Ova etika o kojoj mi sada govorimo, ozakonjuje potvrdu ovog značenja u našim srcima, a to je da darovatelj ne traži uzdizanje i oholost a da se ne ponižava primalac. I jedan i drugi jedu ono što je Allah dao. Oni koji udjeljuju imaju nagradu kod Allaha kada udiješe iz Božijih sredstava na Božijem putu. Pridržavajući se etike koju im je Allah ocrtao, pridržavajući se ugovora koji se odnosi na njih. E, takvi

Ničega se oni neće bojati... (2/262)

ni siromaštva, ni mržnje, ni zakidanja.

I ni za čim oni neće tugovati (2/262),

neće tugovati za onim što su udijelili na ovome svijetu, niti zbog sudbine na budućem.

Pojačavajući značenje koje se odnosi na tretman udjeljivanja i davanja, potvrđuje se da je cilj toga prečišćavanje duša, zadovoljavanje srca i povezivanje darovaoca i primaoca vezom ljubavi u ime Allaha, kaže se u slijedećem ajetu:

Lijepa riječ i izvinjenje vredniji su od milostinje koju prati vrijeđanje. - A Allah nije ni o kome ovisan i blag je (2/263).

Potvrđeno je da je sadaka (dobrovoljno davanje) koju prati vrijeđanje - nepotrebna. Od takvog dobrovoljnog davanja, bolja je lijepa riječ i osjećaj tolerantnosti. Lijepa riječ povija rane na srcu, unosi radost i smiješak, a oprost pere mržnje duša i umjesto toga nastanjuje bratstvo i prijateljstvo. Dobra i pozitivna riječ i oprost igraju u ovoj situaciji najvažniju ulogu prijateljstva, a to je pročišćavanje duša i približavanje srca, jer dobrovoljno udjeljivanje nije učinjeno dobro djelo onoga koji daje nešto onome koji prima, nego je to Allahu zajam. Zbog toga u Kur'anu poslije ovih riječi slijedi:

A Allah nije ni o kome ovisan i blag je (2/263).

Nije ovisan o sadaki koja je popraćena mučenjem, izazivanjem. Blag je, daje Svojim robovima opskrbu, a oni Mu ne zahvaljuju. Nimalo ne žuri

da ih kazni niti da ih muči. On im daje sve. Dao im je da postoje, prije nego im je dao bilo što drugo. Neka ljudi nešto nauče iz Njegove blagosti. Neka ne žure sa mučenjem i srdžbom onih kojima su nešto udijelili od onoga što je Allah njima dao kada im ničim ne uzvraćaju ili se uopće ne zahvale.

Kur'an stalno podsjeća ljude na svojstva Allaha (subhanehu) da bi se odgojno ponašali onoliko koliko im je to moguće. Etika muslimana uvijek se orijentira prema svojstvima njegova Gospodara, penje se njihovim uspinjačama, kako bi čovjek od toga ostvario onoliko koliko mu omogućava njegova priroda.

Kada svjesno padanje pod uticaj dostigne svoj cilj... nakon izlaganja scene života koji se razvija i koji je darovan, npr. scene onih koji udjeljuju svoj imetak na Božijem putu, bez prigovora ili uznemiravanja, i nakon spoznaje da Allahu ne treba nikakvo dobrovoljno dijeljenje (sadake) koju prati prigovor i uznemiravanje, jer je Allah taj koji dariva, opskrbljuje i to ne čini sa srdžbom i uznemiravanjem, kada svjesno padanje pod uticaj dostigne svoj cilj ovako, onda se tekst upućuje onima koji vjeruju i koji ne kvare svoje dobrovoljno darivanje prigovorom ili uznemiravanjem. Za njih se čini jedna ili dvije scene, veoma čudne, koje su u skladu sa prvom scenom. Scena usjeva i rastinja. Ove dvije scene predstavljaju prirodu iskrenog davanja radi Boga, to je prva scena, i druga scena koja predstavlja udjeljivanje sa prigovorom i uznemiravanjem. To je predstavljeno u Kur'anu na veoma umjetnički način, koji izlaže misao slikovito i utječe u pokretu. To je situacija oličene scene koja skoro prelazi u fantaziju.

O vjernici, ne kvarite svoju milostinju prigovaranjem i uvredama, kao što to čine oni koji troše imetak svoj da bi se ljudima pokazali, a ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet; oni su slični litici sa oskudnom zemljom kad se na nju sruči pljusak, pa je ogoli; oni neće dobiti nikakvu nagradu za ono što su radili. - A onima koji neće da vjeruju Allah neće ukazati na pravi put (2/264).

Oni koji troše imetke svoje u želji da steknu naklonost Allahovu i da im to postane navika, liče vrtu na visoravni na koji se izliva obilna kiša, pa daje dvostruk plod; ako ne bude kiše obilne, bude kiše rosulje. - A Allah dobro vidi ono što vi radite (2/265).

Eto, to je prva scena...

Scena kompletna, sastavljena iz dvije panorame koje stoje jedna nasuprot drugoj i formom i mjestom i rezultatom. Svaka panorama ima svoje dijelove, koji su u punom skladu sa stanovišta umjetničke slike i

umjetničkog izlaganja. Tu je i sklad osjećaja koji je predstavljen i značenja koji ocrtava svaka panorama da bi sliku dočarala, oličila i živo predočila.

Mi smo kod prve slike pred srcem koje ne zrači osjećajem, pred krutim srcem.

Kao što to čine oni koji troše imetak svoj da bi se ljudima pokazali, a ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet (2/264).

On ne osjeća poziv imana niti jasnoću islama. On to sve pokriva pokrivačem licemjerstva. Ovo kruto i licemjerstvom prekriveno srce oličeno je u kur'anskoj sentenci *litica sa oskudnom zemljom (2/264)*, oličeno sa kamenom na kome nema ploda niti mehkoće. Prekriva ga samo malo zemlje i sakriva njegovu tvrдинu od oka posmatrača. To je slično licemjerstvu koje prekriva tvrдинu unutrašnjosti srca koje u sebi nema imana.

Kad se na nju (liticu) sruči pljusak, pa je ogoli (2/264).

Obilna kiša odnijela je ono malo zemlje i otkrila kamenu njegovu krutost i tvrдинu na kome ne raste ni usjev niti ima bilo kakva ploda... takvo je isto srce koje udjeljuje svoj imetak da ga svijet vidi. Njegovo udjeljivanje neće uroditi plodom, niti će on imati ikakvu nagradu!

Druga panorama, nasuprot ove... u sceni su srca ispunjena imanom i pozivom vedrine islama, srca koja troše svoj imetak *u želji da steknu naklonost Allahovu (2/265)*, udjeljuju ga uvjereni u dobro koje proističe iz imana duboko ukorijenjenog u njihovim srcima i savjesti... jer kada je srce tvrdo i prekriveno pokrivačem licemjerstva, ono predstavlja ogoljenu liticu na kojoj nema zemlje, a vjerničko srce predstavlja bašču plodonosnu, humusnu, nasuprot ogoljenoj litici, bašču koja se nalazi na brežuljku nasuprot kamena na kome je samo tanki sloj zemlje, da bi panorama bila skladna izgleda. A kada padne obilna kiša, ona nije odnijela ovdje plodonosnu zemlju, dok je odnijela zemljani pokrivač na kamenoj litici, nego ju je oživjela, učinila plodnom, i dala da na njoj usjevi rastu.

... na koji se izliva obilna kiša, pa daje dvostruk plod (2/265).

Ova kiša oživjela je ovu bašču isto kao što je dobrovoljno udjeljivanje oživjelo vjerničko srce, očistilo ga i pojačalo vezu sa Allahom. Očistilo njegov imetak, također, i umnožilo ga onako kako to Allah želi, prečistilo život muslimanskog društva udjeljivanjem, učinilo ga plemenitim i omogućilo mu da se razvija.

Ako ne bude kiše obilne, bude kiše - rosulje (2/265), što je dovoljno za plodnu zemlju, pa makar bilo i malo.

To je kompletna scena skladnih dijelova, izložena na način čudne skladnosti i izvođenja, predstavljena u svojim panoramama, oličenim za svaku pobudu u srcu i svaki uslikani ajet za osjećaje i savjesti što odgovara i halal i osjećajima, scena koja inspiriše srce da odabere put bez imalo muke.

Pošto je ova scena neka vrsta područja za viđenje i providenje i sve se kod nje vraća ka viđenju Allaha i spoznavanju činjenica koje stoje iza toga, uslijedio je pogovor koji se odnosi na srce:

A Allah dobro vidi ono što vi radite (2/265).

Druga scena predstavlja kraj prigovora i uvreda tako da potpuno briše djela i tragove dobrovoljne sadake, da činilac takvog davanja nema snage da to spriječi, niti pomoći s bilo koje strane, a sam ne može to da odbije. Ovaj očajni kraj predstavljen je u životvornoj jako upečatljivoj slici. Sve što je u njoj - to je oluja koja je uslijedila nakon sigurnosti i blagostanja.

Kome bi od vas bilo drago da posjeduje bašču punu palmi i vinove loze kroz koju teku rijeke i u kojoj ima svakovjanih plodova, a da je ostario i da ima nekakvu djecu, a da onda naiđe vatrena oluja preko nje i da ona izgori? - Tako vam Allah objašnjava dokaze da biste razmislili (2/266).

Ova sadaka u svojoj osnovi i njena posljedica odražavaju se u sentenci

...Bašča puna palmi i vinove loze kroz koju teku rijeke i u kojoj ima svakovjanih plodova (2/266).

To je bašča sjenovita, ocvjetala, plodna i plodonosna... Tako biva sa sadakom u njenoj prirodi i sa njenim posljedicama. Tako se odražava i u životu onoga koji daje i onoga koji prima sadaku i u životu ljudske zajednice. Sadaka kao da ima dušu i sjenu, i dobro i blagodat, i hranu i navodnjavanje, i pročišćavanje i razvijanje.

Pa ko je taj koji bi želio da ima ovakvu bašču i ovakvo dobro, a onda da se spusti na to dobro ili bašču prigovor i uznemirenje koje je potpuno uništi kao što oluja popraćena gromovima uništi bašču?

Kad i u koje vrijeme postaje nemoćan da je spasi, a osjeća potrebu za njenom sjenovitošću i blagodatima.

... A da je ostario i da ima nejaku djecu, a da onda naiđe vatrena oluja preko nje i ona izgori (2/266).

Ko je taj koji želi ovakvo nešto? Ko je taj koji razmišlja o takvoj sudbini, a onda se ne plaši nje?

Tako vam Allah objašnjava dokaze da biste razmislili (2/266).

Eto, ovako imamo živu oličenu scenu u kojoj se prvo javlja ljepota, zadovoljstvo, ugodan život, uživanje, snaga, a onda paklena oluja... Ova čudna scena izaziva strašan osjećaj koji ne nudi čovjeku nikakav izbor prije nego što ovu cvjetajuću, sjenovitu, plodonosnu bašću zadesi paklena oluja.

Ova detaljna lijepa, primjetljiva skladnost kod formiranja svake scene pojedinačno i kod njena izlaganja i usklađivanja... ne stoji samo kod jedne scene, nego ona proteže svoju sjenu i obuhvata sve scene od početka ove cjeline do njena kraja. Sve su one izložene u okviru svojevrsnosti, u okviru usjeva, zrna koje klija i daje sedam klasova, zatim litice na kojoj je nešto malo zemlje i koju zadesi obilata kiša, bašče na brežuljku koja donosi dvostruki plod, bašče sa hurmama i vinogradom, pa, najзад, obilate kiše, zatim rose, pa oluje da bi upotpunile sliku poljoprivrede da ne bi bilo ništa zanemareno i nepredočeno u okviru umjetničkog djelotvornog izlaganja.

Ovo je velika istina iza umjetničkog djelotvornog izlaganja, istina veze između ljudske duše i zemljine prašine, istina jednog temelja, jedne prirode, istina života koji pulsira i u čovjeku i u zemlji podjednako, istina zbrisavanja koja podjednako zadesi i ovaj život kod čovjeka i život u zemlji.

To je Kur'an... Lijepa riječ istine... Od strane Mudroga i Obaviještenoga.

Tekst prelazi na drugu temu i govori o pravilniku dobrovoljnog davanja, *sadaki*, da bi objasnio šta se sve dijeli i kako, nakon što se zadržava na etici dobrovoljnog dijeljenja i njenom plodu.

O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stičete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo, ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili - kad ni vi sami to ne biste primili, osim zatvorenih očiju. I znajte da Allah nije ni o kome ovisan i da je hvale dostojan (2/267).

Osnove koje su razradili raniji tekstovi, a koji se odnose na dobrovoljno udjeljivanje, na kojoj udjeljivanje počiva i iz koje izrasta, zahtijeva da ono što se dijeli bude najbolje među onim što se nalazi. Da ne bude ispod toga, da ne bude loše, tako loše da i sam vlasnik osjeća odvratnost prema njemu, i npr. kada bi se to njemu ponudilo u kupoprodaji, on ga ne bi primio za tu vrijednost sve dok mu vlasnik ne bi snizio cijenu. Allah ne želi da prima loše i bezvrijedno.

Ovo je opći apel upućen onima koji vjeruju, i važi za svako vrijeme i svako pokoljenje. Ovaj apel obuhvata svu imovinu koja dođe vlasnicima do ruke, obuhvata ono što su zaradili na pošten način, ono što im je Allah dao putem sjetve, obuhvata i sve rudnike i petrolej izvore. Tekst se odnosi na sve vrste imovine koja je bila poznata u vrijeme Resulullaha i onu koja je kasnije pronađena, obuhvata sve tako da se ne izostavlja ni imetak do koga se došlo u bilo koje vrijeme. Sve ono što je tekstom obavezno udijeliti, to je zekjat, a količina udjeljivanja na raznu imovinu koja je bila poznata u ono vrijeme, objašnjena je hadisom. Prema toj količini poredi se i ostala imovina koja podliježe zekjatu.

Navedeno je i nekoliko rivajeta hadisa zbog čega je objavljen ovaj ajet i smatramo da nije suviše da ga ovdje navedemo, da bismo predočili zbilju života s kojom se Kur'an suočavao i zbilju truda kojeg je Kur'an učinio na putu pročišćavanja ljudske duše i podizanja na odgovarajući nivo.

Ibn Džerir prenosi u svom senedu preko Beraa b. Aziba (neka im se Allah smiluje): Objavljeno je radi ensarija i oni bi običavali, kada bi se ubirao plod hurmi, da uzmu iz svojih bašči granu ploda kada bi dobio boju, a ne i sazio, objesili bi to na uže između dva stuba u džamiji Vjerovjesnika, alejhi-s-selam. To bi jeli siromašni muhadžiri. Jedan od ensarija pristupi hurmama noseći sa sobom one crvenkaste nedozrele, misleći da je to dozvoljeno. Tada je objavljeno: *Ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili* (2/267).

Tako isto prenosi Hakim od Bera'a i kaže da je ovaj hadis sahih po uvjetima Buharije i Muslima, ali ga oni ne navode.

Ibn ebi Hatem prenosi ovaj hadis svojim senedom na drugi način, također od Bera'a (Allah mu se smilovao) i kaže: Objavljen je ovaj ajet radi nas, nas vlasnika datula. Poneko bi donio više ili manje datula, neko i grozd, i objesio bi ga u džamiji. Stanovnici Sofe nisu imali dovoljno hrane i kada bi neko od njih ogladnio, došao bi i udario štapom po grozdu. Opale bi s njega loše datule i pokoja bolja, pa bi to pojeo. Ljudi koji nisu željeli

učiniti dobro, donosili bi grozdove nezrelih i loših datula, rasjecali bi grozd i vješali. Tom prilikom je objavljeno: *Ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili - kad ni vi sami ne biste to primili, osim zatvorenih očiju* (2/267), i dodade: Kad bi neko od vas poklonio onome ko je udijelio nešto slično tome, taj ga ne bi primio osim zatvorenih očiju. Poslije toga ljudi bi donosili najbolje hurme koje su imali.

Ove dvije verzije hadisa su približno iste. I jedna i druga govori o realnoj situaciji u Medini, pokazuju nam stranu nasuprot druge strane, stranu koju su ocrtali ensarije u historiji dijeljenja, tolerancije i neograničenog davanja. Ove dvije verzije hadisa govore nam da u jednom društvu može biti uzornih ljudi koji teže ka uzdignuću i drugi uzorak ljudi koje je potrebno odgojiti, očistiti i uputiti ka savršenstvu. Ovi hadisi ukazuju i to da je bilo potrebno zabraniti nekim ensarijama da dijele iz svog imetka ono što je slabo, koje po običaju ne bi niko primio kao poklon, osim zbog stida da ga odbije, niti bi to primio u pogodbi, ako bi ga vidio, jer mu je vrijednost manja, dok su ove ensarije to davali u ime Allaha. Poslije ovog, tekst je popraćen riječima:

I znajte da Allah nije ni o kome ovisan i da je hvale dostojan (2/267).

Neovisan da mu bilo ko daje. Ako ljudi daju, to oni daju radi sebe. Prema tome, neka daju ono što je lijepo da bi time sebi dobro učinili.

Znajte da je Allah hvale dostojan... prima sva dobra djela, zahvaljuje na njima i nagrađuje za njih dobrim.

Svako od ova dva spomenuta svojstva u ovoj temi imaju u sebi nagovještaj koji potresa srca kao što ih je potresla i ta grupa ensarija.

O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stižete i od onoga... (2/267).

U protivnom, Allahu nije potrebno ono što ne vrijedi, a što vi na to mislite i izdvajate ga kao vaše dobrovoljno davanje (sadaqu). Allah (subhanehu) zahvaljuje na svakom dobru kada vi to izdvajate i nagrađuje vas za to nagradom Zadovoljnika i Zahvalnika... to je Allah, Skrbnik, Darovatelj... Nagradit će vas za to nagradom zahvale, a to je ono što vam je dao ranije, tj. nagovijestio i primamljivo izrazio, odgajajući srca ovim čudnim stilom.

Pošto sustezanje od udjeljivanja, ili udjeljivanje onoga što je loše i što ne vrijedi proističe iz lošeg podstreka i onoga što potresa uvjerenje vezano za Allaha, ili proističe iz straha od siromaštva, a što odvaja čovjeka od povezivanja sa Allahom i oslanjanja na Njega, kao i spoznaje da se sve vraća

Njemu, Allah je otkrio onima koji vjeruju u ove podstreke kako bi im bili potpuno jasni i kako bi ih spoznali odakle kliju u dušama ljudi i šta je to što ih pokreće u srcima... Allah je otkrio da je to šejtan.

Šejtan vas plaši neimaštinom i navraća vas da budete škrti, a Allah vam obećava oprost i nagradu Svoju; Allah je neizmjereno dobar i zna sve (2/268).

(On daruje znanje onome kome hoće, a onaj kome je znanje darovano - darovan je blagom neizmjernim. A shvatiti mogu samo oni koji su razumom obdareni (2/269).

Šejtan vas plaši siromaštvom i izaziva pohlepu u vašim dušama, požudu i lahkounnost. Šejtan vam naređuje sramna djela - a sramno djelo je svako griješenje koje prekoračuje granicu. Mada se sramno djelo proteže, uglavnom, na određenu vrstu griješenja, ipak, ono je sveobuhvatno. Strah od siromaštva naveo je narod u predislamskom periodu da kopaju živu žensku djecu. Ovo je jedna vrsta sramnog djela. Pohlepa za gomilanjem bogatstva navela je neke da su i kamatu koristili, i to je sramno djelo. Pa i strah od siromaštva zbog udjeljivanja na Božijem putu je također sramno djelo.

I dok vam šejtan obećava siromaštvo i naređuje da činite gnusna djela, Allah vam obećava oprost i darivanje:

A Allah vam obećava oprost i nagradu svoju (2/268).

Allah prvo stavlja oprost, a zatim neizmjereno dobro. Neizmjereno dobro je povrh oprosta. Ono obuhvata i davanje skrbi na ovoj zemlji i nagradu za davanja na Božijem putu i udjeljivanje.

Allah je neizmjereno dobar i zna sve (2/268).

Allah daje iz svoga neizmjernoga dobra. On zna šta se krije u grudima i šta pada na um ljudskoj svijesti. Allah ne daje samo imetak, ni oprost samo, nego daje i mudrost, mudrost vodi ka cilju i pravdi, vodi spoznaji uzročnosti i ciljeva, vodi svrsi i postavlja stvari na njihovo mjesto sa providnošću, viđenjem i spoznajom.

(On daruje znanje onome kome hoće, a onaj kome je znanje darovano - darovan je blagom neizmjernim (2/269).

Data mu je umjerenost i pravda tako da neće činiti sramna djela ni prekoračivati odredbe. Data mu je mogućnost spoznaje uzročnosti i ciljeva,

tako da neće zalutati u procjeni stvari. Data mu je sjajna providnost koja ga vodi ka dobru djelu u svim kretanjima i djelatnostima... To su brojna i raznovrsna dobra.

A shvatiti mogu samo oni koji su razumom obdareni (2/269).

Pametan čovjek, što znači razuman, to je onaj koji se stalno podsjeća a ne zaboravlja, upozorava a ne zanemaruje, ima u vidu a ne pribjegava zabludi. Ovo je uloga razuma koji stalno podsjeća na dobro i uputu, koji se koristi u životu tako da čovjek ne živi u zaboravu i nemarnosti.

Ovo znanje i mudrost Allah daje onome kome hoće. Ta mudrost vezana je za volju, htijenje Allaha (subhanehu). Mudrost i znanje su osnovni temelj u islamskoj koncepciji: sve predati apsolutnom i odabranom htijenju - volji Allaha... Istovremeno, Kur'an potvrđuje i drugu činjenicu, potvrđuje da svaki onaj koji želi uputu i koji nastoji da je ostvari i trudi se radi toga, Allah mu neće to zabraniti, nego će mu pomoći. *One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti; a Allah je, zaista, na strani onih koji dobra djela čine! (29/69).* Da bi se duševno smirio svaki onaj koji se usmjeri prema uputi Allahovoj, njemu će Allah dati uputu, mudrost i darovati ga svim tim dobrima.

Tu je i druga činjenica koju ćemo iznijeti prije nego što se zadržimo na riječima: *Šejtan vas plaši neimaštinom i navraća vas da budete škrti, a Allah vam obećava oprost i nagradu Svoju; Allah je neizmjereno dobar i zna sve, On daruje znanje onome kome hoće... (2/268-269).*

Pred čovjekom su dva pravca, trećeg nema. Put Allaha i put šejtana. Da sluša i povinuje se Allahovom obećanju ili da sluša i povinuje se obećanju šejtana. Ko ne ide Allahovim putem a čuje Njegovo obećanje, takav ide putem šejtana i sljedbenik je njegova obećanja... Postoji samo jedan program, program istine, program koga je propisao Allah. Svaki drugi program, program je šejtana.

Ovu činjenicu potvrđuje Časni Kur'an, ponavlja je i potvrđuje bezbroj puta kako ne bi preostao ni jedan dokaz za onoga ko hoće da skrene sa Allahovog programa a onda da ustvrdi da je to uputa i pravi put. Nema tu nikakve sumnje niti bilo šta prekriveno. Allah ili šejtan, program Allahov ili program šejtanov, put Allaha ili put šejtana, pa ako želi, neka izabere. *Da nevjernik ostane nevjernik poslije očigledna dokaza, i da vjernik ostane vjernik poslije očigledna dokaza... (8/42).* Nema nikakve sumnje, niti tame niti skrivenosti... može biti samo uputa ili zabluda. Istina je jedna, nije brojna. Pa šta poslije istine, ako neko traži, do zabluda.

Poslije ovoga, vraćamo se tekstom na dobrovoljno darivanje, na sadaku. Allah zna svakog ko dijeli, zna i ono što on dijeli, bila sadaka (dobrovoljno davanje) ili radi zavjeta, bilo tajno ili javno. I pošto On zna, iz toga proističe da će nagrađivati prema djelu i namjeri koja stoji iza toga djela.

Za sve što potrošite i što zavjetujete - Allah, sigurno, za to zna! - A nevaljalima neće niko moći pomoći. Lijepo je kad javno dajete milostinju, ali je za vas bolje ako je dajete siromasima kad niko ne vidi, i On će preći preko nekih vaših rđavih postupaka. - A Allah dobro zna ono što radite (2/270-271).

Ovo davanje obuhvata sve što izdvoji vlasnik iz svog imetka: bilo na ime zekjata, sadake ili dobrovoljnog priloga na putu džihada. Zavjet (*nezr*) je vrsta davanja koju udjelitelj sam preuzima na sebe kao obavezu da da onoliko koliko je to poznato. Zavjet može biti samo radi Allah i Njegova puta. Zavjet radi nekog drugoga je jedna vrsta širka - politeizma, kao što je npr. klanje koje su činili mušrici - politeisti svojim bogovima i totemima u raznim periodima džahilijeta.

Za sve što potrošite i što zavjetujete - Allah, sigurno, za to zna! (2/270).

Osjećaj vjernika da oko Allahovo (subhanehu) prati njegovu namjeru i nakanu, prati njegov pokret i rad, izaziva kod njega uzbudljive raznovrsne osjećaje, izaziva svijest o bogobožnosti i strah da ne padne u stanje licemjerstva ili formalnosti, izaziva osjećaj da ga ne obuhvati škrtost ili tvrdičluk, izaziva osjećaj i bojaznost da ga ne snađe strah od siromaštva ili obmane, osjećaj smirenosti u ispunjenje nagrade i pouzdanje, osjećaj zadovoljstva i mira zbog onoga što je radi Allaha uradio, pa Mu se zahvaljuje na blagodati koju mu je dao, izražavajući to ovim udjeljivanjem od onoga što mu je Allah dao.

Dok je onaj ko ne izvršava pravo koje proističe iz njemu dodijeljene blagodati i ne čini to radi Allaha i Njegovih robova i onaj koji sprječava dobro nakon što mu je Allah to učinio - nasilnik. Nasilje je učinio prema obavezi, prema ljudima i prema samom sebi.

... a nevaljalima neće niko moći pomoći (2/270).

Izvršavanje je pravda i pravičnost. Sprječavanje je nasilje i tiranija. Ljudi u ovom smislu dijele se u dvije grupe: Pravedna grupa koja izvršava svoje obaveze prema ugovoru s Allahom. Ona dijeli njoj date blagodati i zahvaljuje. Nasilna grupa krši ugovor s Allahom, ne daje ono što je obaveza i nije zahvalna ... *a nevaljalima neće niko moći pomoći (2/270).*

Potajno davanje sadake, bez manifestacije i kad se daje dobrovoljno bolje je i draže Allahu. Međutim, kada se daje sadaka koja je obavezna, njeno javno davanje znači pokornost Allahu. Širiti ovo davanje u javnosti je bolje. U Kur'anu stoji:

Lijepo je kad javno dajete milostinju, ali je za vas bolje ako je dajete siromasima kad niko ne vidi... (2/271). Ova dva slučaja govore svaki ponaosob, kako treba postupiti - zahvalno je jedno činiti na jedan način, a drugo na drugi. Ovakvi postupci pripremaju vjernika kako da mu se ponište grijesi.

... i On će preći preko nekih vaših rdavih postupaka (2/271).

Mobilise bogobožnost i ustručavanje u njihovim srcima, s jedne, i sigurnost i moral s druge strane, i povezuje namjerom i praksom u svim situacijama sa Allahom: *A Allah dobro zna ono što radite... (2/271).*

Nužno je pratiti cijelim tokom usmjeravanja na davanja i raznovrsnost načina privlačenja i odbijanja, da bismo upoznali dvije stvari: Prvo, dalekovidnost islama u spoznaji prirode ljudske duše i škrtost koja je prožima, zatim nužnosti potrebe ukazivanja na stalno njeno kretanje i mobilisanje da se izdigne iznad ove pohlepe i škrtosti, i uzdigne na častan nivo kakvog ga Allah želi ljudima; Drugo, kako se Kur'an suočava sa prirodom arapske sredine koja je općenito poznata po darežljivosti i plemenitosti, ali tom plemenitošću i darežljivošću mislilo se postići vlast, ugled i zahvalu ljudi, da bi se to prenosilo na sve strane. Nije bilo lahko da ih islam poduči da dijele bez očekivanja da im glas raste i zahvale ljudi za njihovo ovakvo dijeljenje bez ičega ovog, dijeljenje samo u ime Allaha, bez glasa među narodom. Zbog toga je i bilo potrebno dugo, dugo odgajanje i ulaganje mnogo truda i stalno napominjanje ostvarenja visokog cilja bez manifestacija u težnji oslobađanja starih navika.

Poslije upućivanja govora onima koji vjeruju, Kur'an se obraća Resulullahu, alejhi-s-selam, da bi potvrdio cio niz velikih istina koje snažno djeluju na postavljanje islamske koncepcije na njene pravne osnove i ispravnosti islamskog morala.

Ti nisi dužan da ih na pravi put izvedeš, Allah izvodi na pravi put onoga koga On hoće. Imetak koji udijelite drugima u vašu je korist, ono što udijelite drugima neka bude samo Allahu za ljubav - a ono što od imetka udijelite drugima nadoknadiće vam se potpuno, neće vam biti učinjeno krivo (2/272).

Prenosi od Ibn Ebi Hatema, njegovim senedom, od Ibn Abbasa (Allah im se smilovao), od Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, da je on naredivao da se milostinja dijeli samo muslimanima sve dok nije objavljen ovaj ajet: *Ti nisi dužan da ih na pravi put izvedeš... (2/272)*, pa je naredio da se milostinja poslije toga dijeli svakom ko je zatražio bez obzira na vjeru.

Pitanje srca, njihovih uputa i zabluda, nije u vlasti ni jednog Allahovog stvorenja, makar to bio i Resulullah, alejhi-s-selam, jer je to stvar Allahova. Ova srca su Njegov proizvod, njima suditi može samo On. Nad njima vlast pripada samo Allahu. Resulullah je zadužen samo da saopći, a uputa je u Allahovoj ruci. Daje je kome hoće, onome koga zna (subhanehu) da je zaslužuje i koji nastoji da je ostvari. Izuzimanje ovog pitanja iz kompetencije čovjeka potvrđuje činjenicu koja se mora ustaliti u osjećaju muslimana da traži uputu samo od Allaha, i da prima dokaze upute samo od Njega. Mogućnost se proširuje i na onog koji poziva u islam (Muhammeda, alejhi-s-selam), ali zbog tvrdoglavosti zalutalih, neka mu ne pada teško zbog njih dok ih poziva, dok je sažaljiv prema njima i čeka Božiju dozvolu za upućivanje njihovih srca na pravi put. Oni će biti upućeni onda kada Allah htjedne.

Ti nisi dužan da ih na pravi put izvedeš, Allah izvodi na pravi put koga On hoće (2/272).

Da budeš širokogrudan prema njima, da se obilato izlije na njih tvoja tolerancija, da im činiš dobro i da pružaš pomoć kad je traže od tebe, a što će biti s njima, to pripada Allahu. Nagrada onoga koji dijeli pripada samo Allahu.

U nastavku spoznajemo neke visoke, tolerantne i sjajne horizonte prema kojima islam uzdiže srca muslimana i uvježbava ih u tome. Islam ne potvrđuje samo princip vjerske slobode i ne samo da sprječava nasilno primanje vjere nego potvrđuje nešto daleko više od toga, potvrđuje humanu toleranciju koja izrasta iz Allahovog usmjerenja, potvrđuje pravo svih onih kojima je potrebna pomoć da je ostvare, ako nisu u ratnom stanju s muslimanskim društvom, bez obzira na njihovo vjersko opredjeljenje. Islam, također, potvrđuje da je nagrada onih koji je daju sačuvana kod

Allaha i u jednom i u drugom slučaju sve dotle dok se daje radi ostvarenja Božije ljubavi. To je veliki skok u ljudskom društvu kojeg čini samo islam i koji je, uistinu, poznat samo muslimanima.

... Imetak koji udijelite drugima u vašu je korist, ono što udijelite drugima neka bude samo Allahu za ljubav - a ono što od imetka udijelite drugima nadoknadiće vam se potpuno, neće vam biti učinjeno krivo (2/272).

Da ne propustimo smisao ovog navedenog osvrta u ovom ajetu koji govori o vjernicima kada udjeljuju:

... Ono što udijelite drugima neka bude samo Allahu za ljubav (2/272).

Ovo je samo slučaj sa vjernikom. On dijeli samo radi Allahove ljubavi. Ne dijeli zbog strasti ili nekog cilja. Kad dijeli, ne osvrće se šta će reći ljudi. Ne dijeli da bi pridobio ljude svojim dijeljenjem, da bi se uzdigao iznad njih i oholio. Ne dijeli ni da bi udobrovoljio vlast ili da bi mu ona dodijelila medalju. Dijeli samo za ljubav Allahovu, iskreno samo radi Njega, zatim smireno da bi mu Allah primio njegovu sadaku, i blagoslovio njegov imetak. Želi samo Allahovu nagradu i Njegov dar... Zadovoljan je sa dobrom i dobročinstvom Allaha kao Njegovom nagradom ljudima. Diže se i čisti onim što udjeljuje, a on još uvijek živi na ovoj zemlji, međutim, dar na onom svijetu poslije ovoga je bolji.

U tekstu se dalje govori kako će postupati onaj koji daje milostinju, iznosi se osjećajna, nježna, plemenita i časna slika zajednice vjernika, slika koja mobilise osjećaje, pokreće srca da spoznaju duše, slika onih kojima je potrebno pomoći pa da se ne shvati olahko, pa da im se pritekne u pomoć a ne čini našao i na štetu, slika (ljudi) koji ne prose niti traže.

... i to siromasima koji, zauzeti na Allahovu putu, nemaju vremena da zarađuju pa onaj koji nije u to upućen misli da su, zbog skromnosti, imućni; poznaješ ih po izgledu njihovu, oni proseći ne dodijavaju ljudima. - A ono što od imetka drugima date - Allah, sigurno, za to zna (2/273).

Ovaj inspirativni opis govori o grupi muhadžira koji su ostavili iza sebe svoje imetke i svoje porodice, nastanili se u Medini i posvetili se borbi na Allahovom putu, zaštititi Resulullaha, alejhi-s-selam, živeći smješteni na sofe (*ehl-i sofa*) kao stražari pred prostorijama Resulullaha, alejhi-s-selam, tako da mu niko od neprijatelja ne može prići. Bili su zauzeti džihadom i nisu se mogli baviti drugom trgovinom ni zaradom. Pa i pored toga, nisu prosili od ljudi ništa. Praveći se da žive ugodno tako da onaj koji ne zna njihovu situaciju misli da su bogati; oni zbog svoje skromnosti ne

izražavaju svoje potrebe. Za njihovu pravu situaciju može spoznati samo onaj koji to dobro razmotri.

Međutim, tekst ima opću poruku. Primjenjuje se i na druge kroza sva vremena. Primjenjuje se na plemenite siromahe koje su uvjeti odvojili i prisilili da ne mogu za sebe raditi. Njihova plemenitost im ne dozvoljava da mole za pomoć. Oni se prave da žive udobno kako ne bi ispoljili svoju potrebu. Obzirom na ono što oni ispoljavaju, neupućen misli da su oni bogati, dok osjetljivi, oštroumnii, dalekovidni i onaj ko ih posmatra otvorenim očima, spoznat će šta stoji iza tog njihovog pokazivanja da žive ugodno. Duševni osjećaji javljaju se na njihovim licima, a oni okolo idu i ne pokazuju to zbog stida.

Ovo je jako djelotvorna slika, slika koju ocrtava kratak tekst za taj plemeniti uzorak čovjeka. To je kompletna slika zasnovana na stidu. Svaka rečenica dotaknuta perom skoro da ocrtava znake i crte i oličava osjećaje i uzbuđenja. Čovjek skoro i da ne završi predstaviti sebi tu sliku, pojavit će mu se ta lica i te osobe kao da ih on posmatra. Ovo je metod Kur'ana u ocrtavanju ljudskog uzorka. Čovjeku se čini da slika pulsira i da je živa.

Ovi plemeniti siromasi pokrivaju potrebu tako sjetno kao da pokrivaju sramni dio tijela. Njima se udijeliti može samo tajno i sa puno obzira da se ne bi povrijedilo njihovo ustezanje i plemenitost. Pogovor podsjeća da se sadaka dijeli u punoj tajnosti uvjeravajući one koji je dijele da je Allahu sve to poznato i da On za to nagrađuje.

... a ono što od imetka drugima date - Allah, sigurno, za to zna (2/273).

Samo je Allah Taj koji zna tajne. Ni jedno dobro kod Njega se ne gubi.

Najzad, pravilnik o dobrovoljnom davanju (sadaki) u ovoj cjelini završava općim tekstom koji obuhvata sve vrste davanja, i odnosi se na sve vrijeme davanja. Prema općoj odredbi, tekst obuhvata i svakog davaoca radi Allahove ljubavi.

Oni koji udjeljuju imanja svoja noću i danju, tajno i javno, dobiće nagradu od Gospodara svoga; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati (2/274).

U ovom završetku javlja se skladnost u općenitosti teksta i njegovoj kompleksnosti podjednako u početku ajeta i na kraju. Kao da su ti ajeti posljednje kompletno i kratko upozorenje.

Oni koji udjeljuju imanja svoja... (2/274).

Eto ovako, uzevši općenito, obuhvata sve vrste imetka.

... Noću i danju, tajno i javno... (2/274).

Da obuhvati sva vremena i sve institucije kada treba dijeliti.

... Dobiće nagradu od Gospodara svoga... (2/274).

Općenito kroz umnožavanje, imetak, blagoslov života, nagradu na Ahiretu i Allahovo zadovoljstvo.

... I ničega se oni neće bojati i na za čim oni neće tugovati... (2/274).

Nema straha ni od kakvog zastrašivača, nema tuge ni od koga koji nameće tugu ni na ovom ni na onom svijetu...

Ovo je skladnost na završetku stalnog statuta koji nudi tu kompleksnost i sveobuhvatnost.

Islam ne insistira da uspostavi život svog stanovništva na davanju (pomoći). Njegov sistem počiva prije svega na olakšanju, iznalaženju posla svakom sposobnom radi opskrbljenja, na pravičnoj raspodjeli bogatstva među stanovništvom, uspostavljajući ovu raspodjelu na istini i pravdi imajući u vidu uloženi trud i nagradu, ali postoje situacije iznimnih slučajeva koji se rješavaju upravo sadakom (davanjem) - jednom u formi sadake koju ubire jednom godišnje muslimanska država kao obavezno davanje, sprovodeći na taj način Allahov zakon. Država, samo ona, ima pravo na ubiranje ovog davanja. Ovo je veoma važan izvor prihoda muslimanske zemlje. Jednom, u neograničenom iznosu, milostinju koju daju bogati muslimani direktno siromašnima, vodeći računa o etici o kojoj je ranije bilo riječi i osiguranju skromnosti onih koji uzimaju milostinju. Ovaj ajet je jasna slika ovog sažaljenja. To sažaljenje islam njeguje u dušama muslimana. I kada se neko od njih susteže da pita, a nema dovoljno za život, daje mu se.

Buhari prenosi svojim lancem prenošenja od Ata'a b. Jesara i Abdurrahmana ibn Ebi Amrea da su rekli:

Čuli smo Ebu Hurejrea gdje kaže: Resulullah je rekao: "Nije bijednik onaj koji ima hurmu ili dvije hurme, niti onaj koji ima zalogaj ili dva zalogaja, nego je bijednik onaj koji se ustručava da moli".. Pročitajte, ako hoćete, tj. Allahove riječi:

Oni proseći ne dodijavaju ljudima (2/273).

Prenosi Imam-i Ahmed: Kazao nam je Ebu Bekr Hanefi, prenio nam je Abdulhamid ibn Džafer od svog oca, od nekog čovjeka iz plemena Muzejna da mu je majka rekla: "Zar nećeš izaći i tražiti od Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, kao što to čine ljudi. Ja sam izašao da ga zamolim. Zatekao sam ga gdje govori prisutnima: "Ko traži oprost od Allaha, Allah će mu oprostiti. Ko traži da mu Allah dadne (obogati), Allah će mu to dati. Ko prosi od ljudi a ima koliko pet oka (hrane), takav prosi nasrtljivo." Tada sam rekao sam sebi. Moja deva koju imam, bolja je od pet oka. Momak zaposlen kod mene ima drugu devu i ona je bolja od pet oka, pa sam se vratio i nisam ništa zatražio."

Hafiz Taberani prenosi svojim lancem prenošenja, od Muhammeda ibn Sirin koji kaže da je Haris prenio nekom Kurejšiji koji je bio u Siriji, da je Ebu Zerr bio siromašan, i da mu je ovaj Kurejšija poslao 300 zlatnika, a on odgovori, dodaje ovaj Kurejšija: Mislim da niko nije blaže postupio prema njemu od mene ali čuo sam Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, gdje kaže: "Ko prosi a ima četrdeset drahmi, on dosađuje ljudima", a porodica Ebu Zerra ima četrdeset drahmi... ovcu i dvojicu sluga...

Islam je kompletan sistem čiji i propisi i usmjeravanja i zakoni djeluju jedinstveno. Među njima nema dijeljenja niti međusobnog razilaženja. Islam postavlja svoj sistem da svi djeluju istovremeno, dopunjuju se i usklađuju. Tako je utvrdio jedinstveno islamsko društvo da je u svijetu nepoznat drugi sistem njemu sličan.

«الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ، ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا: إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا. وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا. فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَاتَّبَعَهَا فَلَهُ مَاسَلَفٌ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ؛ وَ مَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ * يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزِيلِ الصَّدَقَاتِ، وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ»

« إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ، وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ، وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ * فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ؛ وَإِن تُبْتِغُوا فَلََكُمْ رُوُسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ * وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ ؛ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ، ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ . وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ » ..

Oni koji se kamatom bave dići će se kao što će se dići onaj koga je dodirom šejtan izbezumio, zato što su govorili: "Kamata je isto što i trgovina." A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu. Onome do koga dopre pouka Gospodara njegova - pa se okani, njegovo je ono što je prije stekao, njegov slučaj će Allah rješavati; a oni koji opet to učine - biće stanovnici džehennema, u njemu će vječno ostati (2/275).

Allah uništava kamatu, a unapređuje milosrđa. Allah ne voli ni jednog nevjernika, grešnika (2/276).

One koji vjeruju i čine dobra djela i molitvu obavljaju i zekat daju čeka nagrada kod Gospodara njihova; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati (2/277).

O vjernici, bojte se Allaha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici (2/278).

Ako ne učinite, eto vam, onda, nek znate, - rata od Allaha i Poslanika Njegova! A ako se pokajete, ostaće vam glavnice od imetaka vaših, neće te nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti (2/279).

A ako je u nevolji, onda pričekajte dok bude imao; a još vam je bolje, nek znate, da dug poklonite (2/280).

I bojte se Dana kad ćete se svi Allahu vratiti, kad će se svakome ono što je zaslužio isplatiti, - nikome krivo neće učinjeno biti (2/281).

Drugi postupak nasuprot sadake čiji je pravilnik izložen u prošloj cjelini... mračni i opaki postupak, a to je kamata.

Sadaka je dobrovoljno davanje i darežljivost, čišćenje i pročišćavanje, saradnja i tolerancija... a kamata je škrtost, prljavština i nečistoća, egoizam i sebičnost.

Sadaka je ustupanje imetka bez nadoknade i povratka, a kamata traženje da se povрати dug i s dugom strogo zabranjeni dodatak koji se otkida od truda dužnika ili od samog njegovog mesa, otkida se od njegovog truda ako je radio s tim sredstvima koje je pozajmio i zaradio zahvaljujući svom radu i trudu; otkida se od njegova mesa ako nije zaradio ili ako je izgubio, ili ako je uzeo sredstva da bi sebe i svoju porodicu prehranio i, jasno, nije time ništa zaradio.

Uostalom, to je kamata - drugi postupak nasuprot sadake... Mračni i opaki postupak!

Zbog toga se u tekstu Kur'ana govori o kamati neposredno poslije izlaganja čestitog, darežljivog, čistog, omiljenog i plemenitog lijepog postupka. U tekstu se izlaže potpuno odvojeno da bi se otkrilo šta se sve ružno i grozno krije u primjeni kamate, kakva se okrutnost i zlo krije u srcu i u društvu, kava smutnja na zemlji i kakvo upropašćavanje ljudi.

Ni jedna tako strašna naredba, koja se odnosi na nešto što je islam želio dokinuti, nije bila tako strašna kao što je odredba koja se odnosi na kamatu. Ni jedna prijetnja nije bila izražena tako strogim riječima i misaono kao što je prijetnja koja se odnosi na slučaj kamate, bilo da je ta prijetnja izložena u ovim ajetima ili u drugim, na drugim mjestima. Allahu pripada opća mudrost. Kamata je svojevremeno u predislamskom periodu nosila u sebi ulogu smutnje i zla. Nakazni, ružni i mračni elementi toga zla nisu bili izraženi u društvu predislamskog perioda, tako uočljivo kao danas u našem savremenom svijetu, niti su čirevi i bubuljice na tom ružnom licu bile sve otkrivene, niti se pojavile kao što su se pojavile danas u društvu. Ovaj strašni početni napad u ajetima na ovaj mrski sistem otkriva danas pravi smisao o svjetlu bolne realnosti u životu ljudi, realnosti koja se razotkrila daleko više nego što je bila u predislamskom periodu. Svako ko želi da spozna i da razmišlja o Allahovoj mudrosti, veličini ove vjere, savršenstvu ovog programa i do u detalje razrađenog ovog sistema, spoznat će danas kroz sve to, što nisu mogli spoznati ljudi koji su se suočili sa ovim tekstovima tada po prvi put. Pred čovjekom je danas realnost svijeta što potvrđuje svaka riječ na živopisan, direktan i realan način.

Zalutalo čovječanstvo koje ždere kamatu i oslanja se na nju, gradi na njoj razarajuće i uništavajuće nesreće primjenjujući ovaj sistem kamata što se odražava na njihovu moralnost, vjeru, zdravlje i privredu. Istovremeno, društvo se izlaže ratu sa Allahom, ratu koji izlijeva na njih osvetu i kaznu, i na pojedince, i na društvo, i na narode i na nacije, koje ne uzimaju ovo upozorenje u obzir, niti se trijezne.

I kada je tekst u prošloj cjelini izlagao pravilnik o sadaki, on je izlagao i osnovicu društvenog i privrednog sistema kakvog želi Allah muslimanskom društvu, i kakvog želi čovječanstvu da bi se koristilo i rahmetom koji nudi ovaj sistem, nasuprot ovog drugog sistema koji počiva na kamatnom ružnom principu...

To su dva sistema jedan nasuprot drugog, islamski sistem i kamatni sistem. Ova dva sistema ne mogu se susresti ni u poimanju, ni u osnovi, ni u ostvarenim rezultatima. Svaki od njih počiva na takvom poimanju života i ciljeva koji se protive potpuno jedan drugome, a završavaju se i sa rezultatima u životu čovjeka, rezultatima koji se potpuno razlikuju jedan od drugoga. Zbog toga ovaj strašni napad na kamatu i ova strašna prijetnja.

Islam uspostavlja ovaj privredni sistem života u cjelini na koncepcijama koje uspostavljaju realnu istinu u ovom bitku. Islam uspostavlja ovaj privredni sistem na principu koji ističe da je Allah (subhanehu) Stvoritelj ovog Kosmosa. On je Stvoritelj ove zemlje i ovog čovjeka i On je poklonio svemu što postoji njegovo postojanje.

Islamski privredni sistem počiva na principu da je Allah (subhanehu) Gospodar svega što postoji, da je On tome što postoji dao da postoji, da je ljudski rod učinio zastupnikom na ovoj zemlji i omogućio mu da koristi opskrbu, hranu, moć i energiju koju je pohranio njemu na zemlji ali pod obavezom i uvjetom. Ovo široko kraljevstvo nije mu propustilo da gospodari na način anarhije, da čini što hoće i kako hoće, nego mu je dao zastupništvo u okviru jasnih odrednica, dao mu je zastupništvo pod uvjetom da postupa u hilafetstvu skladno Allahovom programu i Njegovom zakonu. I sve što se dogodi i što on uradi, svi njegovi ugovori, postupci, etičko ponašanje i ibadet, ukoliko su skladni sa ovim dogovorom, onda je to ispravno i sprovodljivo. A sve što se dogodi od strane čovjeka suprotno uvjetima tog dogovora, to je neispravno i obustavljivo. I ako to čovjek realizuje na silu, u tom slučaju sam čovjek čini nasilje i agresiju koje ne prihvaća ni Allah ni oni koji vjeruju u Allaha. Sudstvo na zemlji, kao što je slučaj i sudstva u Kosmosu, pripada jedino Allahu, a ljudi, i onaj koji sudi i onaj kome se sudi, traže pomoć u svom sudstvu kod realizacije u

Allahovom zakonu i Njegovu programu. U cjelini, oni nemaju prava da iskoče iz ovog programa jer su oni samo zastupnici na zemlji pod uvjetom i ugovorom. Oni nisu gospodari i stvoritelji svega onoga čime raspolažu.

Među paragrafima ovog ugovora je i odredba da solidarnost vlada među vjernicima, da su ljudi jedni drugima prijatelji, da se oni koriste Allahovom opskrbom koju je On njima dao na principu ove solidarnosti a ne na principu apsolutne zajedničke podjele, kao što kaže marksizam. Dao im je na osnovu ograničenog individualnog vlasništva. Kome Allah dadne obilje, On ga je nagradio iz svoga obilja. Istovremeno, On obavezuje svakoga da radi prema svojoj moći i sposobnosti, da radi ono što mu je Allah omogućio. Na taj način da niko ne bude na teret drugome, na teret svoga brata ili društva pošto je sposoban da radi kao što smo to ranije rekli. Allah je zekjat propisao kao ograničenu obavezu na imetak, a sadaka je dobrovoljna i nije ograničena.

Muslimani su obavezni također da se pridržavaju nijeta i umjerenosti, da se klone previšeg trošenja i pretjerivanja kod udjeljivanja Allahovog dara kojeg im je On dao, da se klone pretjeranosti u uživanju u ugodnostima koje su im halal, da njihova potreba za potrošnjom sredstava i ugodnost bude u granicama umjerenosti, da ono što pretekne bude podvrgnuto zekjatu (obaveznom dijeljenju) i sadaki (dobrovoljnom davanju). Posebno se od vjernika traži da oplođava svoja sredstva i umnožava ih.

Od vjernika se traži da se koriste, pri uvećavanju svoga imetka, sredstvima koja neće prouzrokovati mučenje i štetu drugima niti da korištenje tih sredstava bude ometalo sticanje opskrbe drugih ljudi i kruženje sredstava na najsveobuhvatniji način.

... da ne bi prelazio samo iz ruku u ruke bogataša vaših (59/7).

Od muslimana se traži čistota u namjeri i radu, čistota u sredstvu i cilju. Dati su im propisi kod razvoja imetka koji im onemogućavaju da koriste bogatstvo i imetak u svrhu uznemiravanja savjesti pojedinca i narušavanja etike ili uznemiravanja normalnog života društva i njegovog egzistiranja.⁶

Sve ovo je postavljeno na osnovi idealnog poimanja realnosti u ovom bitku i ugovoru zastupništva koji prosuđuje svaki postupak čovjeka zastupnika u ovom velikom prostranstvu.

⁶Vidi više u poglavlju *Sijasetu-l-mal* u djelu *Al-'adalatu-l-idžtima'ijje fi-l-islam*.

Da odmah naglasimo, kamata se praktično sukobljava od samog početka sa pravilima vjerničke koncepcije. Sistem koji počiva na svakoj drugoj koncepciji je sistem koji ne obraća nikakvu pažnju na stavove vjere. Prema tome, takav sistem ne gaji nikakvu zaštitu principa, ciljeve i etike koje želi Allah ljudskom rodu da na njima uspostave ljudi svoj život.

Kamatni sistem se od početka bazira na principu koji nema nikakve veze sa Božijim htijenjem i ljudskim životom. Nosioci kamatnog sistema kažu da je čovjek gospodar ove zemlje od početka, da on nije ograničen ugovorom s Božije strane, niti je obavezan da slijedi Njegove odredbe.

Čovjek je slobodan, prema učenju ovog sistema, u bezgraničnom korištenju sredstava da bi došao do imetka. Čovjek je slobodan na svome putu kako da svoj imetak uveća kao što je slobodan i kako da ga koristi i uživa. Kod ovog postupka on nije vezan ugovorom sa Allahom niti bilo kakvim uvjetom, nije vezan ni sa interesom drugih ljudi. Zatim ne uzima u obzir ni to što će on mučiti i uznemiravati milione ljudi ako će njemu taj postupak omogućiti da uveća svoj kapital. Katkada se pozitivni zakoni umiješaju u definisanje ove slobode, djelimično, kod ograničenja npr. iznosa kamate i da bi se spriječile razne vrste obmane, plijena pljačke i štete drugom. Međutim, ovo miješanje je toliko skromno da to ljudi sami po sebi čine, na što ih navode same njihove želje, a ne radi nekog stalnog principa obaveznog, nametnutog od strane Božije vlasti.

Ovaj kamatni sistem počiva, također, na osnovi pogriješnog poimanja a to je da je krajnji cilj ljudskog bitka ostvarenje bogatstva bez obzira na upotrijebljena sredstva, njegovo korištenje i uživanje u tom bogatstvu na način kako se čovjeku prohtije, zatim na požudi sakupljanja sredstava i uživanja u njima. Na putu ostvarenja toga, kamatni sistem zakopava svaki princip i svaki interes drugog.

Na kraju, ovaj postupak izgrađuje takav sistem koji potpuno ništi čovječanstvo, nanosi mu poteškoće u životu bilo da se radi o pojedincu, društvima, zemljama ili narodima. Sve to čini radi interesa lihvara, ruši čovječanstvo, etički, psihički i nervno, izaziva nered u opticanju sredstava i privrednom razvoju. Završava uvijek, kao što je slučaj u ovom stoljeću, koncentracijom stvarne vlasti i praktičnog njenog sprovođenja nad cijelim čovječanstvom u rukama najniže i najgore grupe ljudi, grupe koja ni najmanje ne vodi računa o čovječanstvu, koja se ne pridržavaju nikakvih ugovora niti časti. To su oni koji zadužuju ljude pojedinačno, a zadužuju i vlade i narod i unutar i izvan svojih zemalja. Njima se vraća stvarni plod

cjelokupnog ljudskog truda, muke ljudi, njihovog znoja i krvi u formi kamatne stope, a za to nisu uložili ni najmanje truda.

Ovi ljudi ne gospodare samo sredstvima nego gospodare i utjecajem pa sprovode vlast. Pošto oni ne priznaju nikakve principe, nikakav morl, niti imaju vjerske koncepcije ili etike, štaviše, oni ismijavaju vjerske i etičke ideale i principe, to oni po prirodi koriste ovaj ogromni utjecaj s kojim raspolažu u svrhu izgradnje takve situacije, takvih ideja i projekata koji će im omogućiti da povećaju eksploataciju drugoga. Na putu svojih požuda, niskosti i svojih ciljeva oni neće stati. Najčešće sredstvo kojim se služe je etičko upropaštavanje čovječanstva, njegovo bacanje u smrdljivu kaljužu uživanja i strasti, za koje će mnogi dati i posljednju paru koju imaju, bacajući je u zamke i šaltere. To se sve odvija sa dominacijom u tokovima svjetske privrede, shodno strogo njihovom interesu, bez obzira koliko to vodilo poznatim kružnim krizama u svijetu privrede i bez obzira koliko to vodilo ka devijaciji industrijske proizvodnje i odstupanju od onoga u čemu je interes ljudskog društva ka interesu finansijera - lihvara u čijim su se rukama koncentrisali konci cjelokupnog ljudskog bogatstva.

Katastrofa koja se zbila u moderno doba nije bila u tako groznoj formi u predislamskom periodu. To je katastrofa koju čine ovi lihvari koji su bili predstavljeni u to drevno vrijeme u formi pojedinaca ili finansijskih kuća, slično kao što se sada javljaju u obliku osnivača savremenih banaka. Ovi lihvari uspjeli su sa svojom ogromnom zaplašujućom vlašću koncentrisanom u aparatu vlasti u zemlji i izvan zemlje i uz pomoć medija s kojima raspolažu na sve strane po svijetu (štampe, knjiga, univerziteta, profesora, radiostanica, filmskih kuća itd.), uspjeli su da izgrade svjetski mozak među bijednim masama čovječanstva čije kosti i meso jedu ti lihvari, piju njihov znoj i krv u sjeni bankarskog sistema. Ovaj svjetski mozak potčinjen je ogavnoj i otrovnoj propagandi da je kamata prirodni i logični sistem, zatim zdrava osnova bez koje nema privrednog razvoja, da je ovaj civilizacijski napredak na Zapadu bio blagoslov ovog sistema i njegove valjanosti, da oni koji žele da ga pokvare jesu grupa fantastičara - neradnika, koji se isključivo oslanjaju u svojoj teoriji samo na etičko gledanje i fantaziju koja nema nikakvog uporišta u realnosti. Ta grupa bila bi glavni razlog cjelokupnom neuspjehu privrednog sistema, kad bi bilo dozvoljeno da se umiješa u privredni sistem. Ponekad bivaju izloženi oni koji kritikuju vladajući kamatni sistem ismijavanju ljudi koji su i sami zaista žrtve upravo ovog sistema, isto kao što je njegova žrtva i svjetska privreda koju su prisilile bande svjetskih lihvara da se odvija samo na neprirodan način. Svjetska privreda izložena je povremenim organizovanim potresima

i umjesto da bude od koristi cijelom čovječanstvu, ona ide u prilog male šake vukova.

Kamatni sistem je sistem koji doživljava ukore i sa čisto privrednog stanovišta. Na to njeno zlo i mahane ukazali su i neki zapadnjaci, profesori ekonomije, mada su i sami odrasli u okrilju tog sistema. Njihovi umovi i njihova kultura ispijali su te otrove koje je unijela finansijska banda u sve vidove kulture, poimanja i etike. U predvodnici ovih profesora koji upućuju svoje prigovore ovom sistemu sa čisto privrednog stanovišta nalazi se i dr Šaht, Nijemac i raniji direktor njemačke Rajh banke. Na jednom od svojih predavanja u Damasku održanom 1953. godine, između ostalog, on kaže da bankarski sistem sa matematičkog stanovišta jasno očituje da sva materijalna bogatstva na Zemlji odlaze u ruke vrlo malog broja ovih lihvara. Ovo se da objasniti na taj način što zajmodavac lihvar zarađuje uvijek u svakom poslu, dok je dužnik izložen čas zaradi, čas gubitku. Ovo znači da na kraju materijalna sredstva moraju dospjeti, imajući u vidu matematičke operacije, u ruke onih koji stalno zarađuju. Ovo stanovište je na putu da se u cjelini ostvari. Većina sredstava u svijetu sada je stvarno svojina nekolicine hiljada ljudi, dok svi posjednici, svi vlasnici fabrika koji uzimaju kredite iz banaka, svi radnici i ostali, oni nisu ništa drugo do faktori koji rade za račun vlasnika krupnog kapitala koji jedu plod muka ovih hiljada ljudi.

Nije ovo sve što čini kamata. Uspostavljanje privrednog sistema na kamatnoj osnovi čini odnose između vlasnika sredstava i radnika bilo u trgovini ili industriji, odnosima hazardne igre (kocke) i stalnih svađa. Ovaj lihvar nastoji da ostvari što veći profit i drži sredstva u rukama kako bi povećao pritisak na trgovinu i industriju da ovise o njemu i na taj način podiže kamatu. Takav postupak rasta teče stalno dok radnici u trgovini i industriji ne primijete da oni nemaju nikakve koristi od upotrebe ovog kapitala jer im ne dostiže da ispune ni kamatu, a kamoli da im nešto preostane. Tada se koncentrišu na jedno mjesto ogromna sredstva koja se koriste u oblastima u kojima rade milioni, opada proizvodnja u fabrikama, radnici se otpuštaju s posla, a kupovna moć se sve više smanjuje. Kada stvar dostiže ovaj stepen i lihvari osjete da je potražnja sredstava opala ili potpuno stala, oni obaraju kamatnu stopu jer su na to prisiljeni. Radnici u fabrikama i trgovini ponovo pohrle za kreditima i život se ponovo vraća u normalu i blagostanje... Tako neprestano dolazi do povremenih svjetskih privrednih kriza, a ljudi u njima kruže kao puštena stada na paši.

Svi potrošači plaćaju indirektno porez ovim lihvarima. Prema tome, industrijalci i trgovci plaćaju procenat, na sredstva koja su uzeli uz kamatu

iz džepa potrošača. Oni povećavaju cijenu potrošačke robe i raspodjeljuju na stanovnike kako bi se kasnije sredstva slila u džepove ovih lihvara. Sredstva koja uzimaju vlade kao kredit od banaka radi oporavka zemlje i projekta izgradnje - i to snose građani i vraćaju bankama koje su dale kredite, jer su ove vlade prisiljene da raspišu tada nove dodatne poreze da bi pokrile ove dugove i kamatu na ta sredstva. Prema tome, svaka osoba te zemlje učestvuje u plaćanju ovog nameta (džizije) lihvarima na kraju kruženja ovih sredstava. Malo kada da se stvar završi na ovome, malo kada je to kraj eksploatacije, nego zbog toga nastaju katkada i ratni sukobi.

Mi ovdje *U okrilju Kur'ana* nećemo pobrojati sve mahane kamatnog sistema jer to zahtijeva posebna istraživanja.⁷ Mi ćemo se zadovoljiti ovim, ali i da ukratko ukažemo onima koji hoće da budu muslimani na nekoliko činjenica zbog čega islam osuđuje mrski kamatni sistem.

Prva činjenica koju bi morao imati na umu svaki musliman jeste da nema islama tamo gdje postoji kamatni sistem i sve što bi mogli reći vjerski predstavnici, oni koji izdaju svoje sudove, *fetve*, osim ovoga bilo bi obmana i prijevara. Osnova islamske koncepcije, kao što smo rekli, sudara se direktno s kamatnim sistemom, sa njegovim praktičnim rezultatima u životu ljudi, sudara se sa poimanjem lihvara i njihovom etikom.

Druga činjenica, kamatni sistem je nesreća za čovječanstvo, ne samo za njegovu vjeru, moral i njegovo poimanje života nego je nesreća i za njegov privredni i praktični život. To je najgrozniji sistem koji potpuno ruši sreću čovječanstva, remeti njegovu skladnost u razvoju, uprkos formalnoj ugladenosti koja zavarava čovjeka i koja izgleda kao da pomaže kroz ovaj sistem općem privrednom razvoju.

Treća činjenica, etički i radni sistem u islamu su potpuno međusobno povezani. Čovjek je u svojim postupcima čvrsto vezan za ugovor zastupništva na Zemlji i uvjete tog ugovora. Čovjek je stavljen na kušnju, ispit i provjeru u svakoj aktivnosti koju obavlja u svom životu. Njemu će na kraju biti i obračunato prema tome. Ovo znači da ne postoji etički sistem sam po sebi, ni radni sistem sam po sebi, nego ta dva sistema čine aktivnost čovjeka. I jedno i drugo su ibadet, na osnovu čega će čovjek biti nagrađen ako čini dobro, a kažnjen ako čini zlo. Islamska ekonomija neće biti uspješna ako ne počiva na etici. Etika nije nafila (nešto što čovjek čini dobrovoljno), bez koje može nekada biti a da mu rad bude uspješan.

⁷Vidi višće: Mevdudi, O kamati i osnovama privređivanja u islamu i savremenim sistemima.

Četvrta činjenica, kamatna suradnja ne može postojati a da ne pokvari savjest svakog pojedinca, njegov moral i osjećaj prema drugom čovjeku u društvu, ne može biti a da ne unese smutnju u kolektivni ljudski život i solidarnost društva duhom zla, pohlepe, laži, tako rečeno, igrom na sreću općenito. Ta kamatna suradnja u najnovije vrijeme smatra se prvim i glavnim pokretačem usmjeravanja kapitala ka najobuhvatnijem načinu eksploatacije kako bi mogao pozajmljeni kapital uz kamatu ostvariti zagarantiranu dobit, da ispuní kamatnu stopu i da ostane nešto od toga i za dužnika. Osim toga, kamatna suradnja je i direktni pokretač iskorištavanja sredstava u prljavim filmovima, novinarstvu, plesovima, kabareima, bijelom roblju i ostalim djelatnostima koje direktno narušavaju ljudski moral. Uzeta sredstva na ime kamate nemaju za cilj da grade najkorisnije projekte čovječanstvu, nego da ostvare najveću dobit, pa makar ta dobit stizala i kroz eksploataciju najnižih instinkata i sklonosti. Ovo se danas primjećuje svugdje u svijetu. Glavni uzrok tome je kamatna transakcija.

Peta činjenica, islam je kompletan sistem. On zabranjuje kamatnu transakciju. Cjelokupno njegovo uređenje počiva bez kamate. Islam organizira takav društveni život da nema potrebe ni za kakvim kamatnim transakcijama, koje remete društveni razvoj privrede i odražavaju se na čovjeku - prognaniku.

Šesta činjenica, islam, kada mu se omogući da organizira život prema svojoj koncepciji i programu, neće trebati, kod odbacivanja kamatne transakcije, da uništi preduzeća i potrebne organe i institucije za razvoj privrednog savremenog života, čiji je razvoj normalan i prirodan, nego će samo taj privredni sistem očistiti od prljavština kamate, zatim će ga pustiti da radi skladno prirodnom i zdravom razvoju, da radi prema drugim i zdravim pravilima. U prve ove institucije spadaju banke i kompanije i druge savremene privredne organizacije.

Sedma činjenica, a ona je najvažnija: to je činjenica koja govori o nužnosti vjerovanja ko hoće da bude musliman, koja govori da je nemoguće ideološki shvatiti da Allah nešto zabranjuje bez čega ne bi mogao opstati ljudski život, ni napredovati bez toga, isto kao što je nemoguće ideološki shvatiti da bude nešto ružno, a istovremeno neminovno i potrebno za uspostavljanje života i njegova razvoja... Allah (subhanehu) Stvoritelj je ovog života. On je dao zastupništvo čovjeku na ovom svijetu. On je taj koji daje naredbu za razvoj i napredak života. On je taj koji hoće ovo sve, koji daje da se odvija sve po Njegovom htijenju. Prema tome, nemoguće je, prema poimanju muslimana, da postoji nešto što je Allah zabranio a bez čega nema ljudskog života, ni napretka bez

njega, odnosno, da bude nešto što ne valja, što je ružno, a da je neminovno za život i njegov razvoj. Takvo poimanje bilo bi loše poimanje, loše razumijevanje i otvorena, ružna i nasilnička propaganda koja neumorno širi ideju među pokoljenjima, da je kamata neophodna za privredni i civilizacijski razvoj, da je kamatni sistem prirodni sistem. Ubacivanje ove neistinite koncepcije u opće kulturne krugove i izvore ljudske spoznaje širom svijeta... zatim uspostavljanje savremenog života na ovoj osnovi uz pomoć finansijskih kuća i lihvara, nemogućnost poimanja uspostavljanja novog života na bilo kakvoj drugoj osnovi, proističe prije svega iz nepostojanja vjerovanja, proističe iz slobodnog načina razmišljanja i nemoći tog razmišljanja, da se čovjek oslobodi te varke na čemu su predano radili ovi lihvari, da to vjerovanje usade i učvrste, radeći na tome svim svojim snagama i sposobnostima, da to provedu i unutar vlada širom svijeta, koristeći za to posebno javne svjetske medije.

Osma činjenica je da je nemoguće uspostaviti privredni svjetski sistem bilo danas ili sutra na nekom drugom sistemu osim kamatnom. Ovo je čista izmišljotina ili, bolje rečeno, totalna laž koja živi zahvaljujući djelovanju ogromnog aparata kojeg koriste korisnici da se održi takav sistem. Međutim, kad god bude bila dobra namjera i kad odluči čovječanstvo ili Umma, islamski svijet, da istrgne svoju slobodu iz pesnice lihvarske bande i zaželi sebi dobro, sreću i blagodat, uz moralno lično pročišćavanje i pročišćavanje društva, tada će mogućnost biti otvorena za uspostavljanje drugog, pravog sistema, kojeg i Allah želi čovječanstvu, i koji bi se stvarno primjenjivao, i u sjenci tog sistema razvijao život kome će se omogućiti napredak pod nadzorom ovog Božijeg sistema, i u njegovoj sjeni, kad bi ljudi došli do pameti i uputili se.

Mi nećemo ovdje detaljno govoriti o načinu njegove primjene i njegovim sredstvima. Dovoljno nam je da na to ukratko ukažemo.⁸ Jasno je rečeno da grozota kamatne djelatnosti nije nikakva neminovnost za privredni život, da je čovječanstvo bilo skrenulo od programa mnogo ranije, dok islam nije povratio taj program. To je isto ono čovječanstvo koje je danas skrenulo i odstupilo od Pravog Puta. Ono će se popraviti tek kada se vrati na zdravi ispravan i od milosti dati program.

⁸O ovome se može više vidjeti u naučnim raspravama u ranije citiranom djelu od Mevdudija.

Da vidimo kakve je mjere preduzeo islam, kakvu je revoluciju učinio islam protiv tih grozota koje je iskusilo čovječanstvo kako nikada ranije nije osjetilo.

Oni koji se kamatom bave dići će se kao što će se dići onaj koga je dodirom šejtan izbezumio, zato što su govorili: "Kamata je isto što i trgovina." A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu. Onome do koga dopre pouka Gospodara njegova - pa se okani, njegovo je ono što je prije stekao, njegov slučaj će Allah rješavati; a oni koji opet to učine - biće stanovnici džehennema, u njemu će vječno ostati (2/275).

Allah uništava kamatu, a unapređuje milosrđa. Allah ne voli ni jednog nevjernika, grešnika (2/276).

To je grozan napad! To je strašno predstavljanje!

Oni koji se kamatom bave dići će se kao što će se dići onaj koga je dodirom šejtan izbezumio (2/275).

Ni jedna moralna prijetnja nema ovakav osjećajni vid kao što je ova utjelovljena u živu pokretnu sliku, sliku pojmljivu... To je prepoznatljiva slika vezana za ugovor s ljudima. Tekst je predočava da bi ona odigrala inspirativnu ulogu u izazivanju strahovitog osjećaja kod lihvara, da ih potrese strašnim potresom koji bi ih izvukao iz njihove privrženosti takvom privrednom sistemu, da ih izbavi iz njihove težnje za ostvarivanjem takva profita. Ova slika je sredstvo, jako, odgojno, djelotvorno i korisno upotrijebljeno na svom mjestu. Ona istovremeno izražava i stvarnu činjenicu. Većina ranijih komentatora Kur'ana podrazumijevaju da se pod pojmom *dizanje* u ovoj strašnoj slici misli na dizanje Sudnjeg dana, međutim ono, kako nama izgleda, dešava se u ovom ljudskom životu i na zemlji na ovom svijetu. Ono se poklapa i sa upozorenjem koje će doći kasnije, kroz ukazivanje na rat od strane Allaha i Resulullaha. Mi mislimo da je ovaj rat realnost, da je sada tu, da rat gospodari zavedenim čovječanstvom, koje je dodir šejtana izbezumio u nesrećama kamatnog sistema. Prije nego se upustimo u objašnjenje dokazivanja realnosti ove činjenice kroz realnosti čovječanstva danas, početak ćemo sa izlaganjem slike o kamati, slike s kojom se suočio Kur'an na Arapskom poluotoku i da izložimo poimanje predislamskog stanovišta o kamati.

Kamata je bila poznata u predislamskom periodu. O njoj je objavljen ovaj i drugi ajeti u cilju njena dokidanja. Javljala se u dvije osnovne forme: kamata *nesi'e* i kamata *fadl*.

O kamati *nesi'e* Katade kaže: "To je kamata predislamskog perioda kada neko nešto proda do određenog roka i kada dođe taj rok, a vlasnik kupljene stvari nije mogao otplatiti, iznos se povećava i odgađa."

Mudžahid kaže: "U predislamskom periodu bilo je slučajeva da je neko dužan nekome i ovaj bi mu rekao: "Ti imaš kod mene to i to, odgodi plaćanje, i ovaj odgodi."

Ebu Bekr Džesas definiše ovu kamatu riječima: "Poznato je da je kamata u predislamskom periodu bila, ustvari, zajam do određenog roka uz uvjetovani dodatak. Taj dodatak bio je neka zamjena za ročište i Allah je to poništio."

Imam Razi u svom tefsiru kaže: "*Nesi'e* kamata je bila poznata u predislamskom periodu, a to je kad bi neko vraćao pozajmljeni iznos drugome dat na određeno vrijeme s tim da ovaj drugi uzme od njega svakog mjeseca određeni iznos, a glavnica ostaje onakva kakva je. Kada bi isteklo vrijeme, zajmodavac bi tražio tu svoju glavicu. Ako dužnik ne bi mogao vratiti glavicu, tada bi mu zajmodavac produžio rok uz nova zaduženja."

U hadisu koga prenosi Usama ibn Zejd (Bog im se smilovao) stoji da je Resulullah, alejhi-s-selam, rekao: Nema druge kamate do *nesi'e* kamate. (Buhari i Muslim).

Kamata *fadl* - to je da čovjek proda nekome nešto, što će reći i zamijeni sa istom vrstom ali uz dodatak, kao da proda zlato za zlato, drahme za drahme, pšenicu za pšenicu, ječam za ječam itd. Ova transakcija vezana je za kamatu zato što nosi u sebi neke vidove sličnosti sa kamatom, pošto vidovi djelatnosti učesnika u ovoj transakciji imaju izvjesne sličnosti sa postupkom kod kamate. Ovo ima veliku važnost za nas kada govorimo o sadašnjim transakcijama.

Ebu Seid Hudri prenosi da je Resulullah, alejhi-s-selam, rekao: Zlato za zlato, srebro za srebro, pšenica za pšenicu, ječam za ječam, so za so, datula za datulu, slično za slično, ruka za ruku, pa ko uzme više ili zatraži više, onda tretirat će se podjednako i onaj koji je uzeo i onaj koji je dao. I jedan i drugi počinili su kamatnu transakciju (Buhari i Muslim).

Ebu Seid Hudri prenosi također: Donese Bilal Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, dobrih datula i Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, ga upita: "Odakle ti ovo?" - Bilal odgovori: "Mi smo imali nešto slabih datula pa smo dali dva sa'a za jedan sa' (dvije mjerice za jednu mjericu). "Ah, ah, prava kamata, prava kamata, ne čini to", reče Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, "nego, ako želiš da kupiš, prodaj datule nekom drugom, zatim kupi za njih" (Buhari i Muslim).

Prva vrsta kamate je očita, jasna kamata, nema potrebe objašnjenja jer ona ima sve potrebne elemente za kamatno poslovanje. To je povećanje ili dobit na osnovi kapitala, a rok do koga je dat vodi ovom povećanju. S obzirom da je ovaj profit zagarantirani uvjet kod sklapanja ugovora, tj. sredstva se oplodavaju sredstvima na osnovu vremena, ničeg drugog.

Druga vrsta kamate također traži porast povećanja sredstava, mada između ove dvije vrste kamata ima i razlika koja se očituje u dvije stvari. To se jasno vidjelo iz slučaja Bilala kada je dao dvije mjerice loših datula za jednu mjericu boljih datula. Pretvaranje dviju vrsta robe u jednu stvaru sumnju da se tu javlja neka vrsta kamatnog postupka, jer datula rađa datulu. To je Vjerovjesnik opisao kao kamatu i to zabranio. Naredio je da se proda za novac vrsta robe koju je kanio zamijeniti i da kupi željenu vrstu robe novcem, da bi izbjegao svaku vrstu poslovanja koja podsjeća na kamatu.

Uvjetovao je, također, da se *mahne rukama* u znak kupoprodaje kako ne bi bilo odgađanja prodaje jedno za drugo pa makar i bez povećanja, jer u tome ima nešto slično kamati i sadrži neke elemente kamate.

Do ove granice je dostizao osjećaj Resulullaha, alejhi-s-selam, vezan za kamatu u bilo kojoj njenoj transakciji kao i način tretiranja opravdanosti kamate koja je vladala u predislamskom periodu.

Međutim, danas neki koji su poraženi pred zapadnokapitalističkim predstavama i zapadnokapitalističkim sistemom, žele da ograniče zabranu na samo jednu vrstu kamate na *nesi'e* kamatu. Oni se oslanjaju pri tome na kazivanje Usume'a i opis predstavnika kamatne djelatnosti u predislamskom periodu. Želja im je da dopuste kamatu i sa islamsko vjerskog stanovišta, da dopuste drugu novoproduciranu vrstu koja se ni u čemu u svojoj strukturi ne podudara sa kamatom predislamskog vremena.

Ovaj pokušaj ne prevazilazi manifestaciju duhovnog i intelektualnog poraza. Islam nije sistem formi. Islam je sistem koji počiva na izvornom

poimanju i kad islam zabranjuje kamatu, on ne zabranjuje jednu vrstu kamate, a drugu dopušta. Islam se suprotstavlja svakom poimanju, svakoj koncepciji koja se njemu suprotstavlja i bori se protiv razmišljanja koja se suprotstavljaju njegovom razmišljanju. Tu je veoma osjetljiv i tu dovodi do granice zabrane i *fadl* kamate. To čini da bi bio što dalje od načina kako se razmišlja o kamati.

Prema tome, svaka kamatna transakcija je zabranjena, bilo da se manifestuje u formi kakva je bila poznata u predislamskom periodu ili je uzela novu formu. Ona je zabranjena sve dotle dok ti oblici kamate sadrže u sebi osnovne elemente kamatne transakcije ili nose obilježje karakteristično za kamatu. Ta karakteristika se manifestuje kao egoizam, požuda ili igra na kocku. Ona je zabranjena sve dotle dok je prožeta tim ružnim osjećajem da se domogne dobitka bez obzira na sredstvo.

Ovu činjenicu moramo dobro shvatiti i uvjeriti se da slijedi najavljeni rat od strane Allaha i Njegova Poslanika društvu koje primjenjuje kamatu.

Oni koji se kamatom bave dići će se kao što će se dići onaj koga je dodirom šejtan izbezumio (3/275).

Oni koji se kamatom bave i hrane ne uzimaju sami oni dobit na kamatu, nego su oni samo prvi kojima se prijeti ovim strašnim tekstom. Tu se misli na cjelokupno društvo koje se koristi kamatom.

Od Džabira ibn Abdullaha (Bog mu se smilovao) prenosi se slijedeće: Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, prokleo je i onoga koji jede kamatu, i koji mu je žirant, i svjedoke, i pisare, i dodaje: "Svi su oni jednaki" (Muslim, Ahmed ibn Hanbel, Ebu Davud i Tirmizi).

Ovo govori o osobnoj kamatnoj transakciji, dok su u društvu koje u cjelini počiva na kamatnom sistemu svi prokleti i izloženi ratu sa Allahom, protjerani iz Njegove milosti, bez ikakva razgovora.

Sve što to društvo čini u životu, sve što pokreće u životu, to je pokret sumahnutog i uznemirenog čovjeka koji nikada ne može da nađe smirenost, stabilnost ni mir. Ako je postojala kakva sumnja o štetnosti kamate u prošlosti, u vrijeme nastanka kapitalističkog sistema, u četiri prošla stoljeća, onda iskustva steknuta kroz ova posljednja stoljeća ne daju povoda za sumnju.

Svijet u kome mi danas živimo, na sve strane Zemlje je svijet uznemirenosti, svijet nemira i straha, svijet nervne i psihičke bolesti. To ističu učenjaci ovog svijeta, njegovi mislioci i studiozni radnici. To

primjećuju i posmatrači ili posjetioci koji pohode razne zemlje zapadne civilizacije, bez obzira na svo materijalno dostignuće koje je ova civilizacija ostvarila i na veličinu industrijske proizvodnje i uprkos manifestacijama ukupnog materijalnog blagostanja koje se da opaziti. Najzad, to je svijet sveobuhvatnih ratova, svijet stalne prijetnje ratovima totalnog uništenja, ratovima terora i stalnog nemira koji se javlja tu i tamo.

To je očajna nesreća koju ne može da odstrani materijalna civilizacija, ni materijalno blagostanje, ni ugodnost materijalnog života u mnogim krajevima svijeta. Kakva je vrijednost svega toga ako to ne gradi u ljudskim dušama sreću, zadovoljstvo, stabilnost i smirenost!?

To je činjenica koju može primijetiti svako ko hoće i ko ne stavlja koprenu na svoje oči, koprenu vlastite proizvodnje samo da to ne bi primijetio. Činjenica je da ljudi u mnogim zemljama svijeta žive u općem izobilju, npr. u Americi, u Švedskoj i u drugim zemljama koje su preplavljene materijalnim bogatstvom, pa ipak - tu ljudi nisu sretni. Uznemireni su. Iz očiju im izbija nemir, a oni bogati. Oni su narodi koji sami sebe jedu a plivaju u proizvodnji. Oni uvaljuju narode čas u prepiranje i svade, čas u zapadnjački ekscentrični *hod*, čas u seksualnu ekscentričnost, čas u psihičku. Onda osjećaju da je potrebno bježati od samog sebe, bježati iz sredine u kojoj žive, bježati iz poteškoća i druženja u kojima nema ničeg što prati život i njegov tok, bježe u samoubistva, bježe u ludilo, bježe u iznimnost, progoni ih fantom nemira, praznine, samoće, i ne dozvoljava im uopće da se smire! Zašto?

Osnovni uzrok je, naravno, praznina ovih ljudskih duša, namučenih, izgubljenih, protjeranih, usprkos svom materijalnom bogatstvu kojim raspolažu. Prema tome, glavni uzrok je nedostatak duševne hrane, vjere, smirenosti i predaje Allahu, nedostatak velikih ljudskih ciljeva koje gradi i ocrta vjera u Allaha i Allahovo zastupništvo na zemlji prema ugovoru s Njim i uvjetima tog ugovora.

Iz tog velikog i osnovnog uzroka javlja se nesreća kamate, nesreća u privredi, privredi koja raste ali ne podjednako, kako bi se dobra privrednog rasta i blagodatni raspodijelila na čitavo čovječanstvo. Ona raste nageta na jednu stranu i slijeva se u šake finansijera, lihvara, koji su se sklonili iza ogromnih biroa, u bankama, koji daju industriji i trgovini kredite uz zagaranirane i strogo određene kamatne stope, primoravajući na taj način trgovinu i industriju da se odvijaju po određenoj stazi, čiji pravi i glavni cilj nije interes ljudi i pokrivanje njihovih potreba čime bi se usrećili, čime bi organizirani rad zagaranirao opskrbu svima i pripremio duševni mir i

društvenu garanciju za sve, nego je cilj ovoga da se proizvodi ono što ostvaruje najveću dobit pa makar to sručilo i milione ljudi, lišilo druge milione i pokvarilo život miliona i miliona, zasijalo sumnju, nemir i strah u životu svih ljudi.

Istina je što Allah kaže:

Oni koji se kamatom bave dići će se kao što će se dići onaj koga je šejtan dodirom izbezumio (2/275).

Eto mi smo ti koji sada vidimo potvrdu ove činjenice danas u našoj realnosti.

Lihvari su se bili suprotstavili u periodu Resulullaha, alejhi-s-selam, zabrani kamate. To su činili uz iznošenje opravdanja da se ne može pravdati zabrana kamatne transakcije a odobriti trgovačko poslovanje.

Zato što su govorili: "Kamata je isto što i trgovina." A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu (2/275).

Ta sumnja na koju su se oslonili je to što trgovina omogućava da se ostvari profit i dobit, kao što i kamata to omogućava. To je prozirna priča. Trgovačko poslovanje podložno je i zaradi i gubitku, ličnoj vještini, ličnom uloženom trudu i tekućim prirodnim okolnostima u životu. To su faktori koji predodređuju zaradu ili gubitak. Kamatna transakcija ili poslovanje određuje zaradu u svakoj situaciji. To je osnovni uzrok da je jedno zabranjeno, a drugo dozvoljeno.

Svaka radnja u kojoj je zagaranćirana zarada na bilo koji način jeste zabranjena kamatna radnja zbog garantiranog dobitka i njegove određene visine. Kod ovoga nema mogućnosti za prepiranje ni obmanjivanje.

A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu (2/275).

Da bi nestao ovaj vid poslovanja s kamatom i zbog drugih brojnih uzroka, trgovačko poslovanje je u svojoj osnovi korisno za ljudski rod, a kamatno u svojoj osnovi kvari ljudski život⁹

Islam je imao u vidu situacije koje su tada dominirale i proučavao ih na realan način, da ne bi izazvao privredni i društveni haos.

⁹O ovom više vidi u navedenom djelu od Mevdudija.

Onome do koga dopre pouka Gospodara njegova - pa se okani, njegovo je ono što je prije stekao, njegov slučaj će Allah rješavati (2/275).

Ovaj sistem postaje punovažan od časa njegova objavljivanja. Od onoga koji čuje savjet svoga Gospodara i prekine s ranijim poslovanjem, neće se tražiti oduzimanje onoga što je stekao, pa bilo i kamatom. To će se prepustiti Allahu na rješavanje... Ovaj izraz *prepuštanje Allahu* govori da spas za ranije učinjeni grijeh ovisi o Allahovom htijenju i Njegovoj milosti. Čovjek će se plašiti ove naredbe i reći će sam sebi: "Dosta mi je ovaj zalog stečen nepoštenom radnjom, možda će mi Allah i oprostiti za ova nedjela ako ja prestanem to dalje činiti i pokajem se. Zbog toga ja neću dalje griješiti." Ovako Kur'an tretira osjećaje srca u ovom jedinstvenom programu.

A oni koji opet to učine - biće stanovnici džehennema, u njemu će vječno ostati (2/275).

Ova prijetnja kaznom na budućem svijetu jača naznake odgojnog programa na koji smo ukazali i zaronjava ga dublje u srca.

Pa ipak, možda dug život i neznanje kad će biti posljednji čas, zavodi brojne, pa otiskuju od sebe obračun na budućem svijetu. Kur'an ih upozorava uništenjem i na ovom i na budućem svijetu i ističe da, milostinja, a ne kamata odgaja i pročišćava srce čovjeka. Zatim zaglušuje one koji ne uslišavaju pozive nevjerovanjem i grijehom i naznačuje im da Allah osuđuje nevjerovanje i griješenje.

Allah uništava kamatu, a unapređuje milosrđa. Allah ne voli ni jednog nevjernika, grešnika (2/276).

Sigurna je Allahova kazna i Njegova nagrada. Pa, eto, mi smo ti koji vidimo da nema ni jednog društva koje operiše kamatom, a da u njemu ostaje blagoslov, blagostanje, sreća, sigurnost i smirenost... Allah uništava kamatu, pa, prema tome, na to društvo, u kome se susreće takva prljavština, izliva samo nesreću. Oko primjećuje, s formalne strane, blagodat, proizvodnju i obilne prihode, međutim, blagodat ne dostiže stepen ugodnog i sigurnog uživanja u odnosu na visinu tih prihoda. Već smo ranije ukazali na nesreću koja se jako izliva u srca ljudi bogatih zemalja i obilatih prihoda. Ukazali smo i na društveni nemir koji ne može da odagna bogatstvo, štaviše, ono povećava taj nemir. Iz ovih zemalja izliva se taj nemir, strah i uznemirenost, danas, na cio svijet, tako da čovječanstvo živi u stalnoj prijetnji razornih ratova. Čovječanstvo liježe i ustaje u strahu od rata koji sve uništava. Taj strah od rata pritiskuje život i opterećuje

nerve ljudi iz dana u dan, bilo da to oni osjete ili ne osjete. Ne uživaju ni u sredstvima, ni u životu, ni u zdravlju, ni u miru.

Nema ni jednog društva koje je uspostavljeno na solidarnosti i suradnji, društva koje se pridržava obaveznog davanja milostinje i drugog vida davanja prepuštenog njemu na dobrovoljnost, nema ni jednog društva u kome vlada duh ljubavi, zadovoljstva i tolerancije, društva koje uvijek ima u vidu Allahovu dobrotu, Njegovu nagradu, stalnu smirenost i očekivanu pomoć od Njega da će mu se to udjeljivanje umnožiti..., nema ni jednog društva koje je postavljeno na ovim osnovama, a da Allah nije blagoslovio njegove stanovnike, pojedince i kolektive, njihove imetke, njihovu opskrbu, njihovo zdravlje, moć, smirenost u njihovim srcima i mirnu savjest u glavama.

Oni koji ne primjećuju ovu činjenicu u realnom svijetu, to su oni koji ne vide i koji ne žele to da vide. To mogu biti i oni na čije se oči spustila zavjesa onih koji lutaju, spuštена namjerno od strane samih njih koji teže za uspostavljanjem odvratnog kamatnog sistema. Posljedica je, da oni ne primjećuju istinu.

Allah ne voli ni jednog nevjernika, grešnika (2/276).

Ovaj kur'anski pogovor ovdje se nepobitno odnosi na one koji insistiraju na kamatnom poslovanju i nakon njegove zabrane, odnosi se na nevjernike, griješnike koje ne voli Allah. Nema nikakve sumnje da se za sve one koji ističu da je dopušteno ono što je zabranjeno može reći da su nevjernici i griješnici, makar oni izustili i hiljadu puta osnovnu misao islamskog očitovanja *Nema Boga osim Allaha, Muhammed je Božiji poslanik*. Islam nije samo izgovor šehadeta, nego je on životni sistem i program rada. Negiranje samo jednog dijela ovog sistema je kao i negiranje cjelokupnog. O zabrani kamate nema nikakve sumnje. Ona nije dozvoljena, halal. Uspostavljanje života na osnovama kamate nije ništa drugo do nevjerovanje i grijeh... Sačuvaj, Bože!

Nasuprot nevjerovanju i razornoj prijetnji ljudima koji programiraju kamatne transakcije i kamatni sistem, stoji iman, vjera, i dobar postupak. Kompetencije muslimanskog društva u ovom slučaju i baza života na čemu

se koncentrisao ovaj drugi sistem je sistem zekjata. Zekjat stoji nasuprot kamate.

One koji vjeruju i čine dobra djela i molitvu obavljaju i zekat daju čeka nagrada kod Gospodara njihova; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati (2/277).

Važan element na ovoj stranici teksta je zekjat, nešto što se daje bez nadoknade i povratka. U kontekstu se ovdje govori o osobinama vjernika i osnovi muslimanskog društva. Zatim se izlaže i slika sigurnosti, smirenosti, Allahova zadovoljstva, koje se obilato izliva na vjerničko društvo.

Zekjat je osnova solidarnog i osiguranog društva koje nema potrebe za potporom kamatnog sistema ni u jednom vidu svoga života.

Slika zekjata koja nas začuđuje, a začuđuje i nesretna pokoljenja muslimana koji nisu bili svjedoci islamskog sistema uopće u realnom svijetu, i koji nisu primijenili ovaj sistem, počiva na osnovi vjerničke koncepcije, vjerničkog odgoja i etike. Zekjat formira ljudsku dušu na poseban način, daje joj jedan sistem u kome će ona biti nadahnuta zdravim poimanjima, čistom etikom i visoko cijenjenim vrlinama. Zekjat je osnova ovog sistema naspram sistema džahilijetskog perioda koji je počivao na kamatnoj osnovi. Zekjat čini da se život razvija a privreda napreduje kroz ulaganje, kroz pojedinačni trud ili međusobnu beskamatnu suradnju.

Ova slika začuđuje ili izaziva čuđenje kod ovih nesretnih pokoljenja koji nisu imali priliku da vide tu visokocijenjenu sliku humanosti pokoljenja, koja su rođena i živjela u poteškoćama materijalnog sistema koji počiva na kamatnim osnovama. Ta pokoljenja imala su prilike da vide ukočenost, škrtost, međusobnu mržnju, drobljenje i lični egoizam koji dominira u srcima ljudi. Na taj način, kamatni sistem čini da se sredstva prenose onima kojima su potrebna samo u vidu opterećenja kamatom. Kamata je djelovala da niko nije siguran ako nema finansijskih uloga ili ako ne učestvuje svojim dijelom u osiguravajućim kamatnim institucijama. Ni trgovina, ni industrija ne nalaze puta koji im omogućuje da djeluju bez kamatnog sistema. Na taj način kamata se učvrstila u osjećaju ovih nesretnih pokoljenja do te mjere da je kod njih stvoreno uvjerenje da nema nikakvog drugog sistema osim ovog kamatnog i da život može počivati samo na ovoj osnovi.

Slika zekjata začudila ih je. Ova pokoljenja počela su da zekjat smatraju kao nešto što je dobro, ali dobro za mali broj, što je beznačajno. Oni kažu, prema tome, na osnovama zekjata ne može se postaviti savremeni privredni sistem. Međutim, koliki bi ogroman bio prihod zekjata, kad bi se davao samo dva i po posto na glavicu i zaradu (a dostiže i do 5%, 10%, pa i 20% na usjeve i riznice)?! Njega daju ljudi koje odgaja islam upućujući ih i propisujući zakone u posebnom životnom sistemu. Takav životni sistem može ostvariti samo islamska država pridržavajući se propisa u kome se ne govori o pojedinačnom dobru, nego se garantuje svakome sredstva za život kome nedostaju u islamskom društvu, kako bi osjetio svaki pojedinac da je njegov život i život njegove djece osiguran u svakoj situaciji. Iza prihoda zekjata se rješava i problem duga dužnika, bio taj dug vezan za trgovinu ili drugo.

Ta važnost ne ogleda se u formi sistema nego u njegovom duhu. Društvo koje odgaja islam svojim upućivanjem, propisivanjem zakona i svojim sistemom u skladu sa formom sistema i njegovom djelatnošću, kompletirano sa zakonitošću i usmjeravanjem, rađa solidarnost proisteklu iz suštine i organizacije sistema. Ovu činjenicu ne mogu pojmiti oni koji su odrasli i živjeli u okrilju drugih materijalističkih sistema. Njega poznajemo samo mi muslimani koji ga kušamo i probamo svojim vjerničkim ukusom. Ako su oni ti koji su bili lišeni ovog ukusa zbog loše sudbine i njihove takve sreće i sreće čovječanstva koje ih oponaša i njima se rukovodi, pa neka im bude takva sreća! Neka budu lišeni ovoga dobra kojeg Allah nagovještava riječima:

One koji vjeruju i čine dobra djela i molitvu obavljaju i zekat daju... (2/277). Neka budu lišeni smirenosti i zadovoljstva pored lišavanja nagrade i sevapa. Oni su lišeni toga zbog svog neznanja, svoje tvrdoglavosti, zablude i prkosa.

Allah (subhanehu) obećava onima koji provode svoj život u vjeri, dobročinstvu, ibadetu i suradnji, da će im sačuvati nagradu i nagraditi ih, obećava im sigurnost i sreću pa se ne trebaju plašiti i neće biti tužni.

Njih čeka nagrada kod Gospodara njihova; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati (2/277).

Upravo u vrijeme dok prijeti onima koji jedu kamatu, prijeti i društvu u kojem se primjenjuje kamata, uništenjem, padanjem u propast, zabludu, nemir i strah.

Čovječanstvo je vidjelo ovu realnost ranije u islamskom društvu, a to se primjećuje danas, također, u društvu koje primjenjuje kamatu. Kad bismo mogli da zgrabimo svako nemarno srce i da ga stravično zatresemo tako da se probudi i primijeti ovu činjenicu i kad bismo mogli dohvatiti svako oko zatvoreno i otvoriti njegove kapke da vidi ovu stvarnost... Kad bismo mogli, mi bismo to i učinili... Međutim, nažalost, mi možemo samo da ukazujemo na ovu činjenicu. Možda će Allah jednoga dana uputiti ovo nesretno čovječanstvo da to primijeti... jer su njihova srca u prstima Milostivog. Uputa je samo od Allaha.

U okrilju ovog sigurnosnog blagostanja koje Allah obećava muslimanskoj zajednici koja je izbacila kamatu iz svog života, izbacila nevjerovanje i grijehenje, uspostavila život na principu vjere, poštenom poslu, ibadetu i zekjatu, u okrilju ovog sigurnosnog blagostanja, obavještavaju se oni koji vjeruju, posljednji put, da se prođu u životu prljavog i omraženog kamatnog sistema. U protivnom, rat im je naviješten od strane Allaha i Njegova Poslanika, bez ublaživanja, bez čekanja i zatezanja.

O, vjernici, bojte se Allaha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici (2/278).

Ako ne učinite, eto vam onda, nek znate, - rata od Allaha i Poslanika Njegova! A ako se pokajete, ostaće vam glavnice imetaka vaših, nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti (2/279).

Tekst veže vjeru onih koji vjeruju za napuštanje preostalog dijela kamate, ističe da oni neće biti vjernici ako ne budu bili bogobojažni i napustili preostalu kamatu. Takvi nisu vjernici, makar oni i oglašavali da su vjernici. Nema vjere bez uslišavanja, bez povodenja i slijeđenja onoga što je Allah naredio. Kur'anski tekst ne ostavlja ih da dvoume o naredbi. Tekst ne ostavlja čovjeka da se skriva iza riječi imana (vjere), a ne pokorava se Allahu i nije zadovoljan onim što je Allah propisao, ne provodi to u životu, niti se pridržava Allahovih odredaba u svojim postupcima. Svi oni koji prave razliku u vjeri između vjerovanja i prakticiranja nisu vjernici, bez obzira što tvrde da vjeruju, oglašavaju to jezicima ili čak drugim obredima ibadeta, da su vjernici.

O vjernici, bojte se Allaha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici (2/278).

Kur'an im je ostavio ranije dobijenu kamatu. Nije odlučeno da im se oduzme kamata, ni da se izvrši konfiskacija njihovog cjelokupnog ili djelimičnog imetka zbog kamate koja se slivala u njihove džepove... Bez teksta nema zabrane, a ni sudske odluke bez zakona. Zakon se provodi i djeluje nakon njegova donošenja. Sve ono što je ranije bilo prepušta se Allahu da riješi, a ne zakonskim odredbama. Time je islam uspio da ne dođe do većeg privrednog i društvenog stresa. Da je islamski zakon imao retroaktivnu snagu, a to je princip kojeg u novije vrijeme primjenjuju savremeni zakoni, došlo bi do toga. Ovo je učinjeno zato što je islamski zakon donijet da se suoči sa realnošću ljudskog života, da ga prati, pročišćava i omogućući da se razvije i uzdiže. Istovremeno, on obavezuje vjernike da se prihvate ovog zakona, da ga provode u život od vremena njegova dolaženja i oglašavanja, kako bi se, zahvaljujući tome, mobilisala u njihovim srcima svijest o bogobožnosti. To je svijest na koju se oslanja islam pri provođenju svojih zakonskih odredaba i čini je skrivenom garancijom u samom čovjeku, iznad garancija zagwarantiranih samim zakonom. Na taj način ovaj zakon ima garanciju realizacije, što nemaju zemaljski zakoni, koji se oslanjaju samo na vanjsku kontrolu. A kako je tu vanjsku kontrolu lahko obmanuti kada u srcu ne postoji stražar bogobožnosti!...

Ovo je način pridobijanja (*tergib*) i način zastrašivanja (*terhib*), koji potresa srca.

Ako ne učinite, eto vam onda, nek znate, - rata od Allaha i Poslanika Njegova! (2/279).

O kako je to strašno! Rat od Allaha i Njegova poslanika! Rat s kojim se suočava ljudski rod! Rat strašan, čija je sudbina poznata, posljedica definisana. Pa gdje je taj prolazni, slabi čovjek u odnosu na tu silnu moć koja drobi i ništi.

Resulullah, alejhi-s-selam, naredio je guverneru Mekke, nakon objave ovih ajeta, da se suprotstavi porodici Mugirea u Mekki ako se ne budu sustegli od kamatnih transakcija. U svom obraćanju (*hutbi*) na dan oslobođenja Mekke, Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, je naredio da se sva kamata, koja je bila prakticirana u džahilijetu, dokine. Prva kamata koja se dokida, to je kamata njegovog amidže Abasa i skida sa pleća dužnika taj dug ili tu kamatu koju su nosili dugo vremena po objavi islama. To je

trajalo dok muslimansko društvo nije sazrelo, pravila islama ustalila i došlo vrijeme da se cjelokupni sistem džahilijeta izbavi iz zaražujuće osnove kamate. Tom prilikom, Resulullah je rekao:

“Sva kamata iz vremena džahilijeta bačena je pod ove moje dvije noge. Prva kamata koju stavljam pod noge je kamata Abasova.” Tom prilikom Vjerovjesnik im nije naredio da vrate i višak kojeg su oni uzeli u vrijeme džahilijeta.

Ovlašteni vođa (Imam) borit će se, kad bude uspostavljeno islamsko društvo, protiv onih koji insistiraju na očuvanju kamatnog sistema i odlmeću se od Allahove naredbe, makar oni tvrdili i oglašavali se da su muslimani. Nadležni vođa (Imam) borit će se isto kao što je to radio Ebu Bekir (Bog mu se smilovao) boreći se protiv onih koji su odbijali da dadnu zekjat mada su očitovali šehadet *Nema drugog Boga osim Allaha i Muhammed je Božiji poslanik*, i klanjali. Nije musliman onaj koji neće da se pokorava Allahovu propisu, niti ga provodi u realnom životu.

Navješćivanje i oglašavanje rata od strane Allaha i Njegova Poslanika je sveobuhvatnije i snažnije od borbe mačem i topom od strane vladara. Ovaj rat naviješten je, kako kaže Najistinitiji Govornik (Muhammed, alejhi-s-salam), protiv svakog društva koje stavlja kamatu kao bazu svog društvenog i privrednog sistema. Ovaj rat naviješten je kao totalni, rušilački i iznenađujući. To je rat protiv nerava, protiv srca, rat protiv blagodat i blagostanja, rat protiv sreće i smirenosti, rat kojim Allah daje mogućnost da neki od tih grijешnika nadvladaju sisteme i programe drugih. To je rat progonjenja i svađa, rat obmane i mraka, rat nemira i straha i na kraju, rat oružjem između naroda, armija i zemalja. To je rat koji ruši i drobi, koji nastaje i razvija se iz omraženog kamatnog sistema. Lihvari, vlasnici svjetskog kapitala, su oni koji potpaljuju ove ratove direktno ili indirektno. Oni bacaju svoje mreže da bi u njih pale kompanije i industrija, a onda i narod i vlade. Tada dolazi i do utrkivanja ko će doći prije do žrtve i nastaje rat, ili žure iza svojih postupaka uz podršku i moć svojih vlada i armija i nastaje rat, ili opterećuju porezima i prirezima da bi pokrili potraživanja svojih dugova, poreza i prireza koji produbljuju siromaštvo, izazivaju mržnju među trudbenicima i proizvođačima, široko otvaraju svoja srca rušilačkoj propagandi, nakon čega dolazi do rata. Najblaže što se može dogoditi, ako se ne dogodi ovo sve što je rečeno jeste duhovni pad, razaranje morala, vruća glad za strastima, rušenje ljudskog bića iz osnove. Ovo može nanijeti daleko veću i grozniju štetu, goru od svih atomskih ratova.

To je uvijek rat, samo da bukne. Njega je Allah oglasio protiv onih koji praktikuju kamatu. To je rat koji žeže i pali. Rat koji guta i zeleno i suho u životu zalutalog i nemoralnog čovječanstva, i koje misli da će steći i uznapredovati kad god vidi stogove materijalne proizvodnje koje izbacuju fabrike. Ovi stogovi proizvodnje bili bi istinska sloboda i užitak koji bi usrećio čovječanstvo da su ti stogovi proizvodnje nastali u čistom kljajalištu. Međutim, oni nastaju iz kljajališta odvratne kamate i ne predstavljaju ništa drugo do gomilu koja guši duše čovječanstva, drobi ih potpuno. Iza svega toga stoji grupa svjetskih lihvara, grupa koja ne osjeća za bolove slomljenog čovječanstva pod ovim prokletim gomilama.

Islam je apelirao na prvo muslimansko društvo, a sada apelira i na cijelo ljudsko društvo, da idu na čisti kristalni izvor, da zatraže pokajanje za grijehe i svoj zarazni program.

A ako se pokajete, ostaće vam glavnice imetaka vaših, nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti (2/279).

To je traženje oprosta za grijeh. To je grijeh džahilijeta koji nije vezan samo za jedno vrijeme niti za jedan sistem. To je odstupanje od Allahova zakona i Njegova programa, gdje god se odstupanje desilo i kad god se ono desilo. To je grijeh čiji se tragovi javljaju i razvijaju u osjećajima pojedinaca, njihovom moralu i poimanju života, javljaju se u životu društva i njegovoj općoj povezanosti, javljaju se u cjelokupnom ljudskom životu, pa i u njegovu razvoju. Oni koji su podlegli propagandi ovih lihvara misle da je jedino kamatni sistem pogodna osnova za privredni razvoj.

Međutim, tražiti da se samo povrati glavnina, kod davanja sredstava na zajam, bilo bi pravedno. Time se ne bi činilo nasilje ni zajmodavcu, ni dužniku. Uvećanje kapitala može se postići i drugim načinom - pravednim - npr. pojedinačnim trudom; udruživanjem putem *mudarebe*, a to je ustupanje kapitala onome ko hoće da ga obrće i gdje se dijeli i zarada i gubitak; putem kompanija koje nude svoje dioništvo direktno na tržištu i ostvaruju halal zaradu bez vrijednosnih papira pomoću kojih se bespravno dolazi do zarade; ulaganjem kapitala u banke bez kamate gdje se taj kapital ulaže u industriju i trgovinu direktno ili indirektno, ali ne uz stalnu i određenu dobit, nego da ulagači učestvuju i u podjeli dobiti i u eventualnom gubitku, ako se to dogodi. Banke mogu uzeti, u ovom slučaju, određeni iznos za svoje administrativne usluge oko ovog kapitala. Brojni su i drugi metodi o kojima ovdje ne nalazimo potrebu za detaljnijim objašnjenjem. Svi ovi metodi ulaganja mogući su i sasvim

lahko primjenljivi, potrebna je samo vjera i čista namjera, da se čisto i pošteno zarađuje i kloni od prljave i nečiste zarade.¹⁰

U nastavku tekst Kur'ana dopunjuje odredbe vezane za dug u slučaju kada je dužnik u teškoj situaciji. Ovim odredbama se produžuje rok vraćanja glavnice, ali ne uz povećanje iznosa kamate, nego uz čekanje dok dužnik ne dođe u bolju situaciju, pa tek onda da vrati glavicu. U tekstu Kur'ana se ide još i dalje pa se ističe da je veoma lijepo dug pokloniti, dati kao sadaku, i predlaže to svakome ko želi za sebe više dobra.

Ako je u nevolji, onda pričekajte dok bude imao; a još vam je bolje, nek znate, da dug poklonite (2/280).

To je poziv na darežljivost koju nudi islam čovječanstvu. To je, tako rečeno, sjenovit hlad u koji se sklanja umorno čovječanstvo u vrijeme podnevne žege, utočište protiv egoizma, škrtosti, pohlepe, međusobne mržnje i bjesnila. To je milost i za zajmodavca i dužnika i za svo društvo na koje se proteže ovaj sjenovit hlad.

Mi znamo da ove riječi ne vode ka *razumnom* shvatanju kod mladih nesretnika koji se razvijaju u žiži savremenog materijalističkog džahilijeta. Njihov okus slatkoga nije hrana njihovog okamenjenog osjećaja - posebno nije hrana divljaštvu lihvara, bili oni pojedinci koji su zabili svoje glave svugdje po Svijetu, obilježujući se zbog žrtava jadnika i nesretnika koje je snašla nevolja i potreba za materijalnom pomoći radi hrane, odijela, lijeka i, ponekad, radi ukopa svojih najmilijih. Oni ne nalaze u ovom škrtom, materijalističkom Svijetu nikoga ko bi im pružio spasonosnu ruku pomoći. Zbog toga se sklanjaju primorani da potraže utočište u mrežama divljači, u koje lahko dospijevaju, žureći ka klopki svojim nogama. Na to ih prisiljava potreba i tjera nevolja prema zamci koju su postavili drugi, bili oni kao pojedinci ili u formi finansijskih kuća i banaka koje posluju na bazi kamate. Svi su oni jednaki, samo što ovi posljednji sjede u prostranim biroima, u ugodnim foteljama, a iza njih gomile i gomile privrednih teorija, naučnih sastava, profesora, instituta, univerziteta, propisa, zakona, policije, sudova, vojske itd. Sve stoji iza njih da bi odbranili njihove nečasne postupke i

¹⁰Vidi više u radu Mevdudija u ranije navedenom djelu.

zaštitili ih. Zadatak im je da zgrabe svakog onoga ko se usudi da odbije uplatiti kamatu u njihove riznice.

Mi znamo da ove riječi ne dopiru do tih srca, ali znamo da su one gola istina. Uvjereni smo da ljudska sreća ovisi o ovome i svijet treba da ga čuje i prihvati.

A ako je u nevolji, onda pričekajte dok bude imao; a još vam je bolje, nek znate, da dug poklonite (2/280).

Onaj ko se nalazi u teškoj situaciji ne može biti progonjen, prema islamskom stavu, od strane zajmodavca, ni zakona, ni suda, nego se čeka dok ne dođe u povoljniju situaciju. Osim toga, muslimansko društvo ne prepušta ovog dužnika, koji je u teškoj situaciji, samom njemu, pošto Allah poziva zajmodavca da mu to pokloni dobrovoljno ako hoće, jer je to bolje, bolje za zajmodavca, a također i za dužnika, bolje za društvo u cjelini i za živote onih za koje se to društvo brine, eh, kad bi znao zajmodavac tajne ove naredbe koju mu pokazuje Allah!

Poništenje kamate izgubilo bi glavninu svoje svrhe ako bi zajmodavac i dalje pritiskivao dužnika i davio ga, a dužnik u teškoj situaciji i ne može dug da pokrije. Zbog toga je ovdje naredba u formi i uvjeta i odgovora, da se pričeka dok ne dođe dužnik u bolju situaciju i dok ne bude u stanju da vrati dug. Zatim, u Kur'anu se ističe da bi bilo daleko bolje ako bi zajmodavac poklonio dug dužniku u cjelini ili bar jedan dio duga kad se dužnik nalazi u teškoj situaciji.

Pored toga, drugi tekstovi Kur'ana daju olakšicu dužniku koji je u teškoj situaciji, da popravi stanje kroz zekjat, da putem zekjata oduži svoj dug i olakša sebi život. *Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima... (9/60)*. To su dužnici koji ne troše pozajmljena sredstva na uživanje i udovoljenje strastima, nego ih troše u čistu i poštnu svrhu, ali su ih uvjeti doveli u tešku situaciju.

Poslije ovoga slijedi snažno sugestivan pogovor, od koga se zatrese srce vjernika pa zaželi da ustupi sva svoja potraživanja i da tako nastavi put očekujući spas od Allaha na Dan obračuna.

I bojte se Dana kada ćete se svi Allahu vratiti, kad će se svakome ono što je zaslužio isplatiti, - nikome krivo neće učinjeno biti (2/281).

To je Dan u kome će se svi vratiti Allahu i u kome će svaka osoba dobiti ono što je zaslužila. Slika teškog dana jako se urezuje u vjerničko

srce, ostaje prisutna u njegovoj svijesti izazivajući strah, a stajanje pred Allahom, bit će podsjetnik od koga se biće čovjeka trese.

To je pogovor koji ide u skladu sa atmosferom postupaka, atmosferom ubiranja i dijeljenja, atmosferom sticanja i nagrađivanja. To je detaljno pročišćavanje prošlosti sa svim onim što se zbilo u njoj. To je posljednja presuda u prošlosti svakoga. Oh, kako je to važno za vjerničko srce da mu skrene pažnju da se čuva i vodi računa o tom danu!

Bogobojaznost je stražar koji je duboko utonuo u savjest čovjeka. Njega islam postavlja tu, od njega srce ne može uteći jer se bogobojaznost kao stražar duboko ukotvila u to srce.

To je islam... To je snažni sistem... Blagi, pozivni, idealni san o realnosti na ovom svijetu... To je Allahova milost ljudima... To je plemeniti postupak Allaha prema ljudima. To je najveće dobro od koga bježi čovječanstvo i od koga ga odvrćaju Allahovi neprijatelji i neprijatelji samog čovjeka.

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ ؛ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ ؛ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ . فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ ؛ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا ؛ فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ . وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ ، فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ - أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى ، وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا . وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ - صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا - إِلَى أَجَلِهِ . ذَلِكَُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ ، وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ ، وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتَابُوا . إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُوهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا . وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ ، وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ . وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ . وَاتَّقُوا اللَّهَ ، وَيَعْلَمَ اللَّهُ ، وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ * وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ . فَإِنْ

أَمِنْ بَعْضِكُمْ بَعْضًا فْلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ ، وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ . وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ
وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتَمٌ قَلْبُهُ ، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ * لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ ، وَإِنْ تُبْذَرُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفَوُهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ ،
وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ ، وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ..

O vjernici, zapišite kada jedan od drugoga pozajmljujete do određenog roka. I neka jedan pisar između vas to vjerno napiše i neka se pisar ne uzdržava da napiše, ta Allah ga je poučio; neka on piše, a dužnik neka mu u pero kazuje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga, i neka ne umanju ništa od toga. A ako je dužnik rasipnik ili slab, ili ako nije u stanju da u pero kazuje, onda neka kazuje njegov staratelj, i to vjerno. I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša, a ako nema dvojice muškaraca, onda jednog muškarca i dvije žene, koje prihvatate kao svjedoke; ako jedna od njih dvije zaboravi, neka je druga podsjeti. Svjedoci treba na svaki poziv da se odazovu. I neka vam ne bude mrsko da ga utanačite pismeno, bio mali ili veliki, s naznakom roka vraćanja. To vam je kod Allaha ispravnije i prilikom svjedočenja jače, i da ne sumnjate - bolje; ali, ako je riječ o robi koju iz ruke u ruku obrćete, onda nećete zgriješiti ako to ne zapišete. Navedite svjedoke i kada kupoprodajne ugovore zaključujete i neka ne bude oštećen ni pisar, ni svjedok. A ako to učinite, onda ste zgriješili. I bojte se Allaha, - Allah vas uči, i Allah sve zna (2/282).

Ako ste na putu, a ne nađete pisara, onda uzmite zalog. A ako jedan kod drugog nešto pohranite, neka onaj opravda ukazano mu povjerenje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga. I ne uskratite svjedočenje; ko ga uskrati, srce njegovo će biti grešno, a Allah dobro zna ono što radite (2/283).

Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji! Pokazivali vi ono što je u dušama vašim ili to krili, Allah će vas za to pitati; oprostite onom kome On hoće, a kazniće onoga koga On hoće - Allah je kadar sve (2/284).

Ove odredbe o dugu, trgovini i zalogu jesu dopuna ranijih odredaba koje govore o sadaki i kamati. U prošloj cjelini osuđene su kamatne transakcije, kamatni dugovi i kamatna kupoprodaja. Ovdje će biti riječi o poštenom zajmu, zajmu bez kamate i profita, zatim o trgovačkom beskamatnom poslovanju.

Čovjek će zaista zastati, čudeći se i oduševljavajući, pred zakonskim izrazom u Kur'anu, gdje se javlja lijepa i detaljna razrada sročivanja zakona i ide do te mjere da se ne može zamijeniti termin drugim terminom, ni staviti naprijed ili nazad neki paragraf, gdje ova apsolutna preciznost u sročivanju zakona ne lišava ljepote njegov izraz ni njegovu eleganciju, gdje se povezuje zakonodavstvo sa vjerničkom savješću na veoma ugodan način jako sugestivno i snažno djelotvorno, bez narušavanja teksta u pogledu zakonskog dokazivanja; gdje su primjetni svi mogući djelotvorni faktori obiju strana potpisnica, svjedoci i pisar, gdje se ne prelazi sa tačke na tačku a da nije prethodno iscrpio tačku zakonitosti, tako da se čovjek ne vraća njoj osim u slučaju da postoji neka spona između te i nove tačke, koja traži da se ukaže na povezivanje tih dviju tačaka.

Nadnaravnost (*i'džaz*) kod oblikovanja ajeta o zakonitosti je ovdje zaista nadnaravnost. Ta nadnaravnost ogleda se u formiranju ajeta koji nadahnjuju i usmjeravaju. Štaviše, ta nadnaravnost je ovdje još jasnija i jača, jer je cilj ovdje preciznost, a tu preciznost izmijenilo bi odstupanje u samo jednom terminu. Tu se ne može zamijeniti termin terminom. Da nije te nadnaravnosti, ne bi se ostvarila apsolutna zakonska preciznost i apsolutna ljepota izražena na ovaj jedinstveni način.

Ovo sve govori da je islamsko zakonodavstvo preteklo ovim principima građansko i trgovinsko pravo za period od desetak stoljeća. To priznaju i savremeni pravници...

O vjernici, zapišite kada jedan od drugog pozajmljujete do određenog roka (2/282).

Ovo je opći princip koji se definiše Kur'anom. Zapisivanje zajma naređeno je tekstem i nije prepušteno izboru u slučaju da se zajam uzima na određeno vrijeme, zbog svrhe o kojoj će se dati objašnjenje na kraju ovog teksta.

I neka jedan pisar između vas to vjerno napiše (2/282).

Ovo je određivanje osobe koja će zapisati dug. To je pisar. To nije jedan od dvojice potpisivača ugovora. Smisao pozivanja treće osobe, a ne da to bude neko od dva potpisnika, je osiguranje apsolutne neutralnosti

kod pisanja ugovora. Ovome pisaru naređeno je da zapiše pravo, da ne bude naklonjen ni jednoj od dvije strane potpisnice, ni da umanjuje ni da dodaje bilo šta u tekstu.

I neka se pisar ne uzdržava da napiše, ta Allah ga je poučio (2/282).

Obavezu je ovdje dao Allah, da se pisar ne usteže, da ne odbija i da mu to ne bude teško. To je obaveza od Allaha propisana, tekstom ozakonjena. Obračun o tome dostavlja se Allahu. Ispunjenje ove obaveze je Božiji dar dat pisaru, jer ga je Allah naučio kako treba pisati. Pa *neka on piše* - kao što ga je naučio Allah.

Ovim Zakonodavac završava naredbu: o principu registriranja zajma do određenog roka, o postavljenju osobe koja preuzima registraciju i o zaduženju da to registrira. Uz ovo zaduživanje je prijatnim riječima spomenuta i Božija blagodat upućena pisaru, ukazujući mi pri tome da bude pravičan.

Poslije ovoga slijedi nastavak ajeta u kojem se objašnjava kako će pisar registrirati dug.

Neka on piše, a dužnik neka mu u pero kazuje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga, i neka ne umanju ništa od toga. A ako je dužnik rasipnik ili slab, ili ako nije u stanju da u pero kazuje, onda neka kazuje njegov staratelj, i to vjerno (2/282).

Dužnik, tj. onaj koji ima obavezu prema drugom, diktirat će pisaru ugovor priznavajući na taj način svoj dug, iznos duga, uvjet i rok kada ga treba povratiti. Dužniku je dato pravo da diktira da ne bi došlo do njegova zakidanja. Ovo bi se moglo dogoditi kad bi zajmodavac diktirao ugovor, jer bi mogao povećati iznos duga, smanjiti rok vraćanja duga, ili upisati određene uvjete koji idu njemu u prilog. Dužnik je u lošijem položaju i nije u stanju da se suprotstavi i unese nešto nepovoljno jer želi da dođe do pogodbe zbog lične potrebe. Međutim, kada dužnik diktira ugovor, on diktira samo ono što bi ga povezalo sa ovim ugovorom. Dužnik ovo čini kako bi njegove obaveze o dugu bile čvršće i jače. Istovremeno, tekstom se apelira na savjest dužnika dok diktira ugovor, da se boji Allaha, svoga Gospodara, da ne umanjuje ništa od duga koji pod određenim uvjetima prihvata, ni da umanjuje bilo šta vezano za druge dijelove ugovora... U slučaju da je dužnik rasipnik koji ne može da rasuđuje o ovome, ili maloumnik, ili nije u stanju da diktira pisaru, bilo da je nestručan, ne zna kako da se sačini ugovor, ili ima neku jezičnu mahanu pa se ne može izraziti, ili bilo koji drugi uzrok, onda neka diktira ugovor njegov staratelj

vjerno i pravedno. Vjernost se ovdje ističe radi preciznosti, jer možda bi staratelj nešto i omalovažio (makar to bilo i najmanje) pošto njega to ni najmanje ne interesuje. Ovo se sve čini da bi se osigurala puna sigurnost za ispravnost pisanog ugovora.

Ovim je kompletiran cjelokupni osvrt o pisanju ugovora. Ovdje se Zakonodavac dalje zadržava na drugoj tački ugovora, a to je svjedočenje.

I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša, a ako nema dvojice muškaraca, onda jednog muškarca i dvije žene, koje prihvatate kao svjedoke; ako jedna od njih dvije zaboravi, neka je druga podsjeti (2/282).

Kod ugovora moraju postojati dva svjedoka *koje prihvatite kao svjedoke*. Prihvatanje ima određene poruke: jedna je da svjedoci budu pravedni i prihvaćeni u društvu, i druga je da i jedna i druga strana potpisnica ugovora prihvata njihova svjedočenja. Određeni uvjeti ne pružaju ponekad tako lahko da se pronađu dva svjedoka. Zbog toga ovdje zakon dozvoljava da se prihvate i žene kao svjedoci, pa se u tekstu pozivaju prvo ljudi, jer oni po običaju u islamskom društvu obavljaju ovakve poslove u kome žena nema potrebe da radi, nego se posvećuje u životu materinstvu i ženskim poslovima. Njena je dužnost da se stara o najcjenjenijem ljudskom zalogu, a to je o djetinjstvu mladih pokoljenja, koja će predstavljati budućnost, umjesto njenog doprinosa predstavljenog u dinarima koje dobija za posao, kao što to čini sada u ovom nepravednom društvu u kome mi danas živimo, gdje je prisiljena da radi. Međutim, tamo gdje nema i ne mogu se pronaći dva muškarca za svjedočenje, onda neka to bude jedan muškarac i dvije žene... Ali zašto dvije žene? Tekst ne dozvoljava da se nagađa. U oblasti zakona svaki je tekst definisan i jasan... *Ako jedna od njih dvije zaboravi, neka je druga podsjeti (2/282)*. Zabluda i zaborav ovdje proističu iz brojnih razloga, ponekad zbog neznatnog iskustva žene u predmetu sklapanja ugovora, što čini da ne može razumjeti sve detalje ugovora i onog što ga prati, pa bi joj bilo sve jasno ako bude detaljnije svjedočila o ugovoru i ako bude bila potrebna. U tom slučaju, jedna drugu da podsjeti na sve okolnosti koje su okruživale ugovor. Ponekad ovaj nedostatak uslijedi zbog emocionalne prirode žene. Biološka, organska i materinska uloga sigurno se odražava na psihi žene, a njena priroda traži od nje da bude jako osjetljiva i da brzo udovoljava prohtjevima svoga djeteta. Ta emocija ne traži dugo razmišljanje, nego brzi odgovor... To je Božiji dar i ženi i djetetu. Ova priroda ne da se cijepati. Žena je jedinstvena ličnost sa ovom svojom prirodom. Međutim, svjedočenje kod potpisa ugovora i u sličnim postupcima traži da se čovjek potpuno oslobodi emocija, da zauzme realan stav kod pojedinih slučajeva

bez padanja pod utjecaj. Svjedočenje kod potpisivanja ugovora od strane dviju žena je garancija da će jedna drugu podsjetiti u slučaju da jedna pri svjedočenju odstupi zbog bilo kakvog osjećaja, pa da je podsjeti i vrati na golu činjenicu.

Isto onako kao što su upućene riječi pisaru na početku ovoga teksta da ne odbija sačiniti ugovor, upućuje se ovdje i svjedocima da ne odbijaju sačiniti svjedočenje.

Svjedoci treba na svaki poziv da se odazovu (2/282).

Ovo govori da je odazvati se na poziv radi svjedočenja dužnost, a ne dobrovoljnost. Svjedočenje je model za uspostavljanje pravde i ostvarenje istine. Allah je Taj koji to obavezuje i traži da svjedoci prihvate to dobrovoljno i savjesno, bez izvinjenja i davanja prioriteta bilo kome od dvojice potpisnika ugovora ako dođe do tužbe od strane obojice ili jednog od njih.

Ovdje se iscrpljuje riječ o svjedočenju. Zakonodavac prelazi na drugi cilj, opći cilj zakonitosti. Kur'an potvrđuje nužnost sačinjavanja ugovora bez obzira da li se odnosio na mali ili veći dug, da se sačini čak i kada nekom naumpadne da to ne bilježi zbog poteškoće oko sačinjavanja ugovora i troškova, uz objašnjenje da je dug neznatan i da ne zaslužuje sačinjavanje, ili da nema potrebe pisanje ugovora između dvije prijateljske strane zbog bilo kakvih razloga kao što su: stid, lijenost ili nezainteresiranost. Tekst dalje komentariše strogost i nužnost sačinjavanja ugovora dugo objašnjavajući to savješću i praktičnošću.

I neka vam ne bude mrsko da ga utanačite pismeno, bio mali ili veliki, s naznakom roka vraćanja. To vam je kod Allaha ispravnije i prilikom svjedočenja jače, i da ne sumnjate - bolje (2/282).

Neka vam ne bude mrsko... Ovo je upozorenje zbog ljudskih duševnih emocija kada čovjek osjeti da su troškovi rada oko pisanja veći od vrijednosti samog duga. *To vam je kod Allaha ispravnije...* pravednije je i bolje. Ovo je djelovanje na savjest čovjeka da Allah voli to i insistira na tome. *I prilikom svjedočenja jače...* Svjedočenje kod nečega što je zapisano jače je od usmenog svjedočenja koje se oslanja samo na sjećanje. Svjedočenje dvojice ljudi ili čovjeka i dvije žene jače je kod svjedočenja također i ispravnije od svjedočenja jedne osobe, ili jednog muškarca i jedne žene. ... *i da ne sumnjate, - bolje...* Ovo sprječava da dođe do sumnje u ispravnost objašnjenja koje sadrži ugovor, ili sumnje u samog sebe i druge kad se dug ostavi bez zapisivanja.

Ovako se otkriva svrha svih ovih mjera i zadovoljavaju svi saučesnici da je neophodan ovaj zakon, pojedinosti njegova cilja i ispravnost njegova izvršenja. Može se reći da je to sve ispravnost, tačnost, pouzdanost i smirenost.

Ovako se postupa sa dugom koji se uzima do određenog roka. Dok kod trgovine koja se iz ruke u ruku odvija nije potrebno pisati. Dovoljno je kod toga svjedočenje svjedoka da bi se olakšalo trgovinsko poslovanje, jer sačinjavanje ugovora sputava poslovanje koje se obavlja brzo i koje ponavlja u vrlo kratkom vremenu. Islam propisuje sve što je potrebno za život čovjeka i vodi računa o čitavom njegovom okruženju, pa se zbog toga i ovo čini. To je praktični i realni zakon u kome nema zamršenosti ni skretanja što je razlog da život može teći svojim tokom.

Ali, ako je riječ o robi koju iz ruke u ruku obrćete, onda nećete zgriješiti ako to ne zapišete (2/282).

Iz teksta se jasno vidi da se takav postupak kod kupoprodaje ne piše. To je olakšica, a nezapisivanje neće prouzrokovati grijeh. Međutim, svjedočenje je i tada potrebno. Neke verzije hadisa ističu da je svjedočenje kod kupoprodaje iz ruke u ruku lijepo, a ne obavezno, mada je bolje ovo drugo.

Raspravljanje o dugu na određeno vrijeme i trgovini iz ruke u ruku ovim je završeno. I jedno i drugo susreću se u uvjetu pisanja i svjedočenja. U jednom slučaju kao obaveza, u drugom kao povlastica. Ovo govori i o pravima pisara i svjedoka, o čemu je ranije istaknuta i njihova obaveza. Ukazano im je da ne odbijaju poziv za pisanje i svjedočenje. Sada će biti riječi i o njihovoj zaštiti kako bi se uskladila i prava i dužnosti kod izvršavanja općih zaduženja.

I neka ne bude oštećen ni pisar, ni svjedok. A ako to učinite, onda ste zgriješili. I bojte se Allaha, - Allah vas uči, i Allah sve zna (2/282).

Neka se ne ošteti ni pisar, ni svjedok jer obavljaju svoje dužnosti koje im je Allah propisao. Ukoliko budu oštećeni, vi iskaćete iz Allahova zakona i suprotstavljate se Njegovom propisu. Ovo je nešto kao rezerva - za svaki slučaj, ali treba da postoji, jer zapisivači i svjedoci mogu biti izloženi grdnji ili napadu jednog od dvojice potpisnika ugovora, što se dešava vrlo često. Zbog toga i oni moraju imati garanciju koja će ih štititi i hrabriti da obavljaju svoje obaveze zakonito i valjano, da budu aktivni u izvršavanju svojih dužnosti, da budu u svim situacijama neutralni. Osim toga, Kur'an nastoji da probudi svijest čovjeka, da mobilise savjest kad god je čovjek

pod kakvom obavezom i zaduženjem, kako bi to zaduženje i obaveza nalazili oslonac u samoj duši čovjeka, a ne samo u propisu teksta. Na kraju, Allah poziva vjernike i na bogobojažnost i podsjeća ih da je On Darovatelj njima, da ih On podučava i upućuje, da bogobojažnost otvara srca na putu spoznaje i priprema čovjeka da uči i obrazuje se, kako bi ljudi obavljali ovu blagodat dobrovoljno, sa zadovoljstvom i pokornošću Allahu.

I bojte se Allaha, - Allah vas uči, i Allah sve zna (2/282).

Zakonodavac se ponovo navraća da dopuni propise duga. Ovo je kasnije naveo u tekstu jer ove odredbe imaju posebnu poruku i nije ih spomenuo u općem tekstu gdje govori o dugu. Ove odredbe odnose se na zajmodavca i dužnika kad su na putu i ne mogu da nađu nikoga ko bi bio pisar. I radi olakšice ove trgovinske transakcije uz garanciju ispunjenja, Zakonodavac je omogućio i sklapanje ugovora i usmeno, bez pisanja, ali uz predaju zaloga kojeg će uzeti zajmodavac kao garanciju za dug.

Ako ste na putu, a ne nađete pisara, onda uzmite zalog (2/283).

Ovdje Zakonodavac mobilize svijest vjernika radi sigurnosti i ispunjenja obaveze, podržavajući to sa bogobojažnošću. Ovo je posljednja garancija za provođenje cjelokupne zakonitosti, vraćanja sredstava i zaloga onome kome i pripada, sačuvavši to u cjelini.

A ako jedan kod drugog nešto pohranite, neka onaj opravda ukazano mu povjerenje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga (2/283).

Dužnik je osigurao sebi zajam, a zajmodavac zalog. I jedan i drugi su pozvani da izvrše ono što su preuzeli u ime Allaha. Allah je zaštitnik, Odgojitelj, Gospodar, Sudija i Presuditelj. Značenja svih ovih termina upućuju na saradnju, osiguranje i izvršenje. Po nekim mišljenjima, ovaj ajet je derogirao ajet koji govori o zapisivanju zajma u spomenutoj sigurnoj situaciji. Mi ne mislimo da je tako. Pisanje duga i ugovora je obaveza svugdje osim na putu. Prema tome, ovo osiguranje odnosi se samo na ovu situaciju, kada su i zajmodavac i dužnik, davanjem zajma i uzimanjem zaloga, sigurni.

U okrilju ove mobilizacije čovjeka usmjerene prema bogobojažnosti, završava i razgovor o svjedočenju kada dođe do suđenja u ovom slučaju, a ne i svjedočenju kod sklapanja ugovora, jer je ovo tada povjereno i vezano o vrat svjedoka i njegova srca.

I ne uskratite svjedočenje; ko ga uskrati, srce njegovo će biti grešno (2/283).

Ovaj izraz ovdje se oslanja na srce i srcu se pripisuje grijeh, sukladno skrivanju grijeha u srcu i uskraćivanju svjedočenja. I jedno i drugo dešava se i završava u srcu. To je popraćeno prijetnjom, ali zamagljenom. Ništa nije Allahu skriveno.

A Allah dobro zna ono što radite (2/283).

Allah će zato nagraditi - a prema Svom saznanju koje otkriva grijeh čovjeka sakriven u dubini srca.

U tekstu se nastavlja sa potvrđivanjem ovog znaka i mobilisanjem srca radi straha od Gospodara nebesa i Zemlje i svega što je na njima; Koji zna ono što je u srcima, bilo ono tajno ili javno; Koji nagrađuje za djela; Koji slobodno postupa sa sudbinom ljudi, obasipa ih milošću ili kaznom, Moćni, o čijem htijenju ovisi sve bez pogovora.

Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji! Pokazivali vi ono što je u dušama vašim ili to krili Allah će vas za to pitati; oprostiće onome kome On hoće, a kazniće onoga koga On hoće - Allah je kadar sve (2/284).

I tako, isključivo sa vjerskim usmjerenjem, popraćeno je ovim čisto građansko pravo, povezana zakonodavna vlast života i Stvoritelj života tom čvrstom vezom izatkanom od straha i nade od Gospodara Zemlje i nebesa. Tu dodaje pored garancije zakonske vlasti i garanciju savjesti srca. To je čvrsta garancija koja karakteriše islamski zakon u srcima muslimana i muslimanskom društvu. To i zakon u islamu se kompletiraju i dopunjuju. Islam čini srca kojima daje zakon i čini društvo kome donosi zakone, božanskom, kompletnom, skuladnom, sveobuhvatnom tvorevinom u odgoju i zakonodavstvu, i u bogobožnosti i u vlasti i u programu za čovjeka koji je tvorevina svoga Stvoritelja. Program života čovjeka je sačinio Stvoritelj tog čovjeka, pa kuda vode zemaljski propisi, zakoni i programi na Zemlji, kuda ide pogled čovjeka koji je ograničen dužinom života, ograničen spoznajom, ograničen mišljenjem i rasuđivanjem, koje se mijenja svakog časa i nije stalan, tako da skoro ni dvojica nemaju isto mišljenje ni isto dostignuće - spoznaju? Kuda ide ljudski rod bježeći od svoga Gospodara, Gospodara koji ih je stvorio, Koji zna one koje je stvorio, Koji zna šta odgovara tom stvorenju u svakoj situaciji i svakom trenu?

Eto, to je nesreća za čovječanstvo, nesreća napuštanja Allahova programa i Njegova zakona. Nesreća koja se pojavila na Zapadu, bježeći od pritiska tamošnje crkve, od njena boga, koja je tvrdila da ona govori u ime njega i zabranila ljudima da razmišljaju i promišljaju. Nametnula im je, u ime Boga, enormne vjerske poreze i pojedinačno ugnjetavanje. Međutim,

kada su ljudi pokušali da se oslobode ove more, oslobode crkve i njene vlasti, oni nisu zauzeli umjeren stav, nego se oslobađajući crkvenog boga i njegove vlasti, oslobodili vjere koja ih je vodila u ovom zemaljskom životu Allahovim programom. Tada se pojavila nesreća i belaj.¹¹

Međutim, mi koji tvrdimo da smo muslimani, - pa šta je s nama? Šta je nama da bježimo od Allaha i Njegova programa, Njegova šeri'ata i zakona? Šta je s nama i našom tolerantnom i ispravnom vjerom koja nam je nametnula samo ono čime bismo se oslobodili okova, odstranila s nas terete i obilato izlila milost, uputu, lahkoću i koja nas je usmjerila pravim putem koji vodi ka progresu i spasu!?

« آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ . كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ . لَا تَفَرُّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ . وَقَالُوا : سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ، غُفِرَ لَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ * لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ، لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ . رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا ، رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا ، رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ ، وَاعْفُ عَنَّا ، وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا . أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ » .

Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi ne izdvajamo nijednog od poslanika Njegovih." I oni govore: "Čujemo i pokoravamo se; oprosti nam, Gospodaru naš; Tebi ćemo se vratiti." (2/285).

Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi. Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavljaš nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehе naše i

¹¹Vidi više o ovoj temi u djelu, *El-insan bejne-l-madijje we-l-islam* i u djelu *Merakatu-t-teqalid* od Muhanneda Kutba.

oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa nam pomози protiv naroda koji ne vjeruje! (2/286).

Ovo je kraj velike sure, velike po svom izražajnom obujmu, jer je ona najduža sura Kur'ana. Velika po svojoj tematici, jer predstavlja ogroman dio pravila vjerničkog poimanja, opisivanja muslimanskog društva, njegova programa, njegovih obaveza, njegova položaja na zemlji, njegove uloge u ovom bitku - svijetu. Ona je velika po opisu položaja neprijatelja muslimanskog društva koji su ustali protiv prirode muslimana, velika po opisu prirode sredstava tih neprijatelja u ratu, a to su sredstva koja im pomažu da odagnaju svoju nesreću, s jedne strane, i da sačuvaju svoju zlokobnu sudbinu, s druge strane... Ova sura objašnjava također i ulogu čovjeka na Zemlji, njegovu prirodu, njegovo posrtanje na putu, predstavljajući to kroz historiju čovječanstva i njeno realno kazivanje, i sve drugo što je objašnjeno u toku izlaganja dugog teksta ove sure.

Ovo je kraj ove druge sure, kraj izložen u dva ajeta koja u suštini predstavljaju dovoljan sažetak najvećeg dijela ove sure. Zbog toga je ovakav kraj veoma povoljan, kraj koji je u skladu sa temama sure, njenoj atmosferi i ciljevima.

Sura je počela riječima Uzvišenoga: *Elif Lám Mim, Ova Knjiga, u koju nema nikakve sumnje, uputstvo je svima onima koji se budu Allaha bojali; onima koji u nevidljivi svijet budu vjerovali i molitvu obavljali i udjeljivali od onoga što im Mi budemo davali; i onima koji budu vjerovali u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, i onima koji u onaj svijet budu čvrsto vjerovali* (2/1 - 4). Za vrijeme izlaganja ovog teksta ukazano je na ovu činjenicu, a posebno na činjenicu vjerovanja u sve poslanike. Sada smo došli do kraja ove sure u kojoj Uzvišeni kaže: *Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi ne izdvajamo ni jednog od poslanika Njegovih"* (2/285). To je kraj knjige, potpuno podudaran sa početkom, i kao da početak i ovaj kraj čine dvije korice knjige.

Ova sura sadrži brojne obaveze muslimanske Ummе i propise vezane za pojedinosti iz života. U njoj je također i dosta podataka o odbijanju Sinova Israilovih da prihvate propise i zakone koji se odnose na njih. Na kraju sure dolazi tekst koji jasno govori o granici koja dijeli one koji prihvataju obaveze i one koji ih odbijaju uz objašnjenje da Allah (subhanehu) ne želi mučiti ovu Ummu, niti je opterećivati. On, isto tako,

ne pokazuje ljubav prema onima koji odbijaju Njegove obaveze, kao što tvrde Židovi o svom Gospodaru, niti ih ostavlja bez svrhe.

Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi (2/286).

Ovo poglavlje sadrži i nekoliko kazivanja o Sinovima Israilovim, o blagodatima kojima ih je Allah obuhvatio, zatim o njihovu poricanju primanja ovog dobra. Nadalje se govori o njihovom zaduženju - otkupnini koja u pojedinim slučajevima dostiže do stepena ubistva:

Zato se Stvoritelju svome pokajte i između vas prestupnike smrću kaznite (2/54).

I sasvim na kraju ovog poglavlja navodi se skrušena dova vjernika:

Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavljaš nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas (2/286).

U ovom poglavlju se naređuje vjernicima i insistira na borbi, na džihadu i dijeljenju na Božijem putu radi odbrane od nasrtaja nevjerovanja i nevjernika... a završava traženjem utočišta od strane vjernika kod njihova Gospodara od Koga oni traže i pomoć, sukladno onome koliko su opterećeni, i pobjedi nad njihovim neprijateljima.

Ti si Gospodar naš pa nam pomози protiv naroda koji ne vjeruje! (2/286).

To je kraj koji sažima, ukazuje i dovodi u sklad osnovnu liniju ovog poglavlja.

U ova dva ajeta svaka riječ ima svoj položaj, svaka riječ ima svoju ulogu, na što nema potrebe ukazivati. Svaka riječ u tekstu je navedena s namjerom da očituje ono što stoji iza nje, a to je nešto veoma veliko, jer se odnosi na istine vjere, prirodu vjerovanja, njegove specifičnosti i pojavnosti. Odnosi se na situaciju muslimana u odnosu na njihova Gospodara, predočava im ono šta uzvišeni Allah želi s njima i obavezama koje im nameće. Odnosi se i na njihovo sklanjanje i pribjegavanje Njegovoj zaštiti i njihovom iskrenom predanju Allahovom htijenju i oslanjanju na Njegovu pomoć. Da, svaka riječ ima svoju veliku ulogu, tako da izaziva divljenje čak i kod onoga koji je živio u Okrilju Kur'ana i spoznao neke tajne kur'anskog izraza. Ishodište ovih tajni javlja se u svakom kur'anskom ajetu.

Pogledajmo sada na ovaj tekst sa nešto više objašnjenja!

Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi ne izdvajamo ni jednog od poslanika Njegovih." I oni govore: "Čujemo i pokoravamo se; oprosti nam, Gospodaru naš; Tebi ćemo se vratiti" (2/285).

To je slika vjernika, slika odabrane zajednice u kojima se odražava stvarna istina vjere, zajednice u kojoj se odražava ova ogromna istina, zajednice koju je Allah (subhanehu) počastio i povezoao kroz visoku istinu vjere sa Resulullahom, alejhi-s-selam. To je čast čiju istinu spoznaje vjernička zajednica, jer spoznaje veliku istinu Poslanika, spoznaje na kakav visok stepen ga je uzdigao Allah na stepen koji spaja tu zajednicu i Poslanika, alejhi-s-selam, u jednoj osobini, u jednom znaku Svojim riječima *Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici...* (2/285).

Vjerovanje Poslanika u ono što mu je objavljeno od njegova Gospodara jeste vjerovanje koje se prima direktno, prima ga njegovo čisto srce kroz visoku Objavu i direktno povezuje sa neposrednom Istinom. Ova istina odražava se u njegovom biću, sama po sebi, bez ikakve muke i truda, bez sredstava i posredništva. To je stepen vjerovanja kojeg može opisati samo onaj koji ga je okusio. To je stepen koga može suštinski spoznati kroz opis samo onaj koji ga je, također, okusio. Ovo je vjerovanje Vjerovjesnika, alejhi-s-selam. To je vjerovanje kojim je Allah počastio vjernike i spojio ih u opisu sa plemenitim Vjerovjesnikom, sa razlikom između okusa vjerovanja u biću Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, i razlikom između okusa bića bilo koga drugog čovjeka koji nije primio direktnu istinu od svoga Gospodara.

Kakva je priroda ovog vjerovanja i šta su njegove granice?

Svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi ne izdvajamo ni jednog od poslanika Njegovih." I oni govore: "Čujemo i pokoravamo se; oprosti nam, Gospodaru naš; Tebi ćemo se vratiti" (2/285).

To je kompletno vjerovanje koje čini ova vjera, vjerovanje koje odgovara ovoj Ummi, nasljedniku vjere Allahove čiji će poziv na Zemlji ostati trajno sve do Sudnjeg dana. Ovo vjerovanje udarilo je korijene duboko u vremenu, i ide u povorci poziva, povorci Vjerovjesnika, povorci vjerovanja koje se proteže do u najstarija vremena ljudske povijesti. To je vjerovanje u kome se cjelokupno čovječanstvo, od njegova nastanka pa do nestanka, javlja u dva tabora, u taboru vjernika i taboru nevjernika, partiji Allaha i partiji šejtana. Nema trećeg tabora niti će ga biti ikada kroza sva vremena.

Svaki vjeruje u Allaha... (2/285).

Vjerovanje u Allaha je, po islamskom učenju, osnova poimanja, osnova programa koji reguliše život, stvaranje, privređivanje i svako drugo kretanje koje čini vjernik u životu.

Vjerovanje u Allaha znači isticanje samo Jednoga (subhanehu) u božanstvu, gospodarenju i robovanju. Vjerovanje da On Jedinu ima apsolutnu vlast nad savješću čovjeka i njegovu ponašanju u svakom poslu u životu.

Prema tome, tu nema udruživanja u božanstvu i gospodarenju. Allah nema sudruga u stvaranju niti u upravljanju stvarima. Niko ne ulazi u Njegov postupak sa svemirom i životom. Niko ne opskrbljuje s Njim čovječanstvo. Niko ne može naštetiti ili koristiti drugome osim On. Ništa se ne može dogoditi u ovom Svemiru, bilo malo ili veliko, bez Njegove dozvole i Njegova zadovoljstva.

Allah nema sudruga u ibadetu kome bi se ljudi okretali. Obredi u ibadetu, ibadeti izraženi u skrušenosti mogu biti upućeni samo Allahu. Pokornost pripada samo Allahu, zatim onome koji radi po Njegovoj naredbi i Njegovu zakonu i koji crpi svoju snagu vlasti iz glavnog izvora, jer vlast potiče samo od Allaha. Prema sudu ovog vjerovanja, vlast nad svijesću ljudi i njihovu ponašanju pripada samo Allahu. Zakonodavna vlast, osnove stvaranja, sistemi društva i privrede mogu se dobiti samo od Jednog i Jedinog Gospodara, od Allaha. Eto, ovo je smisao vjerovanja u Allaha, nakon čega čovjek postaje sasvim slobodan. Tada niko nema vlasti nad njim, osim Allah. Čovjek je tada oslobođen svih okova, osim ograničenja koje mu je Allah propisao, stoji iznad svakog drugog osim iznad vlasti Allaha.

I meleke Njegove... (2/285).

Vjerovanje u Allahove meleke jeste jedan vid vjerovanja u nevidljivo o čijoj smo vrijednosti u životu čovjeka govorili na početku ove sure u prvom svesku *U okrilju Kur'ana*. Ovo vjerovanje izvodi čovjeka iz okvira čula koja su primjerena za životinje. To vjerovanje omogućava čovjeku da stiče spoznaju daleko iznad ovog životinjskog okruženja. Zbog toga se i označava njegova osobenost (*insanijet*) sa specifičnim karakteristikama. Naime, dok se čovjek povodi za svojom prirodom i željom za nepoznatim do kojeg ne mogu doseći njegova čula, mada on osjeća po svojoj prirodi da to postoji - iako ove prirodne želje ne bi dosegle činjenice nevidljivog, kakve ih je Allah dao - ta njegova priroda prelazi svaku granicu i odlazi daleko u bajke i izmišljene priče da bi zasitio tu svoju glad, u protivnom, potres i nemir potresli bi njegovo biće.¹²

Vjerovanje u meleke jeste vjerovanje u istinu nevidenoga. Ljudska spoznaja nema puta kako da spozna to ni osjetilnim ni racionalnim čulima datim čovjeku, dok njegovo biće neodoljivo želi da spozna bilo šta od tih nevidljivih činjenica. Božija milost učinjena čovjeku - a Bog je čovjeka stvorio, zna kako je formiran, zna njegove želje, zna šta je za njega dobro - hoće i u tom smislu čini i želi da mu dadne nešto od ovih nevidljivih činjenica i naznačuje ih, premda su ljudske sposobnosti i dalje nesposobne da dopru do toga, i time da ga oslobodi truda i rasipanja energije u pokušaju da dopre do tih činjenica bez kojih ljudsko biće i priroda ne mogu egzistirati i um čovjekov biti miran prije nego dopre do tih činjenica. Dokaz je za to da su one koji su htjeli da se urote protiv svoje prirode, negiranjem činjenice nevidenog iz svog života, obuzele smiješne bajke i fikcije, ili su poremetili umom, nervno oboljeli, ili se opteretili kompleksima i devijacijama.

Pored svega toga, vjerovanje u istinu meleka proširuje horizont ljudske svijesti o bitku isto kao i vjerovanje u nevidene istine koje su uvjerljive i koje su donijete od Allaha. Slika Svemira nije koncentrisana u vjernikovom poimanju da bi se ograničila samo na ono što spoznaju njegova čula, što bi bilo veoma neznačajno. Njegovu srcu se pridružuju ove vjerničke duše oko njega u vjerovanju u svoga Gospodara i mole za njega oprost. Meleki su stalno njemu na pomoći na putu dobra, uz Božiju dozvolu. To je veoma prijatan i, bez sumnje, druželjubiv osjećaj. Zatim, tu se ispoljava i spoznaja ove činjenice, ona je sama po sebi dobro koje Allah dariva vjernicima i melekima..

¹²Vidi više, Muhanumed Kutb *Menhedžu-t-terbijeti-l-islamije*, poglavlje, *Hututu mutekabile fi-n-nefsi-l-bešerije*.

I knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi ne izdvajamo nijednog od poslanika Njegovih." (2/285).

Vjerovanje u knjige Allahove i Njegove poslanike, ne praveći nikakve razlike među njima je prirodno i to proističe iz vjerovanja u Allaha na način, kako podcrtava islam. Vjerovanje u Allaha zahtijeva da se vjeruje u istinitost svega što je stiglo od Allaha, da se srcem potvrdi svaki poslanik kojeg je uputio Allah, da se vjeruje u jedinstvo osnove na kojoj počivaju sva poslanstva, a koje sadržavaju objavljene knjige poslanicima. Zatim, da nema nikakve razlike među poslanstvima u srcima muslimana. Svi su poslanici upućeni od strane Allaha sa islamom u formi i načinu onakvom kakav odgovara stanju tih naroda kojima su upućivani, sve do posljednjeg vjerovjesnika, Muhammeda, alejhi-s-selam, preko koga je objavljen posljednji oblik jedne te iste vjere i da poziva cjelokupno čovječanstvo sve do Sudnjeg dana.

Ovako dočekuje muslimanska Umma nasljedstvo svih poslanstava, pridržavajući se Allahove vjere na Zemlji. Ona je nasljednik te vjere. Muslimani će osjećati tu veliku ulogu na ovoj Zemlji sve do Sudnjeg dana. Oni su, u stvari, stražari najdragocjenijeg kapitala kojeg je ikad upoznalo čovječanstvo u svojoj dugoj historiji. Oni su odabrani da nose Allahovu zastavu, samo Njegovu zastavu na Zemlji, suočavajući se, noseći tu zastavu, sa raznim džahilijetskim zastavama, raznovrsnih naznaka: nacionalizma, malograđanstva, nacionalnosti, segregacije, cionizma, križarstva, imperijalizma, ateizma, itd. sve do posljednjih naznaka džahilijeta koje podižu nosioci tih obilježja na Zemlji, nazivajući se raznim imenima, raznim terminima kroz protok vremena i na raznim prostorima.

Kapital vjerovanja kojeg štiti muslimanska Umma na Zemlji i nasljedstvo koje je ona naslijedila od najstarijeg poslanstva jeste najčasniji i najstabilniji kapital u životu čovječanstva. To je kapital upute, svjetla, pouzdanja, smirenosti, zadovoljstva, sreće, spoznaje i uvjerenja. Kad ljudsko srce bude bez ovog kapitala i zaloga, uništiti će ga nemir, nasilje, sumnja, a zagospodariti će nevolja i poteškoće, a onda strmoglaviti će se u mrklju tamu tako da ne zna gdje da se spusti u gustoj baruštini.

Pozivi srca koje je lišeno ove poputbine, ovog druženja i ovog svjetla, jesu bolni i mučni pozivi kroza sva stoljeća. Ovo se javlja ako ima u tim srcima imalo osjećaja živahnosti, želje za spoznajom i čežnje za uvjerenjem. Međutim, glupa, mrtva, kruta i gruba srca ne osjećaju ovu čežnju ni ljubav za spoznajom. Takav čovjek nastavlja put po Zemlji kao stoka, jede i uživa kao što uživaju i jedu životinje. Ubada, udara nogom isto kao i životinja ili

grize i ujeda kao divljač. Prakticira nasilje, oholost i snagu šireći smutnju po Zemlji. Tako nastavlja put proklet od Allaha i od ljudi.

Društva lišena te blagodati su očajna društva, makar ona i zaronila u materijalni komfor. Ona su pusta premda se oko njih gomilaju proizvodi. Ona su nemirna, makar imali u izobilju slobode, sigurnosti i spoljnog mira. Pred nama u svijetu su brojni dokazi za ove pojave koje bi mogao zaniijekati samo obmanjivač koji niječe sva čula.

Vjernici u Allaha, u meleke, u objavljene knjige i poslanike okreću se prema svome Gospodaru sa pokornošću i predajom. Oni znaju da se kreću prema Njemu i da traže Njegov oprost za svoje nedostatke.

I oni govore: "Čujemo i pokoravamo se; oprosti nam, Gospodaru naš; Tebi ćemo se vratiti" (2/285).

U ovim riječima dolazi do izražaja trag vjerovanja u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike, dolazi do izražaja u uslišavanju i pokornosti, uslišavanju svega onoga što im je došlo od Allaha i pokoravanju svemu onom što im je naredio Allah. Allah je jedini Gospodar, kao što smo ranije rekli, od Njega se prima svaka naredba. Nema islama bez pokornosti Božijoj naredbi, bez realizacije Njegova programa u životu. Nema imana tamo gdje se ljudi suprotstavljaju Božijoj naredbi bilo u velikom ili malom u životu, niti ima imana tamo gdje ljudi ne provode Njegov zakon ili ne primaju svoja predodžbenja ili poimanja o stvaranju, ponašanju, društvenom, privrednom i političkom životu, iz drugih izvora a ne iz Njegova izvora. Prema tome, vjerovanje je ono što se ustalilo u srcu čovjeka a što potvrđuje djelo.

Sa uslišavanjem i pokornošću... svijest o umanjenju i nemoći ispunjenja zahvale za učinjena dobročinstva Allahova kako treba, izvršenja Allahovih zapovijedi kako treba i pribjegavanje ka Božijoj milosti da ljudi spoznaju svoj nedostatak i nemoć u darežljivost Božije milosti.

Oprosti nam, Gospodaru naš (2/285).

Međutim, traženje oprosta dolazi tek nakon pune predaje, oglašavanje uslišanosti i pokornosti od samog početka bez otpora ili nijekanja. To treba da poprat i uvjerenje da je neminovan povratak Allahu, povratak i na ovom i na onom svijetu, povratak u svakoj stvari i svakom djelu. Nema skloništa do Allahova skloništa. Nema zaštitnika od Njegove odredbe. Ne može se izbjeći Njegova sudba. Spas od posljedica može biti samo u Božijoj milosti i Njegovu oprost.

Ove riječi sadrže vjerovanje u Sudnji dan, kao što smo i rekli. Vjerovanje u Sudnji dan jeste jedan od osnovnih postulata vjerovanja u Allaha, prema islamskom poimanju. Vjerovanje počiva na osnovi: da je Allah stvorio čovjeka da bi ga postavio namjesnikom na Zemlji prema ugovoru i uvjetu koji uključuje svaku ljudsku aktivnost, bila mala ili velika, na Zemlji, da ga je stvorio i postavio namjesnikom da bi ga provjerio u životu na ovom svijetu kako bi čovjek dobio svoju nagradu na kraju tog iskušenja. Sudnji dan i nagrada na njemu je neminovnost vjerovanja prema islamskom poimanju. Na ovaj način ovo vjerovanje prilagođava srce čovjeka i njegovo ponašanje, njegovu sposobnost za vrednote i rezultate na ovom prolaznom svijetu. Prema tome, čovjek ide putem pokornosti, putem ostvarenja dobra, putem uspostavljanja istine usmjerivši se prema dobru bez obzira kakav plod toga bio njemu na Zemlji, da li rahatluk ili umor, zarada ili gubitak, pomoć ili poraz, dobio on to ili bio lišen toga, ostao u životu ili poginuo, jer je njegova nagrada tamo na onom svijetu, nakon njegovog uspjeha na ovom svijetu i iskušenja. Njegov uspjeh na ispitu ne može ga otrgnuti od pokornosti istini, dobru i čestitosti, čak i kad bi se suprotstavio njemu u cjelini ovaj svijet mučenjem, zlom i ubistvom, jer on sarađuje sa Allahom, provodi Njegov ugovor i uvjet očekujući nagradu na onom svijetu.

To je veliko jedinstvo, pečat islamskog vjerovanja, koje je ocrtao ovaj kratki ajet. Vjerovanje u Allaha i Njegove meleke, vjerovanje u sve objavljene knjige i Njegove poslanike bez ikakve razlike među poslanicima, uslišavajući i pokoravajući se, obraćajući se Allahu, uvjeren u Dan obračuna...

To je islam. To je vjerovanje koje je dostojno da bude zavšetak svih vjerovanja. To je posljednje poslanstvo, vjerovanje koje predstavlja povorku koja istrajava od početka stvaranja svijeta pa do njegova kraja. To je linija upute koja je spojena i povezana rukama svih Allahovih poslanika, linija koja se postepeno penje kako čovječanstvo napreduje, otkrivajući čovječanstvu jedinstven zakon, koliko mu treba. Tako je išlo dok nije došao islam i oglasio jedinstvo zakona u cjelini i predočio ga ljudskom umu do u detalje i zatražio njegovu primjenu.

Zatim, to je vjerovanje koje priznaje čovjeku da je čovjek, da nije životinja niti kamen, ni melek ni šejtan. Vjerovanje koje priznaje čovjeku da je onakav kakav je sa slabostima koje u sebi nosi i moći koju u sebi krije, tretira čovjeka kao kompletnu cjelinu sastavljenu iz tijela različitih

sklonosti, želja, razuma, brojnih moći i čežnjive duše. Ovo vjerovanje zadužuje čovjeka obavezama onoliko koliko on može podnijeti, vodi računa o skladnosti obaveze i moći bez poteškoće i prisile, odaziva se svakoj tjelesnoj potrebi, umu i duši, sukladno prirodi koju predstavlja. Poslije toga, ostavlja čovjeku slobodu da odabere put koji želi.

Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi (2/286).

Ovako musliman predstavlja milost svoga Gospodara i Njegovu pravičnost kod obavezivanja čovjeka obavezom kojom ga Allah zadužuje u njegovu zastupništvu na Zemlji, u njegovu iskušenju za vrijeme ovog zastupništva i u njegovoj nagradi za rad na kraju ovog kruženja. Čovjek postaje zadovoljan Allahovom milošću i Njegovom pravdom u svemu ovome. Čovjek nije nezadovoljan Njegovim zaduženjima, ništa ga ne guši u grudima, niti ga opterećuje. Čovjek je uvjeren da Allah, koji mu je to propisao, najbolje zna stvarnost njegove moći, jer da čovjek nije u mogućnosti da to učini, Bog ga ne bi time obavezao. Iz ovog poimanja, pored milosti, smirenosti i ljupkosti koje je Allah obilato izlio u srce čovjeka, jeste i to da Allah mobiliše odluku vjernika da izvršava svoje obaveze koji osjeća da ih može izvršiti. Kad ih čovjek ne bi mogao izvršiti, kad to ne bi bilo u njegovoj moći, ne bi čovjeka Allah obavezao time. I kad jednom čovjek oslabi ili osjeti umor, ili mu oteža taj teret, on će sam spoznati da je oslabio, a ne da je pritiješnjen teretom, pa će ponovo mobilisati svoju odlučnost i odgurnuti slabost od sebe u nastojanju da to ispuni. To će činiti sve dok ne bude u njegovoj mogućnosti da to izvrši. To je plemeniti nagovještaj za oživljavanje interesiranja kad god čovjek popusti na tom dugom putu. To je odgoj i duše čovjeka, njegove brižnje i volje pored povećanja poimanja istine o Božijem htijenju, šta Allah hoće u svemu onome što čovjeka zadužuje.

Slijedi drugi dio ovog poimanja:

U njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi (2/286).

Odgovornost je pojedinačna i svaki će dobiti samo što je zaslužio i nositi samo ono što je zaradio. To je pojedinačna odgovornost i povratak svakog čovjeka njegovu Gospodaru, noseći sa sobom svoju lisnicu i ono što je upisano u njoj, bilo njemu u prilig ili na štetu. Neće se to moći prebaciti ni na koga drugog ni očekivati pomoć od bilo koga. Obračun ljudima kod njihova Gospodara bit će pojedinačan. Tada će se uvjeriti srce

da će svaki pojedinac činiti jedinku koja će odgovarati kada niko neće moći otrgnuti ništa od Allahova prava, u korist nekoga, osim koliko mu pripada. Svaki čovjek branit će tada Allahovo pravo u odnosu na svako zavodenje, svako nasilje, svaku zabludu, svaku spletku i smutnju. Čovjek će biti odgovoran sam za sebe i za Allahovo pravo, a pravo Allaha jeste pokornost Allahu u svemu što je naredio i zabranio. Pokornost samo Njemu u svijesti i ponašanju. Ako neko odstupi od ovog prava u korist bilo kog čovjeka, ako bude zaveden ili pod prisilom i nasiljem, osim u slučaju da on to prezire, a srce mu i dalje ostalo vjerničko, neće naći nikoga ko će ga odbraniti na Sudnjem danu i zauzeti se za njega. Nema ni jednog čovjeka koji bi preuzeo i jedan dio njegovog tereta, ni pomagača koji bi mu pomogao i branio od Allaha na Sudnjem danu. Čovjek će se lavovski braniti, braniti i sebe i Allahovo pravo u tome, s obzirom da je on taj koji će se susresti sa nagradom, niko drugi. Nema bojazni zbog ove osamljenosti na ovom mjestu, jer iz poimanja samog imana i njegova zahtjeva, slijedi da će svaka osoba u jednom društvu vršiti samo ono što je u ime društva palo na njega, s obzirom da je to Božije pravo pri njemu. Njemu je naredeno da se brine zajedno sa društvom o sredstvima i sticanju, da se solidariše s njim praktično i verbalno, u ostvarenju prava u društvu i odstranjenja loših djela, da surađuje s njima u učvršćivanju dobra, čestitosti i odstranjenju zala i prezrenoga. Sve se ovo obračunava njemu u korist ili njemu na štetu u njegovoj lisnici koju će nositi onog dana kada se susretne sam sa Allahom i kada će primiti svoju nagradu.

Muslimani kao da su čuli ovu činjenicu i spoznali je tako da iz njihovih srca potiču dove, iz srca koja lupaju i glasova koji podrhtavaju. Kur'anski tekst ovo iznosi na način kur'anskoga predstavljanja, živo, kao da smo mi pred samom scenom te dove, i u redovima vjernika kako to ponavljaju skrušeno, neposredno iza oglasa obaveza i istine o nagradi.

*Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo!
Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas!
Gospodaru naš, ne stavljaš nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti,
pobriši grijeha naše i oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa
nam pomози protiv naroda koji ne vjeruje! (2/286).*

Ovo je dova koja predstavlja odnos vjernika i njihova Gospodara, predstavlja njihovu spoznaju da su slabi i nemoćni, da im je potrebna milost Božija i Njegov oprost, Njegova potpora i pomoć, da se njihova leđa oslone na Njegov oslonac, da se sklone pod Njegovu zaštitu, da pripadnu Njemu i oslobode svakog drugog osim Njega, da budu spremni na džihad na Božijem putu i da traže pomoć od Njega. Sve to čine u jednoj skrušenoj

melodiji, drhtavim glasom, pri čemu su lupanje srca i treptaj duša predstavljeni u jednom ritmu.

Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo!
(2/286).

Sudbina grješaka i zaborava presudna je kod postupka čovjeka kad ga snađe ljudska slabost koju on ne može da izbjegne. U takvim situacijama čovjek se okreće prema Allahu, traži oprost i milost. Nije to radovanje grješkom ili odstupanje od Božije naredbe, ni uzdizanje iznad pokornosti Allahu i predaje Njemu, ni odstupanje od namjere, ništa od toga ovdje nema, kada je vjernik sa Allahom. Ništa u tome što bi zasitilo oprost Allahov i Njegovu darežljivost. Potrebno je pokajanje i obraćanje Allahu. Allah uslišava dovu vjernika u ovom slučaju jer Resulullah, alejhi-s-selam, kaže: **Odstranjene su grješke i zaboravi sa mog Ummeta i onoga u čemu osjećaju odvratnost** (Taberi i dr.).

Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! (2/286).

To je dova koja izrasta iz nasljedstva muslimanske Umme - nasljedstva svih poslanstava i njihove spoznaje. To je dova kojoj ih je podučio njihov Gospodar u ovom Kur'anu, isto kao što ih je podučio i o tome kakva su bila ponašanja naroda prije njih, o čemu govore ova poslanstva, kakvim ih je obavezama obavezao Allah i teretima kao kaznom nekih od njih zbog njihovih postupaka. Allah je zabranio Sinovima Israilovim u ajetu sure *El-En'am* i neka lijepa jela zbog njihovih djela.

Jevrejima smo sve životinje koje imaju kopita ili kandže zabranili, a od goveda i brava njihov loj, osim onog s leđa ili s crijeva, ili onog pomiješana s kostima (6/146).

Naredio je da se neki poubijaju kao iskup za vjerovanje u tele, kao što je bilo rečeno na početku ove sure. Zabranio im je da se bave trgovinom i lovom subotom. I eto tako, vjernici mole svoga Gospodara da ih ne opterećuje teretima kao što je opteretio one prije njih. Allah je poslao Vjerovjesnika - analfabetu da skine sa svih vjernika čovječanstva *terete i teškoće koje su oni imali* (7/157). I tako je ova vjera došla kao nešto brižno, nešto što olakšava, nešto blago, mило, što izvire iz prirode čovjeka i prati slijed te prirode. Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, je rečeno: *I sve što je dobro Mi ćemo tebi dostupnim učiniti* (87/8).

Najveći teret kojeg je Allah skinuo sa pleća muslimanske Umme, a kojim je bio opteretio ummu namjesnika na Zemlji prije njih i koja je prekinula ugovor namjesništva i odstupila od ugovora, jeste klanjanje čovjeku, obožavanje čovjeka, obožavanje predstavljeno u zakonu čovjeka da ga obožavaju drugi, u potčinjenosti zbog njegovog položaja ili spola. To je najveći grijeh na kojeg Allah upozorava vjernike i traži da se oni klanjaju samo Njemu, da primaju samo Njegov zakon koji potvrđuje da klanjanje može biti samo radi Allaha, Jedinoga. Ovim je Allah oslobodio ljudske duše, njihov razum i cjeloviti život od klanjanja i robovanja čovjeku.

Klanjanje samo Allahu predstavljeno je i u primanju propisa, zakona, vrijednosti i mjerila samo od Njega. To je tačka s koje startuje i oslobađa se čovječanstvo od vlasti nasilnika, vlasti zvonara i crkvenih ljudi, vlasti iluzija i fantazija, raznih obećanja i adeta, želja i strasti, vlasti koje predstavljaju teret čovjeku i savijaju mu vrat, obaraju mu čelo radi bilo kakvog božanstva samo ne radi Jedinoga, Moćnoga. Dova vjernika: *Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! (2/286)* predstavlja njihovu svijest o datoj blagodati njima i oslobođenju od robovanja čovjeku. Ova dova predstavlja istovremeno i njihov strah da se ne strmoglave u strašni ponor.

Gospodaru naš, ne stavljaј nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti (2/286).

To je dova koja govori o istinitosti totalnog predanja čovjeka islamskom učenju, jer vjernici ne namjeravaju odbiti obavezu Allaha bez obzira kakva ona bila. Oni se obraćaju samo Allahu, moleći i nadajući se da se On smiluje njima slabim i da ih ne opterećuje onim što ne mogu podnijeti, da ne bi ostali nemoćni i nesposobni da to urade. To je apsolutna predanost i poslušnost, to je želja maloga u milosti Velikoga, molba slabašna čovjeka za darežljivost Apsolutnog Gospodara, to je molba koja se upućuje Allahu da bude u svojim postupcima prema ljudima Plemenit, Dobročinitelj, gleda na njih s ljubavlju i olakšicom.

Nakon toga izlaže se u njoj priznanje o slabosti i naslućivanje propusta i nedostataka čije tragove može izbrisati samo Allahova dobrota i oprost Oprostitelja.

... pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas (2/286).

Ovo je stvarna garancija da bi se uspjelo na ispitu i da bi se postiglo zadovoljstvo. Čovjek je nepotpun, bez obzira koliko pokušavao da nešto ispunj, a milost Božija u odnosu na njega je da s njim postupa s oprostom i

milosti. Aiša (Bog joj se smilovao) prenosi da je Resulullah, alejhi-s-selam, rekao: "Niko od vas neće ući u Džennet svojim djelom." Prisutni upitaše: "Je li ni ti, Božiji poslanice?" "Ni ja", odgovori Poslanik, "ako me Allah ne obaspe svojom milošću" (Buhari).

Ovo su osnovne naredbe vezane za osjećaj vjernika da radi onoliko koliko je u stanju, a da pri tome osjeća da je nepotpun i manjkav. Preostaje mu da se nada u Allaha da ne bude odbačen očekujući oprost i darežljivost.

Na kraju, vjernici se oslanjaju na Allaha poklanjajući pažnju džihadu na Pravom Putu kako bi ostvarili istinu koju Allah zagovara i želi i kako bi na Zemlji učvrstili svoju vjeru i njen program.

... sve dok mnogoboštva ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno ispovijedati ne mogne (2/193).

Vjernici se oslanjaju na čvrsti oslonac Allaha, izdižu visoko Njegovu zastavu iznad svojih glava i predaju se samo Njemu, i pripisuju, pošto su narodi džahilijeta sebi pripisivali razne parole i naznake, muslimani traže Allahovu pomoć Njegovim odabranicima, s obzirom da je On Jedini Gospodar njihov i da se oni u Njegovo ime bore protiv nevjernika.

Ti si Gospodar naš pa nam pomози protiv naroda koji ne vjeruje! (2/286).

Ovo je kraj koji sažima ovu suru, sažima vjerovanje, vjerničko poimanje i njihovu situaciju sa njihovim Gospodarom u svakom trenu.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

POGLAVLJE ALU IMRAN
OBJAVLJENA U MEDINI POSLIJE SURE EL-ENFAL
SADRŽI 200 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog.

Ovaj Kur'an je Knjiga islamske misije. On je njena duša i njen poticaj. On je njena suština i njena bit. On je njen čuvar i njen zaštitnik. On je njen komentar i njen tumač. On je njen ustav i njen program. Na kraju, on je izvor iz kojega ta misija, kao i njeni mosioci i tumači, crpi sredstva za rad, programe i metode za akciju i opskrbu i hranu za put.

Međutim, uvijek će postojati dubok jaz između nas i Kur'ana ako sebi u svojoj svijesti ne predstavimo i u svojoj misli ne predočimo da se ovaj Kur'an obraćao živim i uistinu postojećim ljudima, ako ne shvatimo da je on usmjeravao realne tokove života tih ljudi, da je upravljao stvarnim ljudskim životom na zemlji, da je pokretao veliku bitku unutar same ljudske duše, kao što je činio i u jednom dijelu zemljine kugle, bitku koja je poput talasa nosila promjene, međusobne utjecaje i reakcije.

Uvijek će postojati debeo zastor između naših srca i Kur'ana sve dok god ga mi budemo samo učili ili slušali, smatrajući ga običnim nabožnim pjevanjem pri kome klimamo glavom, pjevanjem koje nema nikakve veze sa stvarnošću svakodnevnog ljudskog života koji se suočava sa ovim ljudima zvanim muslimani. Ovi ajeti su objavljeni da se suoče sa živim i konkretnim ljudima, sa živim i realnim događajima i sa živim i stvarnim

situacijama.. Kur'anski ajeti su doista životno usmjeravali te ljude, događaje i situacije, tako da je iz tog usmjeravanja proistekla egzistencija koja karakteriše život čovjeka uopće i život muslimanske Ummе posebno.

Očita mu'džiza i nadnaravnost Kur'ana krije se u činjenici da je on objavljen da se suoči sa konkretnom stvarnošću u životu konkretne zajednice, u konkretnom vremenu i određenom historijskom periodu. Kur'an je sa ovom zajednicom vodio veliku borbu koja je izmijenila njenu historiju a s njom i historiju čovječanstva. Međutim, Kur'an, pored toga, koegzistira, komunicira i posjeduje sposobnost da usmjerava i sadašnji život. Stoga, on kao da se sada, ovoga trenuka, objavljuje da se suoči sa muslimanskom zajednicom i njenim tekućim problemima, njenim savremenim sukobom sa paganstvom u njenom okruženju, kao i sa njenom borbom koju vodi unutar sebe, svoje duše i svoje savjesti, isto onako aktivno i isto onako realno kako je to bilo u ono vrijeme.

Da bismo mi došli u posjed aktivne moći Kur'ana, da bismo shvatili koliko on u sebi krije vitalnosti i da bismo iz njega crpili smjernice pohranjene u njemu za muslimansku zajednicu u svakoj njenoj generaciji, treba da sebi u svojoj svijesti predočimo postojanje prve muslimanske zajednice kojoj se Kur'an obraćao prvi put.. Da predočimo postojanje te zajednice koja se kreće u realnom životu, koja se sučeljava sa događajima u Medini i na cijelom Arabijskom poluotoku, koja surađuje i posluje sa svojim prijateljima i neprijateljima i koja se bori sa svojim strastima i prohtjevima. Kur'an se, dakle, objavljuje tada da se suoči sa svim ovim, da usmjeri korake te zajednice na zemlji gdje se odvija velika bitka, bitka sa vlastitom dušom u sebi, bitka sa neprijateljem koji je vreba u Medini i u Mekki, a i okolo Medine i Mekke, kao i svuda izvan njih..

Dakle, mora da živimo sa tom prvom zajednicom, da je sebi predočimo u njenoj pravoj ljudskoj prirodi, u njenom stvarnom i realnom životu sa svim ljudskim problemima koji karakterišu ljudski život, razmišljajući o tome kako je Kur'an neposredno rukovodio i upravljao ovom zajednicom u njenim svakodnevnim poslovima kao i u njenim univerzalnim ciljevima podjednako. Ako tako postupimo vidjet ćemo da je Kur'an ovu zajednicu vodio za ruku postepeno, korak po korak. Vidjet ćemo da je ta zajednica posrtala i dizala se, krivila se i ispravljala, slabila i jačala, patila i podnosila, penjala se uzlaznom linijom sporo i s naporom, strpljivo i kroz borbu u kojoj su dolazile do izražaja sve čovjekove prednosti, sve čovjekove slabosti i sve čovjekove sposobnosti.

Odatle i mi osjećamo da se Kur'an i nama obraća isto onako kako se obraćao toj prvoj muslimanskoj zajednici i da naša ljudska priroda koju vidimo, poznajemo i osjećamo sa svim njenim karakteristikama posjeduje sposobnost da se odazove pozivu Kur'ana i da se okoristi njegovim smjernicama na istom putu.

Ovako gledajući, mi ćemo vidjeti da je Kur'an živ i da je bio djelotvoran u životu prve muslimanske zajednice. Vidjet ćemo također da je sposoban da bude djelotvoran i u našem životu. Osjetit ćemo da je s nama danas, kao što će biti i sutra, te da on nije puko nabožno pjevanje daleko od naše stvarnosti i realnosti, kao što nije ni historija koja je prošla i završila se i čije je delovanje i utjecaj na ljudski život prestao.

Ovaj Kur'an je trajno postojeća činjenica kao i Kosmos. Kosmos je Allahova Knjiga koja se gleda, a Kur'an je Allahova Knjiga koja se čita. Oboje su potvrda i dokaz svog Gospodara i Kreatora, kao što su oboje djelotvorne i aktivne stvari.. Kosmos se po svojim zakonima i dalje kreće vršeći svoju ulogu koju mu je njegov Stvoritelj odredio. Sunce se i dalje kreće po nebeskom svodu vršeći svoju ulogu. Mjesec, Zemlju i ostale zvijezde i planete starost i protok vremena ne sprječavaju da obavljaju i obnavljaju svoju ulogu u ovom kosmičkom okeanu.. Kur'an je također obavio svoju ulogu u ljudskom rodu. Kur'an je i dalje Kur'an. Čovjek je isto tako i dalje čovjek. Čovjek je i dalje čovjek po svojoj biti i svojoj prirodi. Ovaj Kur'an je Allahov govor ovom čovjeku, čovjeku iz reda onih ljudi kojima se Allah obraćao. Govor se ne mijenja, jer se ni sam čovjek nije promijenio u neko drugo stvorenje, bez obzira na to koliko su se promijenili uvjeti i okolnosti koje ga okružuju i bez obzira na to koliko je on pao pod utjecaj tih uvjeta i okolnosti ili je sam na njih uticao. Kur'an se obraća ljudskoj prirodi i čovjekovoj biti u kojoj nema izmjena i promjena. Kur'an ima sposobnost da usmjeri čovjekov život danas i sutra jer je za to pripravljen, s obzirom na činjenicu da je on posljednji Allahov govor i s obzirom na činjenicu da je njegova priroda, kao i priroda ovog Kosmosa, trajna, živa i nepromjenljiva.

Smiješno bi bilo da neko za Sunce, na primjer, kaže: Ovo je stara "reakcionarna" zvijezda i dobro bi je bilo zamijeniti novom "progresivnom" zvijezdom. Ili, da neko kaže da je ovaj čovjek staro "reakcionarno" stvorenje i dobro bi ga bilo zamijeniti drugim "progresivnim" bićem koje će izgrađivati ovu zemlju!!!

Ako je smiješno reći ovo ili ono za Sunce ili čovjeka, onda je to smješnije reći za Kur'an, posljednji Allahov govor čovjeku.

Ova sura predstavlja živi isječak iz života muslimanske zajednice u Medini poslije Bitke na Bedru (druge godine po Hidžri) do iza Bitke na Uhudu (treće godine po Hidžri), opisujući razne okolnosti koje su pratile život u ovom vremenskom periodu i djelovanje Kur'ana - pored djelovanja događaja - na život i njegov utjecaj na razne aspekte tog života.

Tekstovi su snažni i životni, jer predočavaju sliku ovoga perioda, sliku života koga je živjela muslimanska zajednica, sliku sukoba i okolnosti koje su pratile taj život, proničući u unutrašnjost duše i savjesti i otkrivajući razne skrivene misli i osjećanja koje su se u njima krile, tako da čitaocu izgleda kao da on živi ove događaje, zapravo kao da živi zajedno sa ovom Ummom koja ih je preživljavala i koj je u njima učestvovala. Kada bi čovjek zažmrio vjerovatno bi mu se ukazale - kao što su se meni ukazale - ličnosti i lica te prve muslimanske zajednice koja idu tamo i ovamo, jasnih osmijeha na licu i spokojnih osjećanja u duši, dok njihovi neprijatelji vrebaju okolo, snuju spletke, siju izmišljotine i sumnje, potpaljuju međusobnu mržnju, okupljaju se za rat protiv njih, susreću se s njima na bojnom polju, pobjeđuju na Uhudu, zatim ponovo napadaju i trpe poraz.. Sve što se zbiva i teče na bojnom polju, svi pokreti i sve ono što prati te pokrete, skrivene emocije i vanjska obilježja, sve bi mu se to ukazalo.. Kur'an se objavljuje da se suoči sa mahinacijama i spletkama, da onemogući izmišljotine i sumnje, da učvrsti srca i noge, da usmjeri duše i misli, da osvijetli i prokomentariše događaj i istakne pouku koju treba iz njega uzeti, da izgradi koncepciju i otkloni nejasnoće koje je obavijaju, da upozori muslimansku zajednicu na vjerolomnog neprijatelja, na mahinacije i obmane, da je vodi u njenom hodu i koracima kroz bodlje, klopke i zamke, da je zapravo vodi onako kako to čini Onaj ko dobro poznaje ljudsku prirodu i Onaj ko zna ono što kriju srca..

Iza svega ovoga ostaju smjernice i instrukcije koje sadrži ova sura a koje su lišene i oslobođene vremenskih i prostornih ograničenja, uvjeta i okolnosti, smjernice i instrukcije koje se suočavaju sa ljudskom dušom, koje se suočavaju sa muslimanskom zajednicom - danas i sutra, koje se suočavaju sa cijelim čovječanstvom i koje kao da se objavljuju ovoga

trenutka, obraćajući se tom čovječanstvu u vezi sa njegovim sadašnjim pitanjima i korespondirajući sa njegovom realnom stvarnošću. One raspravljaju o pitanjima, događajima, unutrašnjim osjećanjima i duševnim stanjima upravo tako kao da su bile uzete u obzir u kontekstu sure. Zapravo, one su apsolutno uzete u obzir u određenju Onoga koji zna i poznaje duše, stvari i sklonosti.

Otuda je očito da ovaj Kur'an jeste Kur'an islamske misije za svako mjesto i za svako vrijeme. On je ustav ove Ummе za svaku njenu generaciju i za sve kategorije njene populacije. On je stoljećima vođa na putu i vodič na putovanju. To je stoga što je on posljednji Allahov govor ovom čovjeku u svim vremenima..

U ovom periodu muslimanska zajednica u Medini se već bila relativno stabilizirala u svom novom prebivalištu, u gradu Božijeg Poslanika, alejhi-s-selam, i napravila jedan korak naprijed u odnosu na situaciju koju smo predstavili ranije u ovom *Okrilju* na početku razmatranja sure *El-Bekare*.

Velika Bitka na Bedru se već bila dogodila i u njoj je Allah dosudio pobjedu muslimanima nad Kurejševicima. U uvjetima u kojima se dogodila i u okolnostima koje su je pratile ova pobjeda nosi miris mu'džize i nadnaravne pojave.. Stoga je čovjek poput Abdulaha ibn Ubejja ibn Selula, jednog od velikaša i prvaka plemena Hazredž, bio prisiljen da se odrekne svoje oholosti i mržnje prema ovoj vjeri i njenom Poslaniku, alejhi-s-selam, da svoju mržnju i zavist prema plemenitom Poslaniku priguši i da se priključi muslimanskoj zajednici kao dvoličnjak i munafik govoreći: "Ovo je stvar koja je krenula", odnosno stvar kojoj se ukazao put kojim ona ide i niko je s njega ne može odvratiti!

Ovim se pojavilo sjeme dvoličnosti i hipokrizije u Medini, zapravo ono se ispililo i razvilo. Naime, još prije Bitke na Bedru bilo je ljudi koji su bili prisiljeni da se prijetvorno i licemjerno ponašaju prema članovima svoje porodice koji su bili primili islam, tako da je jedna grupa ljudi, a među njima je bilo ljudi od ugleda i položaja, bila prisiljena da prividno primi islam i priključi se muslimanskom društvu, tajeći u sebi mržnju i neprijateljstvo prema islamu i muslimanima, praveći im zamke, tragajući

za pukotinama u njihovim redovima, iščekujući slučajeve koji će razbiti snagu muslimana i uzdrmati njihove redove, kako bi pokazali ono što skrivaju njihove grudi ili da bi zadali odsudni udarac ako im ispadne prilika i budu u stanju to učiniti!

Ovi munafici i licemjeri su našli prirodne saveznike u Židovima koji su osjećali istu mržnju prema islamu, muslimanima i Poslaniku islama, alejhi-s-selam, koju su osjećali i munafici, čak je njihova mržnja bila žešća i jača. To je bilo zbog toga što je islam postao jaka prijetnja njihovom položaju među *neukima* u Medini tako što je zatvorio pukotinu kroz koju su oni izvirivali i djelovali sijajući razdor među pripadnicima plemena Evs i Hazredž, koja su, zahvaljujući Allahovoj blagodati, postala braća i u okrilju islama jedinstven neprobojan front.

Židovi su se gušili zbog pobjede muslimana na Bedru i crvenjeli. Njihova mržnja prema muslimanskoj zajednici je ključala, pa su upotrijebili sve što su posjedovali na uhođenje, nanošenje pakosti i kovanje zavjere ne bi li tako u komadiće razbili islamske redove, unijeli pometnju i zbunjenost u muslimanska srca, raširili podozrenje i sumnju u njihovu vjeru i u njih same podjednako!

U ovom periodu je došlo do poznatog slučaja sa plemenom Benu Kajnuka'a pa se stvar razbistrila i neprijateljstvo postalo očito, uprkos činjenici da su između Židova i Poslanika, alejhi-s-selam, postojali ugovori koje je on potpisao odmah po dolasku u Medinu.

Idolopoklonici su bili napeti poput struna zbog poraza na Bedru, računajući na hiljade načina kako da pobijede Muhammeda, alejhi-s-selam, i njegov tabor u Medini zbog opasnosti koju je on predstavljao po njihovu trgovinu, položaj i, konačno, egzistenciju! Zato su se spremali da otklone tu opasnost prije nego što njeno uništenje postane nemoguće.

Dok su neprijatelji islamskog tabora bili u punoj snazi i na vrhuncu svoje mržnje, dotle su muslimanski redovi u Medini još bili u fazi formiranja i stasanja. Oni još nisu bili dovoljno povezani i ustrojeni, jer su bili sastavljeni od izabrane grupe prvih muslimana, muhadžira i ensarija, ali i od lica i ličnosti koje nisu bile dovoljno sazrele. Zatim, muslimanska zajednica u cjelini nije imala dovoljno praktičnih iskustava koja bi joj pomogla da nivelira opasnosti, da razjasni bit i suštinu misije, da shvati realnost uvjeta i okolnosti koje su je okruživale i da zacrta bitne odrednice svog praktičnog programa i njegove potrebe.

Munafici su na čelu sa Abdulahom ibn Ubejjom imali svoje mjesto u društvu, a ni njihove porodične i plemenske veze nisu bile još oslabile. U dušama muslimana, s druge strane, još nije bio sazrio osjećaj da je jedino njihova vjera jedina njihova porodica, jedino njihovo pleme i jedina njihova rodbinska veza mimo koje nema druge veze. Stoga je bilo pukotina u muslimanskim redovima jer su u njih bili uključeni i elementi poput ovih koji su bitno utjecali na njihovu snagu. (To će se također pokazati u događajima oko Bitke na Uhudu kada budu predstavljani tekstovi koji se odnose na nju u ovoj suri.)

Židovi su također imali svoje mjesto u Medini: imali su ekonomske veze sa njenim stanovnicima, kao i odnose koji su ih ugovorom obaveživali prema njima. Njihovo neprijateljstvo još nije bilo tako otvoreno. Međutim, ni u dušama muslimana još nije bio sazrio osjećaj da je jedino njihova vjera njihov jedini ugovor, njihova jedina domovina, njihova jedina osnova za poslovanje i sklapanje ugovora i da nema opstanka vezama bilo koje vrste ako su u suprotnosti sa vjerom. Zato su Židovi imali priliku da i oni na svoj način vrše usmjeravanje, siju sumnju i zadaju jad. U muslimanskoj zajednici je bilo onih koji su slušali njihove riječi i padali pod njihov utjecaj. Bilo je i onih koji su čak onemogućavali i mjere koje je sam Poslanik, alejhi-s-selam, namjeravao poduzeti kako bi otklonio njihove mahinacije uperene protiv muslimanskog jedinstva (kao što se dogodilo u posredovanju Abdulaha ibn Ubejja u Benu Kajnukau kada je ispoljio grubost prema Poslaniku, alejhi-s-selam).

S druge strane, muslimani su na Bedru izvojevali potpunu i sjajnu pobjedu s malo napora i sredstava. Naime, izašao je taj mali broj muslimana, slabo naoružan i opremljen, i susreo se s tom velikom masom kurejševičke vojske, dobro naoružane i opremljene. Međutim, bitka se ubrzo završila velikom i sjajnom pobjedom muslimana.

Ova pobjeda u prvoj bici, u kojoj su se sukobili Allahovi vojnici sa idolopokloničkom vojskom, bila je Allahovo određenje. Danas shvaćamo nešto od te mudrosti. Vjerovatno je to bilo zato da se misija u razvoju učvrsti i stabilizira, zapravo da se njeno realno postojanje učvrsti probom i provjerom u borbi, kako bi poslije toga krenula svojim normalnim putem.

Što se tiče muslimana, vjerovatno su i oni pomislili, kada je riječ o ovoj pobjedi, da je ona normalna stvar i da tako mora biti, te da će ih ona pratiti na svim fazama puta! Pa, zar oni nisu muslimani? Zar njihovi neprijatelji nisu nevjernici? Dakle, nema druge, pobjeda je njihova kad god se sukobe muslimani i nevjernici!

Međutim, Allahov zakon o pobjedi i porazu nije tako jednostavan i prost. Taj zakon ima svoje uvjete i uzuse kao što su: priprema ljudi, formiranje redova, nabavka naoružanja i opreme, pridržavanje plana, poštivanje pravila i reda, maksimalna budnost i opreznost, izvidanje i praćenje pokreta na terenu.. Ovo je ono čemu ih je Allah htio naučiti kroz poraz u *Bici na Uhudu*, na jedan živ, upečatljiv i temeljit način kako to čini sura, nalazeći uzroke poraza u postupcima nekih muslimana i dajući konstruktivne savjete pojedincu i zajednici podjednako.

Pri ponovnom vraćanju na Bitku na Uhudu vidjet ćemo da je učenje ove lekcije muslimane koštalo strahota, ranjavanja i šehida najdražih ljudi na čelu sa Hamzom - neka je Allah s njim zadovoljan. Zatim, koštalo ih je nečega što im je u duši teže padalo od svega toga.. Koštalo ih što su vidjeli svog dragog Poslanika kako je ranjen u čelo, kako mu je izbijen zub, kako je pao u rupu i kako mu se obruč od šljema zabio u obraz. Eto, to je bila stvar koja se ni sa čim nije mogla mjeriti u dušama muslimana!

Pregledu *Bitke na Uhudu* i njenih dešavanja u suri prethodi jedan veliki odlomak koji sav sadrži različite smjernice s namjerom da očisti islamsku koncepciju vjerovanja od svake primjese, da jasno i bjelodano potvrdi monoteizam i da odgovori na zablude koje su širili sljedbenici Knjige, bilo one koje su rezultat njihovih odstupanja od vjere, bilo namjerne sumnje i smutnje koje su sijali među muslimanima s namjerom razbijanja njihovih redova, a što je u pozadini imalo cilj da razbiju i poljuljaju njihovo vjerovanje.

Nekoliko predaja spominje da su ajeti od 1 do 83 objavljeni u povodu dolaska delegacije kršćana Nedžrana iz Jemena u Medinu devete godine po Hidžri. Međutim, mi isključujemo mogućnost da deveta godina po Hidžri može biti vrijeme objavljivanja ovih ajeta. Njihova priroda i ambijent jasno govore da su oni objavljeni u prvom periodu Hidžre, s obzirom na činjenicu da je muslimanska zajednica još bila u razvoju i da su mahinacije Židova i drugih ostavljale snažan utjecaj na njeno biće i ponašanja.

Svejedno je, da li predaja da su ovi ajeti objavljeni u povodu delegacije Nedžran bila tačna ili ne, iz teme koju oni obrađuju jasno je da se oni sučeljavaju sa mahinacijama kršćana, posebno onima koje su u vezi sa Īsāom, alejhi-s-selam, te da ovi ajeti imaju za predmet čisto monoteističko vjerovanje kakvo je donio islam. Ovi ajeti ispravljaju devijacije, primjese i deformacije koje su unesene u kršćansko vjerovanje, pozivajući ih Jednoj Istini koju sadrže njihove ispravne knjige čiju je istinitost potvrdio i sam Kur'an.

Međutim, ovaj odlomak također sadrži sugestije i prijekore Židovima kao i upozorenja muslimanima na manipulacije sljedbenika Knjige, a u Medini su u njihovom susjedstvu od sljedbenika Knjige, koji su mogli da predstavljaju ovu opasnost, živjeli samo Židovi.

Bilo kako bilo, ovaj odlomak, koji zauzima skoro polovinu sure, odražava jedan aspekt sukoba između islamskog vjerovanja i krivih vjerskih učenja na čitavom Arabijskom poluotoku.. Nije to samo teorijski sukob, već teorijski aspekt velike i sveobuhvatne bitke između muslimanske zajednice u nastajanju i svih njenih neprijatelja koji vrebaju i spremaju se okolo, upotrebljavajući sva oružja i sva sredstva u borbi protiv nje, a na prvom mjestu napad na vjeru i vjerovanje! To je u biti borba koja se vodi do ovog trenutka između islamske Umme i njenih neprijatelja.. Neprijatelji su neprijatelji. Neprijatelji jučer su neprijatelji i danas; prepređeni ateisti, svjetski cionizam i svjetsko križarstvo!!!

Iz ponovnog uvida u tekstove ove sure ispostavlja se da su također i sredstva ista, ciljevi isti. Isto se tako vidi da ovaj Kur'an jeste Kur'an ove misije i mjerodavna institucija ove Umme - danas i sutra -, kao što je bio njen Kur'an i njen izvor jučer u njenom prvom nastanku, te da se neće odreći savjeta ovog savjetodavca i konsultacija ovog izvora u današnjoj borbi osim umno poremećena osoba koja se odriče oružja koje donosi pobjedu u borbi ili onaj ko vara samog sebe ili vara ovu Ummu, služeći novim starim neprijateljima iz bezazlene neopreznosti ili opake perfidnosti.

Iz rasprava, diskusija, ispitivanja i smjernica koje sadrži ovaj prvi odlomak dobiva se uvid u stav onih sljedbenika Knjige koji su odstupili od svoje Knjige prema muslimanskoj zajednici i novoj vjeri, uvid koji je iznesen u tekstovima poput ovih ajeta:

On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog tumačenja - slijede one što su manje jasni. A tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" - A samo razumom obdareni shvaćaju (3/7).

Zar ne vidiš kako neki od njih kojima je dat dio Knjige odbijaju, kad budu pozvani, da im sudi Allahova Knjiga - a oni ionako glave okreću (3/23).

O, sljedbenici Knjige, zašto se o Ibrāhimu prepirete, pa zar Tevrāt i Indžil nisu objavljeni poslije njega?.. (3/65).

Neki sljedbenici Knjige jedva bi dočekali da vas na stranputicu odvedu.. (3/69).

O, sljedbenici Knjige, zašto u Allahove dokaze ne vjerujete, a da su istina, dobro znate? (3/70).

O, sljedbenici Knjige, zašto istinu neistinom zamračujete i svjesno istinu krijete? (3/71).

Neki sljedbenici Knjige govore: "Pokažite da i vi vjerujete u ono što se objavljuje vjernicima, i to na početku dana, a pri kraju dana to porecitate ne bi li i oni svoju vjeru napustili. I nemojte priznati nikom, osim istovjernicima vašim, da i nekom drugom može biti dato slično onome što je vama dato..." (3/72,73).

..A ima i onih koji ti neće vratiti ako im povjeriš samo jedan dinar, ako ga ne budeš stalno pratio. Tako je, jer oni govore: "Nama nije grijeh što učinimo neukima" - i o Allahu svjesno govore laži (3/75).

Neki od njih uvijaju jezike svoje čitajući Knjigu da biste vi pomislili da je to iz Knjige, a to nije iz Knjige, i govore: "To je od Allaha!" - a to nije od Allaha, i o Allahu svjesno govore laži (3/78).

Reci: "O, sljedbenici Knjige, zašto u Allahove dokaze ne vjerujete kad je Allah svjedok svega što radite?" (3/98).

Reci: "O, sljedbenici Knjige, zašto onoga koji vjeruje - od Allahove vjere odvrćate, nastojeći da je krivom prikazete, a znate da je istina?".. (3/99).

Vi njih volite, a oni vas ne vole, a vi vjerujete u sve Knjige. Kad vas sretnu, govore: "Vjerujemo!" - a čim se nađu nasamo, od srdžbe prema vama grizu vrhove prsta svojih.. (3/119).

Ako kakvo dobro dočekate, to ih ozlojedi, a zadesi li vas kakva nevolja, obrađuju joj se.. (3/120).

Tako vidimo da se neprijatelji muslimanske zajednice nisu protiv nje borili samo sabljom i kopljem na bojnopolju, niti su se udruživali da bi protiv nje ratovali oružjem, već su se protiv nje borili napadajući prvenstveno njenu vjeru i vjersko učenje. Oni su se protiv nje borili spletkarenjem, sijanjem sumnje, širenjem podozrenja i smišljanjem podvala i mahinacija! Prvo bi se namjerili na njenu vjeru iz koje je proizišlo

njeno biće i na čemu je sazdano njeno postojanje, usmjeravajući na nju sva rušilačka i razarajuća sredstva. To su činili zbog toga jer su shvaćali - kao što danas dobro shvaćaju - da se ova Umma ne može uništiti na koji drugi nego na ovaj način, da ne može oslabiti osim ako se ne oslabi njena vjera, da ne može biti pobijeđena osim ako se ne pobijedi njena duša i da joj njeni neprijatelji ne mogu ništa sve dok se ta Umma drži užeta vjere, dok u vjeri nalazi oslonac, dok se drži njenog pravca, dok nosi njen bajrak, dok predstavlja njenu partiju, dok joj pripada i dok se ponosi tom pripadnošću i samo tim srodstvom.

Sa ovog stanovišta izgleda da je najveći neprijatelj ove Umme upravo onaj ko je odvрати od njene vjere i vjerskog učenja, ko je udalji od Allahova programa i puta i ko je prevari o istini njihovih neprijatelja i njihovim suštinskim i dalekosežnim ciljevima.

Borba između muslimanske Umme i nejih neprijatelja je, prije svega, borba protiv ove vjere. Čak kad njeni neprijatelji hoće da ovladaju njenom zemljom, dobrima, ekonomijom i sirovinama, oni prvo pokušavaju da je pobijede u njenoj vjeri, jer oni, kroz duga iskustva, znaju da neće postići ništa od onoga što žele dok se islamska Umma drži svoje vjere i njenog programa i dok je svjesna mahinacija svojih neprijatelja. Zato ovi neprijatelji i njihovi pomagači ulažu maksimum napora da obmanu ovu Ummu u pogledu suštine borbe, kako bi od nje, poslije toga, postigli sve ono što žele, a to je instaliranje kolonijalizma i eksploatacije, postajući sigurni da je vjera u srcima oslabila!

Sve što su sredstva mahinacije, izazivanja sumnje i gušenja vjere postajala razvijenija, njeni neprijatelji su se koristili tim novim razvijenijim sredstvima, radi istog cilja: *Neki sljedbenici Knjige jedva bi dočekali da vas na stranputicu odvedu.. (3/69)*. To je taj trajni skriveni cilj!

Zato je Kur'an prvenstveno odbijao ova otrovna oružja.. Učvršćivao je muslimansku zajednicu u Istini u kojoj se nalazila, demantirao zablude i sumnje koje su sijali sljedbenici Knjige, isticao veliku istinu koju sadrži ova vjera i uvjeravao muslimansku zajednicu u njenu vjerodostojnost i vrijednost na ovoj zemlji, ističući ulogu te zajednice i ulogu vjere koju ona nosi u historiji čovječanstva.

Kur'an je upozoravao muslimansku zajednicu na zavjere koje su kovali spletkaroši, otkrivao njihove skrivene namjere, prljava sredstva, opasne ciljeve i mržnju koju gaje prema islamu i muslimanima samo zbog toga što posjeduju ovu veliku blagodat..

Kur'an je muslimanskoj zajednici objašnjavao suštinu moći i njene parametre na ovom svijetu. Govorio joj je o slabosti njenih neprijatelja, njihovoj prezrenosti kod Allaha, njihovoj zabludi i nevjerovanju u ono što je Allah ranije objavljivao i o njihovom ubijanju Božijih poslanika. Također joj je govorio da je Allah na njenoj strani jer On svu vlast ima, On uzvisuje onoga koga hoće, On unizuje onoga koga hoće, On sam, - bez druga. Rekao joj je da će On primjereno kazniti nevjernike (a to je ovdje izraz za Židove), kao što je, ne tako davno, kaznio idolopoklonike na Bedru.

Sve ove smjernice su izražene u tekstovima poput ovih:

Allah je - nema Boga osim Njega - Živi i Vječni! On tebi objavljuje Knjigu, pravu istinu, koja prethodne potvrđuje, a Tevrāt i Indžil objavio je još prije, kao putokaz ljudima, a objavio je i ostale koje rastavljaju istinu od neistine. One koji u Allahove riječi ne vjeruju čeka teška patnja; - a Allah je silan i strog. Allahu nije ništa tajna ni na Zemlji ni na nebu! (3/25).

One koji ne vjeruju - od Allahove kazne neće nimalo odbraniti ni imeci njihovi, ni djeca njihova, i oni će biti gorivo za vatru, biće im kao faraonovim ljudima i onima prije njih: oni su dokaze Naše smatrali lažnim, pa ih je Allah zbog grijehova njihovih uništio. - A Allah kažnjava vrlo oštro. Reci onima koji neće da vjeruju: "Bićete pobijedeni i u džehennemu okupljeni, a on je grozno boravište!" Imate pouku u dvjema vojskama koje su se sukobile: jednoj, koja se borila na Allahovu putu, i drugoj, nevjerničkoj, kojoj se činilo da pred sobom ima dva puta više protivnika. A Allah Svojom pomoći čini moćnim onoga koga On hoće. To je, zaista, dalekovidnim pouka (3/10-13).

Allahu je prava vjera jedino - islam. A podvojili su se oni kojima je data Knjiga baš onda kad im je došlo saznanje, i to iz međusobne zavisti. A sa onima koji u Allahove riječi ne budu vjerovali Allah će brzo obračunati (3/19).

A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na onom svijetu nastradati (3/85).

Reci: "O, Allahu, koji svu vlast imaš, Ti vlast onome kome hoćeš daješ, a oduzimaš je od onoga od koga hoćeš; Ti onoga koga hoćeš uzvisuješ, a onoga koga hoćeš unizuješ; u Tvojoj ruci je svako dobro, Ti, uistinu, sve možeš!" (3/26).

Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas podsjeća na Sebe i Allahu se vraća sve! (3/28).

Ibrāhimu su od ljudi najbliži oni koji su ga slijedili, zatim ovaj vjerovjesnik i vjernici. - A Allah je zaštitnik vjernika (3/68).

Zar pored Allahove žele drugu vjeru, a Njemu se, htjeli ili ne htjeli, pokoravaju i oni na nebesima i oni na Zemlji, i Njemu će se vratiti! (3/83).

O, vjernici, ako se budete pokoravali nekim od onih kojima je data Knjiga; oni će vas, nakon što ste prihvatili pravu vjeru, ponovo vratiti u nevjernike. A kako možete nevjernici postati kad vam se kazuju Allahovi ajeti i kad je među vama Njegov Poslanik? A ko je čvrsto uz Allaha, taj je već upućen na pravi put (3/100-101).

O, vjernici, bojte se Allahao onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani! Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte! I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji; i bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On nje spasio. Tako vam Allah objašnjava Svoje dokaze, da biste na pravom putu istrajali (3/102-103).

Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete. A kad bi sljedbenici Knjige ispravno vjerovali, bilo bi bolje za njih; ima ih i pravih vjernika, ali, većinom su nevjernici. Oni vam ne mogu nauditi, mogu vas samo vrijeđati; ako vas napadnu, daće se u bijeg i poslije im pomoći neće biti. Ma gdje se našli, biće poniženi, ako se ne stave pod Allahovu zaštitu i zaštitu muslimana, i zaslužiće Allahovu srdžbu i snaći će ih bijeda, zato što u Allahove dokaze ne vjeruju i što su, ni krive ni dužne, vjerovjesnike ubijali, i zato što protiv Boga ustaju i što u zlu svaku mjeru prekoračuju (3/110-112).

O vjernici, za prisne prijatelje uzimajte samo svoje, ostali vam samo propast žele: jedva čekaju da muka dopadnete, mržnja izbija iz njihovih usta, a još je gore ono što kriju njihova prsa. Mi vam iznosimo dokaze, ako pameti imate. Vi njih volite, a oni vas ne vole, a vi vjerujete u sve Knjige. Kad vas sretnu, govore: "Vjerujemo!" - a čim se nađu nasamo, od srdžbe prema vama grizu vrhove prsta svojih. Reci: "Umrte od muke!" Allahu su, zaista, dobro poznate misli svačije. Ako kakvo dobro dočekate, to ih ozlojeđi, a zadesi li vas kakva nevolja, obraduju joj se. I ako budete trpjeli i ono što vam se zabranjuje - izbjegavali, njihovo lukavstvo vam neće nimalo nauditi. Allah, zaista, dobro zna ono što oni rade (3/118-120).

Iz ovog dugog prigovora iz koga smo istrgli ove ajete, a čije su smjernice i lekcije raznovrsne, pokazuje se nekoliko stvari.

Prvo, veličina napora koga su ulagali sljedbenici Knjige u Medini i drugim mjestima, dubina lukavstva, raznovrsnost metoda i upotreba svih sredstava da poljuljaju vjeru i razbiju muslimanske redove poslije toga.

Drugo, težina posljedica koje su ostavili ovi napori na ljude i na život muslimanske zajednice, što je iziskivalo ovako dugo i opširno objašnjenje sa različitim završecima ajeta i na različitim stilovima izražavanja.

Treće, nešto što primjećujemo danas nakon svih tih dugih stoljeća, a to je da su ovi neprijatelji ti koji progone ovu vjeru i njene pristalice na čitavoj zemlji, te da su oni ti s kojima se sučeljava ova vjera i njeni pripadnici. Zato je volja Mudrog i Svemogućeg odredila da uzdigne ovu ogromnu baklju koja pokazuje put i čija svjetla dopiru daleko tako da ih vide muslimanske generacije koje pomoću te snažne, blistave i duboko kondenzirane svjetlosti otkrivaju tradicionalne neprijatelje ove Umme i ove vjere!

Što se tiče drugog dijela ove sure, on se odnosi na Bitku na Uhudu. On iznosi događanja i dešavanja, misli i osjećanja tako slikovito da se iz toga jasno vidi stanje muslimanske zajednice u to vrijeme i njena slojevitost na koju smo ukazali na početku ovoga uvoda. Uz to, ovaj dio također sadrži potvrde o istini islamskog koncepta i islamskog vjerovanja, kao i smjernice za izgradnju muslimanske zajednice na temelju tog koncepta i tog vjerovanja.

Veza ovog drugog dijela sa prvim dijelom sure je očigledna. Ovaj dio na sebe preuzima aktivnosti oko izgradnje islamskog koncepta i njegovo razjašnjavanje na bojnopolju i dok je gvožđe još vruće! On se također prihvata djelatnosti oko učvršćivanja i ustrajavanja ove zajednice na obavezama propisanim za pripadnike misije Istine na Zemlji. on ih uči Allahovom zakonu o pobjedi i porazu i odgaja ih kur'anskim smjernicama kao što ih odgaja konkretnim događajima.

Teško je ovdje iscrpiti govor o prirodi ovog dijela sure, njegovim sadržajima i vrijednostima za izgradnju vjerovanja i izgradnju zajednice zato što se ovaj dio sure u cijelosti nalazi u četvrtom džuzu (Zilala), pa ćemo o tome govoriti u tom džuzu (ako Bog da)..

Dolaskom na kraj sure - poslije poglavlja o Bici na Uhudu - vidimo da je taj kraj rezime njenih glavnih tema, počinje nadahnutim ukazivanjem na značenje ovog Kosmosa (Allahove Knjige koja se gleda) i njegovim inspiracijama za vjernička srca, iz kojih počinje miomirisna i prijatna dova na videne prizore znakova u toj otvorenoj Knjizi - Kosmosu:

U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koji i stojeći, i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju: Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri! Gospodaru naš, onoga koga Ti budeš u vatru ubacio Ti si već osramotio, a nevjernicima neće niko u pomoć priteći. Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru: "Vjerujte u Gospodara vašeg!" - i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti nam grijeha naše i pređi preko rđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima. Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, doista, Svoje obećanje ispuniti!" (3/191-194)

Ovo predstavlja očevidnost i očitost koncepcije i skrušenost i bogobožnost srca.

Potom slijedi uslišavanje od Uzvišenog Allaha u kome se spominje hidžra, džihad i mučenje na Allahovom putu:

I Gospodar njihov im se odaziva: Ni jednom trudbeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi - vi ste jedni od drugih. Onima koji se iseše i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na putu Mome mučeni i koji se budu borili i poginuli, sigurno ću preko rđavih djela njihovih preći i sigurno ću ih u džennetske bašće, kroz koje će rijeke teći, uvesti; nagrada će to od Allaha biti. - A u Allaha je nagrada najljepša (3/195).

U ovom ajetu je aluzija i relacija na Bitku na Uhudu, njena događanja i posljedice.

Zatim spominje sljedbenike Knjige - one o kojima je govor zauzeo prvi dio ove sure - da kaže muslimanima da Istinu koju oni imaju ne mogu osporiti sljedbenici Knjige. Kur'an kaže da i među njima ima onih koji vjeruju u Allaha i koji svjedoče da Kur'anu pripada prioritet:

Ima i sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha i u ono što se objavljuje vama i u ono što je objavljeno njima, ponizni su prema Allahu, ne zamjenju Allahove riječi za nešto što malo vrijedi.. (3/199).

Sura se završava pozivom muslimanima da uz pomoć svoje vjere budu strpljivi i izdržljivi, da bdiju na granicama i da budu bogobojazni:

O, vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite! (3/200).

Ovo je kraj koji pristaje ambijentu sure i svim njenim temama.

Ne može biti cjelovitog prikaza ove sure dok u njoj ne naznačimo tri široke linije čije su tačke razasute po čitavoj suri ali koje se sjedinjuju i koncentrišu u jednu cjelinu tako da jasno i uvjerljivo ocrtavaju ove linije.

Prva ova linija jeste objašnjenje značenja izraza "vjera" (*ed-din*) i objašnjenje izraza "islam" (*el-islam*).. Vjera, kako je definiše Uzvišeni Allah, vjera kakvu On hoće i s kojom je zadovoljan, vjera nije svako vjerovanje u boga. Vjera je samo jedan oblik od tih mnogih oblika vjerovanja u Boga, a to je oblik apsolutnog, očitog i jasnog monoteizma; jedinstvo Božanstva kome se ljudi obraćaju kao što se obraćaju ostala živa bića u Kosmosu obožavajući Ga i jedinstvo starateljstva nad ljudima i cijelim Kosmosom. Ništa ne postoji bez Uzvišenog Allaha, i niko ne vodi brigu o živim bićima osim Uzvišeni Allah. Stoga vjera koju Allah prima od svojih robova jeste islam, a to je u ovom slučaju apsolutna predanost Božijoj brizi, primanje samo iz ovog izvora u svim životnim pitanjima, obraćanje Allahovoj Knjizi u slučaju spora objavljenoj iz ovog izvora i slijeđenje poslanika kojima je objavljena Knjiga. To je u biti jedna Knjiga, to je u suštini jedna vjera.. Islam.. Sa ovim stvarnim značenjem u savjesti ljudi i njihovoj realnoj stvarnosti podjednako. Ono što je zajedničko svim vjernicima jeste slijeđenje poslanika.. Svakog u svoje vrijeme.. Kada je značenje njegovog islama bilo vjerovanje u jedinstvo Božanstva i jedinstvo starateljstva; kada je značilo pokornost i slijeđenje njegovog učenja u svim aspektima života, bez izuzetka.

Kontekst sure se oslanja na ovu liniju i objašnjava je na više od trideset mjesta u suri u vidljivoj i jasnoj formi.. Mi ćemo za to navesti nekoliko primjera u ovom sažetom prikazu:

Allah je - nema boga osim Njega - Živi i Vječni! (3/2).

Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, - a i meleki i učeni -, i da On postupa pravedno. - Nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! (3/18).

Allahu je prava vjera jedino - islam.. (3/19).

Ako se oni budu prepirali s tobom, reci: "Ja se samo Allahu pokoravam, a i oni koji me slijede." I reci onima kojima je data Knjiga i neukima: "Primate islam!" Ako prime islam, onda su na pravom putu.. (3/20).

Zar ne vidiš kako neki od njih kojima je dat dio Knjige odbijaju, kad budu pozvani, da im sudi Allahova Knjiga - a oni ionako glave okreću (3/23).

Reci: "Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijeha vam oprostiti!" - a Allah prašta i samilostan je (3/31).

Reci: "Pokoravajte se Allahu i Poslaniku!" A ako oni glave okrenu - pa, Allah, zaista, ne voli nevjernike (3/32).

A kada se Īsā uvjerio da oni neće da vjeruju, uzviknuo je: "Koji će biti pomagači moji na Allahovu putu?" - "Mi", - rekoše učenici, - "mi ćemo biti pomagači Allahovje vjere, mi u Allaha vjerujemo, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu. Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi Poslanika slijedimo, zato nas upiši među vjernike!" (3/52-53).

Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klánjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!" Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!" (3/64).

Ibrāhim nije bio ni Jevrej ni kršćanin, već pravi vjernik, vjerovao je u Boga jednoga, i nije bio idolopoklonik (3/67).

Zar pored Allahove žele drugu vjeru, a Njemu se, htjeli ili ne htjeli, pokoravaju i oni na nebesima i oni na Zemlji, i Njemu će se vratiti! (3/83).

A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena.. (3/85).

Ajeta poput ovih ima mnogo..

Što se tiče druge linije na koju se koncentriše kontekst sure, ona odslikava odnos muslimana prema njihovom Gospodaru i njihovo potpuno predavanje Njemu, njihovo apsolviranje svega onoga što im dolazi od Njega prihvatanjem, pokornošću i tačnim slijeđenjem.. Za to također

donosimo nekoliko primjera u ovom sažetom osvrtu a što ćemo opširno iznijeti prilikom razmatranja konkretnih tekstova:

.. *Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" - A samo razumom obdareni shvaćaju. "Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost: Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje! Gospodaru naš, Ti ćeš sakupiti sve ljude na Dan u koji nema nikakve sumnje." - Allah će, zaista, održati obećanje* (3/7-9).

Oni koji budu govorili: "Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprosti grijeha naše i sačuvaj nas patnje u ognju!"; oni koji budu strpljivi, i istinoljubivi, i Allahu poslušni, i oni koji budu milostinju udjeljivali, i koji se budu u posljednjim časovima noći za oprost molili" (3/16-17).

"Mi", rekoše učenici, - "mi ćemo biti pomagači Allahove vjere, mi u Allaha vjerujemo, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu. Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi Poslanika slijedimo, zato nas upiši među vjernike!" (3/52-53).

Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete.. (3/110).

.. *Ima ispravnih sljedbenika Knjige koji po svu noć Allahove ajete čitaju i mole se; Oni u Allaha i u onaj svijet vjeruju i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćaju i jedva čekaju da učine dobročinstvo; oni su čestiti* (3/113-114).

A koliko je bilo vjerovjesnika uz koje su se mnogi iskreni vjernici borili, pa nisu klonuli zbog nevolja koje su ih na Allahovu putu snalazile, i nisu posustajali niti se predavali - a Allah izdržljive voli - i samo su govorili: "Gospodaru naš, oprosti nam krivice naše i neumjerenost našu u postupcima našim, i učvrsti korake naše i pomози nam protiv naroda koji ne vjeruje!" (3/146-147).

One koji su se Allahu i Poslaniku i nakon zadobijenih rana odazvali, one između njih, koji su dobro činili i bogobojazni bili - čeka velika nagrada; one kojima je, kad su im ljudi rekli: "Neprijatelji se okupljaju zbog vas, tereba da ih se pričuvate!" - to učvrstilo vjerovanje, pa su rekli: "Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!" (3/172-173).

Za one koji i stojeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. "Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti

budi i sačuvaj nas patnje u vatri! Gospodaru naš, onoga koga Ti budeš u vatru ubacio Ti si već osramotio, a nevjernicima neće niko u pomoć priteći. Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru. Vjerujte u Gospodara vašeg!, - i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti nam grijehе naše i pređi preko rđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima. Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, doista, Svoje obećanje ispuniti!" (3/191-194).

Ima i sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha i u ono što se objavljuje vama i ono što je objavljeno njima, ponizni su prema Allahu, ne zamjenjuju Allahove riječi za nešto što malo vrijedi... (3/199).

Ovakvih i sličnih ajeta ima mnogo..

Treća široka linija koja se proteže kroz kontekst ove sure jeste upozorenje da se za prijatelje ne smiju uzimati nevjernici i da se njihova uloga, u odnosu na ovo upozorenje, ne smije potcjenjivati, jer slijedi potvrda da nema vjere ni veze sa Allahom u slučaju prijateljavanja sa nevjernicima koji ne priznaju Allahovu Knjigu za arbitra niti slijede njen program u životu. Mi smo ranije ukazali na ovu liniju, međutim ovdje je treba naglasiti u onoj mjeri u kojoj je ona istaknuta i bitna za kontekst same sure. Stoga, evo nekoliko primjera te široke linije:

Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas podsjeća na Sebe i Allahu se vraća sve! Reci: "Skrivali vi ono što je u srcima vašim ili to javno pokazivali, Allah to zna. On zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji, - Allah je svemoćan" (3/28-29).

Neki sljedbenici Knjige jedva bi dočekali da vas na stranputicu odvedu; međutim, oni samo sebe odvode, a da i ne slute (3/69).

O, vjernici, ako se budete pokoravali nekim od onih kojima je data Knjiga; oni će vas, nakon što ste prihvatili pravu vjeru, ponovo vratiti u nevjernike. A kako možete nevjernici postati kad vam se kazuju Allahovi ajeti i kad je među vama Njegov Poslanik? A ko je čvrsto uz Allaha, taj je već upućen na pravi put. O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani! Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte! I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji; i bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On nje spasio.

Tako vam Allah objašnjava Svoje dokaze, da biste na pravom putu istrajali (3/100-103).

Oni vam ne mogu nauditi, mogu vas samo vrijeđati; ako vas napadnu, daće se u bijeg i poslije im pomoći neće biti. Ma gdje se našli, biće poniženi, ako se ne stave pod Allahovu zaštitu i zaštitu muslimana, i zaslužiće Allahovu srdžbu i snaći će ih bijeda, zato što u Allahove dokaze ne vjeruju, i što su, ni krive ni dužne, vjerovjesnike ubijali, i zato što protiv Boga ustaju u što u zlu svaku mjeru prekoračuju (3/111-112).

O, vjernici, za prisne prijatelje uzimajte samo svoje, ostali vam samo propast žele: jedva čekaju da muka dopadnete, mržnja izbija iz njihovih usta, a još je gore ono što kriju njihova prsa. Mi vam iznosimo dokaze, ako pameti imate (3/118).

O vjernici, ako se budete pokoravali onima koji ne vjeruju, vratiće vas stopama vašim i bićete izgubljeni, - samo je Allah zaštitnik vaš i On je najbolji pomagač. Mi ćemo uliti strah u srca onih koji neće da vjeruju zato što druge Allahu ravnim smatraju, o kojima On nije objavio ništa; džehennem će njihovo boravište postati, a grozno će prebivalište nevjernika biti (3/149-151).

Neka te nikako ne obmanjuje to što oni koji ne vjeruju po raznim zemljama putuju: kratko uživanje, a poslije - džehennem će biti mjesto gdje će boraviti, a užasno je to prebivalište! (3/196-197).

Sličnih ajeta ima dosta..

Ove tri široke linije su međusobno usklađene i komplementarne u utvrđivanju islamskog koncepta i razjašnjavanju suštine monoteizma, ono što on iziskuje u ljudskom životu, u njihovim osjećanjima prema Allahu i utjecaju toga na njihov stav prema Allahovim neprijateljima prema kojima nema drugog stava osima Allahovog.

Tekstovi sure su na mjestima na kojima su situirani u kontekstu svakako vitalniji i inspirativniji.. Oni su objavljeni u toku borbe i u borbenoj vrevi, borbi za vjeru, borbi na bojnopolju, borbi unutar samih duša, borbi sa životnom realnošću.. Stoga i sadrže tu živu i neobičnu zalihu pokreta, utjecaja i inspiracije..

Zato, dakle, krenimo u razmatranje tekstova ove sure u njihovom životu, snažnom, privlačnom i lijepom kontekstu...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« أَلَمْ * اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ أُلْحِيَ الْيَوْمُ * نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابُ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ، وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ * مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ ، وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ . إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ، وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ * إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ * هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ ، وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ ، فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ ، وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ ، وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ : آمَنَّا بِهِ ، كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا ، وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ * رَبَّنَا لَا تَرُغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا ، وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً ، إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ * رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ ، إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ .

« إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا ، وَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ * كَذَّابِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ، فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ، وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ * قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا : سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ * قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الَّذِينَ التَّقَتَا : فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَى كَافِرَةٌ ، يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأَى الْعَيْنِ ، وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصَرِهِ مَنْ يَشَاءُ . إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لَأُولِي الْأَبْصَارِ .

« زَيْنٌ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ

وَالْفِضَّةَ وَالْخَيْلَ الْمُسَوَّمَةَ وَالْأَنْعَامَ وَالْحَرْثَ . ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ، وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَالِ * قُلْ : أَوْ نَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِّنْ ذَلِكَمُ ؟ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ، وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ، وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ ، وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ * الَّذِينَ يَقُولُونَ : رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا ، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ * الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ .

« شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ - وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ - قَائِمًا بِالْقِسْطِ ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ .

« إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ، وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ ، بَغْيًا بَيْنَهُمْ ، وَمَنْ يَكْفُرْ بآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ * فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ : أَسَلَّمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ ، وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ : أَسَلَّمْتُمْ ؟ فَإِنْ أَسَلَّمُوا فَقَدْ أَهْتَدُوا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ .

« إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بآيَاتِ اللَّهِ ، وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ ، وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ * أُولَئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، وَمَأْوَاهُمْ مِنَ النَّاصِرِينَ .

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ، ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وَهُمْ مُّعْرِضُونَ ؟ * ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا : لَنْ نَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ؛ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ * فَكَيْفَ إِذَا جُمِعْنَا لَهُمْ لَيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ ، وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ، وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ؟

« قُلْ : اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ ،

وَتُعَزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ ، بِيَدِكَ الْخَيْرُ ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ * تُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ ، وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ ، وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ .

« لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ، وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ - إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً - وَيَحْذَرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ ، وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ * قُلْ : إِنْ تَخَفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْذَرُ يَدَاكُمْ أَوْ يُعْلَمُ مِنْكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ، وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ * يَوْمَ يُجَدُّ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا ، وَيَحْذَرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ ، وَاللَّهُ رَؤُوفٌ بِالْعِبَادِ .

« قُلْ : إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ، وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ .

« قُلْ : أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ . فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ » . .

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Elif-lâm-mîm (3/1).

Allah je - nema boga osim Njega - Živi i Vječno! (3/2).

On tebi objavljuje Knjigu, pravu istinu, koja prethodne potvrđuje, a Tevrât i Indžil objavio je (3/3)

još prije, kao putokaz ljudima, a objavio je i ostale koje rastavljaju istinu od neistine. One koji u Allahove riječi ne vjeruju čeka teška patnja; - a Allah je silan i strog (3/4).

Allahu nije ništa tajna ni na Zemlji ni na nebu! (3/5).

On vas oblikuje u matericama kako On hoće; nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! (3/6).

On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog

tumačenja - slijede one što su manje jasni. A tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" - A samo razumom obdareni shvaćaju (3/7).

"Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje!" (3/8).

Gospodaru naš, Ti ćeš sakupiti sve ljude na Dan u koji nema nikakve sumnje." - Allah će, zaista, održati obećanje (3/9).

One koji ne vjeruju - od Allahove kazne neće nimalo obraniti ni imeci njihovi, ni djeca njihova, i oni će biti gorivo za vatru, (3/10)

biće im kao faraonovim ljudima i onima prije njih; oni su dokaze Naše smatrali lažnim, pa ih je Allah zbog grijehova njihovih uništio. - A Allah kažnjava vrlo oštro (3/11).

Reci onima koji neće da vjeruju: "Bićete pobijedeni i u džehennemu okupljeni, a on je grozno boravište!" (3/12).

Imate pouku u dvjema vojskama koje su se sukobile: jednoj, koja se borila na Allahovu putu, i drugoj, nevjerničkoj, kojoj se činilo da pred sobom ima dva puta više protivnika. A Allah svojom pomoći čini moćnim onoga koga On hoće. To je, zaista, dalekovidnim pouka (3/13).

Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čime žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebra, divni konji, stoka i usjevi. To su blagodati u životu, na ovom svijetu; a najljepše mjesto povratka je u Allaha (3/14).

Reci: "Hoćete li da vam kažem šta je bolje od toga? Oni koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili imaće u Gospodara svoga džennetske bašće, kroz koje će rijeke teći, u njima će vječno boraviti, i čiste žene, i Allahovu naklonost" - a Allah dobro poznaje robove Svoje, (3/15)

oni koji budu govorili: 'Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprosti grijehe naše i sačuvaj nas patnje u ognju!' ; (3/16)

oni koji budu strpljivi, i istinoljubivi, i Allahu poslušni, i oni koji budu milostinju udjeljivali, i koji se budu u posljednjim časovima noći za oprost molili." (3/17).

Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, - a i meleki i učeni - , i da On postupa pravedno. - Nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! (3/18).

Allahu je prava vjera jedino - islam. A podvojili su se oni kojima je data Knjiga baš onda kad im je došlo saznanje, i to iz međusobne zavisti. A sa onima koji u Allahove riječi ne budu vjerovali Allah će brzo obračunati (3/19).

Ako se oni budu prepirali s tobom, reci: "Ja se samo Allahu pokoravam, a i oni koji me slijede." I reci onima kojima je data Knjiga i neukima: "primite islam!" Ako prime islam, onda su na pravom putu. A ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš. - A Allah dobro vidi robove Svoje (3/20).

Onima koji ne vjeruju Allahove dokaze i koji su vjerovjesnike, ni krive ni dužne, ubijali, a ubijaju i ljude koji traže da se postupa pravedno, navijesti bolnu patnju (3/21).

To su oni čija djela ne vrijede ni na ovom ni na onom svijetu; niko im neće priteći u pomoć (3/22).

Zar ne vidiš kako neki od njih kojima je dat dio Knjige odbijaju, kad budu pozvani, da im sudi Allahova Knjiga - a oni ionako glave okreću - (3/23)

zato što govore: "Vatra nas neće pržiti već samo nekoliko dana", - a laži koje izmišljaju u vjerovanju njihovom obmanjuju ih (3/24).

A šta će biti onoga Dana, u koji nema nikakve sumnje, kad ih sakupimo i kad svako dobije ono što je zaslužio, kada im neće biti učinjeno nažao? (3/25).

Reci: "O Allahu, koji svu vlast imaš, Ti vlast onome kome hoćeš daješ, a oduzimaš je od onoga od koga hoćeš; Ti onoga koga hoćeš uzvisuješ, a onoga koga hoćeš unizuješ; u Tvojim ruci je svako dobro, Ti, ustinu, sve možeš! (3/26).

Ti uvodiš noć u dan, i uvodiš dan u noć; Ti od neživog stvaraš živo, i od živog neživo; Ti opskrbljuješ koga hoćeš bez računa." (3/27).

Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to učini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas podsjeća na sebe i Allahu se vraća sve! (3/28).

Reci: "Skrivali vi ono što je u srcima vašim ili to javno pokazivali, Allah to zna. On zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji, - Allah je svemoćan (3/29).

Onoga dana kad svaki čovjek pred sobom nađe dobro djelo koje je uradio i rđavo djelo koje je učinio - poželjeće da se između njih i njega nalazi udaljenost velika. A Allah vas na Sebe podsjeća i Allah je milostiv prema Svojim robovima (3/30).

Reci: "Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijeha vam oprostiti!" - a Allah prašta i samilostan je (3/31).

Reci: "Pokoravajte se Allahu i Poslaniku!" A ako oni glave okrenu - pa, Allah, zaista, ne voli nevjernike (3/32).

Ako prihvatimo predaje koje kažu da je prvih osamdest i nekoliko ajeta ove sure objavljeno u povodu dolaska delegacije kršćana Nedžrana iz Jemena i njihove diskusije sa Poslanikom, alejhi-s-selam, u vezi Išāom, alejhi-s-selam, onda i ovaj odlomak u cjelosti ulazi u okvire tog povoda. Međutim, ove predaje, dolazak ove delegacije vremenski situiraju u devetu godinu po Hidžri, a to je godina koja je u biografskim djelima poznata pod imenom "godina delegacija", kada je islam već bio snažan i poznat na cijelom Arabijskom poluotoku, čak šire, kada su delegacije iz svih krajeva Poluotoka dolazile Poslaniku, alejhi-s-selam, tražeći njegovu naklonost ili mu nudeći sklapanje ugovora ili, pak, nastojeći rasvijetliti suštinu njegovog posla i aktivnosti.

Mi, kao što smo ranije rekli, osjećamo da tema koju obrađuju ovi ajeti kao i način na koji to čine, to oboje preteže da su ovi ajeti objavljeni ranije, u prvim godinama Hidžre. Otuda smo mi skloniji stavu da sadržaji sure koji se odnose na diskusije i rasprave sa sljedbenicima Knjige, te opovrgavanje zabluda koje je sadržavalo njihovo krivo vjerovanje, eliminisanje onoga što su oni namjerno širili u vezi sa istinitošću Poslanikovog, alejhi-s-selam, poslanstva, kao i sadržaje o suštini islamskog monoteizma, upozorenje muslimanskoj zajednici koje su iziskivale mahinacije i spletkarenja sljedbenika Knjige i poziv muslimanima da ostanu ustrajni, mi smo, dakle, skloniji stavu da sve to nije povezano niti ograničeno slučajem delegacije Nedžrana u devetoj godini po Hidžri, i da su postojali i drugi raniji motivi i prilike u povodu kojih je objavljen ovaj dio Kur'ana iz ove sure.

Stoga ćemo mi prići razmatranju ovih tekstova sa stanovišta da oni predstavljaju sučeljavanje sa sljedbenicima Knjige uopće ne ograničavajući se na ovaj poseban zakašnjeli slučaj u historiji.¹³

¹³Profesor Muhammed Izet Derveza navodi u svom vrijednom djelu "Poslanikova biografija - Slika istrgnuta iz Kur'ana časnog" da se "iz predaja zaključuje da je ova delegacija došla u Medinu u prvoj četvrtini Hidžre". Međutim, ja ne znam na koje se predaje oslanjao prilikom utvrđivanja ovog datuma. Sve predaje koje sam ja konsultirao određuju devetu godinu ili samo spominju priču o delegaciji Nedžran sa ostalim delegacijama, (a poznato je da je godina delegacija bila deveta godina).

Da, i Ibn Kesir u svom Tefsiru spominje mogućnost da je dolazak delegacije Nedžran bio prije Hudejbije, ali nije rekao na čemu je zasnovao tu mogućnost, niti je precizirao prethodnike na koje se oslanja ova predaja, pa, prema tome, i ova mogućnost.

Bilo kako bilo, mogućnost objavljivanja ovih ajeta u vezi sa delegacijom Nedžran povezana je sa mogućnošću da je delegacija došla u Medinu prije Hudejbije, i ako je tačno, onda je tačno i drugo. Međutim, ako se oslonimo na mnoge predaje koje vremenski situiraju dolazak delegacije Nedžran u godinu delegacija devete godine, mi smo onda prisiljeni da prekinemo vezu između ovih ajeta i prilike koju navode predaje da su tim povodom objavljeni.

Ovi tekstovi - kao što smo rekli u uvodu za ovu suru - otkrivaju korjeniti sukob između muslimanske zajednice i njenog vjerskog učenja, na jednoj, i sljedbenika Knjige i idolopoklonika i njihovih ideologija, na drugoj strani. Ovaj sukob nije popustio od pojave islama - posebno od njegovog dolaska u Medinu i uspostavljanja njegove države u tom gradu - u kome su uzeli žestokog učešća idolopoklonici i Židovi, što Kur'an registrira veoma lijepo i precizno.

Nije ni čudno što su im se na ovaj ili onaj način pridružili neki crkveni obrazovani ljudi iz pojedinih krajeva Arabijskog poluotoka. Nije daleko od stvarnosti da pojedinci među njima ili čitave grupe dođu Poslaniku, alejhi-s-selam, da s njim vode polemike i diskusije o temama u kojima su se pokazale razlike između njihovih iskrivljenih vjerskih učenja i novog vjerskog učenja utemeljenog na čistom i nepomućenom monoteizmu - a posebno onoga što se odnosi na kvalifikacije o Īsāu, alejhi-s-selam.

U ovoj cjelini od samog početka određuje se raskršće između čistog i nepomućenog monoteizma, na jednoj, i dilema i devijacija, na drugoj strani. U njoj je sadržana i prijetnja onima koji ne vjeruju u Ku'an i u Allahove ajete koje on sadrži, smatrajući ih nevjernicima makar to bili i sljedbenici Knjige! U njoj se također objašnjava odnos vjernika prema njihovom Gospodaru i njihov odnos prema onome što je objavljeno poslanicima. To objašnjenje decidno određuje stav, zapravo ono definiše i razlučuje i on glasi: vjerovanje ima svoje znakove i oni ne mogu pogriješiti, a nevjerovanje ima svoje znakove u koje također nema sumnje!

Allah je - nema Boga osim Njega - Živi i Vječni! On tebi objavljuje Knjigu, pravu istinu, koja prethodne potvrđuje, a Tevrāt i Indžil objavio je još prije, kao putokaz ljudima, a objavio je i ostale koje rastavljaju istinu od neistine. One koji u Allahove riječi ne vjeruju čeka teška patnja; - a Allah je silan i strog (3/2-4).

On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog tumačenja - slijede one što su manje jasni. a tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" - A samo razumom obdareni shvaćaju (3/7).

Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, - a i meleki i učeni - , i da On postupa pravedno. - Nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! (3/18).

Allahu je prava vjera jedino - islam. A podvojili su se oni kojima je data Knjiga baš onda kad im je došlo saznanje, i to iz međusobne zavisti. A sa onima koji u Allahove riječi ne budu vjerovali Allah će brzo obračunati (3/19).

Ova cjelina također sadrži prijetnju, ali nije tajna da se ona aluzivno odnosi na Židove. To je vidljivo iz ovih riječi Uzvišenog Allaha:

Onima koji ne vjeruju u Allahove dokaze i koji su vjerovjesnike, ni krive ni dužne, ubijali, a ubijaju i ljude koji traže da se postupa pravedno, navijesti bolnu patnju (3/21).. Kada se spomene ubijanje vjerovjesnika, misao pravo leti prema Židovima!

Također zabrana navedena u riječima Uzvišenog Allaha: *Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas podsjeća na Sebe i Allahu se vraća sve! (3/28)*, najvjerovatnije da se odnosi na Židove, iako je bilo moguće da isto tako obuhvata i idolopoklonike, jer je čak do tog vremena bilo pojedinih muslimana koji su i dalje prijateljevali sa svojim rođacima idolopoklonicima, kao što su prijateljevali sa Židovima, pa im je to sve zabranjeno i upućeno ovo strogo upozorenje. Bez obzira na to jesu li im prijatelji bili Židovi ili idolopoklonici, Kur'an ih sve naziva *kjafirima* !

Isto je tako vidljivo da riječi Uzvišenog Allaha: *Reci onima koji neće da vjeruju: "Bićete pobijedeni i u džehennemu okupljeni, a on je grozno boravište!" Imate pouku u dvjema vojskama koje su se sukobile: jednoj, koja se borila na Allahovu putu, i drugoj, nevjerničkoj, kojoj se činilo da pred sobom ima dva puta više protivnika. A Allah Svojom pomoći čini moćnim onoga koga On hoće. To je, zaista, dalekovidnim pouka (3/12-13)* ukazuju na događaje u Bici na Bedru i da je govor u njima upućen Židovima. O ovome ima predaja od Ibn Abbasa - neka je Allah njime zadovoljan - da je rekao: Pošto je Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, porazio Kurejšije na Bedru, on je, vrativši se u Medinu, sakupio Židove i rekao im: "Primito islam prije nego što vas snade ono što je snašlo Kurejšije." Oni su mu na to odgovorili: "Muhammede, nemoj se zavaravati time što si ubio nekoliko neiskusnih Kurejševića koji nisu vični borbi. Ako kreneš u rat protiv nas, vidjet ćeš da smo mi ljudi i da nisi sreo slične nama." O tome je Uzvišeni Allah objavio: *"Reci onima koji neće da vjeruju: "Bićete pobijedeni i u Džehennemu okupljeni a on je grozno boravište!" "Imate pouku u dvjema vojskama koje su se sukobile: jednoj, koja se borila na Allahovu putu" - odnosno na Bedru - "i drugoj, nevjerničkoj"..* (Ebu Davud).

Također se iz instrukcije date Poslaniku, alejhi-s-selam, u ajetu: *Ako se oni budu prepirali s tobom, reci: "Ja se samo Allahu pokoravam, a i oni koji me slijede."* I reci onima kojima je data Knjiga i neukima: *"Primate islam!" Ako prime islam, onda su na pravom putu. A ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš. - A Allah dobro vidi robove Svoje (3/20).* vidi da je ova instrukcija, iako je data u pogledu tekuće rasprave, općenita i sveobuhvatna instrukcija kojom će se Poslanik, alejhi-s-selam, suprotstaviti svim svojim vjerskim protivnicima.

Iz riječi Uzvišenog Allaha: *„A ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš. - A Allah dobro vidi robove Svoje (3/20),* je očito da Poslaniku, alejhi-s-selam, do tog vremena nije bilo naređeno da ratuje protiv sljedbenika Knjige, niti da od njih uzima glavarinu, što daje prevagu našem ranijem stavu da su ovi ajeti ranije objavljeni.

Tako iz prirode ovih tekstova vidimo da oni predstavljaju sučeljavanje koje nije vezano za jednu priliku i zgodu, a to je zgodu sa delegacijom Nedžrana. Ova zgodu je možda bila jedna od prilika u povodu koje su objavljeni ovi tekstovi s namjerom da se s njom suoče, a takvih je situacija bilo mnogo i one su se ponavljale u sukobu između islama i njegovih mnogobrojnih neprijatelja na Arabijskom poluotoku, a posebno sa Židovima u Medini.

Potom, ova prva cjelina sadrži odlučno razjašnjenje temelja islamskog poimanja i islamskog koncepta sa aspekta vjerovanja, pored odlučnih razjašnjenja prirode tog vjerovanja i njegove djelotvornosti i utjecaj na realni i praktični život. Ova djelotvornost i ovaj utjecaj su nužna posljedica i popratni dio vjerovanja. To je vjera jednote božanstva ili tevhid. Otuda, to čini da je vjera predavanje Allahu ili islam. Nema druge vjere osim nje. Islam u značenju predavanja, pokoravanja i slijeđenja. Predavanja Njegovoj odredbi, pokoravanja Njegovom vjerozakonu i slijeđenja Njegovog Poslanika i Njegovog programa. Ko se ne predaje, ko se ne pokorava i ko ne slijedi, taj nije ni musliman, pa, odatle, ne posjeduje ni vjeru kojom je Allah zadovoljan. Allah je zadovoljan samo islamom, a islam je, kao što smo rekli, predavanje, pokoravanje i slijeđenje. Zato dolazi do čuđenja i izvrgavanja ruglu sljedbenika Knjige koji, kada budu pozvani da im sudi Allahova Knjiga, to odbijaju i glave okreću. *Zar ne vidiš kako neki od njih kojima je dat dio Knjige odbijaju, kad budu pozvani, da im sudi Allahova Knjiga - a oni ionako glave okreću (3/23).* Odbijanje da sudija bude Allahova Knjiga smatra se znakom nevjerovanja koje demantira tvrdnju izrečenu riječju da se vjeruje, zapravo to demantira vjerovanje u Boga uopće!

Drugi odlomak ove cjeline sav se kreće u okviru ove velike činjenice.

A sada prelazimo na opširnije iznošenje i prikazivanje tekstova ove cjeline iz ove sure.

Elif - lám - mīm (3/1).

Za objašnjenje ovih grafema Elif - lám - mīm - slovnihi znakova mi ćemo navesti jedno mišljenje - kao pretežno a ne kao kategorično - koje smo odabrali kada smo objašnjavali isti primjer na početku sure El-Bekare, a ono glasi: "O značenju ovih grafema navode se brojni komentari. Mi ćemo ukazati samo na jedan, a to je da svi ovi grafemi upozoravaju da je ovaj Kur'an sastavljen od ovih slovnihi znakova - grafema, koje upotrebljavaju i Arapi u komunikaciji jedan sa drugim. Pa iako je to tako, ova Knjiga je nadnaravna (mu'džiza) jer taj narod, koji koristi ova slova - naznake, nije bio u stanju formulisati od njih nešto slično Kur'anu. Kur'an ih je izazivao nekoliko puta da napišu nešto slično njemu ili da napišu deset njihovih poglavlja, ili bar jedno, slično poglavljima Kur'ana. Oni nisu mogli odgovoriti ovom izazovu."¹⁴

Ovaj komentar koga smo mi odabrali pri tumačenju ovih slovnihi znakova na početku pojedinihi sura - kao pretežno a ne kategorično mišljenje - jednostavno se podudara sa shvaćanjem i razumijevanjem uvjeta i povoda ovoga znaka u različitim surama. Tako je u suri *El-Bekare* ovaj znak sadržavao i izazov koji je poslije toga i uslijedio: *A ako vi sumnjate u ono što objavljujemo robu Svome, načinite vi jednu suru sličnu objavljenim njemu, a pozovite i božanstva vaša, osim Allaha, ako istinu govorite. Pa ako ne učinite, a nećete učiniti, onda se čuvajte vatre za nevjernike pripremljene, čije će gorivo biti ljudi i kamenje (2/23-24).*

Međutim, ovdje u suri *Alu Imrān*, izgleda da postoji druga prilika i drugi motiv za ovaj znak, a to je da je ova Knjiga objavljena od Allaha - nema Boga osim Njega -, da je sastavljena od glasova i riječi i da je u tom pogledu identična sa prethodnim nebeskim Knjigama koje priznaju

¹⁴Prvi džuz, str 41 (prijevoda).

sljedbenici Knjige - a kojima se ova sura i obraća - pa hoće da im kaže da nije nikakvo čudo da Allah objavi ovu knjigu svom Poslaniku u ovom obliku.

Allah je - nema boga osim Njega - Živi i Vječni! On tebi objavljuje Knjigu, pravu istinu, koja prethodne potvrđuje, a Tevrāt i Indžil objavio je još prije, kao putokaz ljudima, a objavio je i ostale koje rastavljaju istinu od neistine. One koji u Allahove riječi ne vjeruju čeka teška patnja; - a Allah je silan i strog. Allahu nije ništa tajna ni na Zemlji ni na nebu! On vas oblikuje u matericama kako On hoće ; nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog tumačenja - slijede one što su manje jasni. A tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" - A samo razumom obdareni shvaćaju. "Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje! Gospodaru naš, Ti ćeš sakupiti sve ljude na Dan u koji nema nikakve sumnje." - Allah će, zaista, održati obećanje (3/1-9).

Tako sura počinje sa suočavanjem sa sljedbenicima Knjige koji negiraju poslanstvo Posljednjeg Poslanika, alejhi-s-selam,, jer su oni, s obzirom na to da su bili upoznati sa poslanstvima, sa Božijim objavama, sa objavljenim Knjigama i sa sa objavom od Boga uopće, bili najpreči da kao takvi budu prvi ljudi koji će u to povjerovati i potvrditi pripadnost islamu. Zapravo, tako bi bilo da je u pitanju uvjerenje argumentom i dokazom!

Sura, dakle, počinje da se sučeljava s njima ovim kategoričnim odlomkom koji daje odlučnu i konačnu riječ o najvećim sumnjama koje se pleću u njihovim grudima ili koje su namjerno unosili u grudi muslimana. Ovaj odlomak otkriva puteve i prolaze ovih sumnji do srca. On također određuje stav istinskih vjernika prema Allahovim ajetima, s jedne strane, i stav pristalica sumnje i devijacije, s druge strane. Ovaj dolomak istovremeno odslikava odnos pravih vjernika prema njihovom Gospodaru, od toga kako traže utočište samo kod Njega, kako se obraćaju samo Njemu, do toga kako se upoznaju sa Njegovim atributima:

Allah je - nema boga osim Njega - Živi i Vječni.. (3/2).

Ovaj čisti i jasni monoteizam predstavlja raspuće između muslimanovog vjerovanja i drugih vjerskih učenja i ideologija, bez obzira da li je riječ o vjerovanjima ateista i idolopoklonika ili je riječ o iskrivljenim vjerovanjima sljedbenika Knjige, Židovima ili kršćanima, bez razlike na narode i vjere. On je također raspuće između života muslimana i života pripadnika ostalih religija na zemlji, jer vjersko učenje u ovom slučaju određuje program i sistem života i to potpuno jasno i precizno.

Allah je - nema boga osim Njega - (3/2).. On nema saučesnika u božanstvu.. On je *Živi (3/2)* koga karakteriše vlastiti život lišen svakog ograničenja tako da Mu nema ništa slično u ovom atributu.. On je *Vječni (3/2)*, Onaj o kome opstoji svaki život i svaki bitak i koji, isto tako, vodi brigu o svakom životu i svakom bitku. Stoga nema nikakvog života u ovom Kosmosu niti ima ikakve egzistencije bez Njega Uzvišenog..

Ovo je raspuće u poimanju i vjerovanju, ovo je raspuće u životu i ponašanju.

Raspuće u poimanju i vjerovanju između jednoće i izdvojenosti Uzvišenog Allaha u atributu božanstva i gomile neznabožackih i paganskih koncepcija, bilo idolopokloničkih koncepcija koje su u to vrijeme postojale na Arabijskom poluotoku, bilo židovskih i kršćanskih, a posebno kršćanskih koncepcija.

Kur'an kazuje da su Židovi govorili: *Uzejr je - Allahov sin (9/30)*, a devijacija koja je registrovana u onome što Židovi danas drže *Svetom Knjigom* sadrži nešto poput ovoga, kako je to navedeno u Postanju, prvoj knjizi Starog zavjeta, šesta glava.¹⁵

Kad je riječ o kršćanskim devijacijama, Kur'an od toga prenosi njihove riječi: *Allah je jedan od trojice! (5/73)* kao i riječi: *Bog je - Mesih, sin Merjemin! (5/17 i 5/72)*. Oni, dakle, prihvataju Mesiha i njegovu majku za dva

¹⁵A kad se ljudi počеше množiti na zemlji, i kćeri im se narodiše. Videći sinovi Božiji kćeri čovječije kako su lijepo uzimaše ih za žene koje htješe. A Gospod reče: neće se duh moj do vijeka preti s ljudima, jer su tijelo; neka im još sto i dvadeset godina. A bijaše tada divova na zemlji; a i poslije, kad se sinovi Božiji sastajahu sa kćerima čovječijim, pa im one radaše sinove; to bijahu silni ljudi od starine na glasu.

boga uz Allaha. Oni isto tako svoje svećenike i svoje monahe drže bogovima pored Allaha..

U djelu *Ed-Da'vetu ila-l-islam* od Tomasa Arnolda spominje se nešto o ovim predstavama..

“Na sto godina prije islamskog osvajanja Justinijan je uspio da jedinstven izgled Rimskoj Imperiji, ali iza njegove smrti, kad je nastalo komadanje ove Imperije, iščezli su potpuno zajednički nacionalni osjećaji između centra države i provincija. Heraklije, da bi ponovo privezao Siriju uz centralnu upravu, pokazao je neka, djelimično uspjela nastojanja, ali poduzete mjere za izmirenja, umjesto da iskorijene sporove, one su ih, nažalost, povećale. Ove nacionalne osjećaje mogle su nadomjestiti jedino vjerske emocije. Tumačeći vjeru na način koji će pomoći smirivanju duhova, on je nastojao zaustaviti sporove do kojih je moglo doći među protivničkim sektama i pomiriti odmetnike od vjere sa pravoslavnom crkvom i pripojiti ih centralnoj upravi. Koncil u Kalcedonu je 451 godine nove ere proklamirao da treba priznati da je Mesih utjelovljen u dvije prirode između kojih nema miješanja, nema mijenjanja, nema dijeljenja i nema odvajanja. Nije moguće opovrgnuti različitost tih dviju priroda zbog njihovog sjedinjenja. Zapravo, najprikladnije je da svaka od tih dviju priroda sačuva svoje osobenosti i da se one sjedine u jednoj božanskoj osobi i jednom tijelu, a ne kao da su odijeljene i odvojene u dvije božanske osobe; već sjedinjene u jednoj božanskoj osobi a to je Sin, Bog i Riječ.. Jakobiti su odbili prihvatiti odluke ovoga Koncila jer su oni priznavali da Mesih ima samo jednu prirodu govoreći: On je složena božanska osoba; on ima sva božanska i ljudska svojstva; međutim, materija koja nosi ova svojstva nije dvojaka, već je jedinstvo složenih osoba.. Žestoke rasprave su plamtjele skoro dva stoljeća između jedne pravoslavne sekte i Jakobita koji su doživjeli prosperitet posebno u Egiptu, Siriji i u zemljama izvan Vizantijske Imperije, u vrijeme kada je Heraklije nastojao ostvariti pomirenje posredstvom učenja koje kaže da Mesih ima jednu volju. Tako u vremenu kad nalazimo ovo učenje koje priznaje postojanje dvije prirode božanske osobe, dotle se javlja drugo učenje koje se drži jedinstva božanske osobe u čovječijem životu Mesiha, negirajući postojanje dviju vrsta života u jednoj božanskoj osobi. Dakle, Mesih koji je jedan i koji je Božiji sin ostvaruje i ljudski i božanski aspekt jednom božanskom ljudskom moći. Ovo znači da postoji samo jedna volja u Riječi koja je utjelovljena.. Heraklije je, međutim, doživio sudbinu kakvu su doživjeli mnogi koji su se nadali da će uspostaviti osnove za mir, jer rasprave ne

samo da su utihnule već je sam Heraklije okrivljen za nevjerovanje i navukao je na sebe gnjev obiju protivničkih sekti.¹⁶

Također, jedan drugi kršćanski istraživač, Kanon Tejlor, o stanju među kršćanima prije Muhammedovog a.s. rođenja kaže slijedeće: "Običan svijet je bio masa koja je zdušno obožavala mučenike, svece i anđele poput politeista."¹⁷

Kad je riječ o devijacijama u vjerovanju idolopoklonika, Kur'an kazuje da su oni vjerovali u demone, anđele, Sunce, Mjesec i idole. Najmanje devijantno bilo je vjerovanje onih idolopoklonika koji su o ovim božanstvima govorili: *Mi im se klânjamo samo zato da bi nas više Allahu približili* (39/3)!

A što se tiče ove hrpe izopačenih i devijantnih koncepcija i poimanja na koje smo ukazali ovim letimičnim naznakama, islam dolazi da u ovoj suri obznani i ogласi svoj jasan, otvoren, odlučan i kategoričan stav:

Allah je - nema boga osim Njega - Živi i Vječni! (3/2).

Ovo je bilo raspuće u poimanju i vjerovanju. Kao što je bilo raspuće u življenju i ponašanju..

Onaj čija su osjećanja ispunjena postojanjem Jednog Jedinog Allaha, pored koga nema drugog Boga, Jednog Živog pored koga nema drugog živog, Jednog Vječnog o kome ovisi svaki drugi život i svaka druga egzistencija i koji, isto tako, vodi brigu o svakom živom stvorenju i svakom biću, onaj čija su osjećanja ispunjena egzistencijom Jednog Allaha čiji su ovo atributi, njegov program i sistem života moraju se iz temelja razlikovati od života onoga u čijim se osjećanjima kovitlaju ta maglovita, zabludjela i zbrkana poimanja tako da on u svojoj svijesti i savjesti ne nalazi traga aktivnoj božanskoj Realnosti koja upravlja njegovim životom!

Uz jasan i iskren monoteizam nema mjesta za obožavanje bilo čega osim Allaha, nema mjesta za uzimanje i primanje osim od Allaha, ni u šeri'atu, ni u sistemu, ni u obrazovanju, ni u odgoju, ni u ekonomiji ni u društvu. Također nema mjesta za obraćanje nekom drugom osim Allahu o bilo kojem pitanju iz života a i za ono što dolazi poslije života. Međutim, u tim krivim, devijantnim, klimavim i zamršenim poimanjima nema smjera, nema prave mjere, nema granice za zabranjeno ili dozvoljeno, za pogriješno

¹⁶Prevod na arapski Hasan Ibrâhim i ostali, str. 52-53.

¹⁷Isto, str. 67.

ili ispravno ni u zakonodavstvu ni u sistemu, ni u obrazovanju ni u odgoju, ni u saobraćanju ni u ponašanju.. Sve to, baš sve, određuje se i razjašnjava tek onda kad se odredi strana iz koje se prima, kojoj se okreće, kojoj pripada pokornost, obožavanje i predanost.

Stoga je ovo sučeljavanje ovako odlučno kad je u pitanju ovo raspuće:

Allah je - nema boga osim Njega - Živi i Vječni! (3/2).

Odatle i posebnost i osobitost islamskog života, a ne samo osobitost prirode islamskog vjerovanja, jer islamski život u svim svojim segmentima proistječe iz koncepcije iskrenog i odlučnog vjerovanja u Jednog Allaha, dakle iz monoteizma ili tevhida. Monoteizam kao vjerovanje neće ostati ispravno ni u svijesti ni u savjesti ako ne bude ostavljalo svoje praktične tragove u životu, kao što je prihvatanje islamskog vjerzakona ili šeri'ata u svim segmentima života i okretanje Allahu u svakoj aktivnosti i svakoj težnji.

Poslije ovog odlučnog razjašnjenja raspuća proklamiranjem apsolutne jednoće Allahovog Bića i Njegovih atributa, slijedi govor o jednoći strane s koje dolaze vjere, knjige i poslanstva, odnosno one strane s koje dolazi program koji upravlja životom ljudi u svim generacijama:

On tebi objavljuje Knjigu, pravu istinu, koja prethodne potvrđuje, a Tevrât i Indžil objavio je još prije, kao putokaz ljudima, a objavio je i ostale koje rastavljaju istinu od neistine. One koji u Allahove riječi ne vjeruju čeka teška patnja; - a Allah je silan i strog (3/3-4).

Ovaj ajet u prvom svom dijelu sadrži nekoliko temeljnih istina o koncepciji vjerovanja, kao i odgovor sljedbenicima Knjige i drugima koji negiraju poslanstvo Muhammeda, alejhi-s-selam, i ispravnost onoga s čime ga je poslao Allah (subhanehu).

Ovaj ajet potvrđuje jednoću strane s koje se objavljuju knjige poslanicima. Allah je - nema Boga osim Njega - Živi i Vječni, Onaj ko je objavio ovaj Kur'an tebi, kao što je ranije objavio Tevrât Mūsâu i Indžil Īsâu. Dakle, nema miješanja niti spajanja između božanskog i čovječijeg, između Rabskog i robovskog, između *uluhijeta* i *ubudijeta*. Ima samo Jedan Allah koji objavljuje knjige svojim izabranim robovima i imaju robovi koji primaju, i oni su Allahovi robovi makar bili vjerovjesnici i poslanici.

Ovaj ajet konstatira i potvrđuje jednoću vjere i jednoću Istine koju sadrže knjige objavljene od Allaha. Ovu Knjigu, *pravu istinu* (3/3) objavio je tebi i ona *prethodne potvrđuje* (3/3), Tevrât i Indžil.. Sve one imaju jedan cilj,

a to je da budu *putokaz ljudima* (3/4).. I ova nova Knjiga, *Furkan* (3/4), koja rastavlja istinu od neistine, iznosi Istinu koju su sadržavale ranije objavljene knjige, kao što razjašnjava devijacije i sumnje koje su u njih unesene uslijed djelovanja raznih želja, te ideoloških i političkih strujanja (čiji smo jedan primjer vidjeli citirajući kršćanskog pisca Tomasa Arnolda, autora djela *Ed-Da'vetu ila-l-islam*).

Ovaj ajet implicate potvrđuje da nema nikakvog razloga da sljedbenici Knjige poriču novu Božiju objavu, jer je ona na tragu prethodnih Božijih objava. Knjiga nove misije je objavila istinu kao što su to činile i ranije objavljene knjige. Ona je objavljena Poslaniku - čovjeku kao što su ranije Knjige objavljene poslanicima - ljudima. Ona potvrđuje prethodne Allahove knjige i njene stranice sadrže *pravu istinu* (3/3) koju sadrže njihove stranice. Nju je objavio Onaj ko ima pravo da objavljuje knjige. Ona je objavljena od strane koja ima pravo da donosi program za život ljudi, da izgrađuje njihova vjerska poimanja, njihove vjerozakone, njihov moral i njihovo ponašanje u Knjizi koju objavljuje Svome Poslaniku.

Ajet, potom, u svom drugom dijelu sadrži strašnu prijetnju onima koji ne vjeruju u Allahove riječi, stavljajući im do znanja da je Allahova sila i snaga velika i da je Njegova kazna i osveta žestoka.. Oni koji ne vjeruju u Allahove ajete jesu oni koji apsolutno poriču ovu jedinstvenu vjeru.. Sljedbenici Knjige koji su skrenuli s puta ispravne Allahove Knjige koja im je ranije objavljena i koje je ovo skretanje odvelo u negiranje nove Knjige - a to je očita i jasna Knjiga koja rastavlja istinu od neistine - upravo su oni prvi ti na koje se odnosi ovo svojstvo nevjerovanja i upravo su oni prvi ti kojima se upućuje ova strašna prijetnja žestokom Allahovom kaznom i sigurnom Njegovom osvetom.

U vezi sa ovom prijetnjom, kaznom i osvetom, Allahovo znanje im naglašava da Njemu ništa ne može promaći, da Njemu ništa nije skriveno i da Njemu ništa ne može umaći:

Allahu nije ništa tajna ni na Zemlji ni na nebu! (3/5).

Naglašavanje apsolutnog znanja kome ništa nije tajna i pritvrđivanje ovog atributa Uzvišenome Allahu na ovom mjestu podudara se, prvenstveno, sa jednoćom božanstva i starateljstva, čime je otvorena i započeta ova sura. Ovo naglašavanje također se podudara sa strašnom prijetnjom u prethodnom ajetu.. *Ništa* (3/5) neće umaći Allahovom znanju *ni na Zemlji ni na nebu* (3/5), dakle - jedna apsolutna sveobuhvatnost i generalizacija. Nije moguće, dakle, nikako sakriti namjere od Njega, niti je

moguće Njegovom znanju skriti smišljanje spletki. Isto se tako neće moći umaći tačno odmjerenoj kazni, niti izbjeci tom suptilnom i dubokom znanju.

Na tragu ovog suptilnog i sveobuhvatnog znanja kome ništa nije tajna ni na Zemlji ni na nebu, ljudska osjećanja dotiče nježni i duboki dodir koji se tiče ljudskog nastanka, nepoznatog nastanka u tmini tajni i tmini materica, o čemu čovjek nema znanja, niti je kadar da to dokuči:

On vas oblikuje u matericama kako On hoće; nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! (3/6).

Ovo *On vas oblikuje* (3/6), znači: On vam daje oblik koji On hoće, dajući vam i osobine karakteristične za taj oblik. On je jedini taj ko rukovodi i upravlja oblikovanjem, samo svojim htijenjem i samo Svojom apsolutnom voljom: *„Kako On hoće; nema boga osim Njega.. Silnog, Kadrog i Moćnog da stvori i oblikuje, Mudrog koji svojom mudrošću smišlja ono što oblikuje i stvara bez pratioca i saučesnika.*

U ovom dodiru izlaze na vidjelo zablude kršćana u vezi sa Īsāom, alejhisselam, njegovim nastankom i rođenjem. Allah je taj ko je oblikovao Īsāa *kako je On htio*, a ne da je Īsā Gospod, nit da je on Allah, niti da je on Sin, niti da je on božanska ljudska osoba, pa do svih onih drugih iskrivljenih i maglovitih predstava koje su odstranjivale ideju čistog, lahko pojmljivog i lahko shvatljivog monoteizma!

Poslije toga otkriva one čija su srca pokvarena i one koji napuštaju nepobitne dokaze u jasnim ajetima Kur'ana, a slijede tekstove koji pretpostavljaju vlastita tumačenja kako bi oko njih pleli sumnje i pravili smutnje. Naredni odlomak također odslikava odlike pravih vjernika, njihovo iskreno vjerovanje i predavanje Allahu u svemu onome što im dolazi od Njega bez rasprave i diskusije:

On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog tumačenja - slijede one što su manje jasni. A tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" - A samo razumom obdareni shvaćaju. "Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje! Gospodaru naš, Ti ćeš sakupiti sve ljude na Dan u koji nema nikakve sumnje." - Allah će, zaista, održati obećanje (3/7-9).

Prenosi se da su kršćani iz Nedžrana pitali Poslanika, alejhi-s-selam: "Ne govoriš li ti za Mesiha da je on Božija riječ i Njegov duh?" želeći da ovaj izraz uzmu kao sredstvo kojim će potvrditi svoja vjerovanja o Īsāu, alejhi-s-selam, a to je da on nije čovjek, već duh Božiji - što oni razumiju iz ovoga izraza, zanemarujući jasne i uvjerljive ajete koji potvrđuju apsolutnu Allahovu jednoću i koji Mu poriču druga i dijete u bilo kom obliku.. Ovaj ajet je objavljen u vezi sa njima i on otkriva njihov pokušaj da zloupotrijebe slikovita i prenesena značenja tekstova, napuštajući konačne i konkretne tekstove.

Međutim, tekst ovog ajeta je općenitiji od ove prigode i ovoga povoda. Ajet ilustruje stav ljudi, bez razlike, prema ovoj Knjizi koju je Allah objavio svom Poslaniku - sallallahu alejhi ve sellem. On sadrži istine vjerskog poimanja i program islamskog življenja, kao što sadrži i metafizička pitanja koja ljudski razum ne može njemu svojstvenim sredstvima niti ima načina da o njima sazna nešto više od onoga što o tome nude sami tekstovi.

Što se tiče preciznih temelja vjerovanja i vjerozakona, njihovi pojmovi su razumljivi, značenja definitivna, a ciljevi shvatljivi - oni su glavnina Knjige. Međutim, kad je riječ o metafizičkim pitanjima i stvarima koje su poznate preko Božije objave - u što spada i nastanak i rođenje Īsāa, alejhi-s-selam, one su kazane tako da se ostalo kod njihovih približnih značenja, a što treba prihvatiti i vjerovati, jer one dolaze iz tog istinitog izvora. Njihovu suštinu i okolnosti je teško dokučiti, jer su ona po svojoj prirodi iznad sredstava ograničene ljudske spoznaje.

Ljudi se, shodno ispravnosti ili pokvarenosti svoje prirode i karaktera, razlikuju u prijemu i recepciji ovih i njima sličnih ajeta. Oni čija su srca pokvarena, skrenula i zalutala s prave vjere napuštaju jasne i precizne temelje na kojima počiva vjera, šeri'at i praktični program za život a slijede manje jasne ajete koje treba vjerovati oslanjajući se na istinitost njihovog izvora i koje treba prihvatiti polazeći od činjenice da je Allah taj ko zna cijelu istinu, dok je ljudska spoznaja relativna i ograničenog dometa. Također se pri vjerovanju u ove ajete treba pouzdati u ispravnu ljudsku prirodu koja svojim neposrednim nadahnućem uviđa istinitost cijele ove Knjige i shvaća da je ona objavljena istinito te da joj je strana laž s bilo koje strane.. Oni se, dakle, povode za manje jasnim ajetima, jer oni sa svojim tendencioznim tumačenjima vjere u ovim ajetima nalaze prostora za unošenje smutnje i za stvaranje razdora do koga dolazi zbog brkanja pojmova uslijed njihovog smještanja tamo gdje nema mjesta mišljenju i tumačenju:

A tumačenje njihovo zna samo Allah (3/7).

Što se tiče onih koji su dobro u nauku upućeni, onih koji su dostigli takav nivo znanja da su spoznali domet razuma, prirodu ljudskog mišljenja i granice područja u kome posjeduju mogućnost djelovanja sredstvima koja su mu data na raspolaganje, što se ovih, dakle, tiče, oni smireno i pouzdano govore:

Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg! (3/7).

Na ovu sigurnost ih navodi činjenica da je Kur'an od njihovog gospodara, pa je, prema tome, istinit i ispravan, a ono što odluči Allah samo je po sebi istinito. Stoga nije zadatak ljudskog razuma niti je u njegovoj moći da istražuje povode i uzroke istine, kao što nije u njegovoj moći da dokuči njenu suštinu i prirodu skrivenih uzroka koji se iza nje kriju.

Oni koji su dobro u nauku upućeni od početka su sigurni da je istina ono što im dolazi od Allaha. U to su prvo sigurni po svojoj istinoljubivoj prirodi, a potom ne nailaze na sumnju u to ni od strane svog razuma, jer shvaćaju da je nauka i naučiti da se razum ne upušta u ono što nije u njegovoj mogućnosti da sazna i da ne zalazi u ono za što njegova sredstva i instrumenti nisu osposobljeni da spoznaju..

Ovo je prava slika onih koji su u nauku dobro upućeni. Samo se ohole i poriču površni koje obmanjuje površnost nauke pa zamišljaju da su spoznali svaku stvar, misleći tako da ono što nisu dokučili i ne postoji, ili nameću svoju spoznaju činjenicama ne dozvoljavajući njihovo postojanje osim u onom obliku u kome su ih oni spoznali. Otuda oni uspoređuju apsolutni Allahov govor sa odredbama svoga uma koje je oblikovao njihov ograničeni razum! Kad je riječ o istinskim naučnicima, oni su skromniji i bliži da prihvate nemoć ljudskog razuma da spozna mnoge istine i činjenice koje nadmašuju njegovu moć i koje se uzdižu iznad njega. Oni su po prirodi iskreniji, njihova iskrena priroda je sjedinjena sa Istinom i oni su u nju sigurni.

A samo razumom obdareni shvaćaju (3/7).

Kao da između onih koji su razumom obdareni i spoznaje Istine nema ništa drugo osim da se prisjete i shvate, jer Istina koja obitava u njihovoj prirodi i koja je povezana sa Allahom bije, pulsira i učvršćuje se u tim umovima.

Tada se iz njihovih jezika i srca začuje iskrena dova i obraćajuća molba u kojoj Ga mole da ih učvrsti u Istini, da im srca ne skrenu nakon

što su našla uputu i da im podari Svoju milost i dobrotu..Učeći dovu oni se prisjećaju Dana u kome će ljudi biti sakupljeni i u koji nema nikakve sumnje, prisjećaju se obećanja koje neće biti iznevjereno:

Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje! Gospodaru naš, Ti ćeš sakupiti ljude na Dan u koji nema nikakve sumnje. - Allah će, zaista, održati obećanje (3/89).

Ovo je stanje i stav onih koji su dobro u nauku upućeni prema njihovom Gospodaru, a to je stav dostojan vjere, stav koji proistječe iz sigurnosti u Allahove riječi i Njegovo obećanje, i uvjerenja u Njegovu riječ i ugovor s Njim, iz spoznaje Njegove milosti i dobrote, iz bojazni od Njegove tačne presude i nepoznate odredbe, iz bogobojaznosti, osjetljivosti i budnosti koju nameće vjerovanje srcima svojih sljedbenika, tako da ne budu nemarna, ohola i zaboravna ni danju ni noću.

Vjerničko srce razumije vrijednost upute poslije zablude, vrijednost jasnog viđenja nakon mraka, čvrstine nakon kolebljivosti, vrijednost smirenja u Istini nakon zbunjenosti, vrijednost oslobođenja od robovanja ljudima zarad robovanja jedino Allahu, vrijednost velikih i uzvišenih interesovanja poslije igre malim i prezrenim interesovanjima. Vjerničko srce shvaća da mu je Allah, darovavši mu vjerovanje, dao svu ovu opskrbu. Stoga se čuva da se vrati u zabludu kao što se čuva onaj ko ide pravim i osvijetljenim putem da ne zaluta i ne krene nasumice krivudavim stazama, ili kao što pazi onaj ko je okusio svježinu hlada da ne izađe na podnevnu žegu i pripeku! U radosti vjerovanja krije se takva slast koju razumije samo onaj ko je kušao tvrdoću ateizma i njegovu gorku nevolju. U smirenosti vjere krije se takva slast koju uviđa samo onaj ko je okusio bijedu lutanja i zablude!

Zato se vjernici obraćaju svom Gospodaru sa tom skrušenom molbom:

Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na pravi put ukazao (3/8).

Oni prizivaju Allahovu milost koja ih je jedanput stigla uputom nakon zablude i koja im je darovala ovaj dar kome nije ravan nijedan drugi dar:

I daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje! (3/8).

Oni nadahnućem svoje vjere spoznaju da oni nisu ništa u stanju osim Allahovom dobrotom i Njegovom milošću. Oni su svjesni da ne posjeduju ni svoja srca, jer su ona u Allahovoj ruci.. Stoga se obraćaju Njemu da im pruži pomoć i spas.

Prenosi se od Aiše - radijallahu anha - da je rekla: Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, je mnogo učio ovu dovu: "O Ti koji prevrćeš srca, učvrsti moje srce u Tvojoj vjeri!" Primijetila sam: Božiji Poslaniče, kako mnogo učiš tu dovu. Odgovorio je: "Nema srca a da ono nije između dva prsta Milostivog; ako On hoće da ga ispravi, On ga ispravi, a ako On hoće da ga skrene, On ga skrene."

Kad vjerničko srce osjeti djelovanje Božije volje na ovaj način njemu ne preostaje ništa drugo nego da se sa oduševljenjem prihvati za Allahov oslonac, da se istrajno drži Njegove zaštite i da se okrene Njemu tražeći Njegovu milost i blagodat, kako bi zadržao blago koje mu je darovao i dar koji mu je poklonio!

Poslije ovog razjašnjenja tekst se okreće određivanju sudbine onih koji ne vjeruju, podsjećajući ih na nepromjenljivi Allahov zakon da će ih kazniti zbog njihovih grijeha i prijeteći onim sljedbenicima Knjige koji ne vjeruju i koji ustaju protiv ove vjere. Tekst također podučava Poslanika, alejhi-s-selam, da ih opomene i podsjeti na ono što su vidjeli svojim očima u Bici na Bedru, a to je pobjeda male vjerničke grupe nad mnoštvom nevjernika:

One koji ne vjeruju - od Allahove kazne neće nimalo odbraniti ni imeci njihovi, ni djeca njihova, i oni će biti gorivo za vatru, biće im kao faraonovim ljudima i onima prije njih; oni su dokaze Naše smatrali lažnim, pa ih je Allah zbog grijehova njihovih uništio. - A Allah kažnjava vrlo oštro. Reci onima koji neće da vjeruju: "Bićete pobijedeni i u džehennemu okupljeni, a on je grozno boravište!" Imate pouku u dvjema vojskama koje su se sukobile: jednoj, koja se borila na Allahovom putu, i drugoj, nevjerničkoj, kojoj se činilo da pred sobom ima dva puta više protivnika. A Allah Svojom pomoći čini moćnim onoga koga On hoće. To je, zaista, dalekovidnim pouka (3/10-13).

Ovi ajeti su navedeni u povodu obraćanja Sinovima Israilovim gdje im se prijeti da će ih snaći sudbina nevjernika prije i poslije njih. U ovim

ajetima je također lijep obrt i zaokret dubokog smisla i značenja. On ih, naime, u njima podsjeća na sudbinu faraonovih ljudi. Uzvišeni Allah je već bio uništio faraonove ljude, a spasio Sinove Israilove. Međutim, to im ne daje za posebno pravo ako ostanu u zabludi i ako ostanu nevjernici, niti će ih to spriječiti da ne budu okrivljeni za nevjerovanje ako skrenu s Pravog Puta i da će biti kažnjeni kaznom kakvu zaslužuju nevjernici na ovom i na budućem svijetu, kao što su bili kažnjeni faraonovi ljudi od kojih je Allah njih spasio!

Također ih podsjeća na pogibiju Kurejšija na Bedru - koji su bili nevjernici - kako bi njima rekao da se Allahov zakon ne mijenja i da ih ništa ne može odbraniti da ih ne pogodi ono što je pogodilo Kurejšije. A uzrok je nevjerstvo. Niko kod Allaha nema protekcije i jedini posrednik i zagovornik kod Njega je ispravno vjerovanje!

One koji ne vjeruju - od Allahove kazne neće nimalo odbraniti ni imeci njihovi, ni djeca njihova, i oni će biti gorivo za vatru (3/10).

Pod pojmom imeci i djeca misli se zaštita i sigurnost, međutim, to ništa neće moći pomoći na Dan u koji nema nikakve sumnje, jer nema iznevjeravanja Allahovog obećanja. Oni će na taj dan biti *gorivo za vatru* (3/10). Ovdje je uporijebljen takav izraz koji ih lišava svih karakteristika i specifičnosti čovjeka, prikazujući ih u obliku ogrjevnog drveta, drveta uopće i ostalog *goriva za vatru* (3/10).

I ne samo to, nego imeci i djeca, a s njima i čast i vlast, ne mogu pomoći ništa na ovom svijetu:

Biće im kao faraonovim ljudima i onima prije njih: oni su dokaze Naše smatrali lažnim, pa ih je Allah zbog grijehova njihovih uništio. - A Allah kažnjava vrlo oštro (3/11).

Ovo je primjer koji se u historiji ponavljao i Allah ga je u ovoj Knjizi opširno kazivao. On predstavlja Allahov zakon koji se odnosi na sve one koji Njegove dokaze smatraju lažnim i On ga provodi kad hoće. Nema, dakle, sigurnosti ni garancije za bilo koga ko Allahove dokaze drži lažnima.

Dakle, oni koji ne vjeruju i lažnim smatraju poslanstvo Muhammeda, alejhi-s-selam, i ajete Knjige koju je Allah njemu istinito objavio, izvrgnuti su ovoj sudbini na ovom i na budućem svijetu podjednako. Stoga podučava Poslanika, alejhi-s-selam, i sugerira mu da ih upozori na ovu sudbinu na oba svijeta te da im navede primjer bliskog dana na Bedru, jer su možda

zaboravili faraonov primjer i onih prije njega koji su Allahove dokaze lažnim smatrali pa ih je zadesila teška kazna:

Reci onima koji neće da vjeruju: "Bićete pobijeđeni i u džehennemu okupljeni, a on je grozno boravište!" Imate pouku u dvjema vojskama koje su se sukobile, jednoj, koja se borila na Allahovu putu, i drugoj, nevjerničkoj, kojoj se činilo da pred sobom ima dva puta više protivnika. A Allah Svojom pomoći čini moćnim onoga koga On hoće. To je, zaista, dalekovidnim pouka (3/12-13).

Allahove riječi: *..kojoj se činilo da pred sobom ima dva puta više protivnika.. (3/13)*, pretpostavljaju dva tumačenja. Prvo je tumačenje da se zamjenica u riječi *vide (jerewne)* odnosi na nevjernike, a zamjenica *njih (hum)* na muslimane, pa bi značenje bilo da su nevjernici, uprkos svojoj brojnosti, vidjeli malobrojne muslimane da ih *ima dva puta više*. Ovo je bio Allahov plan tako da se idolopoklonicima učinilo da su muslimani u većini a oni u manjini, pa su im srca i noge postali nesigurni.

Po drugom tumačenju, ove zamjenice imaju suprotna značenja, pa bi značenje tih riječi bilo da su muslimani vidjeli njih, dakle idolopoklonike, tako da ih *ima dva puta više* - a idolopoklonika je bilo tri puta više - pa su uprkos tome ustrajali i pobijedili. Ono što je ovdje važno jeste vraćanje pobjede Allahovoj podršci i Njegovom određenju. Ovo znači obeshrabrenje i prijetnju onima koji ne vjeruju, kao što znači osnaženje za one koji vjeruju i nipodaštavanje uloge njihovih neprijatelja, pa, prema tome, ne treba da ih se boje. Situacija je - kao što smo napomenuli u uvodu u ovu suru - iziskivala i ovo i ono. Kur'an je djelovao i ovdje i tamo.

Kur'an još uvijek djeluje svojom velikom istinom i onim što on sadrži poput ove istine. Allahovo obećanje da će poraziti one koji ne vjeruju, one koji Allahove dokaze lažnim smatraju i one koji skreću sa Allahovog programa, važeće je i aktualno u svakom trenutku. Allahovo obećanje da će pobijediti vjernička grupa - makar i malobrojna bila - također je važeće i aktualno u svakom trenutku. Ovisnost pobjede od Allahove podrške koju daje kome hoće važeća je činjenica i nije derogirana; to je djelotvoran zakon koji nije prestao važiti.

Vjerničkoj grupi ne preostaje ništa drugo nego da bude sigurna u ovu istinu, da bude uvjerena u to obećanje, da preduzme sve što je u njenoj moći, da se strpi dok Allah to omogućí, da ne žuri i da ne gubi nadu ako se vrijeme oduži, vrijeme koje je skriveno u Allahovom znanju, jer On svim

Svojom mudrošću upravlja, pa On odgađa i rok u kome će se ostvariti ova mudrost.

To je, zaista, dalekovidnim pouka (3/13).

Neophodno je, dakle, dobro zapažati i dobro razumijevati, pa da pouka izađe na vidjelo i da je srca shvate i prime. U protivnom, pouka će prolaziti svakog trenutka, danju i noću!

U sferi odgoja muslimanske zajednice otkrivaju se skriveni prirodni motivi u kojima se začinje devijacija ako se oni ne budu stalno i budno kontrolisali, ako duša ne bude težila višim ciljevima i ako se ne bude vezala za ono što je kod Allaha, a to je najbolje i najčišće.

Zakupljenost zadovoljstvima ovoga svijeta, željama duše i prirodnim pobudama je to što zabavlja srce i odvraća ga od promišljanja i izvlačenja pouke. To je ono što navodi ljude da utonu u bezdan dohvatljivih i opipljivih zadovoljstava, to je ono što od njih zaklanja ono što je više i uzvišenije. U tom slučaju osjećanja postaju gruba pa to onemogućava da teže onome što je iza tog bliskog i dohvatljivog užitka. To ih sprječava da streme zadovoljenju viših interesa i ciljeva dostojnih uzvišene uloge koju čovjek ima na ovoj zemlji, interesa i ciljeva dostojnih također tog stvorenja koga je Allah učinio Svojim namjesnikom u ovom prostranom kraljevstvu.

Pošto su ove želje i pobude - uprkos tome - prirodne i urođene, i kao takve zadužene od strane Uzvišenog Stvoritelja da vrše svoju osnovnu funkciju, a to je očuvanje života i produžetak ljudskog roda, islam ne daje znak za njihovo gušenje i ubijanje, već daje znak za njihovo obuzdavanje i uređivanje, daje znak za ublažavanje njihove žestine i silovitosti, tako da čovjek postane njihov gospodar i da on njima raspolaze i upravlja, a ne da one postanu njegov gospodar i da one njime raspolazu i upravljaju; te da u njemu jača duh uzvišenosti i težnja za onim što je veličanstvenije.

Stoga kur'anski tekst koji na sebe preuzima ulogu odgojnog usmjerenja i orijentacije iznosi ove želje i pobude, iznoseći uporedo s njima, i to naočigled, razne vrste čulnih i duševnih užitaka na drugom svijetu koje će zadobiti oni koji su imali kontrolu nad sobom na ovom

svijetu i nisu uronjavali u svoja omiljena zadovoljstva i koji su sačuvali svoje ljudsko dostojanstvo.

U samo jednom ajetu kur'anski tekst nabraja čovjekovoj duši najdraže ovozemaljske strasti i slasti: žene, sinove, gomile novca, lijepe konje, plodnu zemlju, stoku.. To je suština ovozemaljskih želja, želja samih po sebi kao takvih ili i drugih želja koje ove prve mogu pribaviti svojim vlasnicima.. Međutim, odmah u slijedećem ajetu kontekst navodi i druga zadovoljstva na drugom svijetu: džennetske bašče kroz koje će teći rijeke, čiste žene, a iznad svega Allahovo zadovoljstvo. To je sve za onoga ko pruža svoj pogled dalje od ovozemaljskih slasti i ko spaja svoje srce sa Allahom na način na koji to iznose dva ajeta koji slijede iza toga:

Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čim žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebro, divni konji, stoka i usjevi. To su blagodati u životu na ovom svijetu; a najljepše mjesto povratka je u Allaha. Reci: "Hoćete li da vam kažem šta je bolje od toga? Oni koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili imaće u Gospodara svoga džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u njima će vječno boraviti, i čiste žene, i Allahovu naklonost" - a Allah dobro poznaje robove Svoje, - oni koji budu govorili: "Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprosti grijeha naše i sačuvaj nas patnje u ognju!"; oni koji budu strpljivi, i istinoljubivi, i Allahu poslušni, i oni koji budu milostinju udjeljivali, i koji se budu u posljednjim časovima noći za oprost molili(3/14-17).

Ljudima se čini da je lijepo... (3/14). Pasivni oblik glagola ovdje ukazuje na to da prirodna konstrukcija ljudi uključuje u sebe ovu težnju, štaviše, ona je poželjna i ugodna.. Ovo je samo potvrda stvarnosti, s jedne njene strane. U čovjeku leži ova težnja za ovim *žudnjama*; to je dio njegove prirodne konstitucije i nema potrebe za njenim poricanjem niti osuđivanjem. Ovaj aspekt čovjekove prirode je nužan za ljudski život kako bi se učvrstio, razvio i razmahao, kako smo to ranije rekli. Međutim, realnost također svjedoči da u čovjekovoj prirodi ima i jedan drugi aspekt koji stoji nasuprot te prve težnje i on štiti čovjeka da ne bude obuzet samo tom jednom stranom svoje prirode, kako ne bi izgubio snagu uzvišenog duha, ili njegov smisao i inspiraciju. Ova druga strana jeste aspekt spremnosti za uzdizanjem, aspekt spremnosti za obuzdavanjem duše i njenim zadržavanjem na granici koja je normalna u praktikovanju ovih "žudnji". A ta granica upravo i jeste granica koja gradi i dušu i život, koja stalno nastoji da unaprijedi život i uzdigne ga do visina na kojima se čuje glas uzvišenog daha i koja teži da ljudsko srce poveže sa nebeskim skupom, budućim svijetom i Allahovim zadovoljstvom. Ova druga spremnost odgaja prvu spremnost, ona je čisti od poroka i svodi je na onu

sigurnu mjeru na kojoj čulna zadovoljstva i bliske žudnje neće preplaviti ljudsku dušu i njene daleke čežnje i ciljeve. Usmjeravanje Allahu i bogobožnost jeste, ustvari, nit uspinjanja i uzdizanja do tih dalekih čežnji i ciljeva.

Ljudima se čini da je lijpo samo ono za čim žude (3/14).

To su poželjna i prijatna zadovoljstva. Nisu to odvratne i prljave stvari. Sam način izražavanja ne sugerise na to da ih treba držati prljavim i odvratnim, već samo poziva da se upozna njihova priroda i motivi, zatim da se postave na svoje pravo mjesto kako ne bi ovladali i zagospodarili onim što je plemenitije i uzvišenije u životu. Sam način izražavanja traži da se teži višim ciljevima nakon što se uzme ono što je najneophodnije od tih "požuda", ne pretjerujući, dakle, i ne utapajući se u njih potpuno!

Islam se odlikuje time što uvažava ljudsku prirodu, što je prihvata u njenoj realnosti i što pokušava da je odgoji i uzdigne, a ne da je uguši i umrtvi. Oni koji ovih dana govore o *prigušivanju* i njegovim štetnim posljedicama, oni koji govore o *psihičkim kompleksima* koje prouzrokuje ovo prigušivanje, potvrđuju da je glavni uzrok kompleksa *prigušivanje* a ne *kontrola*. To znači da se prirodne pobude smatraju prljavim i odvratnim u osnovi, što ličnost stavlja pod dvije vrste oprečnih pritisaka. Prvi pritisak dolazi iz njenih osjećanja, a to je ono što je formirala intuicija, ili je formirala vjera ili je, pak, formirao običaj, a koji je sadržan u tome da su prirodne pobude prljave i nečiste pobude i da kao takve ne mogu postojati u osnovi, jer su grijeh i demonski poriv! Druga vrsta pritiska dolazi od samih ovih pobuda koje se ne mogu eliminisati ni savladati jer su duboko ukorijenjene u čovjekovoj prirodi, a osim toga obavljaju glavnu funkciju kad je riječ o egzistenciji ljudskog roda, zapravo: nema života bez njih i Allah ih nije uzalud stvorio i ugradio u ljudsku prirodu.. Tada se u pozadini ovih pritisaka i ovog sukoba stvaraju *psihički kompleksi*. Tako tvrde ove teorije, međutim, ako i prihvatimo diskusiju o temi da su ove psihološke teorije tačne, mi vidimo da je islam zagarantirao sigurnost ljudskom biću od ovog sukoba između dvije strane ljudske prirode, između poriva za strašću i užitkom, s jedne strane, i želje za uzdizanjem i uzvišenošću, s druge strane, omogućavajući i jednoj i drugoj strani njenu neprekidnu aktivnost u granicama umjerenosti i smjernosti.¹⁸

Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čim žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebra, divni konji, stoka i usjevi.. (3/14).

¹⁸Vidi više u knjizi Muhamed Kutb, *El- Insan bejne-l-Madijje ve-l-Islam*.

Žene i sinovi su snažne strasti ljudske prirode i duše. S njima se poistovjećuju *gomile* zlata i srebra. Pohlepu za imetkom lijepo odslikava izraz *gomile* (*el-kanatiru-l-mukantaretu*), a da je želio izraziti običnu težnju za bogatstvom rekao bi samo *imetak* (*el-emwal*) ili bi rekao *zlato i srebro* (*ez-zehebu we-l-fidda*). Međutim, izraz *gomile* baca puno svjetlo na ono što se željelo iskazati, a to je jaka želja i pohlepa za gomilanjem zlata i srebra, jer gomilanje samo po sebi predstavlja strast, ne uzimajući u obzir druge strasti koje imetak može priskrbiti i osigurati svome vlasniku!

Ženama, sinovima i gomilama zlata i srebra priključuju se lijepi konji. Konji su bili - i još su uvijek, čak i u ovom današnjem vremenu materije, mašina i aparata - omiljen i drag ukras. Konji su oličenje ljepote, viteštva, brzine i snage. Oni su oštroumni, prisni i prijateljski naklonjeni. Čak se i onima koji ih ne jašu iz viteštva dopada njihov izgled, jer je njihova pojava puna živosti koja navire iz prizora mladosti konja!

Tim strastima su pridruženi stoka i usjevi. Ove dvije strasti obično idu zajedno u svijesti i stvarnosti. Stoka i plodna polja. Usjevi su strast po tome što pružaju prizor skupnog ozelenjavanja i rastenja. Rastvaranje i bujanje života samog po sebi je zaista lijep prizor. Međutim, ako se tome doda strast za posjedovanjem, usjevi i stoka su onda strast.

Ove ovdje spomenute strasti su samo primjer za strasti ljudske prirode i duše i one, ustvari, predstavljaju strasti sredine kojoj se Kur'an obraćao. Među njima ima i onih strasti koje znače strast za svakog čovjeka u svakom vremenu. Kur'an ih iznosi i izlaže, zatim utvrđuje njihovu stvarnu vrijednost, kako bi zadržale ono mjesto koje im pripada, kako ne bi prelazile dozvoljenu granicu i kako ne bi ugrožavale sve ostalo:

To su blagodati u životu na ovom svijetu.. (3/14).

Sva ta omiljenja zadovoljstva koja je iznio - i ostale slične užitke i naslade - sve su to blagodati u životu na ovom svijetu. Nisu to blagodati višeg svijeta i viših vidika. To su blagodati dohvatljive na ovoj zemlji. A što se tiče onoga ko hoće ono što je bolje, bolje od svega toga, bolje jer je uzvišenije samo po sebi, bolje jer ono uzdiže ličnost i dušu i štiti je da ne potone u strasti i ne preda se potpuno zemlji koja joj onemogućava da stremlji ka nebu, onaj ko hoće, dakle, ono što je bolje, pa kod Allaha ima blagodati koje su bolje i u kojima je nadomjestak za strasti na ovom svijetu:

Reci: "Hoćete li da vam kažem šta je bolje? Oni koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili imaće u Gospodara svoga džennetske bašće, kroz koje

će rijeke teći, u njima će vječno boraviti, i čiste žene, i Allahovu naklonost” - a Allah dobro poznaje robove Svoje (3/15).

Ove blagodati na drugom svijetu koje spominje ajet, a za koje se naređuje Poslaniku, alejhi-s-selam, da njima obraduje bogobojazne, u cijelosti su čulna uživanja. Međutim, postoji osnovna razlika između njih i blagodati na ovom svijetu. To su blagodati koje neće dobiti izuzev oni koji su bili bogobojazni, oni čija su srca bila ispunjena strahom od Allaha i sjećanjem na Njega. Osjećaj bogobojaznosti je osjećaj koji odgaja i dušu i osjećanja zajedno. To je osjećaj koji disciplinira čovjeka tako da ga ne preplavljaju strasti i ne predaje im se poput životinje. Oni koji su bili bogobojazni, kad očekuju ova čulna uživanja kojima su obradovani, oni za njima teže puni znatiželje lišene grubosti čula, oni njih iščekuju s takvim senzibilitetom koji je lišen životinjske strasti! Oni se uzdižu pogledajući ove blagodati - a još su na ovoj zemlji - prije nego što se njihov krug zatvori preseljenjem u Allahovu blizinu..

U ovim čistim i nevinim blagodatima je puna satisfakcija za blagodati na ovom svijetu.. Štaviše, u njima je i više od toga..

Ako su njihove blagodati na ovom svijetu plodni i rodni usjevi, na drugom svijetu su to čitave bašče ispod kojih teku rijeke, koje su, povrh toga, vječne a i oni u njima su vječni, a ne poput usjeva koji su vremenski ograničeni!

Ako su njihova uživanja na ovom svijetu žene i sinovi, na budućem svijetu su to čiste žene u čijoj čistoći je prednost i uzdignutost nad zemaljskim strastima na ovom svijetu!

Kad je riječ o divnim konjima i stoci, kad je riječ o gomilama zlata i srebra, to su na ovom svijetu bila sredstva za ostvarenje drugih užitaka. Međutim, kad je riječ o uživanju na budućem svijetu, onda nema potrebe za sredstvima da bi se postigli ciljevi!

Zatim, ima nešto što je veće od svakog užitka. Ima *Allahova naklonost*, Allahovo zadovoljstvo koje vrijedi oba svijeta, i ovog i budućeg. Ono čak i preteže. Naklonost ili zadovoljstvo (*ridwan*). Sa svom svježinom koju riječ u sebi nosi i sa svom nježnošću koja iz nje izvire.

A Allah dobro poznaje robove Svoje (3/15).

Dobro poznaje suštinu njihove prirode, dobro poznaje težnje i sklonosti od kojih je složen njihov karakter. A istovremeno dobro poznaje smjernice i upute prikladne za njihovu prirodu. Dobro poznaje ponašanje

te prirode u životu i onome što je poslije života.

Zatim slijedi opis ovih robova u kome odslikava odnos onih koji su bogobojažni prema njihovom Gospodaru, odnos za koji su zaslužili ovu naklonost i zadovoljstvo:

Oni koji budu govorili: "Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprosti grijeha naše i sačuvaj nas patnje u ognju!" ; oni koji budu strpljivi, i istinoljubivi, i Allahu poslušni, i oni koji budu milostinju udjeljivali, i koji se budu u posljednjim časovima noći za oprost molili (3/16-17).

U ovoj njihovoj dovi ima nešto što svjedoči o njihovoj bogobojažnosti. To je proglas vjerovanja, zagovor kod Allaha, traženje oprosta i zaštita od Vatre.

U svakoj njihovoj osobini ostvaruje se važna karakterna crta u životu čovječanstva i u životu muslimanske zajednice:

U strpljivosti je uzdizanje nad bolom i izdizanje iznad žaljenja. U njoj je ustrajnost u obavezama prema misiji i u izvršavanju obaveza prema istini, u njoj je predavanje Allahu i pokoravanje Njegovim naredbama, u njoj je prihvatanje Njegove odredbe i zadovoljstvo.

U istinoljubivosti je ponos istinom koja je temelj postojanja, kao što je u njoj uznositost nad slabošću, jer što je laž drugo nego slabost da se kaže riječ istine, a sve da bi se izbjegla šteta ili pribavila korist.

U poslušnosti Allahu je izvršenje dužnosti na koje Bog ima pravo kod ljudi, kao ispunjenje obaveza koje su ljudi kao Božiji robovi dužni da izvršavaju. U poslušnosti Jednom Jedinom Allahu je ostvarenje ljudskog dostojanstva, jer nema poslušnosti osim Njemu.

U udjeljivanju milostinje je oslobođenje od poniženja imetkom, izbavljenje od omče škrtosti, uzdizanje istine o ljudskom bratstvu nad individualnim uživanjima i solidarnost među ljudima koja je dostojna svijeta koji nastanjuju ljudi!

Moljenje za oprost u posljednjim časovima noći poslije svega ovoga baca treptavu, rosnu i snažnu sjenu. Sam izraz "u posljednjim časovima noći" upravo ocrtava sjenu ovog časa noći prije svanuća. To je čas u kome se atmosfera pročisti, razmekša i smiri; to je čas u kome se duša otvori i prigušene misli navru. I kada se tome priključi slika moljenja za oprost, onda to sve djeluje i na svijet duše i na svijet savjesti podjednako. Ljudska

i kosmička duša se tako sretnu i nađu na putu usmjerenom prema Kreatoru Kosmosa i Kreatoru čovjeka.

Ovi strpljivi, istinoljubivi, Allahu poslušni, koji milostinju udjeljuju i koji se u posljednjim časovima noći za oprost mole, njima pripada *Allahova naklonost*. Oni zaslužuju ovo zadovoljstvo, njegovu svježu sjenu i njegovo nježno značenje. To je bolje od svake strasti i to je bolje od svakog užitka.

Tako Kur'an počinje sa ljudskom dušom od njenog mjesta na zemlji.. Uzdiže je malo pomalo u visine i svjetla dok je ne dovede do nebeskog skupa, polahko i polagahno, blago i milostivo, vodeći pri tome računa o njenoj sveukupnoj prirodi i svim njenim pobudama, uvažavajući njenu slabost i nemoć, udovoljavajući njenim sposobnostima i željama, bez imalo gušenja i bez prisile, bez imalo zaustavljanja toka života.. To je Allahov red stvari i Allahov program tog reda.

A Allah dobro poznaje robove Svoje (3/15).

Dovde je dio ove sure imao cilj da potvrdi suštinu monoteizma: jednoću Božanstva i uzdržavanja, jednoću Knjige i poslanstva.. Da prikaže odnos istinskih vjernika i onih koji su na stranputici i čija su srca zalutala spram Allahovih riječi i Njegove Knjige.. Da zaprijeti onima koji su na stranputici da će ih zadesiti ista ona sudbina koja je zadesila one koji nisu vjerovali u prošlosti i sadašnjosti. Da otkrije prirodne motive koji odvrćaju od uzimanja pouke. Da predstavi stanje i odnos bogobojažnih prema svom Gospodaru i njihovo pribjegavanje Njemu.

A odavde - pa do kraja ove cjeline - nalazimo se pred drugom činjenicom.. To je ono što iziskue i traži prva činjenica.. Činjenica i istina o Božijoj jednoći zahtijeva potvrdu u stvarnom ljudskom životu. Eto, to je ono što utvrđuje drugi dio ove cjeline.

Zbog toga počinje ponovnim potvrđivanjem prve činjenice kako bi na noj utemeljio sve nužne posljedice koje iz nje proizilaze kao njena popratna pojava. Počinje Allahovim svjedočenjem *da nema drugog boga osim Njega* (3/18) i svjedočenjem meleka i učenih ljudi da je ova činjenica istina. Uz to potvrđuje jedan Allahov atribut koji je u bliskoj vezi sa

upravljanjem i postupanjem, a to je da Allah postupa pravedno prema ljudima i prema Kosmosu.

S obzirom na činjenicu da je Allah jedinstven u Božanstvu i upravljanju, prva nužna posljedica koja iz toga proizilazi jeste potvrđivanje ove istine, to jest, priznavanje božanstva jedino Allahu i priznavanje prava na presudu po svim pitanjima ljudi jedino Njemu. To dalje znači predanost Božijih robova svome Bogu, njihovo pokoravanje Onome ko ih uzdržava i njihovo slijeđenje Njegove Knjige i Njegovog Poslanika, alejhi-s-selam.

Ovu istinu sadrže riječi Uzvišenog:

Allahu je prava vjera jedino - islam (3/19).

On ne prihvata drugu vjeru osim islama ni od koga. Islam koji znači predanost, pokornost i slijeđenje. Dakle, nije vjera koju Allah prima od ljudi puki pojam u umu, niti je puka potvrda u srcu. Već je vjera izvršavanje obaveza koje pretpostavlja ta potvrda i taj pojam, a to je da se za suca prihvati Allahov program u svim ljudskim pitanjima, njihovu pokornost Knjizi koja sadrži propise kao i slijeđenje Njegovog Poslanika u njegovom programu.

I tako. On se čudi sljedbenicima Knjige i objelodanjuje njihov slučaj. Oni, naime, tvrde da su u Allahovoj vjeri, međutim *kad budu pozvani da im sudi Allahova Knjiga, oni to odbijaju - a oni ionako glave okreću!* (3/23), što iz temelja dokida tvrdnju o vjerovanju. Nema vjere koju će Allah primiti osim islama, a nema islama bez predanosti Allahu i pokornosti Njegovom Poslaniku, bez slijeđenja Njegovog programa i bez prihvatanja za suca Njegove Knjige u životnim pitanjima..

Kontekst otkriva i uzrok ovog okretanja glave - što je stvarni izraz za neprihvatanje Allahove vjere - a to je nevjerovanje u ozbiljnost *pravednosti* kod nagrađivanja i kažnjavanja na Dan suda: Zato što govore: *Vatra nas neće pržiti već samo nekoliko dana* (3/24), oslanjajući se na to što su oni sljedbenici Knjige, *a laži koje izmišljaju u vjerovanju njihovom obmanjuju ih* (3/24).. To je prava obmana i prijevara. Oni nisu sljedbenici Knjige, oni u osnovi nisu vjernici. Oni uopće nisu u Allahovoj vjeri, jer kad budu pozvani da im sudi Allahova Knjiga, oni to odbijaju - a oni ionako glave okreću.

Ovim kategoričkim sudom Uzvišeni Allah u Kur'anu časnom određuje značenje vjere i značenje privrženosti vjeri.. On, dakle, od ljudi prima samo jednu jasnu i definitivnu formu vjere.. Ta vjera jeste islam, a islam znači prihvatanje za sudiju Allahove Knjige, znači pokoravanje

njenim odredbama i njihovo slijedenje.. Ko to ne čini, on nema vjere, on nije musliman, makar i tvrdio da pripada islamu i da je u Allahovoj vjeri. Allahovu vjeru definira, utvrđuje i tumači Allah, a On u njenom definiranju i određivanju ne podliježe ljudskim željama i hirovima.. On sve određuje i definira kako On hoće!

Ne samo to, već onoga ko uzima za prijatelje nevjernike - a navjernici su, kako to utvrđuje kontekst, oni koji ne prihvataju da im sudi Allahova Knjiga - *Allah neće štititi* (3/28).. Takav nema nikakve veze sa Allahom ni u čemu, između njega i Allaha nema nikakve relacije po bilo čemu.. Dakle, samim tim ko uzima za prijatelje nevjernike on im pruža pomoć ili traži pomoć od tih nevjernika koji odbijaju da im sudi Allahova Knjiga, makar i tvrdili da su sljedbenici Božije vjere!

Upozorenje na ovo prijateljstvo koje iz temelja ruši vjeru je oštro. Kontekst tom upozorenju pridodaje urazumijevanje, zapravo urazumijevanje muslimanske zajednice da shvati suštinu snaga koje djeluju ovim bitisanjem. Jedino Allah je Gospodar koji svim upravlja, On svu vlast ima, On vlast onome kome hoće daje, a oduzima je od onoga od koga hoće; On onoga koga hoće uzvisuje, a onoga koga hoće unizuje.. Ovo raspolaganje stanjima ljudi samo je jedan aspekt raspolaganja stanjem čitavog Kosmosa. On također uvodi noć u dan, i uvodi dan u noć, On od neživa stvara živo, i od živog neživo.. Ovo je to pravedno postupanje sa stanjima ljudi i stanjem Kosmosa, pa nema razloga za prihvatanje vlasti nekog od Božijih robova, bez obzira na to koliko bio moćan, koliko bio bogat i koliko imao djece.

Ovo ponovljeno i potvrđeno upozorenje odaje da stanje u muslimanskoj zajednici u ono vrijeme nije bilo potpuno jasno, kao što govori da su neki bili zadržali porodične, plemenske i ekonomske veze sa idolopoklonicima u Mekki i Židovima u Medini, što je iziskivalo ovo objašnjenje i upozorenje. Ovo također govori o čovjekovoj prirodnoj težnji da pada pod utjecaj vidljive ljudske moći pa je stoga nužno upozoriti čovjeka na suštinu stvari i suštinu snaga, pored toga što je potrebno razjasniti načelo vjerovanja i sve ono što ono iziskuje u praktičnom životu.

Ova cjelina se završava odlučnom i kategoričnom konstatacijom da je islam pokoravanje Allahu i Poslaniku i da put koji vodi Allahu jeste put slijedenja Poslanika, a ne puko vjerovanje srcem niti puko svjedočenje jezikom:

Reci: "Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti.." (3/31).

Reci: "Pokoravajte se Allahu i Poslaniku!" A ako oni glave okrenu - pa, Allah, zaista, ne voli nevjernike (3/32). Dakle, ili pokornost i slijeđenje koje Allah voli, ili nevjerovanje koje Allah mrzi.. Ovo je jasno i očevidno raspuće.

A sad ćemo, poslije ovog kraćeg prikaza, prijeći na šire razmatranje..

Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, - a i meleki i učeni - , i da On postupa pravedno. - Nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! (3/18).

Ovo je prva istina na kojoj se temelji doktrina islamskog poimanja. Istina o Božijoj jednoći, jedinstvu Božanstva i jedinstvu upravljanja.. Upravljanje koje je utemeljeno na pravdi.. To je istina kojom je i počela ova sura:

Allah je - nema boga osim Njega - Živi i Vječni! (3/2).

Ona ima cilj da potvrdi istinu islamskog vjerovanja, s jedne strane, i da rasvijetli sumnje koje su unosili sljedbenici Knjige, s druge strane. Da ih rasvijetli samim sljedbenicima Knjige i da ih rasvijetli muslimanima kojima ove sumnje možda mogu ostaviti traga u njihovome vjerovanju.

Svjedočenje Uzvišenog Allaha da nema drugog Boga osim Njega je dovoljno svakome ko vjeruje u Allaha.. Ali neko može možda da kaže da se Allahovim svjedočenjem ne zadovoljava osim onaj ko vjeruje u Allaha, pa onaj ko vjeruje u Allaha nema potrebe za ovim svjedočenjem.. Međutim, sljedbenici Knjige, su ustvari, vjerovali u Allaha, ali su Mu istodobno pripisivali sina i saučesnika. Štaviše, sami idolopoklonici su vjerovali u Allaha, ali im je zabluda dolazila od strane saučesnika, partnera, sinova i kćeri! Zato, kada se i jednima i drugima potvrdi da Uzvišeni Allah svjedoči da nema drugog Boga osim Njega, to je jak poticaj da oni isprave svoja poimanja.

Međutim, stvar je - kako izgleda kad se kontekst prati onako kako smo ga mi do sada pratili - dublja i suptilnija. Svjedočenje Uzvišenog Allaha da nema drugog Boga osim Njega ovdje je, naime, navedeno da bi se poslije toga citiralo ono što nužno proizilazi iz toga, a to je da On, dakle, od ljudi ne prihvata ništa osim pokornost koja je namijenjena isključivo Njemu, oličena u islamu u značenju predanosti - a ne samo vjerovanje i

osjećanje - već isto tako praksa, pokornost i slijeđenje stvarnog i praktičnog programa utjelovljenog u propisima Knjige.. Polazeći sa ovog stanovišta mi nalazimo mnoge ljude u svakom vremenu da kažu da oni vjeruju u Boga, međutim, oni Njemu pridružuju drugoga u vjerovanju samim tim što prihvataju da im sudi zakon koji je neko drugi stvorio, što se pokoravaju nekome ko ne slijedi Njegovog Poslanika i Njegovu Knjigu i što primaju ideje, vrijednosti, mjerila, moral i etiku od nekoga drugoga.. Ovo sve je u suprotnosti sa njihovim riječima da vjeruju u Allaha i nije u skladu sa svjedočenjem Uzvišenog Allaha da nema drugog Boga osim Njega.

Kad je riječ o svjedočenju meleka i učenih, ono je oličeno u njihovoj pokornosti samo Allahovim odredbama, primanju samo od Allaha i prihvatanju svega onoga što im dolazi od Njega bez dvojbe i rasprave kada ustanove da je to od Njega. U ovoj suri je već spomenut odnos ovih učenih a on glasi:

Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" (3/7) .. Ovo je svjedočenje učenih i svjedočenje meleka, ono je samo potvrda, pokoravanje, slijeđenje i predanost.

Svjedočenje Uzvišenog Allaha i svjedočenje meleka i učenih u Allahovu jednoću prati njihovo svjedočenje da On, Uzvišeni, postupa pravedno, jer je pravednost stanje nerazdvojivo od Božanstva.

Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, - a i meleki i učeni - , i da On postupa pravedno.. (3/18).

To je stanje neodvojivo od Božanstva kako se to razumije iz izraza kojim je to kazano. Ovo je razjašnjenje za upravljanje i postupanje koje je navedeno u početku sure:

Allah je - nema boga osim Njega - Živi i Vječni! (3/2) .. To je upravljanje i postupanje po pravdi.

Allahovo upravljanje i raspolaganje ovim Kosmosom i životom ljudi uvijek je, dakle, zaodjenuto ppravdnošću, to jest, pravdom. Nema ostvarenja apsolutne pravde u životu ljudi niti se njihovi odnosi mogu urediti kako su uređeni odnosi u Kosmosu u kome svaka stvar vrši svoju ulogu u apsolutnoj harmoniji sa ulogom svake druge stvari.. Ovo se ne može ostvariti osim uz prihvaćanje Allahovog programa za mjerodavnog sudiju koga je On odlabrao za život ljudi i koga je objasnio u Svojoj Knjizi. U suprotnom, nema pravednosti ni pravde, nema sklada ni harmonije,

nema sklada između kosmičkog toka i čovjekovog hoda. Onda je, dakle, nepravda, sukob, podjela i propast!

A, evo i mi vidimo iz historije, da vremena u kojima je vladala jedino Allahova Knjiga jesu vremena u kojima su ljudi okusili slast pravde. Isto tako vidimo da su to bila vremena u kojima je njihov život bio uređen poput reda u Kosmosu - naravno u onoj mjeri u kojoj je moguće da to ostvari ljudska priroda koju karakteriše sklonost za pokornošću i sklonost za grijehom, dakle u onoj mjeri u kojoj sklonost za pokornošću ostvari prednost nad sklonošću za grijehom, a pokornosti se uvijek bliže kad se god uspostavi Allahov program i kad u životu ljudi presuđuje Allahova Knjiga. A kad god u životu ljudi sudi neki drugi program koga su donijeli ljudi, taj program će pratiti ljudsko neznanje i ljudska manjkavost. Pratit će ga, ustvari, nepravda i nedosljednost u bilo kom obliku, nepravda pojedinca prema zajednici, ili nepravda zajednice prema pojedincu, ili nepravda jedne grupe prema drugoj grupi, ili nepravda jednog naroda prema drugom narodu, ili nepravda jedne generacije prema drugoj generaciji.. Samo Allahova pravda je lišena naklonosti prema ovome ili onome, jer je On Bog svih ljudi i Njemu nije ništa tajna ni na Zemlji ni na nebu.

Nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! (3/18).

Ove riječi potvrđuju istinu o jedinstvu Božanstva po drugi put u jednom ajetu, zajedno sa atributom moći i atributom mudrosti. Oba ova atributa, moć i mudrost, nužna su za pravedno postupanje. Pravda i počiva na principu da se stvari postavljaju na njihova mjesta uz posjedovanje moći da se to provede. Atributi Uzvišenog Allaha odražavaju i sugerišu pozitivnu djelotvornost. Nema negativnog u islamskoj koncepciji Allaha. To je najsavršenija i najistinitija koncepcija, jer je to Allahovo kvalifikovanje Samog Sebe Uzvišenog. Vrijednost ove pozitivne djelotvornosti je u tome što ona veže srce za Allaha, Njegovu volju i Njegov čin, tako da vjerovanje postaje živi i motivirajući poticaj, a ne puka i hladna idejna koncepcija!

Činjenica koja je dva puta potvrđena u jednom ajetu povlači za sobom i svoj prirodni zaključak: jedno Božanstvo, pa prema tome nema pokoravanja osim ovom Jednom Božanstvu:

Allahu je prava vjera jedino - islam. A podvojili su se oni kojima je data Knjiga baš onda kad im je došlo saznanje, i to iz međusobne zavisti. A sa onima koji u Allahove riječi ne budu vjerovali Allah će brzo obračunati. Ako se oni budu prepirali s tobom, reci: "Ja se samo Allahu pokoravam, a i oni koji me slijede." I reci onima kojima je data Knjiga i neukima: "primite islam!" Ako prime islam, onda su na pravom putu. A ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš. - A Allah dobro vidi robove Svoje (3/19-20).

Jedno je Božanstvo.. Dakle, jedan je i sud.. Pokoravanje ovom Božanstvu ne ostavlja ništa u dušama i životima ljudi što je izvan Allahove vlasti..

Jedno je Božanstvo.. Dakle, jedna je i strana koja je nosilac prava na potčinjavanje ljudi sebi, na podređivanje svojim odredbama, na provođenje svog vjerzakona i propisa na njima, na propisivanje vrijednosti i mjerila i naređivanje da ih slijede i na zasnivanje njihovog života na direktivama sa kojima je ono zadovoljno.. Božanstvo je Jedno.. Dakle, jedna je i vjera sa kojom je Allah samo zadovoljan od Svojih robova. Vjera u čisti i jasni monoteizam.. Sadržaj monoteizma je ono što smo naveli.

Allahu je prava vjera jedino - islam (3/19).

Islam koji nije formalna deklarativna izjava, islam koji nije običan bajrak ni puka riječ koja se izgovara; islam koji nije čak ni predodžba koja obuzme srce kad se smiri, niti pojedinačni obredi koje obavljaju pojedinci u namazu, hadžu i postu.. Ne! To nije islam kojim je Allah zadovoljan kao jedinom vjerom ljudi. Islam je predanost. Islam je pokornost i slijeđenje. Islam je prihvatanje Allahove Knjige za sudiju u ljudskim pitanjima, kao što će malo kasnije doći u samom kur'anskom tekstu.

Islam je jedinstvo Božanstva i pravednosti.. Međutim, sljedbenici Knjige su pomiješali između Bića Uzvišenog Allaha i osobe Mesiha, alejhi-s-selam, kao što miješaju između Allahove volje i Mesihove volje. Čak se i međusobno razilaze u vezi sa ovim predstavama tako žestoko da to u mnogim slučajevima graniči sa ubistvom i sukobom.. Ovdje Allah objašnjava sljedbenicima Knjige i muslimanskoj zajednici uzrok ovog razilaženja:

A podvojili su se oni kojima je data Knjiga baš onda kad im je došlo saznanje, i to iz međusobne zavisti (3/19).

Nije to, dakle, razilaženje koje je rezultat nepoznavanja suštine stvari. Njima je došlo uvjerljivo saznanje o Allahovoj jednoći i jednoći

Božanstva. Saznanje o ljudskoj prirodi i suštini obožavanja.. Međutim, oni su se podvojili *iz međusobne zavisti* (3/19), iz nasilja i nepravde, onda kada su napustili Božiju pravdu i pravednost koju sadrži Njegova vjera, Njegov vjer zakon i Njegove Knjige.

Iz mišljenja koje smo preuzeli od savremenog kršćanskog autora vidjeli smo kako su politička strujanja i previranja stvarala i vjerske doktrinarne razlike. Ovo je samo model čije se dešavanje ponovilo u životu židovstva i kršćanstva. Vidjeli smo kako je mržnja Egipta, Sirije i drugih provincija prema rimskoj upravi bila uzrokom da se odbaci zvanično rimsko učenje a prihvati drugo! Također je želja nekih careva da uspostave normalne odnose između pojedinih dijelova svoje carevine bila uzrokom stvaranja kompromisnih vjerskih učenja, držeći da će tako pomiriti sve interese! Ispada kao da je vjera igračka koja se može koristiti u političke i nacionalne manevre! Ovo je najgora vrsta nasilja jer je namjerno i svjesno!

Stoga na odgovarajućem mjestu slijedi žestoka prijetnja:

A sa onima koji u Allahove riječi ne budu vjerovali Allah će brzo obračunati (3/19).

Razilaženje oko suštine Božije jednoće Allah je ubrojao u nevjerovanje, a nevjernicima je zaprijetio brzim obračunom, kako odgađanje - do određenog roka - ne bi bilo povodom za prepirke o nevjerovanju, negiranju i razilaženju..

Potom je podučio Svog Poslanika, alejhi-s-selam, jasno i odlučno kakav treba da bude njegov stav prema sljedbenicima Knjige i prema idolopoklonicima, kako bi tačno znao na čemu je, prepuštajući poslije toga njihov slučaj Allahu, a sam ustrajavajući na svom jasnom, posebnom i jedinstvenom putu:

Ako se oni budu prepirali s tobom, reci: "Ja se samo Allahu pokoravam, a i oni koji me slijede." I reci onima kojima je data Knjiga i neukima: "primite islam!" Ako prime islam, onda su na pravom putu. A ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš. - A Allah dobro vidi robove Svoje. (3/20).

Zaista nema potrebe za širim objašnjenjem nakon ovoga što je prethodno rečeno. Ili priznavanje jednoće Božanstva i postupanja, pa je, dakle, nužan islam, ili zanovijetanje i okolišavanje, pa nema, onda, ni jednoće Božanstva ni islama!

Zato Uzvišeni Allah podučava Svoga Poslanika, alejhi-s-selam, jednoj riječi koja objašnjava njegovo vjerovanje, kao što objašnjava program njegovog života:

Ako se oni budu prepirali s tobom, - odnosno ako se budu s tobom prepirali o Božijoj jednoći i vjeri uopće - reci: *"Ja se samo Allahu pokoravam, a i oni koji me slijede."* (3/20).. Izraz *slijedenje* ovdje ima posebno značenje. Nije to, dakle, formalno prihvatanje i formalno vjerovanje, već je to dosljedno slijedenje. Isto tako, izraz *pokoravanje Allahu* ili *predavanje lica Allahu*, ovdje ima poseban smisao. Nije to, dakle, puko izgovaranje jezikom ili formalno vjerovanje srcem, već je to također predanost, predanost kroz pokornost i slijedenje.. Predavanje lica u prenesenom smislu znači isto što i predanost. Lice je nešto najuzvišenije i najplemenitije kod čovjeka. Upravo je ovo slika poslušnosti, pokornosti, poniznosti, slijedenja i udovoljavanja.

Ovo je vjerovanje Muhammeda, alejhi-s-selam, i program njegovog života. A muslimani su njegovi sljedbenici i oni njega oponašaju u njegovom vjerovanju i životnoj praksi.. Neka, dakle, sljedbenicima Knjige i neukima postavi konkretno i odlučno pitanje koje sasvim jasno, otvoreno i nedvojbeno dijeli i razlučuje na dva tabora:

I reci onima kojima je data Knjiga i neukima: "Primate islam!" (3/20)..

Oni su isti. I ovi i oni. I idolopoklonici i sljedbenici Knjige su pozvani u islam u onom njegovom značenju koje smo objasnili. Pozvani su da potvrde jednoću Allahovog Bića, jednoću Božanstva i jednoću pravde. Pozvani su da, poslije ove potvrde, budu pokorni shodno onome što iz toga proizilazi, a to je prihvatanje Allahove Knjige i njenog programa da presuđuje u njihovom životu:

A ako prime islam, onda su na pravom putu (3/20).

Pravi Put je predstavljen i dat u jednoj formi, a to je forma islama, sa tom svojom suštinom i prirodom. Nema druge forme, nema druge predstave, nema drugog stava, nema drugog programa u kome bi mogao biti predstavljen i dat Pravi Put.. Postoji samo zabluda, neznanje, zbunjenost, skretanje i krivudanje:

A ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš (3/20).

Sa pozivom i priopćenjem završava se Poslanikova odgovornost i završava se njegova aktivnost. Treba napomenuti da je ovo bilo prije nego što mu je Allah naredio da se bori protiv onih koji nisu htjeli da prime islam

sve dok ne prime vjeru i ne pokore se sistemu u kome je ona predstavljena ili dok se ne obavežu samo na pokornost sistemu u formi davanja glavarine, jer nema prisiljavanja u vjerovanje.

A Allah dobro vidi robove Svoje (3/20).

On s njima postupa shodno Svom viđenju i shodno Svom znanju, jer je to, bilo kako bilo, Njegova stvar.

Međutim, ne ostavlja ih dok im ne razjasni njihovu sudbinu koja ih čeka i koja čeka njima slične shodno Allahovom zakonu koji je uvijek djelotvoran a koji se odnosi na poricatelje i nepokorne:

Onima koji ne vjeruju u Allahove dokaze i koji su vjerovjesnike, ni krive ni dužne, ubijali, a ubijaju i ljude koji traže da se postupa pravedno, navijesti bolnu patnju. To su oni čija djela ne vrijede ni na ovom ni na onom svijetu; i niko im neće priteći u pomoć (3/21-22).

Ovo je zapečaćena sudbina: bolna patnja. Ne ograničava je ovaj ili onaj svijet. Moguća je i ovdje i tamo. Bezvrijednost njihovih djela na ovom i budućem svijetu izražena je slikovito. Izraz *bezvrijednost* koji je u ovom slučaju upotrijebljen znači napuhanu životinju koja se najela otrovne hrane i koja će ubrzo uginuti.. Tako je isto i sa njihovim djelima koja možda mogu biti velika i krupna u očima, međutim ta trenutna krupnoća ili napuhanost vodi u ništavnost i propast! Propast u kojoj im niko ne može pružiti pomoć niti je od njih otkloniti!

Spominjanje nevjerovanja u Allahove dokaze zajedno sa ubijanjem Božijih poslanika na pravdi Boga, dakle ni krivih ni dužnih - a ne može ni biti ubijanja Božijih poslanika a da bude pravedno - i zajedno sa ubijanjem onih ljudi koji naređuju da se postupa pravedno - odnosno onih koji naređuju da se slijedi Allahov program zasnovan na pravednosti i koji ostvaruje samo pravednost - spominjanje ovih atributa asocira na to da je prijetnja bila upućena Židovima, jer je to njihov žig po kome se prepoznaju kroz historiju! Međutim, ovo ne isključuje mogućnost da govor isto tako bude upućen i kršćanima. Oni su, naime, do ovog vremena bili poubijali na hiljade pristalica učenja koja su oprečna zvaničnom učenju Vizantije - a među njima je bilo i onih koji su javno ispovijedali monoteizam i tvrdili da je ĩsā, alejhi-s-selam, ljudsko biće. Ovo su ti koji su naređivali pravdu i pravednost.. Ovo je isto tako trajna prijetnja svakome onome od koga potekne ovako gnusan čin.. A ima ih mnogo u svakom vremenu..

Dobro je da se uvijek sjećamo šta je Kur'an htio reći riječima: *oni koji ne vjeruju u Allahove dokaze (3/21)*. Ovdje se ne misli samo na onoga ko otvoreno izgovori riječ nevjerovanja, već značenje ovih riječi uključuje i onoga ko ne priznaje jednoću Božanstva i ne svodi svoju pokornost samo na Njega. Ovo jasno ukazuje na jedinstvo strane koja raspolaže ljudskim životima u pitanju zakonodavstva, orijentacije, vrijednosti i mjerila. Ko u principu prepusti nešto od ovoga nekome drugome mimo Allaha, taj Allahu pripisuje druga ili ne vjeruje u Njegovo Božanstvo, makar hiljadu puta jezikom izgovorio da vjeruje. U slijedećim ajetima ovoga konteksta vidjet ćemo potvrdu ovih riječi..

Zar ne vidiš kako neki od njih kojima je dat dio Knjige odbijaju, kad budu pozvani, da im sudi Allahova Knjiga - a oni ionako glave okreću - zato što govore: "Vatra nas neće pržiti već samo nekoliko dana", - a laži koje izmišljaju u vjerovanju njihovom obmanju ih. A šta će biti onoga Dana, u koji nema nikakve sumnje, kad ih sakupimo i kada svako dobije ono što je zaslužio, kada im neće biti učinjeno nažao? (3/23-25).

Ovim se pitanjem izražava čuđenje i osuda ovog neobičnog i oprečnog stava. Stava onih kojima je dat dio Knjige, Tevrât Židovima i Indžil kršćanima. Svaka od ove dvije Knjige jesu, ustvari, dio Knjige, uzme li se u obzir da je Allahova Knjiga sve ono što je On objavio Svojim poslanicima a u čemu je potvrdio jednoću Svoga Božanstva i jednoću Svoga postupanja. To je u suštini jedna Knjiga, Židovima je dat jedan dio, kršćanima je dat jedan dio, a muslimanima je data cijela Knjiga, s obzirom na činjenicu da Kur'an sadrži principe čitave vjere i potvrđuje prije njega objavljene Knjige.. Pitanjem se izražava čuđenje ovima *kojima je dat dio Knjige.. (3/23)*, zato što kad se pozovu da im sudi Allahova Knjiga u njihovim razlikama i konfliktima, te da im sudi u svim životnim pitanjima i svakodnevnim poslovima, oni ne odgovaraju svi na ovaj poziv, već jedan dio njih izostaje i odbija da im sudi Allahova Knjiga i Njegov vjerozakon, što samo po sebi nije u skladu sa njihovom tvrdnjom da su sljedbenici Knjige:

Zar ne vidiš kako neki od njih kojima je dat dio Knjige odbijaju, kad budu pozvani, da im sudi Allahova Knjiga - a oni ionako glave okreću (3/23).

Ovako se Allah čudi sljedbenicima Knjige kada neki među njima - ne svi - odbijaju da im sudi Allahova knjiga u pitanjima vjerovanja i u životnim poslovima. A šta je onda sa onima koji kažu da su muslimani, a protjeruju Allahov vjer zakon iz čitavog svog života, potom ustrajavaju u tvrdnji da su i dalje muslimani! To je primjer koji Allah navodi također muslimanima, kako bi bili oprezni i da ne postanu predmet Allahovog čuđenja i Njegove osude. Ako je ovo osuda stava sljedbenika Knjige koji nisu tvrdili da su muslimani kada su neki od njih odbili da im sudi Allahova Knjiga, kakva bi tek osuda bila da su muslimani ti koji to tako odbijaju.. Bilo bi to čuđenje koje ne prestaje, nevolja koja se ne može zamisliti i srdžba koja vodi u nesreću i izgon iz Allahove milosti! Utječemo se Allahu da nas sačuva od toga!

Zatim otkriva uzrok ovog proturječnog stava koji je za svaku osudu:

Zato što govore: "Vatra nas neće pržiti već samo nekoliko dana", - a laži koje izmišljaju u vjerovanju njihovom obmanjuju ih (3/24).

Ovo je uzrok odbijanja da mjerodavni sudija bude Allahova Knjiga. Ovo je u kontradikciji sa njihovom tvrdnjom da vjeruju i tvrdnjom da su sljedbenici Knjige.. To je, ustvari, nevjerovanje u ozbiljnost polaganja računa na Dan suda i u ozbiljnost Božije pravde koja nije popustljiva niti naklonjena. Ovo jasno dolazi do izražaja u njihovim riječima:

Vatra nas neće pržiti već samo nekoliko dana (3/24).

Međutim, zašto ih vatra neće pržiti već samo nekoliko dana? Zašto kad su oni u osnovi odstupili od suštine vjere, a to je prihvatanje Allahove Knjige za sudiju u svim pitanjima? Zašto ako istinski vjeruju u Allahovu pravdu? Zapravo, ako u osnovi osjećaju ozbiljnost susreta sa Allahom? Oni to govore samo iz laži i potvore, pa ih onda ove laži i potvore obmanjuju:

A laži koje izmišljaju u vjerovanju njihovom obmanjuju ih (3/24).

Tačno je da se u jednom srcu ne mogu zajedno naći ozbiljnost vjerovanja u susret sa Allahom i osjećaj ozbiljnosti ovoga susreta sa ovim razvodnjavanjem u poimanju Njegove nagrade, kazne i pravde..

Uistinu se u jednom srcu ne mogu zajedno sresti strah od budućeg svijeta i stid od Allaha, na jednoj strani, i odbijanje da sudi Allahova Knjiga u svemu i da presuđuje u svim životnim pitanjima, na drugoj strani..

Primjer ovih sljedbenika Knjige jednak je primjeru onih koji danas tvrde da su muslimani, zatim budu pozvani da im sudi Allahova Knjiga a

oni odbiju i glave okrenu. Među njima ima i onih koji se uzohole i drznu pa kažu kako je ljudski život dunjaluk a ne vjera! Oni tvrde da nije nužda uvoditi vjeru u praktični život ljudi i njihove ekonomske i društvene, čak ni porodične odnose, potom i poslije toga ustrajavaju u tvrdnji da su muslimani! Neki, zatim, iz naivnosti i lahkovjernosti vjeruju da ih Allah neće kazniti izuzev da ih očisti od grijeha pa će ih poslije toga uvesti u Džennet! Nisu li oni muslimani? To je isto mišljenje koje su imali ovi sljedbenici Knjige, ista zaslijepljenost onim što su izmišljali a što nema nikakvog osnova u vjeri.. Ovi i oni su isti u svojoj ravnodušnosti prema temeljima vjere i u svom uzmicanju od njene suštine kojom je Allah zadovoljan, a to je islam.. To je predanost, pokornost i slijeđenje. To je primanje jedino od Allaha u svakom životnom pitanju:

A šta će biti onoga Dana, u koji nema nikakve sumnje, kad ih sakupimo i kada svako dobije ono što je zaslužio, kada im neće biti učinjeno nažao? (3/25).

Šta? To je strašna prijetnja od koje strahuje vjerničko srce da joj ne bude izloženo, jer je ono duboko svjesno ozbiljnosti ovoga Dana, ozbiljnosti susreta sa Allahom i ozbiljnosti Allahove pravde. Njegova poimanja i osjećanja nisu rasplinuta varljivom nadom i lažnim izmišljotinama.. Međutim, ovo je prijetnja koja je još uvijek aktualna i ona se i dalje odnosi na sve.. Na idolopoklonike i ateiste, na sljedbenike Knjige i one koji tvrde da su pripadnici islama. Oni su svi isti jer u svom životu ne ostvaruju islam!

A šta će biti onoga Dana, u koji nema nikakve sumnje, kad ih sakupimo.. (3/25) i kada Božija pravda uzme svoj tok? I kada svako dobije ono što je zaslužio.. (3/25) bez ikakve nepravde i imalo naklonosti? Kada im neće biti učinjeno nažao, (3/25) kao što neće imati ni protekcije pri Allahovom obračunu.

Pitanje se postavlja ali ono ostaje bez odgovora.. Srce je zakucalo i zadrhtalo prizivajući odgovor!

Poslije toga podučava Svog Poslanika, alejhi-s-selam, i svakog vjernika da se okrene Allahu, potvrđujući istinu o jednoći Božanstva i istinu o jedinstvenom upravljanju životima ljudi i Kosmosom. Ovo oboje su

manifestacija Božanstva i Suvereniteta u kome Allah nema partnera ni sebi sličnog:

Reci: "O Allahu, koji svu vlast imaš, Ti vlast onome kome hoćeš daješ, a oduzimaš je od onoga od koga hoćeš; Ti onoga koga hoćeš uzvisuješ, a onoga koga hoćeš unizuješ; u Tvojim ruci je svako dobro. Ti, i istinu, sve možeš! Ti uvodiš noć u dan, i uvodiš dan u noć; Ti od neživog stvaraš živo, i od živog neživo; Ti opskrbljuješ koga hoćeš, bez računa." (3/26-27).

Skrušen poziv.. On u svojoj artikulacionoj strukturi ima ritam zova a u svojoj značenjskoj sadržini ima dušu skrušenog prizivanja Boga. On u svojim obrtima prema otvorenoj Knjizi Kosmosa krije blago i prisno izazivanje osjećanja. U njegovom objedinjavanju između Allahovog upravljanja i raspolaganja ljudskim poslovima i stvarima u Kosmosu je aluzija na veliku istinu: istinu o jednoći Božanstva koje upravlja Kosmosom i ljudima kao i istinu da je uloga čovjeka samo jedan aspekt velike uloge Kosmosa kojim raspolaže Allah, te da određenje pripada jedino Allahu i u pitanju cijelog Kosmosa i u pitanju ljudi, a da je odstupanje od ovog pravila anomalija, nerazumnost i devijacija.

Reci: "O Allahu, koji svu vlast imaš, Ti vlast onome kome hoćeš daješ, a oduzimaš je od onoga od koga hoćeš; Ti onoga koga hoćeš uzvisuješ, a onoga koga hoćeš unizuješ.. (3/26).

To je istina koja proizilazi iz istine o jedinstvenom Božanstvu.. Jedan Bog pa prema tome On je i jedini Vladar.. On "svu vlast ima" (3/26) bez saučesnika.. Zatim On sa Svoje strane daje Svoju vlast onome kome hoće i onoliko koliko hoće. Zapravo, On mu prenosi pravo korištenja tom vlašću bez naknade i kad hoće, njen Vlasnik je povlači od onoga od koga hoće. Niko nema urođenog vlasništva kojim može raspolagati kako on hoće. To je vlasništvo koje mu je posuđeno i ono podliježe uvjetima izvornog vlasništva i njegovim odredbama. Pa ako zajmoprimac s time raspolaže suprotno uvjetima Vlasnika, to njegovo raspolaganje je ništavno i na muslimanima je da mu to pravo oduzmu na ovom svijetu. Što se tiče budućeg svijeta, tamo će biti odgovoran za to što je krivo postupao i što je kršio uvjete vlasništva izvornog vlasnika posjeda..

On također uzvisuje koga hoće i unizuje koga hoće, bez revizora, pokrovitelja i protivnika Njegovoj odredbi i volji, jer je On Naredbodavac svega, s obzirom na to da je Uzvišeni Allah.. Niko na sebe ne može preuzeti ovu kompetenciju osim Allah.

U ovom Allahovom postupanju je svako dobro, jer On to vrši pravedno i po pravdi. On vlast onome kome hoće daje a oduzima je od onoga od koga hoće pravedno i po pravdi. On uzvisuje onoga koga hoće i unizuje onoga koga hoće pravedno i po pravdi. To je istinsko dobro u svim slučajevima. To je apsolutna Volja i apsolutna Snaga koja ostvaruje ovo dobro u svakom slučaju:

U Tvojoj ruci je svako dobro, Ti, uistinu, sve možeš! (3/26).

Ovo upravljanje ljudskim događajima i ovo rukovođenje ljudskim poslovima na najbolji način samo je jedan vid velikog postupanja sa događajima u Kosmosu i životu uopće:

Ti uvodiš noć u dan, i uvodiš dan u noć; Ti od neživog stvaraš živo, i od živog neživo; Ti opskrbljuješ koga hoćeš, bez računa (3/27).

Slikovito prikazivanje ove velike istine ispunjava i puni srce, osjećanja, vid i čula. Ovaj skriveni i prepleteni pokret, pokret uvođenja noći u dan i uvođenja dana u noć, izvođenja živog iz mrtvog i mrtvog iz živog jeste pokret koji, bez ikakve sumnje i rasprave, ukazuje na Allahovu ruku, pod uvjetom da mu se srce preda i da u njemu sluša iskreni i duboki glas prirode.

Svejedno je da li značenje uvođenja noći u dan i uvođenja dana u noć bilo uzimanje ovoga od onoga ili onoga od ovoga pri smjeni godišnjih doba, ili, pak, značilo ulazak jednoga u drugo pri povlačenju tmine i povlačenju svjetlosti večerima i jutrima, svejedno je, dakle, da li značilo ovo ili ono, bitno je da srce skoro kao da vidi Allahovu ruku kako pokreće nebeska tijela, kako mota ovu mračnu loptu pred tom osvijetljenom loptom i kako prevrće ta mračna i osvijetljena područja.. Tako malo pomalo tnina noći iscuri u svjetlost dana i jutro malo pomalo uzme da diše u odsustvu tmine.. Malo pomalo noć dulja jedući dan dolaskom zime. Malo pomalo dan dulja oduzimajući od noći dolaskom ljeta.. I jedno i drugo su pokreti za koje čovjek ne može tvrditi da je on taj čije skrivene i precizne konce on vuče. Također, svako razuman ne može tvrditi da se to dešava tek tako slučajno, bez smišljenog plana!

Također, život i smrt uvlači se jedno u drugo sporo i postepeno. Svaki trenutak koji proživi živo biće smrt se uvlači u njega, uz postojeći život u njemu, jedući ga pomalo, ali i gradeći život u njemu! Njegove žive ćelije umiru i odlaze, a nove ćelije nastaju i djeluju. Ono što je iz njega otišlo kao mrtvo, vraća se u nekom drugom ciklusu u život. Ono što je nastalo u njemu kao živo, vraća se u nekom drugom ciklusu u smrt.. I ovo

sve u jednom živom biću.. Zatim se krug proširuje pa umire cijelo živo biće, međutim, njegove čestice se pretvaraju u atome koji ulaze u neki drugi sastav, zatim ulaze u tijelo nekog drugog živog bića pa i u njima bukne život.. I tako - neprestan ciklus u svakom trenutku i noći i dana. Nema nijednog čovjeka koji tvrdi da je on taj ko išta od ovoga čini, niti ima iko razuman da tvrdi da se ovo odvija tako slučajno, bez smišljenog plana!

Pokret se, dakle, odvija u samoj naravi cijelog Kosmosa, kao što se odvija u prirodi svakog živog bića. To je skriven, dubok, elegantan i začuđujući pokret koga ističe ovaj kratki kur'anski znak ljudskom srcu i ljudskom umu s namjerom da ukaže na ruku Moćnog i Blagonaklonog Kreatora i Upravitelja.. Pa kako onda ljudi pokušavaju da neovisno od ovog Blagonaklonog Upravitelja ravnaju svojim poslovima? Kako mogu da sebi biraju sisteme koji su proizvod njihovih prohtjeva kad su sami dio ovog Kosmosa koji organizuje Mudri i Sveznajući?

Zatim, kako jedni druge čine robovima, kako jedni druge čine bogovima kad je opskrba svih u Allahovoj ruci i kad su svi Njegova obitelj:

Ti opskrbljuješ koga hoćeš, bez računa (3/27).

Ovaj doticaj i kontakt vraća ljudsko srce velikoj istini, istini o jednom Božanstvu, istini o jednom uzdržavanju, istini o jednoj aktivnosti i istini o jednom planiranju, istini o jednom vlasništvu i istini o jednom davanju. Zatim o istini da presuda pripada samo Allahu koji sve uzdržava, koji svu vlast ima, koji uzvisuje, koji unizuje, koji oživljava i usmrćuje, koji daje i spriječava, koji upravlja Kosmosom i ljudima pravedno i na najbolji način u svakom slučaju.

Ovaj doticaj i kontakt potvrđuje osudu koja je navedena u prethodnom odjeljku a koja se odnosi na one kojima je dat dio Knjige a što glave okreću i odbijaju da im sudi Allahova Knjiga koja sadrži Allahov program za ljude, Allahov program koji planira stanje u čitavom Kosmosu i stanje među ljudima.. Ovaj doticaj istovremeno pravi uvod za upozorenje koje će uslijediti u sljedećem odjeljku a koje glasi da vjernici ne smiju uzimati za prijatelje nevjernike kad ima vjernika i kad nevjernici u ovom Kosmosu nemaju nikakve moći ni snage, jer je sve u Allahovim rukama i On je jedini prijatelj vjernicima i niko drugi:

Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štiti. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas podsjeća na Sebe i Allahu se vraća sve! Reci: "Skrivali vi ono što je u srcima vašim ili to javno pokazivali, Allah to zna. On zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji, - Allah je svemoćan. Onoga dana kad svaki čovjek pred sobom nađe dobro djelo koje je uradio i rđavo djelo koje je učinio - poželjeće da se između njih i njega nalazi udaljenost velika. A Allah vas na Sebe podsjeća i Allah je milostiv prema Svojim robovima. (3/28-30)

Kur'anski kontekst je u prethodnom odjeljku izazvao i razvio osjećanje da sve pripada Allahu, da sva snaga pripada Allahu, da sva planiranja pripada Allahu i da je sva opskrba u Allahovim rukama.. Pa zašto onda vjernik uzima Allahove neprijatelje za prijatelje? Zaista se u jednom srcu ne mogu sresti istina o vjerovanju u Allaha i uzimanje za prijatelje Njegovih neprijatelja koji kad se pozovu da im sudi Allahova Knjiga odbijaju i glave okreću.. Zbog toga je uslijedilo ovo strogo upozorenje i definitivna odluka da musliman izlazi iz islama ako prihvati za prijatelja onoga ko nije zadovoljan da Allahova Knjiga sudi u životu, svejedno da li prijateljstvo bilo ispoljeno ljubavlju, ili pružanjem pomoći njemu ili traženjem pomoći od njega:

Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štiti.. (3/28).

I tako.. Allah ga neće štiti jer on nema ništa sa Allahom. Ni po vjeri ni po vjerovanju, ni po vezi ni po prijateljstvu.. On je daleko od Allaha, on je potpuno prekinuo vezu sa svim onim što čini i što znači tu vezu.

Uzimanje za prijatelje nevjernika dopušta se samo iz predostrožnosti ili tekijje onome ko se boji, a ovakvih slučajeva ima u pojedinim zemljama i pojedinim vremenima.. Međutim, ta predostrožnost ili tekijja može biti ispoljena samo jezikom ali ne i srcem i djelom. Ibn Abbas - neka je Allah s njim zadovoljan - je rekao: "Nije tekijje na djelu, već je tekijje na jeziku".. U predostrožnost ili tekijju, dakle, ne spada i dopuštenje da dođe do uspostavljanja prisnih i prijateljskih odnosa između vjernika i nevjernika - a nevjernik je onaj ko nije zadovoljan da Allahova Knjiga sudi u životu uopće, na što kontekst ovdje implicite ukazuje a što eksplicite spominje na drugom mjestu ove sure - kao što u tekijju ili oprez ne spada i dopuštenje da vjernik pomaže nevjerniku u bilo kom vidu i u bilo kojoj formi u ime tekijje. Ovako prevariti Allaha nije dopušteno!

Pošto je ovo stvar koja je prepuštena savjesti, bogobožnosti i strahopoštovanju koje ljudska srca gaje prema Poznavaocu svega nevidljivog, ova prijetnja sadrži i upozorenje vjernicima od Allahove kazne i srdžbe u jednoj neobičnoj formi:

Allah vas podsjeća na Sebe i Allahu se vraća sve! (3/28).

U tekstu se nastavlja sa upozorenjem i uspostavljanjem kontakta sa srcima kako bi im stavio do znanja da je Allahovo oko nad njima i da ih Allahovo znanje prati:

Reci: "Skivali vi ono što je u srcima vašim ili to javno pokazivali, Allah to zna. On zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji, - Allah je svemoćan. (3/29).

Ovo je oštrije upozorenje i prijetnja, ovo je izazivanje straha da bi se izbjeglo izlaganje kazni koju podupire znanje i moć, jer od toga nema zaštite ni spasa!

Kur'an ide korak dalje u upozorenju i sve jačem ostavljanju traga na srcima predočavanjem strašnog Dana u kome neće izmaći nijedno djelo ni namjera i u kome će se svaki čovjek suočiti sa svojim sveukupnim računom:

Onoga dana kad svaki čovjek pred sobom nađe dobro djelo koje je uradio i rđavo djelo koje je učinio - poželjeće da se između njih i njega nalazi udaljenost velika (3/30).

Ovo je suočenje koje zauzima otvore i puteve prema srcu okružujući ga njegovom gotovinom dobrih i hrdavih djela. Ono zapravo predočava čovjekovo stanje dok se suočava sa ovim računom i kad poželi - međutim, nije vrijeme za želje - da je između njega i hrdavih djela koja je počinio velika udaljenost, ili da je između njega i cijelog ovog dana ogromna razdaljina. Suočavajući se sa ovim svojim računom koji ga naprosto davi, vidi da nije vrijeme za traženje spasa i da nije vrijeme za bježanje!

Dalje se nastavlja sa kampanjom na čovjekovo srce ponavljanjem Allahovog upozorenja ljudima i podsjećanjem na Sebe Uzvišenog:

A Allah vas na Sebe podsjeća.. (3/30).

On ih u ovome upozorenju podsjeća na Svoju milost s obzirom na činjenicu da se prilika pruža prije nego što vrijeme prođe:

I Allah je milostiv prema Svojim robovima (3/30).

Iz Njegove milosti je ovo uopzorenje i ovo podsjećanje. Ovo je dokaz da On želi dobro i milost Svojim robovima..

Ova velika kampanja puna raznovrsnih simbola, inspiracija, stilova i aluzija ukazuje na stvarnost iz života muslimanske zajednice koja je bila opterećena opasnošću od rastakanja odnosa između pojedinaca iz muslimanskog tabora i njihove rodbine, prijatelja i poslovnih partnera u Mekki iz redova idolopoklonika i u Medini iz redova Židova pod izgovorom održavanja rodbinskih veza i vođenja trgovačkih poslova.. Islam, želi da udari temelje novog muslimanskog društva samo na bazi vjerovanja i na bazi programa koji proizilazi iz ovog vjerovanja, što je stvar u kojoj islam ne dozvoljava popustljivost i neodlučnost uopće.

Također ukazuje na potrebu ljudskog srca da u svako vrijeme ulaže iscrpljujući napor da se riješi svih omči i oslobodi svih stega pribjegavajući Allahu i vežući se samo za Njegov program.

Islam ne zabranjuje da musliman sarađuje sa onim ko ga ne napada zbog njegove vjere makar taj i ne bio njegove vjere.. Međutim, prijateljstvo je nešto drugo od sarađivanja. Prijateljstvo znači povezivanje, pomaganje i uzajamnu ljubav, a ono ne može biti - u srcu koje istinski vjeruje u Allaha - izuzev prema vjernicima koji se s njim povezuju u ime Allaha, koji se s njim potčinjavaju Njegovom programu u životu i koji prihvaćaju da im sudi Allahova Knjiga, pokoravajući joj se, slijedeći je i predajući joj se.

Na kraju slijedi snažan i odlučan završetak ove cjeline, definitivn i vezi sa problemom o kome raspravlja a koji predstavlja najveću od glavnih i širokih linija ove sure. Dolazi da u nekoliko kratkih riječi potvrdi istinu o vjerovanju i istinu o vjeri uopće, te da definitivno razluči između vjerovanja i nevjerovanja tako jasno da to ne ostavlja mjesta za sumnju:

Reci: "Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijeh e vam oprostiti!" - a Allah prašta i samilostan je. Reci: "Pokoravajte se Allahu i Poslaniku!" A ako oni glave okrenu - pa, Allah, zaista, ne voli nevjernike (3/31-32).

Ljubav prema Allahu nije tvrdnja jezikom niti zanos u duši ako ga ne prati slijeđenje Allahovog Poslanika, hod njegovim putem i ostvarenje

njegovog programa u životu.. Vjerovanje zaista nisu riječi koje se izgovaraju, niti osjećanja koja one izazivaju, niti, pak, obredi koji se obavljaju. Vjerovanje jeste pokornost Allahu i Poslaniku i praksa u skladu sa Allahovim programom koji donosi Poslanik..

Imam Ibn Kesir u svom Tefsiru o prvom ajetu kaže ovo: "Ovaj časni ajet je sudija svakome ko tvrdi da voli Allaha a nije na Muhammedovom a.s. putu. On laže sve dok ne bude slijedio Muhammedov a.s. šeri'at i Poslanikovu vjeru u svim njegovim riječima i djelima, kako je to potvrđeno u Poslanikovom, alejhi-s-selam, vjerodostojnom hadisu u kome je rekao: Ko uradi neko djelo a nije zasnovano na našem učenju, odbija se..

A o drugom ajetu kaže: *Reci: "Pokoravajte se Allahu i Poslaniku! Ako oni glave okrenu.."* to jest ako se suprotstave Njegovoj naredbi - "*pa, Allah, zaista, ne voli nevjernike..*" Ovo ukazuje na to da je suprotstavljanje Poslanikovom putu nevjerovanje, jer Allah ne voli onoga ko se ovjenča tim svojstvom makar tvrdio i mislio u sebi da voli Allaha.

Imam Šemsudin Ebu Abdullah Muhammed Ibn Kajjim Dževzi u svom djelu *Zadu-l-meadi min hedji hajri-l-ibadi* kaže:

"Ko dobro razmusli o svjedočenjima mnogih sljedbenika Knjige i idolopoklonika sadržanim u provjerenim biografskim i historijskim djelima a koja se odnose na njihovo priznanje Poslanikovog - sallallahu aljehi ve sellem - poslanstva i da je istina ono što on govori, ali ih to svjedočenje nije obratilo u islam, odmah će znati da je islam stvar izvan toga i da on nije samo puka spoznaja i svjedočenje, već spoznaja, svjedočenje, poslušnost, pokornost i preuzimanje vjerskih obaveza javno i u dubini duše.."

Ova vjera ima svoju karakterističnu suštinu i nje nema bez te suštine.. To je suština pokornosti Allahovom vjerozakonu, slijeđenje Allahovog Poslanika i prihvatanje da sudi Allahova Knjiga. To je suština koja proistječe iz vjerovanja u Allahovu jednoću kakvu je objavio islam. Jednoća Božanstva koje jedino ima pravo da ga ljudi obožavaju, da budu pokorni Njegovim odredbama, da nad njima provodi svoj vjerozakon i da im propisuje vrijednosti i mjerila na koja će se obraćati radi presude i čijom će odlukom biti zadovoljni. Potom jedinstvo upravljanja koje jedino Allahu daje suverenitet nad ljudskim životima i svim njihovim međusobnim odnosima. Također, jedino Allahu pripada suverenitet nad upravljanjem cijelim Kosmosom, a čovjek nije ništa drugo do dio ovog velikog Kosmosa.

Ova prva cjelina iz ove sure potvrđuje ovu istinu - kao što smo vidjeli - u jednoj jasnoj, kompletnoj i cjelovitoj slici i formi sa kojom se mora suočiti i prihvatiti je svako ko hoće da bude musliman. Allahu je prava vjera jedino - islam. A ovo - samo ovo- jeste islam kako ga je propisao Allah, a ne ono kako ga prikazuju laži i izmišljotine.

« إِنَّ اللَّهَ أَصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ * ذُرِّيَّةَ بَعْضٍ مِّنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ * إِذْ قَالَتِ امْرَأَةُ عِمْرَانَ : رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا ، فَتَقَبَّلْ مِنِّي ، إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ * فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ : رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ - وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ - وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ ، وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ ، وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ * فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ ، وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا ، وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا ، كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا . قَالَ : يَا مَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكَ هَٰذَا ؟ قَالَتْ : هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ، إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ .

« هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ : رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ، إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ * فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ - وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ - أَنْ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيحْيَى ، مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ ، وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ * قَالَ : رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ ؟ قَالَ : كَذَٰلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ * قَالَ : رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً . قَالَ : آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْرًا ، وَادَّكُرَ رَبُّكَ كَثِيرًا ، وَسَبِّحْ بِالنَّعِثِيِّ وَالْإِبْكَارِ .

« وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ : يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ * يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ * ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ، وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُونَ أَفَلَا مَهْمُ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ ،

وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ . إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ
بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ، وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ
الْمُقَرَّبِينَ * وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ * قَالَتْ : رَبِّ أَنَّى يَكُونُ
لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ ؟ قَالَ : كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ، إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ :
كُنْ فَيَكُونُ * وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ * وَرَسُولًا إِلَى بَنِي
إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ : أَنِّي أَخْلَقْتُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ ،
فَأَنْفَخُ فِيهِ ، فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ ، وَأُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ ، وَأُخْبِئُ الْمَوْتَى
بِإِذْنِ اللَّهِ ، وَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ ، إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً
لَكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ * وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ ، وَلَأَحْلَلَّ لَكُمْ بَعْضَ
الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ، وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ ، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا * إِنَّ اللَّهَ
رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ، هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ .

« فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمْ الْكُفْرَ قَالَ : مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ ؟ قَالَ الْخَوَارِيُّونَ :
نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ، آمَنَّا بِاللَّهِ ، وَأَشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ * رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ ، وَاتَّبَعْنَا
الرُّسُولَ ، فَاصْنُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ * وَمَكْرُوهًا وَمَكْرَ اللَّهُ ، وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ *
إِذْ قَالَ اللَّهُ : يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اصْلَعْ أَلْفَيْكَ ، وَرَافِعُكَ إِلَىَّ ، وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا ، وَجَاعِلُ
الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، ثُمَّ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ ، فَأَحْكُمُ
بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ * فَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأَعَذَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ ، وَمَأْتِهِمْ مِنْ نَاصِرِينَ * وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ
أُجُورَهُمْ . وَاللَّهُ لَا يَحِبُّ الظَّالِمِينَ .

« ذَلِكَ تَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ * إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ، خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ، ثُمَّ قَالَ لَهُ : كُنْ فَيَكُونُ * أَلْحَقْ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنَ مِنَ الْمُفْتَرِينَ * فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ : تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ ، وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ ، وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ * إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْأَحَقُّ ، وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ ، وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ * قُلْ : يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ : أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ ، وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا ، وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ . فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا : أَشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ » . .

Allah je odabrao Ādema, i Nūha, i Ibrāhimovu porodicu, i Imrānovu porodicu nad ostalim svijetom - (3/33).

Sve porod jedan od drugog -, a Allah sve čuje i sve zna (3/34).

Kada Imrānova žena reče: "Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš!" (3/35).

Poslije ona, kada je rodila, reče: "Gospodaru moj, rodila sam žensko", - a Allah dobro zna šta je rodila -, "a žensko nije kao muško; nadjela sam joj ime Merjema, i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana" (3/36).

I Gospodar njezin primi je lijepo i učini da uzraste lijepo, i da se o njoj brine Zekerijjā. Kad god bi joj Zekerijjā u hram ušao, kod nje bi hrane našao. "Odakle ti ovo, o Merjema?" - on bi upitao, a ona bi odgovorila: "Od Allaha, Allah onoga koga On hoće opskrbljuje bez muke" (3/37).

Tu Zekerijjā zamoli Gospodara svoga: "Gospodaru moj," - reče - "podari mi od Sebe čestita potomka, jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš!" (3/38).

I dok se on u hramu stojeći molio, meleki ga zovnuše: "Allah ti javlja radosnu vijest: rodiće ti se Jahjā, koji će u Allahovu knjigu vjerovati, i koji će prvak biti, i čedan, i vjerovjesnik, potomak onih dobrih" (3/39).

"Gospodaru moj," - reče - "kako ću imati sina kad me starost ophrvla, a i žena mi je nerotkinja?" - "Eto tako", - reče On -, "Allah čini što On hoće" (3/40).

"Gosodaru moj, "zamoli on - "daj mi neki znak!" - "Znak će ti biti" - reče - "Što tri dana s ljudima nećeš moći govoriti, osim znakovima. I često spominji Gosopdara svoga i hvali Ga krajem dana i izjutra!" (3/41).

I kada meleki rekoše: "O Merjema, tebe je Allah odabrao i čistom stvorio, i boljom od svih žena na svijetu učinio (3/42).

O Merjema, budi poslušna svome Gosodaru i licem na tle padaj i sa onima koji molitvu obavljaju i ti obavljaj!" (3/43).

To su nepoznate vijesti koje ti objavljujemo. Ti nisi bio među njima kada su pera svoja od trske pobacali da bi vidjeli koji će se od njih o Merjemi brinuti, i ti nisi bio među njima kad su se prepirali (3/44).

A kada meleki rekoše: "O Merjema, Allah ti javlja radosnu vijest, od Njega Riječ: Ime će mu biti Mesih, Īsā, sin Merjemīn, biće viđen i na ovom i na onom svijetu i jedan od Allahu bliskih; (3/45).

On će govoriti ljudima još u kolijevci, a i kao odrastao, i biće čestit," - (3/46).

Ona reče: "Gospodaru moj, kako ću imati dijete kad me ni jedan muškarac nije dodirnuo?" - "Eto tako", - reče -, "Allah stvara što On hoće. Kada nešto odluči, On samo za to rekne: 'Budi!' - i ono bude" (3/47).

I poučiće ga pismu i mudrosti, i Tevrātu i Indžilu (3/48).

I poslati kao poslanika sinovima Isrāilovim: "Donosim vam dokaz od Gospodara vašeg: napraviću vam od ilovače nešto poput ptice i puhnuću u nju, i biće, voljom Allhaovom, prava ptica. I iscijeliću slijepa od rođenja, i gubava, i oživljavaću mrtve, voljom Allahovom, i kazaću vam šta jedete i šta u domovima svojim gomilate; to će, uistinu, biti dokaz za vas, ako pravi vjernici budete (3/49).

I da potvrdim istinitost Tevrāta, objavljenog prije mene, i da vam dopustim nešto što vam je bilo zabranjeno. I donosim vam dokaz od Gospodara vašeg, - zato se Allaha bojte i mene slušajte (3/50).

Allah je doista i moj i vaš Gospodar, pa se Njemu klânjajte; to je pravi put!" (3/51).

A kada se Īsā uvjerio da oni neće da vjeruju, uzviknuo je: "Koji će biti pomagači moji na Allahovu putu?" - "Mi", - rekoše učenici, - "mi ćemo biti pomagači Allahove vjere, mi u Allaha vjerujemo, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu (3/52).

Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi Poslanika slijedimo, zato nas upiši među vjernike!" (3/53).

I nevjernici počеше smišljati spletke, ali ih je Allah otklonio, jer On to umije najbolje (3/54).

I kada Allah reče: "O Īsā, dušu ću ti uzeti i k Sebi te uzdignuti i spasiću te od nevjernika i učiniću da tvoji sljebenici budu iznad nevjernika sve do Smaka svijeta. Meni ćete se, poslije, svi povratiti i Ja ću vam o onom u čemu se niste slagali presuditi (3/55).

one koji ne budu vjerovali na strašne muke ću udariti i na ovom i na onom svijetu i niko im neće moći pomoći" (3/56).

A onima koj budu vjerovali i dobra djela činili, On će njima punu nagradu dati. - Allah ne voli nasilnike (3/57).

Ovo što ti kazujemo jesu ajeti i Kur'an mudri (3/58).

Īsāov slučaj je u Allaha isti kao i slučaj Ādemov: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: "Budi!" - i on bi (3/59).

Istina je od Gospodara tvoga, zato ne sumnjaj! (3/60).

A onima koji s tobom o njemu budu raspravljali, pošto si već pravu istinu saznao, ti reci: "Hodite, pozvaćemo sinove naše i sinove vaše, i žene naše i žene vaše, a doći ćemo i mi, pa ćemo se usrdno pomoliti i Allahovo prokletstvo na one koji neistinu govore prizvati!" (3/61).

To je, zaista, istinito kazivanje i nema boga osim Allaha! - A Allah je, doista, Silan i Mudar (3/62).

A ako oni glave okrenu - pa, Allah sigurno dobro zna smutljivce (3/63).

Reci: "(O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klânjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!" Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!" (3/64).

Predaje koje govore o dijalogu između Poslanika Muhammeda, alejhi-s-selam, i delegacije Nedžrana iz Jemena kažu: Kazivanje koje se nalazi u ovoj suri govori o rođenju Īsāa, alejhi-s-selam, njegove majke Merjeme, Jahjāa, alejhi-s-selam, a ostali dio kazivanja došao je kao odgovor na sumnje koje je iznijela delegacija Nedžrana u polemici sa Božijim Poslanikom Muhammedom, alejhi-s-selam. Odgovor se temelji na onome što je o tome Kur'an kazao o Īsāu, alejhi-s-selam, kao Božijoj riječi Merjemi i Duhu od Njega. Bilo je i drugih pitanja o stvarima koja se ne nalaze u suri Merjem, a za koje su oni tražili odgovor.

Moguće je da je ova predaja tačna: navođenje ovog kazivanja u ovoj suri, na ovaj način u skladu je sa općim kur'anskim načinom u iznošenju kazivanja radi utvrđivanja određenih činjenica i njihovog pojašnjenja. Većinom su ove činjenice tema sure u kojoj se nalaze, koje se citiraju srazmjerno i u stilu koji ih usredsređuje, izdvaja i oživljava... Nema sumnje da kazivanja imaju svoj poseban način izlaganja činjenica, svoj način unošenja činjenica u srce u živom obliku, dubokog ritma, dajući činjenicama oblik ljudskog života, a to, mora se priznati, jače djeluje na čovjeka od običnog, golog iznošenja tih činjenica.

Ovdje se ovo kazivanje bavi činjenicama na koje je usredsređen kontekst sure. Tu su uočljive široke crte kazivanja koje se kasnije oslobađaju određenog realnog u kruženju, a ostaje ono što je izvorno, slobodno u predstavi islamskog učenja.

Osnovni problem na koji je koncentrisan kontekst sure jeste, kao što smo rekli, problem tewhida (monoteizma, jednoće Božanstva i jednoće postupanja). Kazivanje o Īsāu, alejhi-s-selam, kao i ono što upotpunjava potvrđuje ovu činjenicu, a negira ideju sina i saučesništva, koje potpuno udaljava i eliminiše. Krivotvorenost ove sumnje i apsurd njenog poimanja jeste jednostavnost rođenja Merjeme i njena historija, kao i jednostavnost rođenja Īsāa, alejhi-s-selam, i historija njegovog poslanstva na način koji ne pruža ništa da bi se u prirodnost toga posumnjalo. On je jedan iz porodice Poslanika, njegov položaj je kao i njihov položaj, njegova priroda je kao i njihova priroda. Neobičnosti koje su pratile njegovo rođenje i životni put pojašnjene su pojašnjenjem u kome nema ničeg neobičnog i nejasnog. To odmara i srce i razum i stvari u njima postavlja sasvim prirodno, u čemu nema ničeg neobičnog čak i kada se osvrće na kazivanje riječima:

Īsāov slučaj je u Allaha isti kao i slučaj Ādemov: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: "Budi!" - i on bi (3/59). Srce nalazi smirenost i

uvjerenje i čudi se kako je došlo do nesporazuma o pitanju ove ovako jednostavne činjenice.

Drugi problem koji proizilazi iz prvog problema u kontekstu sure jeste pitanje vjere, islama. Islam znači slijeđenje i pokoravanje... i ovo pitanje je u ovom kazivanju izloženo potpuno jasno... Naznačeno je u riječima Īsāa, alejhi-s-selam, Sinovima Israilovim:

I da potvrdim istinitost Tevrāta, objavljenog prije mene, i da vam dopustim nešto što vam je bilo zabranjeno” (3/50). U ovim riječima utvrđena je prirodnost Objave. Ona dolazi da utvrdi program, uspostavi sistem, objasni dozvoljeno i zabranjeno kako bi to vjernici slijedili i prihvatili... Poslije toga dolazi značenje predaje i slijeđenje izraženo riječima učenika:

A kada se Īsā uvjerio da oni neće da vjeruju, uzviknuo je: “Koji će biti pomagači moji na Allahovu putu?” - “Mi”, - rekoše učenici, - “mi ćemo biti pomagači Allahove vjere, mi u Allaha vjerujemo, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu” (3/52).

Jedna od tematskih cjelina koje su podvučene u kontekstu sure jeste opis stanja vjernika sa svojim Gospodarom. Ovo kazivanje donosi nekoliko ovih opisa iz biografije ljudi koje je Allah odabrao i učinio iz poroda jednog porijekla. Ove svijetle slike predstavljene su kroz razgovor Imrānove žene sa svojim Gospodarom, dozivanje Gospodara u vezi sa novorođenom djevojčicom... razgovor Merjeme sa Zekerijjāom i njegovo prizivanje svoga Gospodara, odgovor učenika svome Poslaniku i njihova molba upućena Gospodaru...

Čak i kada je kazivanje završeno dolazi pogovor u kome se sažeto nalaze ove činjenice, pogovor koji se zasniva na događaju koji mu služi za utvrđivanje činjenica... Taj pogovor obuhvata istinu o Īsāu, alejhi-s-selam, prirodu stvaranja, Božiju volju i čisti monoteizam... poziv pripadnicima drugih vjera čistom monoteizmu, poziv upućen njima na *mubahalu* (prizivanje prokletstva) onome koji neistinu govori.

Tekst završava sveopćim i sveobuhvatnim objašnjenjem načela ove istine, da bi se potom Poslanik obratio pripadnicima drugih vjera uopće, onima koji prisustvuju dijalogu i onima koji su odsutni, onima koji pripadaju ovoj generaciji i svim generacijama do Sudnjeg dana:

Reci: “O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klânjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne

držimo!" Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!" (3/64).

Ovim završava dijalog u kome je objašnjeno šta islam traži od ljudi i na kakvim osnovama treba da počiva njihov život. Tekst dalje definiše značenje vjere i značenje islama, negirajući svaki nerazumni i patvoreni oblik čiji nosioci tvrde da je to vjera, da je to islam. Ovo je krajnji cilj ove lekcije i ove sure u cjelini koja je u ovom kazivanju objašnjena u obliku lijepe priče, privlačne sa dubokim nadahnućem... Ovo je zadaća kur'anskog kazivanja i njena priroda kojom vlada stil i način izlaganja skoro u svim kur'anskim surama sa posebnom metodologijom.

Kazivanje o Īsāu, alejhi-s-selam, izloženo je i u suri Merjem. Komparativnim sagledavanjem teksta tamo i ovdje vidi se da su ovdje neke stvari dodate, a neke koncizno iskazane. Tamo je u suri Merjem kazivanje o rođenju Īsāa, alejhi-s-selam, kazano opširno, dok kazivanje o rođenju Merjeme nije ni spomenuto. Ovdje je podrobno iznijeto poslanstvo Īsāa, alejhi-s-selam, i njegovih učenika, a koncizno kazivanje njegova rođenja. Pogovor je ovdje duži jer je došao u vezi sa polemikom o sveobuhvatnijem problemu a to je problem tewhida (monoteizma), vjere, objave i poslanstva, što nije slučaj sa surom Merjem... A ovo nam otkriva prirodu kur'anskog stila u izlaganju kazivanja. Sukladno atmosferi i prilikama sure u kojoj je kazivanje izloženo.¹⁹

A sada opširno prelazimo na izlaganje teksta.

Kazivanje počinje objašnjavanjem o onima koje je Allah odabrao od svojih robova, koje je izabrao da ponesu poslanstvo jedine vjere od vremena kada je počelo stvaranje, da budu na čelu vjerske povorke u svim njenim fazama kroza sva vremena i sve generacije utvrđujući da su oni svi porod jedan od drugog, što nije neophodno da bude porod srodstvom iako se sva srodstva susreću kod Ādema i Nūha. To je prije svega savez božanskog (izabira i odbira) i srodstva ove vjere koje je vezalo ovu čestitu vjerničku povorku.

¹⁹Pogledaj poglavlje *El-Kissatu fi-l-Kur'an* u djelu *Et-tefsiru-l-fenni fi-l-Kur'an*.

Allah je odabrao Ādema i Nūha, i Ibrāhimovu porodicu, i Imrānovu porodicu nad ostalim svijetom (3/33).

Sve porod jedan od drugog -, a Allah sve čuje i sve zna (3/34).

U kontekstu ajeta izdvojeni su Ādem i Nūh kao pojedinci, a spomenuta je Alu Imrān i Alu Ibrāhim kao dvije porodice ukazujući da je na Ādema i njegovu ličnost i Nūha i njegovu ličnost pao izbor odabranih. Što se tiče Ibrāhima i Imrāna, i oni su odabrani kao i njihov porod na osnovu onoga što je utvrđeno u suri El-Bekare o Alu Ibrāhim: princip da naslijeđe poslanstva i blagoslova u njegovoj porodici nije krvno nego doktrinarno naslijeđe.

A kada je Ibrāhima Gospodar njegov s nekoliko zapovijedi u iskušenje stavio, pa ih on potpuno izvršio, Allah je rekao: "Učiniću da ti budeš ljudima u vjeri uzor!" - "I neke Moje potomke!" - zamoli on. - "Obećanje moje neće obuhvatiti nevjernike" - kaza On (2/124).

Neke predaje navode da je Imrān iz porodice Ibrāhim. Navođenje Alu Imrāna je suženje ovog ogranka i zbog posebnih razloga, a to je izlaganje kazivanja o Merjemi i Īsāu, alejhi-s-selam. Također primjećujemo da kontekst ne spominje, od Alu Ibrāhima, Mūsāa i Jākuba (a on je Isrāil) kao što je spomenuo Alu Imrān. A to zbog toga što se kontekst ovdje upušta u dijalog o Īsāu sinu Merjeminom i Ibrāhimu, kao što će o tome biti riječi u narednoj cjelini. Ovdje nije bilo prikladno da se spominje Mūsā ili Jākub.

Iz ovog uvodnog dijela kontekst direktno prelazi na porodicu Imrān i rođenje Merjeme.

Kada Imrānova žena reče: "Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš!" (3/35).

Poslije ona, kada je rodila, reče: "Gospodaru moj, rodila sam žensko", - A Allah dobro zna šta je rodila -, "a žensko nije kao muško; nadjela sam joj ime Merjema, i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana" (3/36).

I Gospodar njezin primi je lijepo i učini da uzraste lijepo, i da se o njoj brine Zekerijā. Kad god bi joj Zekerijā u hram ušao, kod nje bi hrane našao. "Odakle ti ovo, o Merjema?" - on bi upitao, a ona bi odgovorila: "Od Allaha, Allah onoga koga On hoće opskrbljuje bez muke" (3/37).

Kazivanje o zavjetovanju otkriva nam srce Imrānove žene - majke Merjemine, koje je ispunjeno vjerom, koje se obraća svome Gospodaru onim najvrjednijim što posjeduje, a to je dijete kojeg nosi u svojoj utrobi koje zavjetuje Allahu iskreno a koje je oslobođeno svih okova svih prava i udjela osim Allahovog prava. Izraz *apsolutna iskrenost* nadahnjuje. Uistinu slobodan može biti ko je apsolutno iskren prema Allahu, koji se cijelim bićem okreće prema Njemu, koji se spašava od obožavanja bilo koga, bilo šta i bilo koje vrijednosti osim Allaha Jedinog. Ovo je dakle ta sloboda... Sve ostalo je obožavanje makar to bilo i u formi slobode.

Odavde se vidi da je tewhid (monoteizam) idealna slika slobode. Čovjek neće biti slobodan ako obožava bilo šta osim Allaha, ako je ovisan u nečemu u svome životu, nekim vrijednostima, zakonima koji regulišu život. Nema slobode sve dok je čovjek ovisan o nečemu osim o Allahu, a u njegovom životu se zakoni i vrijednosti crpe iz nečega drugog osim Allaha. Kada je islam došao sa tewhidom, došao je sa jedinim oblikom oslobođenja u svijesti čovjeka.

Ova skrušena dova Imrānove žene da joj njen Gospodar primi zavjet - komad njene jetre - ukazuje na iskrenu predanost Allahu na upravljanje prema Njemu, na oslobađanje svih okova, na indiferentnost prema svemu osim želje da joj to bude primljeno:

"Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš!" (3/35).

Ali ona je rodila žensko, a ne muško dijete!

Poslije ona, kada je rodila, reče: "Gospodaru moj, rodila sam žensko", - a Allah dobro zna šta je rodila -, "a žensko nije kao muško; nadjela sam joj ime Merjema, i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana (3/36).

Očekivala je muško dijete. Zavjet u hramu bio je poznat samo za mušku djecu, radi službe pobožnosti i povlačenja od svijeta. Ali ona je žensko rodila. I kada je vidjela, obratila se u izvinjavajućem tonu svome Gospodaru.

“Gospodaru moj, rodila sam žensko”, - a Allah dobro zna šta je rodila
(3/36).

Ali ona se obraća svome Gospodaru onim što je rodila kao da se izvinjava da ono što je rodila nije muško i da ono neće moći da obavi misiju.

A žensko nije kao muško... (3/36).

Žensko ne može da obavi ono što može muško na ovom planu:

Nadjela sam joj ime Merjema... (3/36).

U ovom razgovoru na ovaj način vidljiv je oblik šapatom izgovorene molitve, tajni razgovor onoga ko osjeća da je sam sa svojim Gospodarom, koji Mu govori o onome što se nalazi u njegovoj duši, o onome što posjeduje i to što posjeduje nudi svome Gospodaru nježno i blago. To je stanje u kome se nalaze odabrani Božiji robovi sa svojim Gospodarom, stanje ljubavi, blizine i neposrednosti. Razgovor je jednostavan. U njemu nema usiljenosti niti ičega što je nejasno. Razgovor onoga koji osjeća da razgovara sa onim koji mu je drag, blizak, mio, koji sve čuje i koji se odaziva.

I ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana
(3/36).

To je posljednja riječ kojom majka stavlja svoj poklon pred svoga Gospodara, pod Njegovu zaštitu i brigu, pod Njegovu okrilje, da nju i njen porod sačuva od prokletog šejtana.

Ovo su također riječi iskrenog srca, iskrena želja srca. Ono što ona želi svome djetetu jeste da bude pod Njegovom zaštitom od prokletog šejtana.

I Gospodar njezin primi je lijepo i učini da uzraste lijepo (3/37).

Nagrada za ovu iskrenost koja nastanjuje majčino srce, ovu iskrenost u zavjetu, i njena priprema da primi Dah Duha i Riječ Božiju i da rodi Īsāa, alejhi-s-selam, ne onako kako se radaju drugi...

I da se o njoj brine Zekerijjā (3/37).

Zekerijjā je bio odgovoran za nju, njen čuvar. On je bio starješina židovskog hrama, potomak Haruna kome je pripala služba u Hramu.

Rasla je blagoslovljeno i sretno. Bog joj je osigurao opskrbu iz Svoga obilja.

Kad god bi joj Zekerijjā u hram ušao, kod nje bi hrane našao. "Odakle ti ovo, o Merjema?" - on bi upitao, a ona bi odgovorila: "Od Allaha, Allah onoga koga On hoće opskrbljuje bez muke" (3/37).

Nećemo ulaziti u osobine ove opskrbe kao što to drugi čine citirajući veliki broj predaja koje o ovome govore. Dovoljno je samo da znamo da je to bilo blagoslovljeno, oko nje je bilo svega u izobilju, sva opskrba koja se može nazvati opskrbom tako da se i onaj koji se o njoj brine - a on je Božiji Poslanik - u čudu našao i počeo da je pita: Kako i odakle sve ovo? Odgovor je bio u ravni iskrenog i pokornog vjernika koji priznaje Božije blagodati:

Od Allaha, Allah onoga koga On hoće opskrbljuje bez muke (3/37).

Riječi koje odslikavaju stanje vjernika sa svojim Gospodarom, vjernika koji čuva tajnu između sebe i svoga Gospodara, skrušenost u govoru o ovoj tajni, a ne oholo i uobraženo! Ova neuobičajena pojava koja izaziva čuđenje kod Zekerijjāa, Božijeg poslanika, Je uvod u nova čuda koja ovo slijede, a to je rođenje Jahjāa i rođenje Īsāa, alejhime-s-selam.

Tada je pokrenuta u duši Zekerijjāa, starca koji nije imao poroda, pokrenuta je jaka prirodna želja u njegovoj ljudskoj duši za porodom, za produženjem, za nasljedstvom. Želja koja ne umire u dušama pobožnih koji su se posvetili ibadetu i svoju dušu zavjetovali Hramu. To je priroda prema kojoj je On stvorio ljude zbog viših mudrosti za produžetak života i njegov rast:

Tu Zekerijjā zamoli Gospodara svoga: "Gospodaru moj," - reče - "podari mi od Sebe čestita potomka, jer se ti, uistinu, molbi odazivaš!" (3/38).

I dok se on u hramu stojeći molio, meleki ga zovnuše: "Allah ti javlja radosnu vijest: rodiće ti se Jahjā, koji će u Allahovu Knjigu vjerovati, i koji će prvak biti, i čedan i vjerovjesnik, potomak onih dobrih" (3/39).

"Gospodaru moj," - reče - "kako ću imati sina kad me starost ophrvala, a i žena mi je nerotkinja?" - "Eto tako", - reče on -, "Allah čini što On hoće" (3/40).

“Gospodaru moj,” - zamoli on - “daj mi neki znak!” - “Znak će biti” - reče - “što tri dana s ljudima nećeš moći govoriti, osim znakovima. I često spominji Gospodara svoga i hvali Ga krajem dana i izjutra!” (3/41).

Ovdje sa također nalazimo pred događajem koji nije običan događaj, koji nosi vid slobodne Božije volje, koja nije ograničena uobičajenim kod ljudi a svoju volju ljudi smatraju zakonom koji se ne može zaobići, zbog čega sumnjaju u svaki događaj koji nije u granicama ovog zakona ! A ako to ne mogu da opovrgnu, jer je to činjenica, onda oko toga pletu priče i mitove!

Ovo je taj Zekerijâ starac čija je žena nerotkinja, u mlađim godinama nikad nije rodila. U njemu se budi želja za potomstvom - a pred sobom vidi Merjemu čestitu, opskrbljenu - i okreće se svome Gospodaru dozivajući Ga tiho i traži od Njega da mu podari čestito potomstvo:

Tu Zekerijâ zamoli Gospodara svoga: “Gospodaru moj,” - reče - “podari mi od Sebe čestita potomka, jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš!” (3/38).

Pa što se je desilo poslije ove skrušene molbe?

Odgovor nije bio vezan za godine starosti, niti za ono uobičajeno kod ljudi. To izbija iz apsolutne Božije volje koja čini što god hoće.

I dok se on u hramu stojeći molio, meleki ga zovnuše: “Allah ti javlja radosnu vijest: rodiće ti se Jahjâ, koji će u Allahovu Knjigu vjerovati, i koji će prvak biti, i čedan i vjerovjesnik, potomak onih dobrih” (3/39).

Molba je uslišana, molba koja je došla iz čistog srca upućena Onome Koji čuje i Koji posjeduje odgovor kad hoće. Meleki su donijeli radosnu vijest Zekerijâu: Rodit će ti se muško dijete čije ime je bilo poznato prije rođenja (Jahjâ). Njegove osobine su također bile poznate otprije: prvak i plemenit, čedan, nepodložan strastima, koji čvrsto drži uzde svojih sklonosti da ne izmaknu, vjernik koji će u Allahovu Knjigu vjerovati i vjerovjesnik, potomak onih dobrih.

Molba je uslišana a bez nje nije riješeno ono uobičajeno ljudsko koje se uzima kao zakon a čime ograničavaju Božiju volju. Sve što čovjek vidi i drži zakonom, to je relativno - nije apsolutno, niti je beskonačno. Ono što ima čovjek ograničeno je vremenom i spoznajom, a što razum posjeduje, ono je u prosudbi čovjekove prirode da stigne do zakona, a nikako do apsolutne činjenice... Čovjeku je najbolje da se pridržava granica svoje prirode, svoga djelokruga, da ne luta bez dokaza kada govori o mogućem

i nemogućem, a apsolutnoj Božijoj volji stavlja ograde svoga eksperimenta, svoga rješenja, svoga ograničenog znanja!

Uslišavanje molbe bilo je iznenađenje i za samog Zekerijāa - nije li na kraju krajeva Zekerijā čovjek - pa je poželio da sazna od svoga Gospodara kako će se dogoditi ova neobična pojava u odnosu na ono što je čovjeku poznato:

"Gospodaru moj", - reče - "kako ću imati sina kad me je starost ophrvala, a i žena mi je nerotkinja?" (3/40).

I odgovor je došao... Jednostavan i lahak... Sve je stiglo na svoje mjesto...Na činjenicu koju nije teško razumjeti i u kojoj nema ničeg čudnog:

"Eto tako", - reče On -, "Allah čini ono što On hoće" (3/40).

Eto tako! Stvar je obična kada se svede na Allahovu volju i Njegovo djelo koje se uvijek završava na ovaj način. Međutim, ljudi ne razmišljaju o ovom postupku, o ovom djelu, niti se pozivaju na istinu!

Eto tako! Ovom lahkoćom. Ovom jednostavnošću Allah radi što On hoće... Pa šta u tome ima čudnog ako Allah podari Zekerijāu dijete koga je starost ophrvala a i žena mu je nerotkinja? Ovo su ljudska mjerila na kojima počivaju njihovi zakoni i iz toga izvode zakon. To u odnosu na Allaha nije neobično, niti je čudnovato. Sve se usmjerava na Božiju volju, a Božija volja je apsolutna, oslobođena svih okova.

Zekerijā, međutim, zbog jake želje da se to obistini i zbog zbunjenog iznenađenja, traži od svoga Gospodara da mu da neki znak u kome bi smirenost našao:

"Gospodaru moj" - zamoli on - "daj mi neki znak!" (3/41).

Ovdje ga Allah usmjerava na put istinske smirenosti. Izvodi ga iz onog uobičajenog u njegovoj duši... Njegov znak će biti da tri dana s ljudima ne govori kada se sa njima suoči, da se okrene Allahu da Njega veliča, spominje i slavi:

"Znak će ti biti" - reče - "što tri dana s ljudima nećeš moći govoriti, osim znakovima. I često spominji Gospodara svoga i hvali Ga krajem dana i izjutra!" (3/41).

Ovdje kontekst prestaje... Ovo se doista dogodilo. Zekerijā tada u svom životu i životu drugih nalazi ono neobično. Njegov jezik jeste njegov

jezik. Ali on je oduzet u govoru sa ljudima, dok to nije slučaj u komunikaciji sa Allahom. Kojim zakonom se može ovo objasniti? To je zakon punog slobodnog ponašanja Uzvišene Volje. Bez toga nije moguće objasniti ovu pojavu... Eto tako. Podario mu je Jahjâa, a bio je ophrvan starošću, a i žena mu je nerotkinja!

Kao da je ovaj nadnaravni događaj bio uvod u događaj Īsâa oko koga su isprepletene razne priče, mitovi i sumnje, a on je bio samo jedna halka u lancu apsolutne Božije volje... Ovdje se počinje kazivanjem o Īsâu, alejhi-s-selam, i pripremom Merjeme da prihvati božanski Dah, čista, pokorna i pobožna...

I kada meleki rekoše: "O Merjema, tebe je Allah odabrao i čistom stvorio, i boljom od svih žena na svijetu učinio (3/42).

O Merjema, budi poslušna svome Gospodaru i licem na tle padaj i sa onima koji molitvu obavljaju i ti obavljaj!" (3/43).

Koje odabiranje?! Odabiranje da primi Dah direktno, kao što ga je primilo i prvo stvorenje, Ādem. Ovaj natprirodni događaj prikazan je čovječanstvu preko nje i na njen način. To je odbir za nešto što je jedinstveno u povijesti čovječanstva... To je bez diskusije velika stvar...

Ali ona, sve do tog vremena nije znala za ovu veliku stvar!

Ukazivanje ovdje na čistoću je u znaku pouke zbog toga što je rođenje Īsâa, alejhi-s-selam, bilo u tijesnoj vezi sa sumnjama koje su dolazile od Židova, a koji se nisu ustručavali da to prilijepe čistoj Merjemi, temeljeći to na činjenici da ovakvo rođenje nije poznato u ljudskom rodu, tvrdeći da iza toga ima nešto što nije čisto i plemenito... Allah ih udaljio od dobra!

Ovdje se da sagledati veličina ove vjere, a njen izvor se pouzdano raspoznaje. Ovo je Muhammed, alejhi-s-selam, poslanik islama koji je doživio od pripadnika objavljenih Knjiga - a među njima i kršćana - to što je doživio. Od podozrenja, sumnji, inada, pa do u laž ugonjenja. On je taj koji obavještava od svoga Gospodara o istini Merjeme i njenom odabranom položaju među ženama Svijeta u polemici sa onima koji visoko cijene

Merjemu uzimajući to kao opravdanje za negiranje islama i Muhammeda kao Božijeg Poslanika.

Ima li išta iskrenije? Ima li išta uzvišenije? Koji je to dokaz koji ukazuje na izvor ove vjere i istinitost Muhammeda, alejhi-s-selam?

On prima istinu od svoga Gospodara o Merjemi, o Īsāu, alejhi-s-selam, obznanjuje ovu istinu, a da nije uistinu poslat od Allaha, nikada ne bi ovo rekao na ovom mjestu:

O Merjema, budi poslušna svome Gospodaru i licem na tle padaj i sa onima koji molitvu obavljaju i ti obavljaj!" (3/43).

Pokorna i pobožna, skrušena i ponizna, životom vezana za Allaha, pripremljena za ovaj veliki zadatak.

Kod ovoga dijela kazivanja, prije otkrivanja velikog događaja kontekst ukazuje na nešto što je vezano za mudrost navođenja kazivanja... To je potvrda Objavi koja obavještava Poslanika da to nije bilo kod prisutnih nepoznato.

To su nepoznate vijesti koje ti objavljujemo. Ti nisi bio među njima kada su pera svoja od trske pobacali da bi vidjeli koji će se od njih o Merjemi brinuti, i ti nisi bio među njima kada su se prepirali (3/44).

Ovo ukazuje na prepiranje svećenika Hrama ko će od njih počašćen biti da se brine o Merjemi kada ju je majka rodila i s njom došla u Hram izvršavajući na taj način zavjet i ugovor sklopljen između nje i njenog Gospodara. Tekst ukazuje na događaj koji nije spomenut u Starom zavjetu, a ni u Novom zavjetu koji su u opticaju. To je, međutim, bilo poznato svećenicima kada su pera svoja od trske pobacali u vodu da bi saznali ko će se od njih brinuti o Merjemi. Kur'anski tekst to ne navodi u detaljima. Vjerovatno zbog toga što je to bilo poznato onima koji to slušaju ili zbog toga što se tekstom želi samo da ukaže na ovu činjenicu budućim generacijama. Naše je da shvatimo da su se oni suglasili u tome da svoja pera od trske bace u vodu i da vide čije će pero ostati na površini vode, odnosno, da na ovaj način saznaju ko će se brinuti o Merjemi. Nešto slično ovome što mi danas činimo putem kocke, na primjer. Predaje navode da su

oni svoja pera bacili u rijeku Jordan. Sva su potonula osim pera Zekerije. To je bio znak da će se on o Merjemi brinuti.

Sve je ovo bilo nepoznato Poslaniku. On nije bio među njima kada su se prepirali. Moguće da je sve ovo bila tajna Hrama koja nije odaslata u javnost koju je Kur'an uzeo u sučeljavanju sa prvim ljudima koji pripadaju objavljenim knjigama u to vrijeme kao dokaz istinitosti objave Muhammedu, alejhi-s-selam. Nije navedeno da su se oni suprotstavili ovom dokazu. Da je to predmet polemike, oni bi sigurno polemisali jer su inače došli radi polemike!

A sada dolazimo do rođenja Īsāa, alejhi-s-selam: velike tajne po ljudskom shvaćanju, a obične stvari apsolutne Božije volje:

A kada meleki rekoše: "O Merjema, Allah ti javlja radosnu vijest, od Njega Riječ: ime će mu biti Mesih, Īsā, sin Merjemin, biće viđen i na ovom i na onom svijetu i jedan od Allahu bliskih; (3/45).

On će govoriti ljudima još u kolijevci, a i kao odrastao, i biće čestit" (3/46).

Ona reče: "Gospodaru moj, kako ću imati dijete kad me nijedan muškarac nije ni dodirnuo?" - "Eto tako", - reče -, "Allah stvara što On hoće. Kada nešto odluči, On samo za to rekne: 'Budi!' - i ono bude" (3/47).

I poučice ga pismu i mudrosti, i Tevrātu i Indžīlu (3/48).

I poslati kao Poslanika sinovima Isrāilovim: "Donosim vam dokaz od Gospodara vašeg: napraviću vam od ilovače nešto poput ptice i puhnuću u nju, i biće, voljom Allahovom, prava ptica. I iscijeliću slijepa od rođenja, i gubava, i oživljavaću mrtve, voljom Allahovom, i kazivaću vam šta jedete i šta u domovima svojim gomilate; to će, uistinu, biti dokaz za vas, ako pravi vjernici budete (3/49).

I da potvrdim istinitost Tevrāta, objavljenog prije mene, i da vam dopustim nešto što vam je bilo zabranjeno. I donosim vam dokaz od Gospodara vašeg, - zato se Allaha bojte i mene slušajte -, (3/50).

Allah je doista i moj i vaš Gospodar, pase Njemu klânjajte; to je pravi put!" (3/51).

Merjema je, dakle, pripremljena da bude čista, poslušna i pobožna, da bi mogla da prihvati ovu čast i bila spremna za ovaj događaj. I evo, o tome prvi put, putem meleka, biva obaviještena o vrlo važnom:

A kada meleki rekoše: "O Merjema, Allah ti javlja radosnu vijest, od Njega Riječ: ime će mu biti Mesih, Īsā, sin Merjemin, biće viđen i na ovom i na onom svijetu i jedan od Allahu bliskih; on će govoriti ljudima još u kolijevci, a i kao odrastao, i biće čestit", - (3/45).

Radosna vijest i razjašnjenje cijele stvari. Radosna vijest od Njega Riječ: Ime će mu biti Mesih, Īsā, sin Merjemin. Mesih umjesto Riječi u izrazu. On je Riječ uistinu. A šta je iza ovog izraza?

Ovo i slično ovome su nepoznanice. To nije moguće spoznati. To pripada krugu ajeta u kome se kaže:

On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog tumačenja - slijede one što su manje jasni... (3/7).

Ali stvar je lakša nego što mislimo ako hoćemo da razumijemo prirodu ove činjenice, razumom koji spaja srce sa Allahom, Njegovim stvaranjem, Njegovom moći i Njegovom voljom.

Allah je htio da počne ljudski život stvaranjem Ādema od zemlje, svejedno bio on oblikovan direktno iz zemlje ili indirektno. Ovo ne mijenja tajnu koju samo Allah zna. Tajnost života koja okružuje prvo živo stvaranje ili okružuje Ādema ako je on direktno stvoren od mrtve zemlje. Ovo je kao i ono u Božijoj moći stvaranja. Jedno u odnosu na drugo nemaju prednosti u egzistiranju i bivstvovanju.

Odakle je došao ovaj život? Kako je došao? On je zasigurno nešto drugo, a ne zemlja, ne mrtva materija u ovoj zemlji. Nešto što je više od toga, nešto suprotno tome. Nešto što ostavlja tragove kojih nema na zemlji, nema u mrtvoj materiji, apsolutno...

Odakle je ova tajna došla? Nije dovoljno zato što ne znamo da kažemo da ne postoji, da to negiramo kao što to čine materijalisti...

Mi ne znamo. Sve što smo pokušali, otišlo je u nepovrat - mi ljudi - našim materijalnim sredstvima, ne znamo izvor života, niti možemo da ga proizvedemo vlastitim rukama iz onoga što je mrtvo!

Mi ne znamo... Ali Allah koji je darovao život - zna. On kaže: To je udahnuće Njegove duše. To je od Njega Riječ "Budi i ono bude."

O kakvom udahnuću je riječ? Kako se udahne u mrtvu prirodu iz koje nastaje ovo što je tajna, što je skriveno našem poimanju?

Šta je to? Kako? To što čovjek ne može da pojmi svojim razumom jer to i nije njegova stvar. On nema moći niti dara da to shvati. Spoznaja kako nastaje živo iz neživog i način udahnuća neće mu koristiti u njegovoj osnovnoj funkciji halife na Zemlji. On ne može stvoriti živo iz neživog. Otuda on nema potrebe za spoznajom udahnuća. Kako se to spojilo sa Ādemom ili sa prvim stepenicama života odakle je kasnije nastao ljudski rod.

Allah (subhanehu) kaže da je to dah Njegove duše Ādemu, koji je Ādema učinio odabranim i dao mu prednost u odnosu na meleke. To mora biti nešto drugo, a ne samo život koji je podaren crvima i mikrobima! Ovo nas navodi da zaključimo da je čovjek nastao nezavisno od drugih živih bića, da ima posebnu ulogu u svemiru koju nemaju druga živa bića!

Bilo kako bilo, ovo nije predmet našeg interesovanja ovdje. To je samo brz pogled u kontekstu izlaganja da bi se sačuvali od sumnje koja bi, možda, bila prisutna kod čitaoca zbog polemike koja se vodi o nastanku čovjeka!

Važno je ovdje istaći da nas Allah obavještava o nastanku tajne života iako ne možemo da shvatimo prirodu te tajne i način udahnuća života u mrtvu prirodu.

Allah je htio - poslije direktnog stvaranja Ādema - da se ljudi razmnožavaju direktno putem spajanja muškog i ženskog spola, spajanje jajašceta i muške ćelije da bi se na taj način izvršila oplodnja i rađanje. Jajašce je živo, nije mrtvo, ćelija je živa, također, i pokretljiva je.

Tako je to išlo na ovom principu sve dok Allah nije narušio ovaj princip uobičajen kod ljudi i čovjeka stvorio slično njegovom prvom stvaranju koje nije u potpunosti istovjetno. Samo žensko koje prihvata dah i na osnovu toga nastaje i započinje novi život!

Je li ovaj dah Riječ? Da li Riječ usmjerava volju? Da li Riječ (Budi!) koja može da bude stvarnost, a može i aluzija na usmjeravanje volje? Riječ jeste Īsā ili je od nje njegova egzistencija.

Sve ove rasprave su beskorisne, iza njih su samo sumnje... Allah je htio - rezime je svega ovoga - da život stvori na neprimjeren način i stvorio ga je shodno Svojoj slobodnoj volji koja stvara život udahnućem. Shvaćamo posljedice, a ne znamo suštinu i treba da to ne znamo jer nam ona neće povećati moć položaja namjesnika na Zemlji, jer to i ne ulazi unutar ove funkcije!

Ovakav prilaz je lagahan za shvaćanje. Njegovo događanje ne izaziva sumnju!

Ovako su meleki prenijeli radosnu vijest Merjemi, od Allaha Riječ: Ime će mu biti Mesih, Īsā, sin Merjemin... Radosna vijest u sebe uključuje rod, ime i porijeklo. Iz porijekla se vidi da se ono vraća na majku... Radosna vijest također u sebe uključuje njegovu osobinu i mjesto kod Gospodara:

Biće viđen i na ovom i na onom svijetu i jedan od Allahu bliskih (3/45).

Kao što u sebe uključuje i nadnaravnost koja će pratiti njegovo rođenje:

On će govoriti ljudima još u kolijevci (3/46).

I nešto u budućnosti:

I kao odrastao (3/46).

Njegova odlika i povorka kojoj će pripadati jeste:

I biće čestit (3/46).

Što se tiče Merjeme, čiste, nevine djevojke, vezane za uobičajeno ljudsko u životu, ona je ovu radosnu vijest prihvatila onako kako bi to mogla da prihvati djevojka. Okrenula se svome Gospodaru prizivajući Ga i očekujući razjašnjenje ove tajne koja ljudski razum dovodi u zabunu:

Ona reče: "Gospodaru moj", kako ću imati dijete kad me ni jedan muškarac nije dodirnuo?" (3/47).

Odgovor je došao. Ovu jednostavnu činjenicu koju ljudi ne vide zbog navike na uobičajene uzroke i posljedice koji su vidljivi u njihovim ograničenim razmišljanjima:

"Eto tako" - reče -, "Allah stvara što On hoće. Kada nešto odluči, On samo za to rekne: "Budi!" - i ono bude (3/47).

Kada se sve ovo vrati na ovu početnu činjenicu, onda nestaje čuđenja i zbunjenosti, duša postaje spokojna a čovjek se u čudu pita zašto ovo čuđenje u onome što je tako jednostavno i blizu!

Ovako Kur'an formira islamsko shvaćanje ovih velikih činjenica na ovaj jednostavan način. Sumnje nestaju, koje su plod filozofskih zbrka, i stvar smiruje u srcu i razumu...

Melek nastavlja sa radosnom viješću Merjemi o ovom stvaranju za koga je Allah nju odabrao da ga rodi na način koji nije uobičajen. Kakva će njegova misija biti među Sinovima Israilovim... Ovdje se radosna vijest spaja sa budućom histrijom Mesiha i susreće u jednom kontekstu kao da se to dešava u istom momentu na kur'anski način:

I poučice ga pismu i mudrosti i Tevrātu i Indžilu (3/48).

Pod *kitabom* se ovdje misli na pismo ili na Tevrât i Indžil. Njihovo vezanje za kitab je u krugu apozicije. Mudrost (*hikmet*) je stanje duha sa kojim dolazi sve na svoje mjesto pomoću koga se shvaća ono što je ispravno, i to treba slijediti. To je mnogo dobro. Tevrât je knjiga Īsâa, alejhi-s-selam, kao i Indžil. To je osnova učenja sa kojim je došao. Indžil je dopuna i oživljavanje duha Tevrâta i suština vjere od koje su se udaljili Sinovi Israilovi. Ovdje mnogi koji govore o kršćanstvu griješe kada Tevrât, koji je osnova vjere Mesiha, zanemaruju. On je zakon na kome počiva sistem društva. Indžil je samo malo redigirao Tevrât. Što se tiče Indžila, on je obnova i oživljavanje duha vjere, ispravljanje svijesti ljudi, vežući je direktno za Allaha. Ovo je oživljavanje i ispravljanje shvaćanja sa kojim je došao Mesih i za koje se borio sve dok nisu počele spletke, o čemu će riječi biti kasnije:

I poslati kao poslanika sinovima Israilovim: "Donosim vam dokaz od Gospodara vašeg: napraviću vam od ilovače nešto poput ptice i puhnuću u nju, i biće, voljom Allahovom, prava ptica. I iscijeliću slijepa od rođenja, i gubava, i oživljavaću mrtve, voljom Allahovom, i kazivaću vam šta jedete i šta u domovima svojim gomilate; to će, uistinu, biti dokaz za vas, ako pravi vjernici budete (3/49).

Ovaj tekst govori da je Īsâ, alejhi-s-selam, poslat kao poslanik Sinovima Israilovim. On je jedan od njihovih poslanika. Otuda je Tevrât koji je objavljen Mūsâu, alejhi-s-selam, kojim je regulisan život Israelićana

i u kome se nalaze propisi vezani za međusobno poslovanje i uređenje poslovanja, knjiga je Īsāa, alejhi-s-selam, također, kojoj se pridodaje Indžil koji u sebi uključuje oživljavanje duha, promjenu shvaćanja i buđenje svijesti.

Ajet u kome Allah obavještava njegovu majku da će biti sa njim i sa kojom se zaista suočio licem u lice sa Sinovima Isrāilovim, dah je nadnaravnosti u ono što je mrtvo, koje postaje živo, oživljavanje mrtvih ljudi, iscjeljivanje slijepih od rođenja, liječenje gubavih i obavijest o neviđenom u odnosu na njega, a to je gomilanje hrane i tome slično u kućama Sinova Isrāilovih. To je sve nevidljivo u odnosu na njega.

Tekst jezikom Mesiha, alejhi-s-selam, skreće pažnju da, kao što je predodređeno Božijom tajnom kod radosne vijesti Merjemi i kao što se obistinilo poslije jezikom Īsāa, svaka neobična pojava (čudo) koje su im došle, došle su od Allaha. Poslije svake neobične pojave, spominje se Allahova dozvola podrobno i precizno, ali govor ne završava Božijom dozvolom na kraju iz predostrožnosti.

Ove nadnaravne pojave u svojoj općenitosti vezane su za nastanak života ili vraćanje u život ili vraćanje vitalnosti, a i to je dio života. Viđenje neviđenog je daleko od vidnog polja... A to se sve u suštini uklapa u rođenje Īsāa, egzistencije njemu darovane na način koji nije primjeren osim Ādemu, alejhi-s-selam. Ako je Allah kadar da daruje ove nadnaravnosti jednom od svojih stvorenja, On je kadar da toga kome je to darovao stvori na način koji nije primjeren. Nema potrebe dakle svim ovim sumnjama i legendama koje su nastale na osnovu ovog rođenja kada se sve to vrati Božijoj slobodnoj volji i čovjek ne može ograničiti Allaha onim što je čovjeku poznato.

I da potvrdim istinitost Tevrāta, objavljenog prije mene, i da vam dopustim nešto što vam je bilo zabranjeno. I donosim vam dokaz od Gospodara vašeg, - zato se Allaha bojte i mene slušajte -, (3/50).

Ovaj završetak u pozivu Īsāa, alejhi-s-selam, Sinovima Isrāilovim otkriva bitne činjenice u prirodi Allahove vjere, u shvaćanju ove vjere prilikom obraćanja svih poslanika. To su činjenice koje osobno imaju posebnu vrijednost kada se nađu u jeziku Īsāa, alejhi-s-selam, oko čijeg rođenja su se ispreplele mnoge priče i sumnje koje su nastale iz odstupanjanja od biti Allahove vjere koja ne pravi razliku među poslanicima.

Kada on kaže:

I da potvrdim istinitost Tevrāta, objavljenog prije mene, i da vam dopustim nešto što vam je bilo zabranjeno (3/50), to onda otkriva istinitu prirodu kršćanstva. Tevrāt koji je objavljen Mūsāu, alejhi-s-selam, a koji u sebi sadrži zakone koji regulišu život ljudi shodno potrebama toga vremena i popratnim pojavama života Sinova Isrāilovih (s obzirom da je to posebna vjera određene skupine ljudi u periodu jednog vremena). Istinitost Tevrāta je potvrđena Indžilom sa manjim izmjenama koje se odnose na dopuštanje onoga što im je bilo zabranjeno, a bilo im je zabranjeno u formi kazne koja ih je snašla zbog neposlušnosti i odstupanja. Allahova se kazna ogledala u tome što im je zabranio nešto što im je bilo dozvoljeno. Njegova volja je poslije toga htjela da im se smiluje slanjem Mesiha, alejhi-s-selam, koji je njima dopustio nešto što im je bilo zabranjeno.

Odavde jasno proizilazi da priroda vjere - bilo koje - u sebi sadrži organiziranje života pomoću zakona, a ne svodi se samo na moralni odgoj i osjećanje, niti samo na obredoslovlje, jer ovo nije vjera. Vjera u Allahov program života, sistem života koji povezuje život ljudi u ovom programu...

Vjerovanje ne može biti izolirano od obredoslovlja, od zakona u bilo kojoj vjeri koja hoće da uskladi život sa božanskim programom. Bilo koje odvajanje kvari djelovanje vjere u dušama ljudi i u životu čovjeka i suprotno je razumijevanju vjere i njene prirode kako to Allah želi.

Ovo se desilo sa kršćanstvom. Ono je zbog mnogobrojnih historijskih popratnih pojava, s jedne strane, budući da je ograničeno vremenom, dok se ne pojavi posljednja objava - a nastavilo je da egzistira poslije toga vremena, s druge strane... došlo je zbog toga do odvajanja zakona od moralno obredne duhovne strane. Dogodilo se trajno neprijateljstvo između Židova i Mesiha, alejhi-s-selam, i njegovih sljedbenika i onih koji su poslije toga prihvatili Išāovo učenje. Na osnovu toga je došlo do odvajanja između Tevrāta, koji u sebi sadrži zakon, i Indžila, koji u sebi sadrži moralno i duhovno oživljavanje. Taj zakon je bio ograničen vremenom i odnosi se na određenu ljudsku skupinu. Konačni, potpuni i sveobuhvatni zakon prema Božijoj odredbi doći će u vrijeme koje je Allah odredio.

Bilo kako bilo, kršćanstvo je završilo kao sekta bez zakona i zbog toga i nije moglo da vodi društveni život naroda koji su živjeli u njemu. Upravljanje društvenim životom zahtijeva ideološko shvaćanje koje će pojasniti sve postojeće, koje će objasniti čovjekov život i njegovo mjesto u svemu što postoji, traži obredoslovni sistem i moralne vrijednosti. Zatim

traži, bezuvjetno, zakone koji će organizirati život društva a koji će proizlaziti iz tog ideološkog shvaćanja, obredoslovnog sistema i moralnih vrijednosti. Ovaj temeljni sklop vjere jamči uspostavljanje društvenog sistema. On ima svoj shvatljivi poticaj. On ima svoju sigurnost. Kada je došlo do tog razdvajanja u kršćanskoj vjeri, kršćanstvo nije bilo u stanju da ponudi sveopći sistem za život, zbog čega su sljedbenici bili prinuđeni da rastave duhovnu vrijednost od praktične vrijednosti u svom životu, a između ostalog i društveni sistem na kome počiva ovaj život. Društveni sistemi koji su uspostavljeni bili su neprirodni. Visili su u zraku ili su bili šepavi!

Ovo nije bila obična stvar u ljudskom životu niti je to bio mali događaj u historiji čovječanstva... To je bila katastrofa, velika i ogromna katastrofa iz koje izbijaju nesreće i teškoće, slabosti i anomalije, nevolja u kojoj se danas ruši materijalna civilizacija.. Na isti način u zemljama koje i dalje prihvataju kršćanstvo - a one su bez društvenog sistema zato što nemaju Zakona - ili one koje su se udaljile od kršćanstva ali koje nisu daleko od onih koje se busaju da su kršćani... Kršćanstvo sa kojim je došao Mesih, a to je i svaka vjera koja zaslužuje ovaj naziv, jeste Zakon života koji izbija iz ideološkog shvaćanja Allaha, koji izbija iz moralnih vrijednosti baziranih na ovom shvaćanju... Bez ovoga nema ni kršćanstva niti vjere upće! Bez ovog svebuhvatnog shvaćanja ne može postojati ni društveni sistem ljudskog života koji će udovoljiti potrebama ljudske duše, podići ljudsku dušu i usmjeriti ljudski život ka Allahu.

Ova činjenica je jedno od shvaćanja koje u sebi sadrže riječi Mesih, alejhi-s-selam:

I da potvrdim istinitost Tevrāta, objavljenog prije mene, i da vam dopustim ono što vam je bilo zabranjeno. I donosim vam dokaz od Gospodara vašeg, - zato se Allaha bojte i mene slušajte -, (3/50).

On kao podlogu u dostavi ove činjenice koristi prvu veliku istinu, a to je istina tewhida (monoteizma) u koju nema sumnje:

I donosim vam dokaz od Gospodara vašeg, - zato se Allaha bojte i mene slušajte -, Allah je doista i moj i vaš Gospodar pa se njemu klânjajte; to je pravi put! (3/50, 51).

On oglašava ideološko shvaćanje činjenice na kojoj počivaju sve vjere. Nadnaravnost sa kojom je došao nije od njega. On kao čovjek za to nema moći. To je od Allaha. Njegov poziv od početka počiva na bogobožnosti Allahu i pokornosti Allahovom Poslaniku potvrđujući da je

Allah njegov i njihov na isti način Gospodar, i da on nije gospodar nego rob, da se okrenu obožavanju Gospodara, jer božanstva osim Njega nema... Svoj govor završava općom istinom... Allahovom jednoćom, Njegovim obožavanjem, pokoravanjem Poslaniku i sistemu sa kojim je došao:

To je pravi put! (3/51).

Sve drugo je krivo i devijantno. To sigurno nije vjera.

Od radosne vijesti meleka Merjemi o njenom očekivanom sinu, njegovim osobinama, poslanicom, mu'džizama i riječima, kontekst direktno prelazi na njegovo osjećanje nevjerovanja Sinova Israilovih i na njegovo traženje pomagača u dostavi Allahove vjere:

A kada se Isā uvjerio da oni neće da vjeruju, uzviknuo je: "Koji će biti pomagači moji na Allahovu putu?" - "Mi", - rekoše učenici, - "mi ćemo biti pomagači Allahove vjere, mi u Allaha vjerujemo, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu (3/52).

Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi Poslanika slijedimo, zato nas upiši među vjernike!" (3/53).

Ovdje postoji i jedna velika praznina u kontekstu jer on ne spominje da je Isā, alejhi-s-salam, zaista rođen, niti da ga je njegova majka sučelila sa narodom kako mu govori u kolijevci, niti pak da je on govorio ljudima kao odrastao. Također se ne spominje da je on njima izložio svoje mu'džize (čuda) koje se spominju u radosnoj vijesti njegovoj majci (kao što se navodi u suri Merjem). Ove pukotine se nalaze u kur'anskim kazivanjima da bi se izbjeglo ponavljanje, s jedne strane, i da bi se skratio broj krugova (halki) koji se odnose na tematiku sure i njen kontekst s druge strane.

Sada kada je Isā osjetio nevjerovanje kod Sinova Israilovih, poslije kada im je pokazao te nadnaravnosti koje nisu dostupne čovjeku, a koje nedvojbeno govore da iza toga stoji Allah i da Njegova moć to podržava i unatoč tome što je došao da Sinovima Israilovim ublaži neka ograničenja i obaveze on ipak uputi svoj poziv:

Reče: "Koji će biti pomagači moji na Allahovu putu?" (3/52).

Koji će biti pomagači moji na putu Allahove vjere Njegovog programa i sistema? Koji će biti pomagači moji na Allahovom putu pa da ga obavijestim?

Svaki propagator ideologije i poziva mora imati pomagače koji će to nositi, braniti i predati onima koji poslije njih dolaze.

“Mi”, - rekoše učenici, “mi ćemo biti pomagači Allahove vjere, mi u Allaha vjerujemo, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu” (3/52).

Spomenuli su islam u značenju vjere, a Īsā, alejhi-s-selam, će biti svjedok njihova islama i njihova spremnost da pomognu Allahovu vjeru, da pomognu Njegova Poslanika, njegovu vjeru i njegov program u životu.

Zatim se okreću Allahu i u direktnoj su vezi sa Njim ovom pitanju.

“Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi poslanika slijedimo, zato nasupiši među vjernike” (3/53).

U ovom direktnom okretanju prema Allahu i sklapanju ugovora o vjernosti sa Njim ima jedan gest vrijedan pažnje... Ugovor vjernika u početku je bio sa Allahom, a kada je Poslanik dostavio Objavu, njegova uloga je završena s obzirom na vjerovanje, a sklopljen je ugovor o pokornosti, odnosno vjernosti Allahu. Ono ostaje na plećima vjernika i poslije Poslanika... U njemu se također nalazi i obećanje Allahu u slijedenju Poslanika. Nije to samo vjerovanje. To je i slijedenje programa i u njemu oponašanje Poslanika. To je značenje na kome je usredsređen kontekst ove sure kao što smo vidjeli, koji je ponovljen na više različitih načina.

Druga stvar koja nam zaokuplja pažnju su riječi učenika:

Zato nas upiši među vjernike! (3/53).

Kakav šehadet i kakvi *šahidi* (svjedoci)?

Od muslimana, vjernika u Allaha, traži se šehadet, svjedočenje. Šehadet (očitovanje, vjerovanje) kojim će se potvrditi pravo ove vjere na opstanak, potvrditi dobro koje u sebi sadrži ova vjera za cijelo čovječanstvo. Čovjek neće ispuniti ovaj šehadet sve dok njegov život, njegova etika i njegovo ponašanje ne budu živa slika ove vjere. Slika koju ljudi vide i u kojoj vide uzvišeni primjer koji će biti svjedok na veće pravo egzistiranja ove vjere u odnosu na sve drugo što postoji na Zemlji.

On neće ispuniti ovaj šehadet sve dok mu ova vjera ne bude podloga u životu, sistem društva, njegov zakon i zakon njegova naroda koji će svoje

odnose uskladiti sa ovim božanskim programom, koji će se boriti za uspostavu ovog društva, za primjenu ovakvog programa i koji će dati prednost smrti na ovom putu u odnosu na život u sjeni društva koje ne teži ka realizaciji Allahova programa u životu ljudske zajednice. To je njegov šehadet, da je ova vjera bolja i od života koji se drži kao nešto najvrednije kod živih bića! Otuda on stiče pravo da se zove šehidom.

Ovi učenici mole Allaha da ih upiše među one svjedočitelje Njegove vjere, odnosno da ih pomogne da njihov život bude živa slika ove vjere, da ih potakne na džihad na putu realizacije ovog programa u životu, da uspostave društvo u kome će ovaj program biti primijenjen makar ih to koštalo i života kako bi bili *šehidi* u borbi za pravo ove vjere.

Ova dova je podesna da o njoj razmisle svi oni koji za sebe prizivaju islam... Ovo je taj islam kako su ga razumjeli učenici i kakav je u svijesti iskrenih muslimana! Onaj koji ne ispuni ovaj šehadet u odnosu na svoju vjeru, ko to priguši, on je griješnik u svome srcu. A oni koji prizivaju islam, a zatim idu putem koji nije put islama ili to prizivaju u sebi a ne na javnom mjestu i ne bore se za uspostavu Allahovog programa u životu izvinjavajući se i dajući prednost svome životu u odnosu na život vjere, njihov šehadet je manjkav ili su to obavili protiv ove vjere. Šehadet koji odbija druge od njega koji će svjedočiti protiv njega, a ne u njegovu korist. Teško onome koji odbija narod od Allahove vjere tvrdeći da je vjernik, a daleko je od vjernika.²⁰

Kontekst privodi kraju kazivanje između Īsāa, alejhi-s-selam, i Sinova Isrāilovih:

I nevjernici počеше smišljati spletke, ali ih je Allah otklonio, jer On to umije najbolje (3/54).

I kada Allah reče: "O Īsā, dušu ću ti uzeti i k Sebi te uzdignuti i spasiću te od nevjernika i učiniću da tvoji sljebenici budu iznad nevjernika sve do Smaka svijeta. Meni ćete se, poslije, svi povratiti i Ja ću vam o onom u čemu se niste slagali presuditi (3/55).

²⁰Vidi Mevdudi: *Šehadetul-hakk*.

one koji ne budu vjerovali na strašne muke ću udariti i na ovom i na onom svijetu i niko im neće moći pomoći.” (3/56).

A onima koji budu vjerovali i dobra djela činili, On će njima punu nagradu dati. - Allah ne voli nasilnike (3/57).

Spletka Židova koji su odbili da vjeruju u svoga poslanika Īsāa, alejhi-s-selam, spletko je duga i široka. Oklevetali su njega i njegovu nevinu majku sa Josipom stolarom, njenim zaručnikom koji nije imao spolnog kontakta s njom, kako to navode Evanđelja... Za Īsāa, alejhi-s-selam, su rekli da laže i da se bavi mađioničarskim vještinama i ocrnili ga kod Poncija Pilata, tvrdeći da on raširuje i poziva mase da ruše vlast. On je mađioničar koji kvari vjeru mase! Pilat je kaznu prepustio njima jer, kao idolopoklonik, to ne želi učiniti. Ovo je samo jedna od mnogih optužbi...

I nevjernici počeoše smišljati spletke, ali ih je Allah otklonio, jer On to umije najbolje (3/54).

Zeugma je ovdje u riječi koja spaja njihovo i Allahovo spletkarenje da bi njihovo spletkarenje bilo ismijano jer je njima suprotstavljeno Allahovo spletkarenje. A što su oni u odnosu na Allaha? A šta je njihovo spletkarenje u odnosu na Allahovo?

Htjeli su da razapnu Īsāa, alejhi-s-selam, i da ga tako ubiju. A Allah je htio da mu dušu uzme, da ga k Sebi uzdigne, da ga spasi od nevjernika i da njegove sljedbenike učini iznad onih koji ne vjeruju sve do Sudnjeg dana... Bilo je to što je Allah htio. On je poništio spletke spletkaroša:

I kada Allah reče: “O Īsā, dušu ću ti uzeti i k Sebi te uzdignuti i spasiću te od nevjernika i učiniću da tvoji sljedbenici budu iznad nevjernika sve do smaka svijeta (3/55).

Kako mu je dušu uzeo, kako ga k Sebi uzdigao... to su nepoznate stvari. One su u krugu *mutešabihata* (nejasnih ajeta) čije značenje zna samo Allah i niko više... Nema potrebe tragati za ovim ni u vjeri, a ni u Zakonu. Oni koji tragaju za ovim i koji to uzimaju kao materijal za polemiku, njihovo stanje završava svađom, bunilom, bez činjenica u stvarima koje su prepustene Allahovom znanju.

Što se tiče njegovih sljedbenika koje je Allah učinio da budu iznad nevjernika sve do Sudnjeg dana... o njima nije teško govoriti. To su vjernici koji su vjerovali u pravu Božiju vjeru... islam... čiju istinu zna svaki Božji poslanik i sa kojom su svi došli i u koju su vjerovali svi oni koji su uistinu vjerovali u Allaha. Oni koje je učinio da budu iznad nevjernika sve do

Sudnjeg dana, - oni su u Božijoj nadležnosti kao što su i u realnom životu kada god se sukobe sa nevjernicima u pitanju prave vjere i pravog slijeda. Allahova vjera je jedna. Sa tom vjerom je došao Īsā, sin Merjemin, kao što su sa njom došli poslanici prije i poslije njega. Oni koji slijede Muhammeda, alejhi-s-selam, oni, ustvari, slijede povorku poslanika od Ādema, alejhi-s-selam, pa sve do kraja vremena.

Ovo razumijevanje je u skladu sa kontekstom sure i sa stvarnim značenjem vjere, na kome insistira ovaj kontekst.

Kraj kruženja vjernika i nevjernika potvrđuje kontekst u povodu Allahove obavijesti Īsāu, alejhi-s-selam:

Meni ćete se, poslije, svi povratiti i Ja ću vam o onom u čemu se niste slagali presuditi (3/55).

one koji ne budu vjerovali na strašne muke ću udariti i na ovom i na onom svijetu i niko im neće moći pomoći” (3/56).

A onima koj budu vjerovali i dobra djela činili, On će njima punu nagradu dati. - Allah ne voli nasilnike (3/57).

Ovaj tekst govori o ozbiljnosti nagrade, odnosno kazne, o pravu koje ni za dlaku neće biti pomjereno, niti će to biti vezano za neke želje ili, pak, potvore.

Vraćanje Allahu - to je neizbježno i neumitna je Allahova presuda o ovome u čemu se oni razilaze. Teška kazna na ovom i na onom svijetu čeka nevjernike. Njima niko neće pomoći. Obilna nagrada pripada onima koji vjeruju i dobra djela čine. Nepriistrasno i bez ikakva zakidanja.. *Allah ne voli nasilnike (3/57).* Sačuvaj, Bože, da se čini nasilje, Allah ne voli nasilnike.

Sve što pripadnici objavljenih Knjiga kažu: da će u vatri boraviti samo nekoliko dana, sve su to lažna nadanja, najveće neistine koje nemaju nikakva osnova.

A kada kontest dođe do ove granice u kazivanju o Īsāu, alejhi-s-selam, koje je svo u znaku polemike i diskusije, tada slijedi osvrt koji potvrđuje osnovne činjenice koje su uzete iz ovog kazivanja i završava na

poučavanju Poslanika, alejhi-s-selam, u suprotstavljanju pripadnicima drugih objavljenih Knjiga, kojima i završava ovaj dijalog, kojim je konačno zauzet čvrst stav o pitanju onoga čemu poziva, na čemu postoji jasno, glasno i uvjerljivo:

Ovo što ti kazujemo jesu ajeti i Kur'an mudri (3/58).

İsâov slučaj je u Allaha isti kao i slučaj Âdemov: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: "Budi!" - i on bi (3/59).

Istina je od Gospodara tvoga, zato ne sumnjaj! (3/60).

A onima koji s tobom o njemu budu raspravljali, pošto si već pravu istinu saznao, ti reci: "Hodite, pozvaćemo sinove naše i sinove vaše, i žene naše i žene vaše, a doći ćemo i mi, pa ćemo se usrdno pomoliti i Allahovo prokletstvo na one koji neistinu govore prizvati!" (3/61).

To je, zaista, istinito kazivanje i nema boga osim Allaha! - Allah je, doista, Silan i Mudar (3/62).

A ako oni glave okrenu - pa, Allah sigurno dobro zna smutljivce (3/63).

Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klânjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!" Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!" (3/64).

Na samom početku, ovaj tekst ukazuje na istinitost Muhammedova poslanstva:

Ovo što ti kazujemo jesu ajeti i Kur'an mudri (3/58).

Ta kazivanja. Te cjelokupne kur'anske upute. To je Objava od Allaha. Objava koja se kazuje Njegovom Poslaniku. U izrazu ima značenja bliskosti, ljubavi i plemenitosti. A šta poslije kazivanja Objave Muhammedu, Njegovom Poslaniku? Kazivanje ajeta i Kur'ana Mudrog... To je Kur'an Mudri koji utvrđuje najveću činjenicu u duši i životu programom, stilom i načinom kojim se obraća prirodi i pažljivo ulazi u nju, sa kojom se spaja oblikom koji nije poznat osim ovog jedinstvenog izraza.

Tekst završava osvrtnom na İsâa, alejhi-s-selam, i na prirodu stvaranja i Volje koja sve stvara kao što je stvorila i İsâa, alejhi-s-selam:

İsâov slučaj je u Allaha isti kao i slučaj Âdemov: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: "Budi!" - i on bi (3/59).

İsâovo rođenje je uistinu čudo u odnosu na ono što je uobičajeno kod ljudi. Međutim, to nije nikakvo čudo kada se usporedi sa stvaranjem Âdema, oca čovječanstva. Pripadnici drugih objavljenih knjiga koji polemišu oko rođenja İsâa, alejhi-s-selam, i koji su oko toga proizveli razne priče i legende zbog toga što je on rođen bez oca, i pripadnici objavljenih knjiga, prihvatili su da je Âdem stvoren od zemlje i da je udahnućem Božijeg duha, Âdem postao ljudsko biće, a o Âdemu ne ispredaju priče koje su ispredali oko rođenja İsâa, alejhi-s-selam, i o Âdemu ne kažu, kako su to kazali o İsâu, da on ima božansku prirodu. Element koji je od Âdema napravio čovjeka, to je isti taj element pomoću koga je rođen İsâ bez oca: element božanskog udahnuća, ovdje i tamo. To je Riječ: *"Budi!"* - i ono bude.

Ovako se ova činjenica pokazuje jednostavnom. Realnost İsâa, realnost Âdema i realnost svih drugih stvorenja. Sve to nalazi svoje mjesto u duši, lahko i jasno, tako da se čovjek u čudu pita: kako je uopće moglo doći do polemike o ovom pitanju, koje se odvijalo u skladu sa ovim najvažnijim zakonom, zakonom stvaranja i nastanka svih.

Ovo je metod Kur'ana Mudrog, u korespondenciji sa prirodom, logikom prirode, jednostavnom realnošću u najsloženijim pitanjima, koji poslije ovoga izgleda lagahno moguć!

Kada kontest sa ovim pitanjem stigne do ovog jasnog zaključka, okreće se Poslaniku, alejhi-s-selam, da ga učvrsti u pravu koje ima, koje mu se čita, da ga potvrdi u njegovom osjećanju, kao i u osjećanju muslimana oko njega na koje, možda samo neke od njih, ove sumnje mogu ostaviti traga i dovesti ih u zabludu:

Istina je od Gospodara tvoga, zato ne sumnjaj! (3/60).

Poslanik nije sumnjao u ono što mu se kazuje od Gospodara ni jednog momenta u životu. To je učvršćenje istine, iz koga vidimo koliko su daleko sezale obmane neprijatelja muslimanske zajednice od nekih osoba u tom vremenu, kao što vidimo i koliko su muslimani bili izloženi ovim obmanama u svakoj generaciji. Neophodno je tu činjenicu saopćiti onima koji obmanjuju i varaju a koji u svakoj generaciji imaju neke nove načine obmane.

Ovdje, kada je problem razriješen i istina potpuno vidljiva, Allah se obraća Poslaniku da polemiku privede kraju o ovom pitanju i da ih pozove na *mubahalu* (prizivanje prokletstva), koja je jasno iznijeta u slijedećim ajetima:

A onima koji s tobom o njemu budu raspravljali, pošto si već pravu istinu saznao, ti reci: "Hodite, pozvaćemo sinove naše i sinove vaše, i žene naše i žene vaše, a doći ćemo i mi, pa ćemo se usrdno pomoliti i Allahovo prokletstvo na one koji neistinu govore prizvati!" (3/61).

Poslanik je pozvao one koji su sa njim polemizirali o ovom pitanju da se okupe i da upute Allahu molbu, da spusti svoje prokletstvo na one koji lažu. Bojeći se kazne, oni su odbili prizivanje prokletstva. Tada je istina bila potpuno jasna. Ali oni su prizivanje prokletstva odbili, kako stoji u nekim predajama, zbog položaja koji su imali u narodu i zbog beneficija koje su uživali kao crkveni ljudi! Dokaz onima koji odvrćaju od vjere nije bio potreban, nego je to interes, ambicija i hir koji će odvratiti ljude od očigledne istine. Istina njima nije bila potrebna. Ona je jasna i očigledna. Radi se o interesu, ambiciji i kapricu.

Tekst poslije poziva na prizivanje prokletstva, možda su ovi ajeti koji slijede objavljeni poslije ovog odbijanja, ide dalje i utvrđuje istinitost Objave, istinitost kazivanja, istinitost Božije jednoće oko koje se i odvija ova polemika. Tekst dalje prijeti onima koji glavu okreću od istine i koji sa ovim okretanjem na Zemlji nered čine:

To je, zaista, istinito kazivanje i nema boga osim Allaha! - Allah je, doista, Silan i Mudar (3/62).

A ako oni glave okrenu - pa, Allah sigurno dobro zna smutljivce (3/63).

Istine koje utvrđuju ovi tekstovi utvrđene su još ranije. Ovdje su donijete samo kao pojačanje - poslije poziva na prizivanje prokletstva i njegovog odbijanja. Novo u ovome jeste opis onih koji glavu okreću od istine da su smutljivci i prijetnja da Allah zna smutljivce...

Smutnja onih koji glavu okreću od istine jeste velika smutnja. A smutnja na Zemlji nastaje samo udaljavanjem od priznanja ove istine. Ne, priznavanje jezikom. Priznavanje jezikom nema nikakve vrijednosti, kao ni priznavanje srcem koje je pasivno. Ovo nema nikakvog utjecaja u realnom životu ljudi. To je udaljavanje od priznavanja istine sa svim njenim tragovima koji je prate u realnom ljudskom životu. Prvo što prati činjenicu jednoće jeste Božija jednoća. Bog je Jedan i Jedini. Nema obožavanja osim

Allaha. Nema pokornosti osim Allahu. Izvorno primanje je samo od Allaha. Samo Allaha treba obožavati i samo se Allahu pokoravati. I samo od Allaha se može primiti... Primiti vjerovjere, primiti mjerila vrijednosti, moralna pravila ponašanja. Primiti sve ono što je vezano za sistem ljudskog života... Ako nije tako, onda je to *širk* ili *kufir*, bez obzira koliko se to jezikom očitavalo i bez obzira koliko to prihvatila srca, pasivnim prihvatanjem čije prihvatanje ne ostavlja traga u ljudskom životu.

Ovaj Kosmos u cijelosti ne može opstojati niti u njemu vladati red ako ne postoji jedan Bog koji u njemu uređuje stvari i planira: *Da Zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi, a ne Allah, poremetili bi se* (21/22). Najočitiije svojstvo Božanstva u odnosu na ljude jeste ljudsko pokoravanje Bogu, Njegovo donošenje vjerovjere koji uređuje njihov život i mjerila i Njegovo uspostavljanje mjerila po kojima će se ponašati. Onaj ko sebi pripiše bar nešto od ovoga, on je sebi pripisao jedno od pojavnih svojstava božanstva i sebe je, u odnosu na druge, postavio za božanstvo mimo Allaha.

Nikada više smutnije na Zemlji neće biti kao što će je biti kada se na Zemlji umnože božanstva na ovaj način. Kada ljudi obožavaju ljude. Ako neko od Božijih robova tvrdi da ima pravo da mu se ljudi pokoravaju i da on ima pravo da u svoje ime donosi vjerovjere za njih i da ima pravo da uspostavlja vrijednosti i mjerila u svoje ime. Ovo je tvrdnja božanstva, iako nije kazana riječima faraona: *Ja sam Gospodar vaš najveći!* (79/24). Priznanje toga je *širk* ili *kufir*... a to je najveća i najsramnija smutnja na Zemlji.

Poslije ovoga slijedi upozorenje u kontekstu poziva pripadnicima objavljenih knjiga da se okupe oko jedne riječi, oko obožavanja Allaha, Jednog i Jedinog, Koji nema sudruga, upozorenje da ljudi jedni druge, pored Allaha, bogovima ne drže. U suprotnom, to je konačno razdvajanje poslije koga nema druženja a ni polemiziranja.

Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klânjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!" Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!" (3/64).

To je bez sumnje pravedan poziv, poziv kojim Poslanik i muslimani koji su sa njim neće da se izdižu iznad drugih. Da se okupe oko jedne riječi pred kojom će svi stajati na jednoj razini. Niko neće u odnosu na druge biti

na višem položaju, niti će jedni druge obožavati, poziv može da odbije samo onaj koji je kapriciozan, smutljiv i koji ne drži do istine.

To je poziv da se obožava samo Allah, da Mu se ne pripisuje sudrug, čovjek ili kamen. Poziv koji traži da jedni druge, pored Allaha, ne uzimamo za božanstva, poslanika ili vjerovjesnika. Svi su oni Božiji robovi. Njih je Allah odabrao da od Njega dostave, a ne da Mu budu saučesnici u božanstvu:

Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!" (3/64).

Ako odbiju da Allaha obožavaju, Allaha Jednog i Jedinog, Koji nema sudruga. Pravo na obožavanje ima samo Allah, bez pridruživanja bilo koga Njemu. To su dvije pojave koje potvrđuju stav vjernika u odnosu na božanstvo.

Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani" (3/64).

Ovo sučeljavanje između muslimana i onih koji uzimaju jedni druge za božanstvo, mimo Allaha, potvrđuje jasno i odlučno ko su muslimani. Muslimani su oni koji obožavaju samo Allaha i koji su samo Njemu pokorni. Oni ne uzimaju jedni druge za božanstva, mimo Allaha. Ovo je osnovna značajka koja ih izdvaja u odnosu na druge narode i koja također izdvaja njihov program života u odnosu na programe života svih drugih. Kod koga se ova osobina nađe, on je musliman, u suprotnom, on je nemusliman, čak i ako to jezikom tvrdi.

Islam je apsolutna sloboda pokoravanja Bogu. Islamski sistem je jedini sistem koji ostvaruje ovu slobodu.

Ljudi u svim sistemima na Zemlji uzimaju jedni druge za božanstva mimo Allaha. To je prisutno i u demokratskim i u diktatorskim sistemima podjednako. Osnovna karakteristika božanstva jeste pravo pokoravanja ljudi Bogu: Njegovo uspostavljanje sistema i programa vjerozakona, zakona i drugih mjerila i vrijednosti... Ovo pravo u svim sistemima na Zemlji neki su ljudi uzurpirali u ovom ili onom obliku i oni su donijeli zakone, vrijednosti, mjerila i shvaćanja na koje druge primoravaju. To su zemaljska božanstva. Ljudi su jedni druge uzeli za božanstva mimo Allaha i njima dozvolili da sebi pripišu neka božanska svojstva, i oni ih obožavaju mimo Allaha iako im sedždu ne čine. Obožavanje je ibadet koji se usmjerava samo prema Allahu.

U islamskom sistemu, jedino u njemu, čovjek se oslobađa ove omče i postaje slobodan, slobodan u izvornom primanju shvaćanja, sistema, programa, vjerozakona, zakona, vrijednosti i mjerila samo od Allaha, kao što to i jeste slučaj kod ljudi. Svi ljudi su, bez razlike, na istom nivou, okrenuti jednom Gospodaru. Niko od njih ne uzima jedan drugog za božanstvo mimo Allaha.

Islam u ovom značenju je Allahova vjera koju propovijeda svaki Božiji poslanik. Allah je slao poslanike da ljude izbave iz obožavanja nečeg drugog mimo Allaha, iz nepravde ka Allahovoj pravdi. Ko leđa okrene Allahu, taj nije musliman makar i Šehadet donio, koliko god to neki pokušavali da drugačije interpretiraju ili da u zabludu dovedu oni koji u zabludu dovode... *Allahu je prava vjera jedino - islam (3/19).*

« يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أُنْزِلَتِ التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ؟ * هَأَنتُمْ هَؤُلَاءِ حَاجِّجَتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ ، فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ ؟ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ * مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا ، وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا ، وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ * إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ ، وَهَذَا الذَّنْبُ ، وَالَّذِينَ آمَنُوا ، وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ .

« وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ ، وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ ، وَمَا يَشْعُرُونَ * يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ؟ * يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ؟ * وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ : آمِنُوا بِالَّذِي أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَجَهَ النَّهَارِ ، وَكُفِّرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ * وَلَا تَتُومِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِينَكُمْ - قُلْ : إِنَّ الْهُدَى هُدَى اللَّهِ - أَنْ يُؤْتَى أَحَدٌ مِثْلَ مَا أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ . قُلْ : إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ ، وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ * يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ .

« وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ ، وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا ، ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا : لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ ، وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ * بَلَى مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَاتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ * إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ ، وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ .

« وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُودُونَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ ، وَيَقُولُونَ : هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ، وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ * مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ، ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ : كُونُوا عِبَادًا لِّي مِنْ دُونِ اللَّهِ ، وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ * وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا . أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ؟

« وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ : لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ، ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ . قَالَ : أَأَقْرَضْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي ؟ قَالُوا : أَقْرَضْنَا . قَالَ : فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ * فَمَنْ تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ * أَفَغَيَّرَ دِينَ اللَّهِ يَبْغُونَ ؟ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا ، وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ؟

« قُلْ : آمَنَّا بِاللَّهِ ، وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا ، وَمَا أُنْزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ ، وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ ، لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ ، وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ * وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ ، وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ * كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ، وَشَهِدُوا أَنَّ

الرَّسُولَ حَقٌّ، وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ؟ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ
 أَنْ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ * خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ
 وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ * إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ *
 إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ، ثُمَّ أَرْزَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ، وَأُولَئِكَ هُمُ
 الضَّالُّونَ * إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلْءُ الْأَرْضِ
 ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَى بِهِ، أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ، وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ .
 » لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ . وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ
 عَلِيمٌ » .

O sljedbenici Knjige, zašto se o Ibrahиму prepirete, pa zar Tevrât i Indžîl nisu objavljeni poslije njega? Zašto ne shvatite? (3/65).

Vi raspravljate o onome o čemu nešto i znate, a zašto raspravljate o onome o čemu ništa ne znate? Allah zna, a vi ne znate! (3/66).

Ibrahîm nije bio ni Jevrej ni kršćanin, već pravi vjernik, vjerovao je u Boga jednoga, i nije bio idolopoklonik (3/67).

Ibrahîmu su od ljudi najbliži oni koji su ga slijedili, zatim ovaj vjerovjesnik i vjernici. - A Allah je zaštitnik vjernika (3/68).

Neki sljedbenici Knjige jedva bi dočekali da vas na stranputicu odvedu; međutim, oni samo sebe odvođe, a da i ne slute (3/69).

O sljedbenici Knjige, zašto u Allahove dokaze ne vjerujete, a da su istina, dobro znate? (3/70).

O sljedbenici Knjige, zašto istinu neistinom zamračujete i svjesno istinu krijete? (3/71).

Neki sljedbenici Knjige govore: "Pokažite da i vi vjerujete u ono što se objavljuje vjernicima, i to na početku dana, a pri kraju dana to porecitate ne bi li i oni svoju vjeru napustili (3/72).

I nemojte priznati nikom, osim istovjericima vašim, da i nekom drugom može biti dato slično onome što je vama dato, ili da će vas oni pred Gospodarom vašim pobijediti.” - Reci: “Pravo uputstvo je jedino Allahovo uputstvo!” - Reci: “Blagodat je samo u Allahovoj ruci, On je daruje kome hoće.” - A Allah je neizmjereno dobar i zna sve (3/73).

On svojom milošću naročito daruje onoga koga hoće. - A Allahova blagodat je velika! (3/74).

Ima sljedbenika Knjige koji će ti vratiti ako im povjeriš tovar blaga, a ima i onih koji ti neće vratiti ako im povjeriš samo jedan dinar, ako ga ne budeš stalno pratio. Tako je, jer oni govore: “Nama nije grijeh što učinimo neukima” - i o Allahu svjesno govore laži (3/75).

A jest! Samo onoga ko obavezu svoju ispuni i grijeha se kloni Allah voli (3/76).

Oni koji obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje zamjenjuju nečim što malo vrijedi - na onom svijetu nikakva dobra neće imati, Allah ih neće ni osloviti, nit će na njih, na Sudnjem danu, pažnju obratiti, niti će ih očistiti - njih bolna patnja čeka (3/77).

Neki od njih uvijaju jezike svoje čitajući Knjigu da biste vi pomislili da je to iz Knjige, a to nije iz Knjige, i govore: “To je od Allaha!” - a to nije od Allaha, i o Allahu svjesno govore laži (3/78).

Nezamislivo je da čovjek kome Allah da Knjigu i znanje i vjerovjesništvo - poslije rekne ljudima: “Klanjajte se meni a ne Allahu!” - nego: “Budite Božji jer vi Knjigu znate i nju proučavate!” (3/79).

On vam neće narediti da meleke i vjerovjesnike bogovima smatrate. Zar da vam naredi da budete nevjernici, nakon što ste postali muslimani? (3/80).

Allah je od svakog vjerovjesnika kome je Knjigu objavio i znanje dao - obavezu uzeo: “Kad vam, poslije, dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvatate da se na to Meni obavezete?” - Oni su odgovarali: “Pristajemo!” - “Budite, onda, svjedoci” rekao bi On -, a i Ja ću s vama svjedočiti” (3/81).

A oni koji i poslije toga glave okrenu, oni su doista nevjernici (3/82).

Zar pored Allahove žele drugu vjeru, a Njemu se, htjeli ili ne htjeli, pokoravaju i oni na nebesima i oni na Zemlji, i Njemu će se vratiti! (3/83).

Reci: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama i u ono što je objavljeno Ibrāhimu, i Ismāilu, i Ishāku, i Jākubu, i unucima, i u ono što je dato Mūsāu i Isāu i vjerovjesnicima - od Gospodara njihova; mi nikakvu razliku među njima ne pravimo, i mi se samo Njemu iskreno klánjamo" (3/84).

A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na onom svijetu nastradati (3/85).

Allah neće ukazati na pravi put onim ljudima koji su postali nevjernici, nakon što su bili vjernici i tvrdili da je Poslanik istina, a pruženi su im i jasni dokazi! - Neće Allah ukazati na pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini (3/86).

Kazna im je - prokletstvo od Allaha i meleka i svih ljudi, nad svima njima, - (3/87).

Vječno će pod njim ostati i patnja im se neće olakšati niti će im se vremena dati; (3/88).

Ali onima koji se poslije toga pokaju i poprave, njima će Allah oprostiti i samilostan biti (3/89).

Onima koji postanu nevjernici, a bili su vjernici, i koji postanu još veći nevjernici, kajanje im se doista neće primiti, i oni su zbilja zalutali (3/90).

Ni od jednog nevjernika koji umre kao nevjernik doista se neće primiti kao otkup ni sve blago ovoga svijeta. Njih čeka patnja bolna i njima niko neće pomoći (3/91).

Nećete zaslužiti nagradu sve dok ne udijelite dio od onoga što vam je najdraže; a bilo šta vi udijelili, Allah će, sigurno, za to znati (3/92).

Ovaj dio sure Alu Imrān je i dalje u vezi sa njegovim prvim, široko postavljenim dijelom... Borba između pripadnika Knjige i zajednice muslimana... Ideološka borba. Varké, zamke, prijevare, laži i sve drugo što neprijatelji zajednice muslimana ulažu ima cilj da istinu neistinom zaogrnu, da unesu sumnju, da neprestano i bez odgađanja štete i nanose zlo ovoj zajednici... zatim... suprotstavljanje Kur'ana svemu ovome predočavanjem vjernicima da istina u koju oni vjeruju je prava istina, a da ono u što njihovi neprijatelji vjeruju je zabluda i da im razotkrije ono što im spremaju njihovi

neprijatelji. Na kraju vrši seciranje neprijatelja... njihove čudi, morala, rada i njihove namjere naočigled muslimana kako bi ih upoznao sa njihovim stvarnim neprijateljima i na vidjelo iznio znanje i nauku koju sebi pripisuju, da razbije uvjerenje o njima kod onih muslimana koji su prevareni i da razotkrije njihovo pravo stanje koje neće nikoga zavesti!

Ovaj dio sučeljavanja sa pripadnicima Knjige, Jevrejima i kršćanima, počinje sa apsurdnošću njihova stava u polemici oko Ibrāhima, alejhi-s-salam Jevreji tvrde da je on Jevrej, a kršćani da je kršćanin, a on je bio prethodnik i jednih i drugih, prethodio je i Tevrātu i Indžilu. Polemika o njemu na ovaj način je prepirka koja nema nikakve podloge. Tekst utvrđuje činjenicu da je Ibrāhim, alejhi-s-salam, bio musliman, da je pripadao islamu... ispravnoj Allahovoj vjeri. Njegovi sljedbenici su oni koji slijede njegov put. Allah je zaštitnik svih vjernika.. Na ovaj način padaju tvrdnje i jednih i drugih a na vidjelo izlazi spojna crta islama koja spaja Allahove poslanike i one koji u njih vjeruju neprekidno u jednom slijedu kroz stoljeća.

Ibrāhimu su od ljudi najbliži oni koji su ga slijedili, zatim vaš vjerovjesnik i vjernici. - A Allah je zaštitnik vjernika (3/68).

Tekst dalje otkriva što se krije iza ovog licemjernog nastupa pripadnika knjige u polemici oko Ibrāhima i ne samo njega, o čemu je bilo i bit će riječi u ovoj suri. Cilj svega ovoga jeste želja da se muslimani udalje od svoje vjere, da posumnjaju u svoje doktrine. Tekst se zatim obraća onima koji obmanjuju u prekoravajućem stilu.

O sljedbenici Knjige, zašto u Allahove dokaze ne vjerujete, a da su istina, dobro znate? (3/70).

O sljedbenici Knjige, zašto istinu neistinom zamračujete i svjesno istinu krijete? (3/71).

Poslije toga, tekst otkriva muslimanima ciljeve ove zavjere a jedan od ovih ciljeva jeste da se muslimani poljuljaju u njihovom uvjerenju tako što će pripadnici objavljenih knjiga prihvatiti islam na početku dana a na kraju tog istog dana to poreći, kako bi unijeli nespokojstvo kod slabića u muslimanskim redovima, a takvih ima u svakom društvu, zbog čega su se odmetnuli sljedbenici knjige, poznavaoци objava, poslanstava i vjera.

Pokažite da i vi vjerujete u ono što se objavljuje vjernicima, i to na početku dana, a pri kraju dana to porecite ne bi li i oni svoju vjeru napustili (3/72).

To je opaka i vrlo zla varka.

Tekst dalje otkriva ćud pripadnika drugih objavljenih knjiga, njihov moral i njihov stav u odnosu na ugovore, imajući u vidu da se nekima od njih ne može poreći povjerenje, dok drugi, vjerolomni, ne poštuju ugovore i preuzete obaveze. Oni to zloupotrebljavaju. Oni za takav postupak traže opravdanje u vjeri svojoj. A vjera njihova je od toga čista:

Ima sljedbenika Knjige koji će ti vratiti ako im povjeriš tovar blaga, a ima i onih koji ti neće vratiti ako im povjeriš samo jedan dinar, ako ga ne budeš stalno pratio. Tako je, jer oni govore: "Nama nije grijeh što učinimo neukima" - i o Allahu svjesno govore laži (3/75).

Na ovome mjestu objašnjava prirodnost islamskog moralnog pogleda, njegovog izvorista i negovu povezanost sa bogobojaznošću.

A jest! Samo onoga ko obavezu svoju ispuni i grijeha se kloni Allah voli (3/76).

Oni koji obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje zamjenjuju nečim što malo vrijedi - na onom svijetu nikakva dobra neće imati, Allah ih neće ni osloviti, niti će na njih, na Sudnjem danu, pažnju obratiti, niti će ih očistiti - njih bolna patnja čeka (3/77).

Tekst nastavlja sa primjerima. Ovdje navodi primjer onih koji uvijaju svoj jezik, koji se u ime vjere koriste neistinom u želji za ovozemaljskom dobiti, a to sve malo vrijedi:

Neki od njih uvijaju jezike svoje čitajući Knjigu da biste vi pomislili da je to iz Knjige, a to nije iz Knjige, i govore: "To je od Allaha!" - a to nije od Allaha, i o Allahu svjesno govore laži (3/78).

Ima i onih koji izvrću smisao teksta i pripisuju božanstvo Mesihu i svetom duhu. Allah negira da im je Mesih, alejhi-s-selam, sišao sa ovim u Knjizi ili da im je ovo donio u Knjizi i to im naredio:

Nezamislivo je da čovjek kome Allah da Knjigu i znanje i vjerovjesništvo - poslije rekne ljudima: "Klanjajte se meni a ne Allahu!" - nego: "Budite Božiji jer vi Knjigu znate i nju proučavate!" (3/79).

On vam neće narediti da meleke i vjerovjesnike bogovima smatrate. Zar da vam naredi da budete nevjernici, nakon što ste postali muslimani? (3/80).

Ovom prigodom ukazuje na vezu u neprekidnoj povorci poslanika. To je Božiji ugovor da ga onaj koji prethodi preda onome koji slijedi i pomogne ga:

Allah je od svakog vjerovjesnika kome je Knjigu objavio i znanje dao - obavezu uzeo: "Kad vam, poslije, dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvatate da se na to Meni obavežete?" - Oni su odgovarali: "Pristajemo!" - "Budite, onda, svjedoci" rekao bi On -, a i Ja ću s vama svjedočiti" (3/81).

Odavde proizlazi da su pripadnici drugih objavljenih knjiga dužni da vjeruju Posljednjem Poslaniku i da ga pomognu. Ali oni ne drže do ugovora sa Allahom niti sa svojim prvim poslanicima.

U sjeni ovoga važećeg ugovora oni koji žele drugu vjeru osim Allahove, islama, oni izlaze iz sistema Kosmosa onakvog kakvog ga Allah hoće:

Zar pored Allahove žele drugu vjeru, a Njemu se, htjeli ili ne htjeli, pokoravaju i oni na nebesima i oni na Zemlji, i Njemu će se vratiti! (3/83).

Oni koji se ne predaju Allahu, koji ne slijede Njegov program, skrušeno i pokorno, oni su odstupili od ovog velikog egzistencijalnog sistema!

Ovdje se tekst obraća Poslaniku i muslimanima da objave da vjeruju u jedinstvenu Allahovu vjeru koja obuhvata sve ono sa čime su došli svi Božiji poslanici. Allah od ljudi prima samo ovu vjeru:

A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na onom svijetu nastradati (3/85).

A oni koji ne vjeruju u ovu vjeru, oni su izgubili svaku nadu u Allahovu uputu, a i u spas od Njegove kazne, osim ako se ne pokaju. A oni koji umru kao nevjernici, njih neće spasiti ništa od onoga što su žrtvovali, čak ako su i brda zlata potrošili radi iskupa!

U povodu žrtve i iskupa tekst muslimanima pobuđuje ljubav da dijele od onoga što im je drago na ovome svijetu i to će sigurno naći pohranjeno kod Allaha na Sudnjem danu:

Nećete zaslužiti nagradu sve dok ne udijelite dio od onoga što vam je najdraže; a bilo šta vi udijelili, Allah će, sigurno, za to znati (3/92).

Na ovaj način ovaj dio sure izlaže ove činjenice i upute. To je dio koji se odnosi na velike sukobe koje izlaže sura, sukobe između zajednice muslimana i neprijatelja ove vjere kroz stoljeća. Taj sukob i danas traje. Cilj je isti iako je metod nešto izmijenjen. To je to na ovom dugom putu. A sada ćemo poslije ovoga sažetka preći na detaljnu analizu kur'anskog teksta.

O sljedbenici Knjige, zašto se o Ibrāhimu prepirete, pa zar Tevrāt i Indžil nisu objavljeni poslije njega? Zašto ne shvatite? (3/65).

Vi raspravljate o onome o čemu nešto i znate, a zašto raspravljate o onome o čemu ništa ne znate? Allah zna, a vi ne znate! (3/66).

Ibrāhim nije bio ni Jevrej ni kršćanin, već pravi vjernik, vjerovao je u Boga jednoga, i nije bio idolopoklonik (3/67).

Ibrāhimu su od ljudi najbliži oni koji su ga slijedili, zatim vaš vjerovjesnik i vjernici. - A Allah je zaštitnik vjernika (3/68).

Muhammed ibni Ishāk kaže: Pričao mi je Muhammed ibni Ubejj - oslobođeni rob Zejda ibni Sabita - a njemu Seid ibni Džubejr - ili Ikrima - od Ibni Abbasa - Allah bio zadovoljan s njima - da je ovaj ajet objavljen kada su se kršćanski svećenici iz Nedžrana i jevrejski rabini okupljeni oko Muhammeda, alejhi-s-selam, počeli prepirati o Ibrāhimu, alejhi-s-selam. Jevreji su tvrdili da je on bio Jevrej, a kršćani da je bio kršćanin. Tada je objavljeno: *O sljedbenici Knjige, zašto se o Ibrāhimu prepirete... (3/65).*

Svejedno, bio ovo povod objave ovog ajeta ili ne, tekst ajeta ukazuje da je on objavljen kao odgovor tvrdnjama pripadnika objavljene Knjige i polemike sa Poslanikom ili pak polemika jednih sa drugima u prisustvu Poslanika. Cilj ovih tvrdnji jeste monopol na Božiji ugovor sa Ibrāhimom, alejhi-s-selam, da njegovi potomci budu vjerovjesnici kao i monopol na uputu i blagodat. Zatim, a ovo je najvažnije, pobiti tvrdnju Poslanika da je on Ibrāhimove vjere i da su muslimani nasljednici prve prave vjere. Dovesti muslimane u sumnju ili u najmanju ruku izazvati sumnju kod nekih.

Otuda im Allah prijeti ovom prijetnjom i otkriva njihovu dvoličnost koja nema nikakvu podlogu. Ibrāhim je prethodnik i Tevrāta i Indžila. Pa

kako će biti Jevrej ili kršćanin? Ta je tvrdnja u koliziji sa razumom, a historijski je oboriva:

O sljedbenici Knjige, zašto se o Ibrāhimu prepirete, pa zar Tevrāt i Indžil nisu objavljeni poslije njega? Zašto ne shvatite? (3/65).

Zatim nastavlja sa prijetnjama, odbacujući vrijednost onoga što oni uzimaju kao dokaz, otkrivajući njihovu upornost i neutemeljenost na zdravim logičkim dokazima u polemici i diskusiji.

Vi raspravljate o onome o čemu nešto i znate, a zašto raspravljate o onome o čemu ništa ne znate? Allah zna, a vi ne znate! (3/66).

Raspravu su vodili i o Īsāu, alejhi-s-selam, kao i o nekim šeri'atskim propisima kada su bili pozvani Allahovoj Knjizi da im presudi. Zatim su leđa okrenuli. Ovo kao i to je u krugu onoga što znaju. Ali, polemika oko onoga što je prethodilo njihovom egzistiranju, njihovim knjigama i vjeri je ono što nema dokaza, makar on bio i formalan. To je polemika radi polemike. To je dvoličnost koja nije naslonjena na programe. To je predrasuda i hir.

A onaj čije je ovo stanje nije dostojan povjerenja, čak nije dostojan da bude saslušan o onome o čemu govori!

Kada se tekst završava sa odbacivanjem vrijednosti njihove polemike, oduzimanje povjerenja, onda se vraća da potvrdi činjenicu koju Allah zna, Koji zna pravi smisao ove daleke historije. On također dobro zna i pravi smisao vjere koju je objavio Svome robu Ibrāhimu. Njegov ugovor je odlučujuća, posljednja riječ, poslije koje niko nema ništa da kaže, osim da polemiše i raspravlja bez dokaza:

Ibrāhim nije bio ni Jevrej ni kršćanin, već pravi vjernik, vjerovao je u Boga jednoga, i nije bio idolopoklonik (3/67).

Tekst potvrđuje ono što je od prije kazano da Ibrāhim, alejhi-s-selam, nije bio ni Jevrej ni kršćanin i da su Tevrāt i Indžil objavljeni poslije njega. Tekst također potvrđuje da Ibrāhim, alejhi-s-selam, nije inklinirao ni jednom narodu, osim islamu. Bio je musliman. Musliman u najširem značenju islama, o čemu je ranije opširno bilo riječi:

I nije bio idolopoklonik (3/67).

Ova istina je u sebe uključila ono što je od ranije kazano:

Već pravi vjernik, vjerovao je u Boga Jednoga (3/67).

Njeno izdvajanje ovdje ukazuje na profinjenost izraza.

Ukazuje, prvo, da su Jevreji i kršćani koji su završili u tim iskrivljenim ubjeđenjima idolopoklonici. Otuda je nemoguće da je Ibrāhim Jevrej, a ni kršćanin, nego pravi vjernik, vjerovao je u Boga Jednoga!

Također ukazuje da je islam jedno, a širk nešto drugo. Oni se nigdje ne mogu susresti. Islam je apsolutni monoteizam sa svim svojim osobenostima i zahtjevima. Otuda u osnovi je nemoguće da se susretne sa bilo kojom vrstom idolopoklonstva.

I treće, ukazuje da su idolopoklonici plemena Kurejš, prema tvrdnjama pripadnika ovoga plemena, sljedbenici Ibrāhimove vjere i čuvari njegove Kuće u Mekki. On je pravi vjernik, a oni idolopoklonici:

A on nije bio idolopoklonik (3/67).

I dok je Ibrāhim, alejhi-s-selam, bio pravi vjernik, a ne idolopoklonik, Jevreji, kršćani i idolopoklonici nemaju pravo da se predstavljaju kao njegovi nasljednici, niti staratelji njegove vjere a daleko su od njegove ideologije... Ideologija je prvi korijen oko koga se ljudi okupljaju u islamu, za vrijeme kada nisu okupljeni na bazi srodstva, nacije, porijekla, zemlje, kad je ponikao taj korijen oko koga se vjernici okupljaju. Čovjek je sa stanovišta islama čovjek po svojoj duši i po duhu Božijem koji je od njega učinio čovjeka. S toga stanovišta čovjek je nadahnut vjerom kao najbitnijom karakteristikom Božijeg nadahnuća, koju u sebi nosi. Ljude ne veže ono što veže životinje, teritorija, vrsta, pašnjaci, ispaša, granice i ograde. Bliskost između jednog i drugog čovjeka, između jedne i druge grupe, između jedne i druge generacije, nema druge veze do vjere i u njoj se sreće vjernik sa vjernikom, zajednica muslimana sa zajednicom muslimana, generacije muslimana sa generacijama muslimana neovisno od mjesta i vremena, neovisno od krvnog srodstva i porijekla, nacije i rase, oni su bliski samo po vjeri, a Allah je zaštitnik vjernika:

Ibrāhimu su od ljudi najbliži oni koji su ga slijedili, zatim vaš vjerovjesnik i vjernici. - A Allah je zaštitnik vjernika (3/68).

Oni koji su slijedili Ibrāhima u njegovom životu i koji su slijedili njegov program i koji su se pozivali na njegovu praksu, oni su njemu najbliži, zatim ovaj Poslanik koji se susreće sa njima u islamu Božijim svjedočanstvom kao najiskrenijim svjedokom, zatim oni koji vjeruju ovome Poslaniku, alejhi-s-selam, oni su se susreli sa Ibrāhimom, alejhi-s-selam, u programu i metodu.

Allah je zaštitnik vjernika (3/68).

Oni su njegova partija. Oni njemu pripadaju. Oni su pod njegovom zastavom. Oni su njemu najbliži. Niko njemu nije bliži od njih. Oni su jedna porodica, jedan narod neovisno od generacija i stoljeća, neovisno od mjesta i domovine, nacionalnosti, porijekla i doma.

Ovo je najviši oblik ljudskog okupljanja koji se može susresti kod čovjeka kao bića na osnovu koga se on razlikuje od životinje! To je jedini oblik koji dozvoljava ovo okupljanje bez ograničavanja. Jedino ograničenje u ovom okupljanju jeste izborno koje svako može da raskine po svom vlastitom nahođenju. To je ideologija koju on sam sebi odabire i tako stvar privodi kraju. Međutim, čovjek ne može da promijeni svoju nacionalnost ako je nacija veza koja okuplja, ne može da promijeni narod ako je narod veza koja okuplja, ne može da promijeni boju ako je boja veza koja okuplja, ne može da promijeni jezik ako je jezik veza koja okuplja, kao ni kastu ako je ona veza okupljanja, pogotovo ako je to nasljedno kao u Indiji. Prepreke ostaju na snazi. One sprječavaju ljudsko okupljanje sve dok se to ne svede na ideološku vezu, na lično uvjerenje, na ono što čovjek lično posjeduje a da ne mijenja boju, jezik, kastu...

Osim toga, čovjek je time počašćen jer se veza njegovog okupljanja odnosi na onaj najplemenitiji faktor pomoću koga se on izdvaja od životinja.

Čovječanstvo će živjeti ili onako kako to islam zahtijeva okupljeno na tim vrijednostima ili će živjeti odsječeno iza ograda, granica ili nacionalnih i drugih torova... A sve su te granice i torovi koji se uspostavljaju radi stoke na ispaši kako ne bi došlo do miješanja krda sa drugim krdom.

Zatim otkriva muslimanima ono što od njih žele pripadnici objavljene knjige nakon svake polemike suočavajući ove pripadnike sa njihovim igrama, varkama i snovima pred muslimanima razarajući zemlju na kojoj stoje, ostavljajući ih gole osramočene pred zajednicom muslimana:

Neki sljedbenici Knjige jedva bi dočekali da vas na stranputicu odvedu; međutim, oni samo sebe odvode, a da i ne slute (3/69).

O sljedbenici Knjige, zašto u Allahove dokaze ne vjerujete, a da su istina, dobro znate? (3/70).

O sljedbenici Knjige, zašto istinu neistinom zamračujete i svjesno istinu krijete? (3/71).

Neki sljedbenici Knjige govore: "Pokažite da i vi vjerujete u ono što se objavljuje vjernicima, i to na početku dana, a pri kraju dana to porecite ne bi li i oni svoju vjeru napustili (3/72).

I nemojte priznati nikom, osim istovjernicima vašim, da i nekom drugom može biti dato slično onome što je vama dato, ili da će vas oni pred Gospodarom vašim pobijediti." - Reci: "Pravo uputstvo je jedino Allahovo uputstvo!" - Reci: "Blagodat je samo u Allahovoj ruci, On je daruje kome hoće." - A Allah je neizmjereno dobar i zna sve (3/73).

Mržnja koju pripadnici objavljene Knjige gaje prema zajednici muslimana je mržnja koja je vezana za ideologiju. Oni preziru da ovaj narod bude upućen, preziru da pride ideologiji snažno, sigurno i uvjerljivo. Zato se i trude da ih udalje od ovoga programa i ovoga puta:

Neki sljedbenici Knjige jedva bi dočekali da vas na stranputicu odvedu (3/69).

To je lična želja, želja srca. Strasti kojima žuri kukavica iza svake obmane, zamke, spletke, prepirke, prijevare. Ova želja počiva na hiru zavidnosti i zlu, zabluda u koju ne treba sumnjati. Ova opaka želja nije potaknuta dobrom, niti uputom. Oni se nalaze u zabludi istog momenta kada poželeva zabludu muslimanima. Onaj koji želi da u zabludu dovede upućene - on je u zabludi velikoj:

Oni samo sebe u zabludu odvođe, a da i ne slute (3/69).

Muslimane štiti od njihovih neprijatelja to što se čvrsto drže islama. Oni ne mogu do njih doprijeti. Allah je njima obećao da ih neće zadesiti ove obmane i da će se one vratiti njima dokle god postoje muslimani.

Ovdje se pripadnicima Knjige ukazuje na činjenicu i na njihov sramotni položaj:

O sljedbenici Knjige, zašto u Allahove dokaze ne vjerujete, a da su istina, dobro znate? (3/70).

O sljedbenici Knjige, zašto istinu neistinom zamračujete i svjesno istinu krijete? (3/71).

Sljedbenici Knjige tada a i sada vide jasnu istinu u ovoj vjeri svejedno bili to oni koji su obaviješteni o ovoj istini na osnovu onoga što se nalazi u

njihovim knjigama, neki od njih jasno govore o svemu ovome što su našli, drugi prihvataju ono što su našli u knjigama a što potvrđuje i realnost, ili pak oni koji nisu obaviješteni o ovoj istini u knjigama nego su u islamu našli jasnu istinu koja poziva vjeri... ali oni neće da vjeruju ne zbog nedostatka dokaza, nego zbog hira, koristi i zablude. Kur'an ih poziva riječima: O, sljedbenici Knjige - jer je to atribut koji bi trebao da ih dovede Božijim ajetima i Njegovoj novoj Knjizi.

Također ih poziva po drugi put da bi ih osramotio zbog toga što istinu neistinom zamračuju, što istinu kriju namjerno znajući da je to istina... To je ružno i za osudu je.

Ova djela sljedbenika Knjige koje je Allah tada otkrio su djela koja su oni uobičavali činiti od tada pa sve do naših dana. To je njihov put kroz historiju. Jevreji su počeli, a to su dalje nastavili krstaši!

Tokom tih dugih stoljeća unijeli su, nažalost, u islamsko kulturno naslijeđe mnogo toga što je nemoguće otkriti osim stoljetnim trudom. Zamračili su istinu neistinom u cjelokupnom ovom kulturnom naslijeđu, osim ove Knjige koju je Allah zaštitio dok je svijeta i vijeka. Hvala Allahu na ovoj velikoj milosti.

Kovali su spletke i zamračivali historiju islama, događaje i ljude, zamračivali su hadis Božijeg Poslanika sve dok Allah nije odredio ljude koji su hadis pažljivo pregledali i izvršili njegovu identifikaciju, osim onoga što je izmaklo ograničenoj ljudskoj moći. Podmetanja i zamračivanja bilo je i u tefsiru dotle da istraživač teško može da nađe putokaz. Također je bilo spletkarenja i kada je riječ o ljudima. Stotine i hiljade ljudi podmetnuti su u islamskom kulturnom naslijeđu. To i danas traje u formi orijentalizma. Orijentalisti i njihovi učenici zauzimaju značajne položaje u zemljama čiji stanovnici kažu da su oni muslimani. Mnoge ličnosti su podmetnute muslimanskoj zajednici u formi heroja napravljenih od strane cionista i križara da odrade neprijateljima islama ono što oni ne mogu javno da odrade!

I dalje je ovo spletkarenje prisutno, i dalje je sigurno sklonište i spas od svega ovoga Kur'an Časni, od Allaha čuvani. Vraćanje Kur'anu radi konsultacije u ratu koji je izbilo kroz ova stoljeća...

Također iznosi neke pokušaje koje čini jedna grupa sljedbenika Knjige da bi uznemirila zajednicu muslimana u njenoj vjeri i da bi je udaljila od upute tim podlim načinom:

Neki sljedbenici Knjige govore: "Pokažite da i vi vjerujete u ono što se objavljuje vjernicima, i to na početku dana, a pri kraju dana to porecite ne bi li i oni svoju vjeru napustili (3/72)

i nemojte priznati nikom, osim istovjernicima vašim (3/73).

To je lukavo i podlo kao što smo rekli. Njihovo prihvaćanje islama, zatim odustajanje od toga, dovodi neke slabice i one koji su nestabilni u vjeri, dovodi ih do zbunjenosti i uznemirenja, pogotovo nepismene Arape koji misle da su sljedbenici Knjige od njih bolji poznavaoци prirode samih vjera i samih knjiga. Kada ih vide da vjeruju, zatim da to vjerovanje napuštaju, smatraju da su to napustili zbog nedostataka u ovoj vjeri. Varirali su između ta dva pravca, nikada nisu bili stabilni u nekom stanju.

Ova varka i prijevara primjenjuje se čak i danas u različitim oblicima koji odgovaraju razvoju situacije i ljudskom razvoju u svim generacijama..

Neprijatelji muslimana su izgubili nadu da će danas uspjeti ova varka pa su antiislamske snage u svijetu pribjegle različitim metodima, ali sve se one zasnivaju na toj staroj prijevari.

Ove snage danas širom islamskog svijeta imaju čitav korpus agenata pod plaštom profesora, filozofa, doktora, istraživača - ponekad pisaca, pjesnika, umjetnika i novinara - koji nose muslimanska imena jer potiču iz muslimanskih porodica! Neki među njima su i muslimanska "ulema"!

Ova armija agenata je usmjerena na razbijanje vjere u ljudima svim mogućim sredstvima, kao što su naučni radovi, književnost, umjetnost i novinarstvo. Rade na omalovažavanju temelja vjerovanja iz osnova, omalovažavanju uloge vjerovanja i vjerozakona podjednako, kao i na vlastitom tumačenju vjere i pripisivanju vjeri onoga što joj ne pripada. Stalno tucaju nad glavama da je vjera reakcionarna, da se nje treba osloboditi i udaljiti je iz života, odvajajući život od vjere i vjeru od života! Oni izmišljaju novo pojmovlje, vrijednosti i pravila za osjećanja i ponašanje koja su oprečna i koja ruše pojmovlje i vrijednosti vjerovanja. Oni uljepšavaju te izmišljene pojmove i predstave prljanjem i omalovažavajući vjerska pojmovanja i vrijednosti. Oni zagovaraju davanje pune slobode strastima i rušenje moralno etičkih principa na kojima počiva čisto vjerovanje kako bi ono upalo u blato koje oni obilato mijese po zemlji! Oni nakaze historiju i falsifikuju je isto kao što falsifikuju tekstove!

Oni su i dalje muslimani! Pa, ne nose li muslimanska imena? Oni ovim muslimanskim imenima objavljuju islam na početku dana, a ovim

kriminalnim pokušajima poriču ga pri kraju dana.. I jednim i drugim postupkom oni vrše staru ulogu sljedbenika Knjige. Samo se mijenjaju oblik i forma u odnosu na tu staru ulogu!

Sljedbenici Knjige su jedni drugima govorili: “Simulirajte da ste muslimani na početku dana a poričite na kraju dana ne bi li se muslimani odrekli svoje vjere. Neka ovo bude naša međusobna tajna, nemojte je nikom odavati i nemojte je povjeravati do sljedbenicima svoje vjere.”

“I nemojte priznati nikom osim istovjernicima vašim...” (3/73).

Glagol vjerovati kad je prelazan sa prijedlogom “li” znači povjerenje i sigurnost, to jest, nemojte imati povjerenja osim u one koji slijede vašu vjeru i nemojte povjeravati svoje tajne do njima, a muslimanima nikako!

Agenti cionizma i križarstva danas su također takvi. Oni se međusobno dobro razumiju što im je činiti. A to je rušenje ovog vjerovanja u povoljnoj prilici koja se možda neće ponoviti. Ovaj međusobni dogovor možda nije na nivou sporazuma ili zavjere, ali je na nivou dogovora agenta sa agentom o izvršenju zadatka koji od njega traži naručilac! Oni imaju povjerenja jedan u drugog i oni jedan drugom odaju tajne. Zatim se pretvaraju - u najmanju ruku neki od njih - i pokazuju drugačijim nego što jesu i drugačijim od onoga što misle. Atmosfera okolo je pripremljena, aparatūra okolo je spremna, a oni što razumiju suštinu ove vjere na cijeloj zemlji su odsutni ili rasuti!

“I nemojte priznati nikom, osim istovjernicima vašim...” (3/73)

Ovdje Allah daje smjernice Svom Poslaniku, alejhi-s-selam, da saopći daje pravo uputstvo jedino Allahovo uputstvo i da onaj ko Mu se ne povрати sigurno nikada neće naći uputstvo ni u kakvom programu niti na ikakvom putu:

Reci: “Pravo uputstvo je jedino Allahovo uputstvo!” (3/73).

Ova tvrdnja dolazi kao odgovor na njihove riječi: “Pokažite da i vi vjerujete u ono što se objavljuje vjernicima, i to na početku dana, a prije kraja dana to porecitate ne bi li i oni svoju vjeru napustili” (3/72), upozoravajući muslimane na ostvarenje opakog cilja , a to je napuštanje Allahove upute. Nema, dakle, upute osim Allahove upute. Ima zabluda i nevjerovanje, a to je ono što žele ovi spletkaroši.

Ova tvrdnja dolazi prije nego što kontekst završava iznošenjem svega onoga što su sljedbenici Knjige rekli. Zatim nastavlja iznošenjem

ostatka njihove zavjere, a poslije ove tvrdnje koja je izražena jednom umetnutom rečenicom:

"..Da i nekom drugom može biti dato slično onome što je vama dato, ili da će vas oni pred Gospodarom vašim pobijediti!" (3/73).

Oni ovim opravdavaju i objašnjavaju svoje riječi: *"I nemojte priznati nikom, osim istovjernicima vašim."* (3/37). Oni mrze, zavide i puni su gnjeva da Allah nekome da poslanstvo i Knjigu kao što je dao sljedbenicima Knjige. Oni se, dakle, plaše da povjerenje ne steknu muslimani i ne spoznaju istinu koju znaju sljedbenici Knjige o ovoj vjeri, potom je niječu, a što će muslimani uzeti kao argument protiv njih pred Allahom! - Kao da ih Uzvišeni Allah neće teretiti drugim argumentom osim argumenta izgovorene riječi! - A to su osjećanja koja ne proizilaze iz vjerničkog poimanja Allaha i Njegovih atributa, niti iz spoznaje suštine Božijih objava i poslanstva, iz obaveza vjerovanja i uvjerenja!

Uzvišeni Allah usmjerava Svog plemenitog Poslanika da ih pouči- i da pouči muslimansku zajednicu- suštini Allahove blagodati kada hoće da ukaže milost jednom narodu slanjem Objave i Poslanika:

Reci: "Blagodat je samo u Allahovoj ruci, On je daruje kome hoće. - A Allah je neizmjereno dobar i zna sve: On Svojom milošću naročito daruje onoga koga hoće. - A Allahova blagodat je velika!" (3/73-74).

Njegova volja je htjela da Objavu i Knjigu povjeri drugima mimo sljedbenika Knjige nakon što su oni prekršili ugovor sa Allahom, nakon što su poništili zavjet svome ocu Ibrahimu, nakon što su spoznali istinu, ali su je zaodjeli u neistinu i nakon što su iznevjerili povjerenje koje im je Allah ukazao, što su napustili propise svoje Knjige i vjer zakon svoga poslanika i što su mrzili da im sudi Allahova Knjiga. Kada je rukovodstvo čovječanstva ostalo bez Allahovog programa, Njegove Knjige i Njegovih ljudi vjernika, tada je rukovodstvo predano i povjerenje dato muslimanskom Ummetu, iz Njegove blagodati i milosti. *"Allah je neizmjereno dobar i zna sve". (3/73).. "On svojom milošću naročito daruje onoga koga hoće.."* (3/74).. Iz Svoje neizmjerne blagodati i znanja o mjestima na kojima treba da se supsti Njegova milost.. *"A Allahova blagodat je velika!"* (3/74).. A nema veće Njegove blagodati jednom narodu od upute predstavljene u Knjizi. Od dobra oličenog u Objavi. Od milosti utjelovljene u Poslaniku...

Kad su muslimani ovo čuli, osjetili su značaj blagodati i vrijednost milosti što je upravo njih Allah izabrao i što je njih počastio ovom blagodat.

Prihvatili su je s ponosom i brižljivo, uzeli su je snažno i odlučno, branili su je smjelo i uvjerljivo, i uvijek bili budni na spletke spletkaroša i mržnju zlonamjernih. Ovo je ono čemu ih je odgojio časni Kur'an i mudra Knjiga. To je isti onaj odgojni predmet i predmet za orijentaciju i usmjerenje muslimanskog Ummeta u svakoj generaciji.

Zatim kontekst nastavlja opisujući stanje sljedbenika Knjige i objašnjavajući poroke koji su im svojstveni. Kontekst također utvrđuje prave vrijednosti na kojima se temelji islam, vjera muslimana. Počinje i iznosi dva tipa sljedbenika Knjige koja se odnose na poslovno ponašanje i ugovaranje:

"Ima sljedbenika Knjige koji će ti vratiti ako im povjeriš tovar blaga, a ima i onih koji ti neće vratiti ako im povjeriš samo jedan dinar, ako ga ne budeš stalno pratio. Tako je, jer oni govore: "Nama nije grijeh što učinimo neukim" - i o Allahu svjesno govore laži. A jest! Samo onoga ko obavezu svoju ispuni i grijeha se kloni Allah voli. Oni koji obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje zamjenjuju nečim što malo vrijedi - na onom svijetu nikakva dobra neće imati, Allah ih neće ni osloviti, niti će na njih, na Sudnjem danu, pažnju obratiti, niti će ih očistiti. - Njih bolna patnja čeka" (3/75-77)..

To je pravedan, istinit, objektivan i promišljen pravac kojim ide Kur'an Časni u opisivanju stanja sljedbenika Knjige koji su se sučeljavali sa muslimanskom zajednicom u to vrijeme, a što je vjerovatno stanje sljedbenika Knjige u svim generacijama. Neprijateljstvo sljedbenika Knjige prema islamu i muslimanima, njihove urote i spletke, kovanje zavjere i uopće želja da nanese zlo muslimanskoj zajednici i ovoj vjeri, sve to nije bilo razlogom da Kur'an okrnji pravo onih koji pravo postupaju, čak ni prilikom polemike i sučeljavanja. Kur'an ovdje potvrđuje da među sljedbenicima Knjige ima povjerljivih ljudi koji ne jedu prava drugih, bez obzira koliko bila velika i izazovna:

"Ima sljedbenika Knjige koji će ti vratiti ako im povjeriš tovar blaga"

(3/75).

Međutim, među njima ima i pohlepnih prevaranata koji zavlache i koji ne vraćaju prava - ma koliko mala bila - sve dok se ne traži, ne insistira i ne prati. Povrh toga, oni ponižavaju ovo jadno stvorenje čije su pravo uzurpirali i namjerno iznose laži na Allaha:

".. A ima i onih koji ti neće vratiti ako im povjeriš samo jedan dinar, ako ga ne budeš stalno pratio. Tako je, jer oni govore: "Nama nije grijeh što učinimo neukima." - I o Allahu svjesno govore laži" (3/75).

Ovo su, upravo, svojstva Židova. Oni su ti koji govore ove riječi. Oni moralu daju različite aršine. Povjerenja ima samo između Židova i Židova. Druge oni nazivaju neukima, misleći pri tome na Arape (ustvari, misle na sve one koji nisu Židovi), pa nema smetnje da Židov jede njihov imetak, da ih potkrada i vara, da im daje pokvarenu robu i da ih iskorištava ne prezajući od nezakonitih sredstava i pokuđenih rabota!

Najčudnije je ipak to što oni tvrde da im njihov Bog i njihova vjera ovo naređuju. Međutim, oni dobro znaju da je to laž i da Allah ne naređuje nemoralna djela, da ne dopušta jednoj grupi ljudi da jede imetak druge grupe na nedozvoljen i nepošten način, da ne traži da krše ugovore i jamstva s njima i da se odnose prema njima ne prezajući od prijekora i pokude. Ali, oni su Židovi! Židovi koji su neprijateljstvo i mržnju prema čovječanstvu uzeli za pravilo i vjeru:

"I o Allahu svjesno govore laži." (3/75).

Ovdje vidimo da Kur'an Časni propisuje jedno moralno pravilo i jedan moralni parametar. On, naime, povezuje ovo stanovište sa Allahom i bogobojaznošću:

"A jest! Samo onoga ko obavezu svoju ispuni i grijeha se kloni Allah voli. Oni koji obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje zamjenjuju nečim što malo vrijedi - na onom svijetu nikakva dobra neće imati, Allah ih neće ni osloviti niti će na njih, na Sudnjem danu, pažnju obratiti, niti će ih očistiti. - Njih bolna patnja čeka" (3/76-77)

To je jedinstveno pravilo. Ko ga se bude pridržavao ispunjavajući obaveze prema Allahu i osjećajući strahopoštovanje prema Njemu, Allah će ga zavoljeti i plemenito s njim postupati. A onaj ko obaveze svoje prema Allahu i zakletve svoje zamijeni sa nečim što malo vrijedi - nekim ovosvjetskim dobrom ili ovim čitavim svijetom, što je malo zadovoljstvo - on neće imati udjela na budućem svijetu, neće imati Allahove pažnje ni dočeka, neće biti očišćen, već će imati bolnu patnju.

Ovdje primjećujemo da je ispunjavanje obaveza u bliskoj vezi sa bogobojaznošću, pa odatle nema razlike u poslovanju sa neprijateljem ili

prijateljem. Nije to ni pitanje interesa, već je to uvijek pitanje odnosa prema Allahu, bez obzira na to ko s kim posluje.

Ovo je moralna teorija islama općenito, bilo da je riječ o ispunjavanju obaveze ili o nekom drugom moralnom činu, a ona glasi: Svaki postupak se prvenstveno tretira kao postupak prema Allahu, u njemu se očituje Allahova uzvišenost, njima se izbjegava Njegova srdžba i njime se traži Njegovo zadovoljstvo. Moralni poticaj nije interes, nije običajno pravo zajednice, niti potrebe postojećih okolnosti, jer zajednica ponekad može da zaluta i da skrene na stranputicu i da se u njoj prošire lažna mjerila. Stoga je neophodno da postoji stabilna mjera na koju će se zajednica obraćati isto kao što će se na nju obraćati pojedinac. Zato ova mjera mora da iza svoje stabilnosti ima snagu koju crpi sa uzvišenije strane.. Uzvišenije od one za koju ljudi mogu postići dogovor i uzvišenije od potreba njihovog promjenljivog života.. Stoga vrijednosti i mjerila treba uzimati od Allaha, i to sa spoznavanjem onih moralnih vrijednosti kojima je Allah zadovoljan, sa nadom u Njegovo zadovoljstvo i sa osjećanjem strahopoštovanja prema Njemu. Ovim islam garantuje čovječanstvu trajan pogled na obzorje više od zemlje i crpljenje vrijednosti i mjerila sa tog visokog, stabilnog i svijetlog obzorja.

Odatle oni koji krše ugovore i iznevjeravaju povjerenje *“obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje zamjenjuju nečim što malo vrijedi.”* (3/77).. Ovdje se, dakle, gleda na njihov odnos prema Allahu prije nego što se gleda na njihov odnos prema ljudima. Zbog toga oni nemaju udjela na budućem svijetu kod Njega, jer su prijevarom i kršenjem ugovora i obaveza tražili nešto što malo vrijedi, a to su sitni ovosvjetski interesi! Oni neće imati nikakve pažnje od strane Allaha na budućem svijetu za kaznu što su omalovažali Njegove obaveze - a to su njihove obaveze prema ljudima - na ovome svijetu.

Primjećujemo da Kur'an ovdje slijedi slikovit način izražavanja. Allahovo ignorisanje i Njegovu nebrigu prema njima Kur'an izražava tako što kaže da im On neće ni progovoriti, niti ih pogledati, niti očistiti, a to su sve znaci nipodaštavanja poznati ljudima.. Kur'an, dakle, uzima živu sliku kao sredstvo za dočaravanje situacije koja ostavlja dublji trag na čovjekovu psihi nego što ga ostavlja apstraktan izraz, što je metod Kur'ana u izražavanju njegovih lijepih značenja i otkrovenja.²¹

²¹Vidi Et-taswiru-l-fenni fi-l-Kur'an.

Kontekst ide dalje sa navođenjem tipskih predstavnika sljedbenika Knjige pa iznosi primjer onih koji dovode u zabludu, zapravo onih koji Allahovu Knjigu uzimaju kao predmet za obmanjivanje, i to tako što uvijaju svoje jezike čitajući Knjigu i uklanjajući riječi sa njihova mjesta, tumačeći njene tekstove tako da to odgovara određenim željama i zamjenjujući to sve nečim što malo vrijedi. Za neku korist od ovosvjetskih koristi. Ono nad čim oni, između ostalog, uvijaju svoje jezike, što krivitvore i što tumače prema vlastitim željama su oni dijelovi Knjige koji se odnose na njihova vjerovanja koja su sami izmislili o Mesihu, Isău, sinu Merjeminom, što su zahtijevali hirovi crkve i hirovi vladara podjednako:

“Neki od njih uvijaju jezike svoje čitajući Knjigu da biste vi pomislili da je to iz Knjige, a to nije iz Knjige, i govore: “To je od Allaha!” - A to nije od Allaha, i o Allahu svjesno govore laži. Nezamislivo je da čovjek kome Allah da Knjigu i znanje i vjerovjesništvo - poslije rekne ljudima: “Klanjajte se meni, a ne Allahu!” - Nego: “Budite Božiji jer vi Knjigu znate i nju proučavate!” On vam neće narediti da meleke i vjerovjesnike bogovima smtrate. Zar da vam naredi da budete nevjernici, nakon što ste postali muslimani?” (3/78-80).

Nesreća teologa kad se izopače jeste u tome što oni postaju pokorno sredstvo za falsificiranje činjenica u ime toga što su teolozi. To stanje koje spominje Kur'an o ovoj grupi sljedbenika Knjige znamo i mi dobro u ovom našem vremenu. Oni su na svoj način tumačili tekstove svoje Knjige i uvijali jezike čitajući je kako bi došli do određenih rješenja, tvrdeći da je to pravi smisao tih tekstova i da to predstavlja ono što je Allah time htio reći, iako se ova rješenja u suštini sukobljavaju sa istinom vjere u Allaha. Oni se u toj svojoj raboti rukovode geslom da većina slušalaca ne može razlikovati između suštine vjere i suštinskog smisla ovih tekstova, na jednoj strani, i ovih lažnih falsificiranih rješenja na koja oni prenose tekstove, na drugoj strani!

Mi danas dobro poznajemo ovaj tip ljudi u pojedincima koji vjeri pripisuju nepravdu! To su oni koji se bave vjerom kao profesijom, koristeći je za udovoljavanje svim željama. Oni tekstove tumače tako što idu za ovim željama i prohtjevima svuda tamo gdje im se učini da ima interes koji se može ostvariti i da ima neko ovosvjetsko dobro koje se može postići! Oni tumače ove tekstove plazeći jezike od umora za ovim željama i izvijajući vratove ovih tekstova kako bi odgovarali trenutnim prohtjevima. Oni uklanjaju riječi sa njihovih mjesta ne bi li usaglasili između njih i tendencija koje se suprotstavljaju ovoj vjeri i njenim temeljnim istinama. Oni ulažu zamarajući napor za izmišljanje isprike i lovljenje najprikladnije izražajne

nejasnoće kako bi doveli u sklad smisao kur'anskog ajeta sa nekom od trenutnih želja kojom žele da polaskaju.. *I govore: "To je od Allaha!" - a to nije od Allaha, i o Allahu svjesno govore laži..*" (3/78), kao što Kur'an kazuje o ovom tipu sljedbenika Knjige. Međutim, to je mahana koja nije svojstvena samo sljedbenicima Knjige, već se njom stavlja na kušnju svaki narod koji smekšava vjeru i pravi popust njenim pripadnicima kako bi se udovoljilo nekoj od njihovih želja i polaskalo nečim od ovozemaljskih dobara! Tako odgovornost slabi uolikoj mjeri da se srce ne stidi da laže na Allaha i da uklanja riječi sa njihovih mjesta da bi se polaskalo Allahovim robovima i da bi se išlo u korak sa njihovim devijantnim željama koje su u koliziji sa Allahovom vjerom. Kao da Uzvišeni Allah upozorava zajednicu muslimana na ovo zaraženo klizište koje je dovelo do toga da povjerenje rukovođenja bude oduzeto od Sinova Israilovih.

Ovi tipski predstavnici Sinova Israilovih su - kako se čini iz svih ovih ajeta - u Allahovoj Knjizi tražili rečenice sa prenesenim značenjem, pa su uvijali svoje jezike čitajući ih - odnosno, njihovim tumačenjem i izvođenjem onih značenja na koja one ne ukazuju bez njihovog uvijanja i krivotvorenja - kako bi naveli masu i narod da pomisli da su ova izmišljena značenja iz Allahove Knjige govoreći: "Ovo je ono što je Allah rekao!" - a to nije Uzvišeni rekao. Oni su ovim imali za cilj da potvrde božanstvo Išaa, alejhi-s-selam, a s njim i Svetog duha, jer su tvrdili da Božansku osobu čine Otac, Sin i Sveti duh kao jedno biće, a to je Allah - neka je Allah uzvišen od onoga što mu oni pripisuju. Oni od Išaa, alejhi-s-selam, prenose riječi koje potvrđuju ono što oni tvrde, pa im je Allah odgovorio na ovo krivotvorenje i ovo tumačenje da nije u naravi poslanika koga je Allah odredio za vjerovjesnika i koga je izabrao za ovu uzvišenu misiju da naređuju ljudima da njega i meleke uzimaju za Boga, što je apsurdno:

"Nezamislivo je da čovjek kome Allah da Knjigu i znanje i vjerovjesništvo - poslije rekne ljudima: "Klanjajte se meni, a ne Allahu!" - nego: "Budite Božiji, jer vi Knjigu znate i nju proučavate!" On vam neće narediti da meleke i vjerovjesnike bogovima smatrate. Zar da vam naredi da budete nevjernici, nakon što ste postali muslimani?" (3/79-80).

Poslanik je siguran da je on Allahov rob a da je Allah jedino Gospodar kome se robovi okreću svojim obožavanjem i svojim vjerskim dužnostima, pa nije moguće da on sebi pripisuje atribut božanstva koje od ljudi zahtijeva klanjanje. Poslanik nikad neće reći ljudima: *"Klanjajte se meni, a ne Allahu."* (3/79), već će im reći: *"Budite Božiji!"* (3/79), to jest Božiji pripadnici, Njegovi robovi i sluge, upravite se samo prema Njemu svojom pobožnošću i uzmite samo od Njega program za svoj život kako bi se

posvetili samo Njemu i postali "Božiji". Budite "Božiji" na osnovu vašeg poznavanja Knjige i vašeg izučavanja Knjige. To je ono što zahtijeva poznavanje Knjige i njeno izučavanje.

Poslanik nikad ne naređuje ljudima da meleke i poslanike smatraju bogovima. Poslanik ne naređuje ljudima nevjerovanje, nakon što postanu vjernici i predaju se Njegovom Božanstvu. On dolazi da ih uputi Allahu a ne da ih odvede u zabludu, da ih uvodi u islam a ne da ih izvodi iz islama.

Odatle izlazi na vidjelo apsurdnost onoga što ta grupa pripisuje Īsāu, alejhi-s-selam, kao što izlazi na vidjelo laž koju govore o Allahu tvrdeći da je ovo od Allaha.. Istovremeno gubi svaku vrijednost sve ono što kaže ova grupa i što ponavlja da bi ubacili sumnju i sumnjičenje u muslimanske redove. Kur'an ih je u ovome do kraja razgolitio naočigled muslimanske zajednice!

Poput ove grupe sljedbenika Knjige je i grupa onih koji danas tvrde da su muslimani i koji, kako smo rekli, tvrde da poznaju vjeru. Oni su preči da se njima danas usmjeri ovaj Kur'an. I oni iskrivljuju tekstove radi uspostavljanja drugih bogova mimo Allaha u raznim oblicima. Oni love iz tekstova ono što mogu izvrnuti da bi maskirali izmišljotine govoreći: *"To je od Allaha! - A to nije od Allaha, i o Allahu svjesno govore laži!"* (3/78).

Poslije toga kontekst odslikava suštinu međusobne veze između niza poslanika i poslanstva, uz obavezu i obećanje od Allaha, a na čemu se temelji nevjerovanje onoga ko ne prihvati da slijedi posljednje poslanstvo kao i njegovo odstupanje od Allahove obaveze i čitavog kosmičkog zakona uopće:

Allah je od svakog vjerovjesnika kome je Knjigu objavio i znanje dao - obavezu uzeo: "Kad vam, poslije, dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvatate da se na to Meni obavežete?" - Oni su odgovorili: "Pristajemo!" - "Budite, onda, svjedoci" - rekao bi On -, "a Ja ću s vama svjedočiti." A oni koji poslije toga glave okrenu, oni su doista nevjernici. Zar pored Allahove žele drugu vjeru, a Njemu se, htjeli ili ne htjeli, pokoravaju i oni na nebesima i oni na Zemlji, i Njemu će se vratiti! (3/81-83).

Uzvišeni Allah je uzeo veliku i krupnu obavezu čiji je On svjedok bio i čije je posvjedočenje tražio od Svojih poslanika, obavezu od svakog poslanika, da će, ma šta mu došlo od Knjige i znanja, kad dođe poslanik poslije njega koji će potvrditi da je istina ono što on ima, da će mu povjerovati, da će ga pomagati i da će slijediti njegovu vjeru. Ovo je On učinio obavezom između Sebe i svakog poslanika.

Kur'anski izraz zanemaruje vremena koja slijede između poslanika i sve ih okuplja na jednom mjestu i na jednom prizoru. Plemeniti i Uzvišeni Allah im se obraća svima i pita ih da li pristaju na ovu obavezu i da li prihvataju ovu tešku Allahovu odgovornost:

„Da li pristajete i prihavate da se na to Meni obavežete?“ (3/81)..

Oni odgovaraju:

“Pristajemo” (3/81)..

Uzvišeni Allah je posvjedočio ovu obavezu i tražio od njih da je i oni posvjedoče:

“Budite, onda, svjedoci”. - rekao bi On: -, “a i Ja ću s vama svjedočiti” (3/81)..

Ovaj veliki i veličanstveni prizor koga ocrtava ovaj izraz čini da se srce skupi i stegne, jer on predstavlja prizor u prisustvu Uzvišenog Stvoritelja i svih poslanika iskupljenih na jednom mjestu.

U svjetlu ovog prizora ta časna povorka poslanika izgleda spojena, solidarna i prepuštena Božanskom usmjerenju, predstavljenom u jednoj istini za koju je Uzvišeni Allah htio da na njoj bude utemeljen ljudski život, pa nema odstupanja, nema mnoštva, nema kontradikcije, nema sudara. Njena misija se povjerava jednom od izabranih Allahovih robova koji je potom predaje drugom koji bude izabran poslije njega a koji se i sam s njom predaje svom bratu koji dođe poslije njega. Poslanik sam po sebi nema nikakvog udjela u tome, on u ovom zadatku nema nikakvog ličnog cilja, ni vlastite slave, već je on samo odabrani rob i izabrani dostavljač. Uzvišeni Allah je Onaj koji premješta korake ove misije po ljudskim generacijama, On je taj koji rukovodi ovom povorkom i s njom raspolaže kako On hoće.

Allahova vjera se - ovom ganarancijom i ovom koncepcijom - oslobodila lične pristrasnosti, pristrasnosti poslanika prema svojoj ličnosti, njegovoj pristrasnosti prema svom narodu, pristrasnosti njegovih

sljedbenika prema svojim suplemenicima, njihove pristrasnosti prema samima sebi i njihove pristrasnosti prema svojoj naciji. Ovim se svaka odredba u ovoj jednoj vjeri u kojoj poslanici dolaze jedan za drugim i koji slijedi jedan drugog u toj časnoj poslaničkoj povorci pripisuje isključivo Allahu.

U svjetlu ove činjenice ukazuje se da su oni sljedbenici Knjige koji su propustili da povjeruju u posljednjeg Poslanika, alejhi-s-selam, da ga pomognu i podrže, držeći se svoje vjere - ne suštine te vjere, jer ih ta njena suština poziva da povjeruju u njega i da ga podrže, međutim, oni to čine u njeno ime iz pristrasnosti prema sebi a u formi pristrasnosti prema vjeri, mada su njihovi poslanici koji su im prenosili ove vjere preuzeli na sebe tešku i krupnu obavezu od svog Gospodara na tom strašnom i uzvišenom prizoru, u svjetlu ove činjenice pokazuje se da su oni koji propuste tu priliku bezbožnici prema učenju svojih poslanika, bezbožnici u odnosu na Allahov ugovor s njima, bezbožnici također u odnosu na cijeli sistem Kosmosa koji se predaje svom Stvoritelju, koji podliježe Njegovom zakonu i koji On ravna Svojom voljom i odredbom:

A oni koji poslije toga glave okrenu, oni su doista nevjernici. Zar pored Allahove žele drugu vjeru, a Njemu se htjeli ili ne htjeli, pokoravaju i oni na nebesima i oni na Zemlji, i Njemu će se vratiti! (3/82-83).

I doista ne odbija da slijedi ovog Poslanika niko do bezbožnik. Od vjere ne okreće glavu niko osim abnormalan čovjek, čovjek koji je iznimka u ovom bitku, čovjek koji se ne uklapa u kosmički milje koji je i sam pokoran, predan i poslušan.

Allahova vjera je jedna, nju su donosili svi poslanici i na nju su se ugovorom obavezali svi poslanici. Allahova obaveza je jedna i Allah ju je uzeo od svakog poslanika. Vjerovanje u novu vjeru, slijeđenje njenog Poslanika i davanje prednosti njegovom programu nad svakim drugim programom jeste ispunjenje ove obaveze. Zato, ko okrene leđa islamu, okrenuo je leđa Allahovoj vjeri i prekršio je svaki ugovor sa Allahom.

Islam - koji se ostvaruje uspostavljenjem Allahovog programa na Zemlji, njegovim slijeđenjem i potpunim pripadanjem tom programu - jeste zakon ovog bitka. To je vjera svakog živog bića u ovom bitku.

To je nedokučiva univerzalna slika potpune predanosti i pokornosti. Kosmička slika koja obuzima osjećanje i od koje se pokrene savjest.. Slika zakona koji vlada i upravlja i koji vraća stvari i živa bića jednoj prirodi, jednom pravcu i jednoj sudbini:

Na kraju kruga neizbježan je povratak Uzvišenom Vladaru, Gospodaru i Ravnatelju.

Neizbježno je da se čovjek, ukoliko mu se želi sreću, rahatluk, duševnu smirenost i opće dobro, vrati Allahovom programu u samom svom biću, u sistemu svog života i u programu svog društva, kako bi bio u skladu sa čitavim sistemom u Kosmosu. Zato čovjek ne može imati sam svoj program koji je njegov proizvod i koji nije u skladu sa tim kosmičkim sistemom koji je djelo njegovog Stvoritelja, s obzirom na to da je prisiljen da živi u okviru ovog Kosmosa i da u cijelosti surađuje sa kosmičkim sistemom.. Sklad između njegovog vlastitog sistema u njegovom poimanju i osjećanju, u njegovoj stvarnosti i njegovim odnosima, u njegovom poslu i aktivnosti, s jedne strane, i kosmičkog sistema, s druge strane, jeste jedino što mu garantuje saradnju sa ogromnim kosmičkim snagama, umjesto sudara s njima. Kad se sudara s ovim snagama, čovjek se razdire i drobi ili, - u svakom slučaju - ne vrši funkciju namjesnika na Zemlji koju mu je Allah darovao. Međutim, kad živi u skladu i sporazumu sa kosmičkim zakonima koji u njemu vladaju i koji uređuju ostala živa bića u njemu, posjedovat će znanje o njihovim tajnama, njihovom potčinjavanju i korištenju na način koji će mu ostvariti sreću, zadovoljstvo i sigurnost i koji će ga lišiti straha, briga i unutrašnjih sukoba. Korištenje na način da ne pali i ne žari kosmičkom vatrom, već da na njoj kuha, da se na njoj grije i da mu ona služi za rasvjetu!

Ljudska priroda je u svojoj osnovi u skladu sa kosmičkim zakonom, ona je predana svom Gospodaru kao što je predana svaka stvar i svako živo biće. Zato, kada čovjek izide iz tog zakona sa svojim načinom života, on ne samo da se sukobljava sa Kosmosom, već se prvenstveno sukobljava sa svojom prirodom koja je u samom njemu, pa je, stoga, nesretan, rastrojen, zbunjen i depresivan. Živi kao što živi zalutalo i nesretno čovječanstvo danas, živi u kazni sa ovog stanovišta - uprkos svim naučnim dostignućima i svim materijalnim i civilizacijskim olakšicama!

Čovječanstvo danas pati od teške praznine, praznoće duše od istine koju ljudska duša ne može da podnese i izdrži... Praznine od istine vjrovanja.. I praznine ljudskog života od Božanskog programa, ovog programa koji usklađuje između njegovih kretnji i kretnji Kosmosa u kome živi.

Ono pati od nesnosne žege na kojoj živi daleko od tog širokog hlada punog svježine. Ono pati od zabrinjavajućeg nereda u kome se valja daleko od te prave linije sigurnog i ravnog puta!

Zbog toga se susreće sa nevoljama, zabrinutošću, zbunjenošću i uznemirenošću. Osjeća prazninu, glad i lišenost. Bježi od ove stvarnosti opijumom, hašišom, alkoholom, velikim brzinama, ludim avanturama, ekscentričnim pokretima, čudnim oblaćanjem i hranom! To radi uprkos materijalnom blagostanju, obilnoj proizvodnji, lakšem životu i dosta slobodnog vremena.. I ne samo to, već se praznina, nemir i zbunjenost povećava što se povećava materijano blagostanje, civilizacijska ostvarenja i napredak sredstava i tekovina koje olakšavaju život.

Ova teška praznina zaista progoni čovječanstvo poput strašnog fantoma. Ona ga progoni a ono bježi. Međutim, opet završi u teškoj praznini!

Nema nikog ko posjeti neku bogatu zemlju na svijetu a da njegov prvi utisak i osjećaj nije da ovi ljudi bježe! Bježe od kojekavih prividenja koja ih progone. Bježe od samih sebe.. Veoma brzo ustanovi da materijalno blagostanje i čulna uživanja koja dostižu granicu valjanja u blatu rezultiraju nervnim i duševnim bolestima, nastranošću, nesanicom, bolešću, ludilom, alkoholizmom, drogom, kriminalom i prazninom života od svake lijepe ideje!

Oni ne pronalaze sebe jer ne nalaze stvarni cilj svog postojanja.. Oni ne nalaze sreću jer ne nalaze Božanski program koji usklađuje njihov pokret sa pokretom Kosmosa, njihov sistem sa zakonom o egzistenciji.. Oni ne nalaze sigurnost jer ne znaju za Allaha, kome će se vratiti.

Pošto je muslimanski Ummet - muslimanski stvarno, ne geografski ni historijski pojam - onaj Ummet koji shvaća suštinu obaveza između Allaha i Njegovih poslanika, suštinu jedne Allahove vjere i njen program i suštinu časne zakonite povorke koja je prenijela ovaj program i dostavila ga, Allah nalaže Svom Poslaniku, alejhi-s-selam, da obznani cijelu tu istinu, da obznani da njegov Ummet vjeruje u sve Božije objave, da poštuje sve poslanike i da poznaje prirodu Allahove vjere koju Allah jedino prima od ljudi:

"Reci: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama i u ono što je objavljeno Ibrāhimu, i Ismāilu, i Ishāku, i Jākubu, i unucima²², i u ono što je dato Mūsāu i Īsāu i vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi nikakvu razliku među njima ne pravimo, i mi se samo Njemu iskreno klânjamo." A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena i on će na onom svijetu nastradati" (3/84-85).

Ovo je islam u svoj svojoj širini i u svom obuhvaćanju svih Božijih objava prije njega, u svojoj privrženosti svim poslanicima koji su donosili objave, u svom jedinstvu Allahove vjere, u svom svođenju svih poslanstava i objava na jedan izvor i vjerovanje u sve njih, kao što želi Allah od svojih robova.

Ono na što je ovdje važno skrenuti pažnju u ovom kur'anskom ajetu jeste da ono spominje vjerovanje u Allaha i u ono što je objavljeno muslimanima - a to je Kur'an - i u ono što je objavljeno ranijim poslanicima, zatim završni komentar u ovo vjerovanje koji je sadržan u Njegovim riječima:

"I mi se samo Njemu iskreno klânjamo" (3/84).

Ovo potvrđivanje predavanja i klanjanja samo Njemu ima svoju poruku. Naime, nakon objašnjenja da islam znači predanost, potčinjenost, pokornost, slijeđenje naredbi i propisa, programa i zakona, kao što dolazi do izražaja u predhodnom ajetu: *Zar pored Allahove žele drugu vjeru, a Njemu se, htjeli ili ne htjeli, pokoravaju i oni na nebesima i oni na Zemlji, i Njemu će se vratiti!* (3/83), očito je da islam ili predanost kosmičkih bića jeste predanost i potčinjenost odredbi, slijeđenje sistema, pokornost zakonu. Otuda izlazi na vidjelo briga Uzvišenog Allaha da objasni značenje islama i njegovu suštinu u svakoj prilici, kako se ni u čiju pamet ne bi uvuklo mišljenje da je islam riječ koja se izgovara jezikom, ili potvrda koja se učvrsti u srce, ali je ne prati praktično djelovanje oličeno u predavanju Allahovom programu i ostvarenju ovog programu u konkretnom životu.

To je efektan način skretanja pažnje prije općeg, preciznog i rezolutnog zaključka:

"Onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na onom svijetu nastradati" (3/85).

²²Unuci su potomci Jākuba, alejhi-s-salam, a to su očevi dvanaest plemena od kojih se sastoji izraelski narod.

Ne može se - uz ove tekstove koji dolaze jedan za drugim - reinterpretirati suština islama, niti iskrivljavati tekstovi, niti uklanjati sa njihovih mjesta da bi se definisao islam drugačije nego što ga je definisao Allah, a to je islam u koji vjeruje cijeli Kosmos u obliku potčinjenosti poretku koji mu je Allah odredio i pomoću koga njime upravlja.

Islam, dakle, nikako nije puko izgovaranje dva šehadeta , a da šehadet i svjedočenje *Nema Boga osim Allaha* ne prati njegov smisao i njegova suština, a to je jednoća Božanstva i jednoća postupanja, zatim jedinstvo obožavanja i jedinstvo smjera, kao i da svjedočenje "Da je Muhammed Božiji Poslanik" ne prati njegov smisao i njegova suština, a to je pridržavanje programa koji je on donio od svog Gospodara za život, slijeđenje vjerzakona s kojim je poslan i prihvatanje za sudiju Knjige koju je donio ljudima.

Islam, dakle, nikako nije potvrda srcem istine o Božanstvu, nevidljivom svijetu, Sudnjem danu, Allahovim knjigama i Njegovim poslanicama ako tu potvrdu ne prati njen praktični smisao i njena stvarna suština o kojoj smo govorili..

Islam nikako nisu obredi ni ibadeti, ili ozarenost lica ili učenje uz tespih, ili moralni odgoj i duhovna uputa ako sve to ne prati praktično djelovanje predstavljeno u programu za život koje dolazi od Allaha kome se usmjeravaju srca u ibadetima i obredima, u ozarenosti lica i učenju uz tespih, i prema kome srca osjećaju strahopoštovanje pa se moralno uzdižu i upućuju. Ovo će sve biti badava i neće ostaviti nikakvog traga u ljudskom životu ako to ne bude prevedeno u društveni sistem u čijem će čistom i svijetlom okrilju ljudi živjeti.

Ovo je upravo islam kakvoga hoće Allah i ništa ne znači onaj islam kako ga hoće ljudske želje u jednoj zlosretnoj ljudskoj generaciji, niti kao što ga oblikuju želje njegovih neprijatelja koji mu kuju zavjere niti njihovih agenata tu i tamo!

Kad je riječ o onima koji ne prihvataju islam na način na koji to želi Allah, nakon što su spoznali njegovu suštinu, zatim ga nije prihvatila njihova čud, oni će na budućem svijetu nastradati, Allah im neće pokazati put niti ih osloboditi kazne:

“Allah neće ukazati na pravi put onim ljudima koji su postali nevjernici, nakon što su bili vjernici i tvrdili da je Poslanik istina, a pruženi su im i jasni dokazi! - Neće Allah ukazati na pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini. Kazna je - prokletstvo od Allaha i meleka i svih ljudi, nad svima njima, - vječno će pod njim ostati i patnja im se neće olakšati niti će im se vremena dati,” (3/86-88).

To je strašna prijetnja od koje zadrhti svako srce koje u sebi ima i zrnice vjere i ozbiljnosti pri spomenu ovog i budućeg svijeta podjednako. Pravu kaznu će zaslužiti onaj kome se pruži prilika da se spasi a on, potom, od toga odusta i okrene glavu.

Međutim, islam - i pored toga - otvara vrata pokajanja i ne zatvara ih pred licem zalutalog koji hoće da se pokaje. To ga ne košta ništa osim da pokuca na vrata, zapravo da im se samo približi, jer ispred nema zastora, ili da se vrati u sigurno područje čineći dobra, što pokazuje da je pokajanje došlo iz pokajničkog srca:

Ali onima koji se poslije toga pokaju i poprave, njima će Allah oprostiti i samilostan biti (3/89).

A što se tiče onih koji se ne kaju i ne obraćaju, onih koji ustrajavaju u nevjerovanju i koji postaju još veći nevjernici, onih koji nastavljaju sa ovim nevjerstvom tako da im promakne pružena prilika, prođe rok izbora i na red dođe kazna, za sve njih nema kajanja i nema spasa. Njima neće koristiti ni to kad bi za to potrošili sva blaga svijeta u onom što su oni držali da je dobro i dobročinstvo, s obzirom na to da je njihova veza sa Allahom bila prekinuta. Dakle, takvi nemaju veze sa Allahom, pa Mu, po prirodi stvari nisu ni odani. Njih neće spasiti da ponude sva blaga ovoga svijeta za otkup od kazne na Sudnjem danu, jer je prilika propuštena i vrata su se zatvorila:

“Onima koji postanu nevjernici, a bili su vjernici, i koji postanu još veći nevjrenici, kajanje im se doista neće primiti, i oni su zbilja zalutali. Ni od jednog nevjernika koji umre kao nevjernik doista se neće primiti kao otkup ni sve blago ovoga svijeta. Njih čeka patnja bolna i njima niko neće pomoći” (3/90-91).

Ovako kontekst okončava problem ovom strašnom i zastrašujućom odlukom i ovom jasnom potvrdom koja ne ostavlja nimalo mjesta sumnji onome ko sumnja.

U povodu trošenja mimo Allahove staze i mimo Njegovog puta, kao i u povodu otkupa na dan kad otkup neće koristiti, Kur'an ističe ono trošenje i ono dijeljenje kojim je Allah zadovoljan:

"Nećete zaslužiti nagradu sve dok ne udijelite dio od onoga što vam je najdraže; a bilo šta vi udijelili, Allah će, sigurno, za to znati" (3/92).

Muslimani su svojevremeno dobro shvatili značenje ove Božanske smjernice pa su bili brižljivi da zadobiju status dobročinitelja - a dobročinstvo je zbir svih dobrih djela - odričući se onoga što vole i žrtvujući najbolje od svog imetka, čineći to velikodušno i očekujući za to ono što je veće i vrednije..

Imam-i Ahmed prenosi hadis - svojim senedom - od Ebu Ishāka Ibni Abdulaha ibni Ebi Talhe: Čuo je Enesa ibni Malika kako govori: "Ebu Talha je bio najbogatiji Ensarija u Medini i najdraži dio imetka mu je bio bunar "Ha". Bio je okrenut prema džamiji i Poslanik, alejhi-s-selam, je ulazio i pio vode koja je imala poseban ukus. Enes dodaje: "Kad je objavljeno: 'Nećete zaslužiti nagradu sve dok ne udijelite dio od onoga što vam je najdraže', Ebu Talha je rekao: "Božiji Poslaniče, Allah kaže, 'Nećete zaslužiti nagradu sve dok ne udijelite dio od onoga što vam je najdraže', a meni je najdraže od moje imovine bunar "Ha", ja to dajem za sadaku u ime Allaha, želeći time postići dobročinstvo i ostaviti to u zalihu kod Allaha, pa ti s tim postupi kako misliš da je najbolje. Poslanik, alejhi-s-selam, je odgovorio: "Baš lijepo! To je imetak koji donosi dobit, to je imetak koji donosi dobit, već si čuo. A ja mislim da je najbolje da ga podijeliš rodbini." Ebu Talha je odgovorio: "Učinit ću, Božiji Poslaniče." Ebu Talha ga je podijelio na rodbinu i amidžice" (Muslim i Buhari).

U Muslimovom i Buharijevom Sahihu stoji da je Omer (Bog mu se smilovao) rekao: "Božiji Poslaniče, ja nisam stekao dragocjenijeg imetka od onog dijela koji imam u Hajberu, pa šta mi zapovijedaš da uradim s njim?" Poslanik je odgovorio: "Uvakufi, a rod dijeli u dobrotvorne svrhe."

Ovim putem su išli mnogi od njih odazivajući se uputi svog Gopodara koji ih je uputio svakom dobročinstvu onoga člana kad ih je uputio u islam. Oni se ovim odazivanjem oslobađaju robovanja imetku, sebičnosti i samoljublju i uspinju se na visoke i osvijetljene pijedestale slobodni, vedri i veseli.

Ovim se završava treći džuz, slijedi četvrti riječima:

Svaka hrana je bila dozvoljena sinovima Israilovim (3/93).